

8836

సంపు. ౧౫

ఈశ్వర, ఫాల్గునమాసము (మార్చి 1938)

సంఖ్య 3

‘తృణకంకణవిమర్శన’-పరామర్శ

పంచాగ్నుల ఆదినారాయణశాస్త్రి

౧. ఉపక్రమవాక్యపరామర్శ
నామిత్రులు బ్రహ్మశ్రీ శిరోమణి సన్ని
ధానం నూర్యనారాయణ శాస్త్రిలుగారు
ఈశ్వర ఉగాదిసంచికలో, తృణకంకణ విమ
ర్శనం ప్రకటించారు. నేను కొద్దిరోజుల క్రిం
దటివఱమా దాన్ని చూడలేదు. వారివిమ
ర్శకు జవాబు చెప్పవలసిన బాధ్యత ఆగ్రంథ
కర్తచే. కాని వారు ఉపేక్షించినట్లు ఉంది

నిజం చెప్పవలసినదే నాకు ఆగ్రంథంలో
కానీ, ఈవిమర్శనంలో కానీ ఎట్టి సంబం
ధమూ లేదు. అయితే నాకు నవ్యసాహిత్యం
పై ఆసాహితీపరుల యెడలా కొంత అభి
మానం- ప్రాచీనాగ్ర సాహిత్యం పైనా,
తన్నిర్మాతలయెడలా పున్నట్టుగానే పున్నది.
ఇది ముహూటికీ నిజం.

ఈపరామర్శ వ్రాయడానికి ఈఅభిమానం
వకారణం. రెండోది శ్రీ శాస్త్రిలుగారు
తమ విమర్శనవ్యాసం వ్రాయడానికి ఇచ్చిన
కారణాలు చదవడం మూలాన ఏర్పడ్డ ఉద్వే
గం. ఈరెండు కారణాలచాతానూ నేను ఈ
పరామర్శ చేయవలసి వచ్చింది.

శ్రీ నూర్యనారాయణ శాస్త్రిలుగారు
తమ విమర్శన వ్యాసం వ్రాయడానికి- (౧)
పాశాత్య సభ్యతా భూకంపం మూలాన
ఏర్పడ్డ తార్కారులు శిశువేయడం అనేది ఒక
టిన్నీ, (౨) ఇప్పటి యువకులకు (అనగా
నవ్యసాహిత్య పరులకు) భావకవిత్వజ్వరం
ఏర్పడి నుదిరి ప్రలాపంలోకి (Delirium)
దింపడం అనేది సంభవించడం అనేది రెండు
న్నూ కారణాలుగా చెప్పారు.

ఇంకా ఈవ్యాధికి చికిత్సకేయడానికి ఏమి
మార్గం- అనేవిషయంలో కూడా చికిత్సను
వారే చెప్పారు. ఏమని అంటే తృణకంకణ
కర్తలు భావకవులలో (నవ్యకవులలో) అందె
వేసినచేయి అనీ, వారే ఆంగ్రసారస్వత సాధ
రాజానికి మహాశిష్యులనీ వారు నవీనాంగ్ర
యువకులకు కవితాభిక్ష పెట్టినారనీ ఆచార్య
సీత మనీ- ఇత్యాదిగా వారి కవితో చెప్పి పుం
డపంచాత, వారిగ్రంథాలను అందులోనూ
మకుటాయమాన మని (ఎవరో) అన్న తృణ
కంకణం విమర్శించి తద్వారా పై లోపాలను
సరికేస్తాం అని శాస్త్రిలుగారు ఉపాధ్ఘాతం
చెప్పారు.

శాస్త్రిలుగారు చెప్పిన ఈఉపాధ్ఘాతాన్ని
పరిశీలించి చూస్తే- వీరు ప్రతిఘటింప దలచి
నది నవ్యసాహిత్యమునే కాని తృణకంకణ
గ్రంథకర్త గ్రంథాలను కాదని స్పష్టమౌతదా!
ఇందువల్లనే వీరిలాగా నేనున్నా ఈతృణ
కంకణ విమర్శను ఆధారంగా చేసికొని నవ్య
సాహిత్యమును విమర్శించేవారికి మఱొక్క
మారు జవాబుగా ఈపరామర్శ వ్రాస్తు
న్నాను. సహృదయులు తమించారే శ్రీ
శాస్త్రిలుగారూ సహృదయులే కదా! వేరీ
తమించడని అనవలెనా?

లోకంలో-ఆంగ్రతాపి ఆంగ్రలోకంలో
విమర్శఅంటేనూ, అందులో నవ్యసాహిత్య
విమర్శఅంటేనూ నోటికనీవీ దూషించడం-
అని అర్థం ఏర్పడ్డది. నవ్యసాహిత్యము పుం
రింప సాగిన యీపాతికేంద్రంలోనూ దీన్ని
గుఱించిన విమర్శనములు హెచ్చుగానే వస్తూ
వున్నవి. ఇందులో కొత్త ఏదీనీ లేదు. ఎవరి
ఇష్టంవచ్చినకేర్లు వారు పెడుతూ విమర్శం
చేస్తూనేవున్నా. సహించడం అలవాటైనది.

కాని శాస్త్రిలుగారిలాగా విమర్శనము
నంతా ఏవో వకగ్రంథంమీద కేంద్రీకరించి

సంపు. ౧౫

ఈశ్వర, ఫాల్గునమాసము (మార్చి 1938)

సంఖ్య 3

'తృణకంకణవిమర్శన' - పరామర్శ

పంచాగ్నుల ఆదినారాయణశాస్త్రి

౧. ఉపక్రమవాక్యపరామర్శ

నామిశ్రులు బ్రహ్మశ్రీ శిరోమణి సన్నిధానం నూర్యనారాయణ శాస్త్రిలుగారు ఈశ్వర ఉగాదిసంచికలో, తృణకంకణ విమర్శనం ప్రకటించారు. నేను కొద్దిరోజుల క్రిందటివఱకు దాన్ని చూడలేదు. వారివిమర్శకు జవాబు చెప్పవలసిన బాధ్యత ఆగ్రంథకర్తజే. కాని వారు ఉపేక్షించినట్లు ఉంది

నిజం చెప్పవలసివస్తే నాకు ఆగ్రంథంతో కానీ, ఈవిమర్శనంతో కానీ ఎట్టి సంబంధమూ లేదు. అయితే నాకు నవ్యసాహిత్యంపై ఆసాహితీపరుల యెడలా కొంత అభిమానం- ప్రాచీనాంధ్ర సాహిత్యం పైనా, తన్నిర్మాతలయెడలా పున్నట్టుగానే వున్నది. ఇది ముహూటికీ నిజం.

ఈపరామర్శ వ్రాయడానికి ఈఅభిమానం వకకారణం. రెండోది శ్రీ శాస్త్రిలుగారు తమ విమర్శనవ్యాసం వ్రాయడానికి ఇచ్చిన కారణాలు చదవడం మూలాన ఏర్పడ్డ ఉద్వేగం. ఈరెండు కారణాలచాతానూ నేను ఈ పరామర్శ చేయవలసి వచ్చింది.

శ్రీ నూర్యనారాయణ శాస్త్రిలుగారు తమ విమర్శన వ్యాసం వ్రాయడానికి- (౧) పాశాత్య సభ్యతా భూకంపం మూలాన ఏర్పడ్డ తార్కారులు శిశిచేయడం అనేది ఒకటిన్నీ, (౨) ఇప్పటి యువకులకు (అనగా నవ్యసాహిత్య పరులకు) భావకవిత్వజ్వరం ఏర్పడి ముదిరి ప్రలాపంలోకి (Delirium) దింపడం అనేది సంభవించడం అనేది రెండున్నూ కారణాలుగా చెప్పారు.

ఇంకా ఈవ్యాధికి చికిత్సజేయడానికి ఏమి మార్గం- అనేవిషయంలో కూడా చికిత్సను వారే చెప్పారు. ఏమని అంటే తృణకంకణ కర్తలు భావకవులలో (నవ్యకవులలో) అందె వేసినచేయి అనీ, వారే ఆంధ్రసారస్వత సాధరాజానికి మహాశిష్యులనీ వారు నవీనాంధ్ర యువకులకు కవితాభిక్ష పెట్టినారనీ ఆచార్య సీతమనీ- ఇత్యాదిగా వారి కవితో చెప్పి వుండడంచాత, వారిగ్రంథాలను అందులోనూ ముకుటాయమాన మని (ఎవరో) అన్న తృణకంకణం విమర్శించి తద్వారా పైలోపాలను సరిజేస్తాం అని శాస్త్రిలుగారు ఉపాధ్ఘాతం చెప్పారు.

శాస్త్రిలుగారు చెప్పిన ఈఉపాధ్ఘాతాన్ని పరిశీలించి చూస్తే- వీరు ప్రతిఘటింప దలచినది నవ్యసాహిత్యమునే కాని తృణకంకణ గ్రంథకర్త గ్రంథాలను కాదని స్పష్టమేకదా! ఇందువల్లనే వీరిలాగా నేనున్నూ ఈతృణకంకణ విమర్శను ఆధారంగా చేసికొని నవ్యసాహిత్యమును విమర్శించేవారికి మఱొక్క మారు జవాబుగా ఈపరామర్శ వ్రాస్తున్నాను. సహృదయులు తమించారే శ్రీ శాస్త్రిలుగారూ సహృదయులే కదా! వేరే తమించడని అనవలెనా?

లోకంలో-తత్రాపి ఆంధ్రలోకంలో విమర్శఅంటేనూ, అందులో నవ్యసాహిత్య విమర్శఅంటేనూ నోటికనీవీ మూషించడం- అని ఆర్థం ఏర్పడ్డది. నవ్యసాహిత్యము యందు రింప సాగిన యీపాతికేంద్రంలోనూ దీన్ని సుతించిన విమర్శనములు హెచ్చుగానే వస్తూ వున్నవి. ఇందులో కొత్త ఏదీన్నీ లేదు. ఎవరి ఇష్టంవచ్చినట్లు వారు పెనుకూ నీళ్ళనూ చేస్తూనే వున్నాం. సహించడం అలవాటైనది.

కాని శాస్త్రిలుగారిలాగా విమర్శనము సంతా ఏకో వకగ్రంథంమీద కేంద్రీకరించి

చేసినవా రెవ్వరూ లేరు. కాస్తులుగారు ఈ పంధాను త్రొక్కి వర్తించడం ఒక్కటే త్రొత్త. విమర్శనలోని తక్కినవేళాకోళాలూ వెక్కిరింపలేవు వగైరాలూ ఒకవైపునకు తోసి వేసి ఈఒక్క విషయమిట్టి పీరిని ఆధిపతిని న్నాన్నాను.

ప్రస్తుత విషయమైన తృణకంకణ విమర్శ నము ఎనిమిది క్షి కలక్రింద విభక్తం అయినది. అవి ఇవి:- (౧) అపశబ్దములు, (౨) అన్వయ దోషాలు, (౩) అటంకార దోషాలు, (౪) పునరుక్తులు, (౫) అర్థదోషాలు, (౬) దుష్టసమాసాలు, (౭) వ్యాకరణదోషాలు, (౮) ప్రకృతి విరోధాలు- అని; కాని వారిచ్చిన క్షి కల అంకాలు కొన్నికొన్ని ఒకదానితో వకటి కలిసిపోయేవిగా వున్నా- సాలభ్యాన్ని కోరి ఆయా క్షి కలతోనే పరామర్శ చేస్తాను. కనుక ఒక్కొక్కదాన్ని ఉదాహరిస్తాను.

౨. అపశబ్దాలపరామర్శ

దీన్ని చర్చించడానికి ముందుగా వకసూట వ్రాయవలసి వున్నది. తెలుగు వాఙ్మయం లోని శబ్దరాశిని అంతా సాకల్యంగా విచారణ చేసి- సంస్కృతంలోవున్న పాణినీయూదులూగా- అనుశాసనపత్రం సంప్రదాన వ్యాకరణం అంటూ ఇంతవఱకు ఒక్కటి లేదు. ఉన్నదైనా వాఙ్మయాన్ని అంతా శోధించి నిర్దేశించేవి కావు. అనేకమతభేదాలూ అనిర్దిష్ట వాఙ్మయ స్వరూపాలూ అయివున్నవి. ఈస్థితిలో సాఘత్యా సాఘత్యచారణ ఆంధ్రవాఙ్మయంలో చేయవలసినదే పూర్వ లయన మహాకవుల ప్రయోగాలే శరణంగా ఏర్పడుతుంది.

అయితే కాస్తులుగారు అంటారు- మీరు భావకవులూ పూర్వకవులూగలం ఏలత్రొక్కవలే? వారి ప్రయోగాలు మీరికే శరణమేలే? అని. నిజం చెప్పవలసినదే నేటి నవ్యకవితా మార్గంవారు ఎవ్వరూ తాము భావకవులం అని చెప్పుకోనూ లేదు పూర్వకవుల మార్గం అనుసరింపమనీ అవ్వలేదు. తమకు ఉపాదేయం గానూ రసవంతంగానూ ఉన్నవని తోచినంత వఱకు ఈనవ్యకవులు ఏకవుల మార్గాలై నా

సరే స్వీకరిస్తారు. అల్లలేకుంటే వాటిని స్వీకరింపరు. ఇంతే సంగతి.

మాటవరుసకు అడుగుతానా-ఈకాస్తులు గారూ మీరివంటివారున్నా ఈనవ్యకవులకులు విమర్శించేటప్పుడు ప్రాచీనకవుల లక్షణాలూ నియమాలూ మీరు అంగీకరింపరని దృఢంగా తమకు నమ్మకమున్నప్పుడు నవ్యకవులు అంగీకరింపరని తామనుకొనే లక్షణకాస్తాల కొలతలు ఏల ఉపయోగించి విమర్శిస్తారు? ఇలా చేయడానికి తమకు ఏకాస్తాల అధికారం ఇచ్చినది? అని అంటాను.

ఇక ప్రస్తుతానికి వద్దాము. అపశబ్దాలుగా కేర్చొన్నవాటిలో యావనుడు మొనటిది. 'అని స్వకలితపాపముల... యొక్కయవనుడు' అని తృణకంకణంలో వున్నది. ఇచ్చట యావనుడే ధర్మవాచకాన్ని ధర్మిగా చెప్పారనేది ఆక్షేపణకాలం.

పాణినీయంప్రకారమే ఈ శబ్దము సాఘపు కావడానికి అర్హుడగుటచేత సాయపడేది చాలా వున్నది. అయినా ధర్మవాచకాన్ని ధర్మిగా చెప్పడం తెలుసుకవులలో ఆచారం కద్దు.

ఉదాహరణం చూడండి:- పాండురంగ మహాకవిత్వంలో-

మ. వనితామానసనూ నసాయకుడు...

నూనూనుమీసాలలే

కనబుంబ్రాయపుఁ జేసినాన

యతడుతోచుండునాచాలతఁ.

ఇచ్చట నాచాలతలో ఆతడు సిగ్గుబిడి యనూ లేనితెంపరి అని దీనిభావము. సంతోచంలాగానే ఉతోచుండునూడా ధర్మవాచకమే. అయినా ధర్మిగా వాడారు కాదా? ఇట్టిదే-

'వాక్, స్ఫురణంబై నిలసిల్లగా నుడువ నొప్పుకొ గావ్యుడెంతేనియుక.'

ఇక్కడనైతే కావ్యుడంటే కావ్యకర్త కాదా. ఇది ధర్మవాచకాన్ని ధర్మిగా చెప్పడం కాదా? మఱివిలేదు నూడా ఉన్నది. లోకంలో పాణినీయంతే సాధింపబడని

శబ్దరూపాలు అనేకంగా కవులు ప్రయోగిస్తూ వచ్చారు. కాస్తులుగారు దీన్ని వప్పుకోలేకూ!

'బాహూబాహవి కేమంచి స్మృష్టముష్టి అద్భుతం తథా'-అనే శ్లోకంలో ముష్టిముష్టి (కేశాకేశిలాగా) కావలసినదాన్ని నడిమింటి వారు ముష్టముష్టి అని అపాణినీయంగానే ప్రయోగించారు. నన్నయభట్టుగారు శబ్దశాసన దీర్ఘధారులు అయి వుండినీ-తాము శబ్దానుశాసనం (ఆంధ్రశబ్దవితామణి) ఆరంభిస్తూ ఉండినీ-హరిఃః-అని, 'విశ్వేశ్వర కావ్యం తదవోషా పరికృతా చ వాగ్ధా' అని పెలివిచ్చి, 'సంపరిభాషం కనోతా ధూమణే' అనే అవాశాసనంవల్ల నిత్యంగా రాదగ్గ గుడాగమానికి సన్నచుట్టారు కాదా?

కైవ కేర్చొన్న కవులకు మనపాటి వ్యాకరణం రాదని అనలేముగదా!-అయితే ఏమని సమాధానం చేసికోవాలి? అంటే వారి వారి కాలాలకు ఆచూపదాలు శిష్టలయిన కవులు సుశబ్దాలుగా వాడుక చేస్తూ వుండే వారు అనుకోవలసి వున్నది. ప్రకృతం నేటి ఆంధ్రలోకింట్లో శిష్టలు యావనుడు-అని యువకునికి బదులుగా వాడుకూన్నారు. అంటేగాక ఉగ్గోచుడు, కావ్యమలంటి ప్రయోగాలు సయితం ఉన్నవి. అందుచేత ఈయావనుడు ఒప్పు అవుతుందే గాని తప్పు ఏలాగు అవుతుంది?

అపశబ్దంగా విమర్శకులు ఉదాహరించిన రెండోమాట- 'పాణిబంధము' అనేది. గ్రంథకర్త-

'చిటికెనవ్రేల...పాణిబంధమున బూన్చిన పచ్చనిపట్టుతోరముక'-అనివాడివారు.

విమర్శకులు మణిబంధ మనే అర్థంలో పాణిబంధం వుపయోగించారు అనినీ, పాణిబంధమునకు పెండ్లి అర్థమనినీ ఆక్షేపించారు. పెండ్లి అనే అర్థంలో పాణిగ్రహణ పాణిపీడనాదులే రూఢాలని వాకు తెలుసు. కాని పాణిబంధం ఆ అర్థంలో రూఢం అయినట్లు ఎరగను. దీన్ని మీరు ఇంకా చక్కగా నిరూపిస్తే బాగుగా వుండేది.

పూర్వపరముల్లో వున్న సన్నివేశంవల్ల పాణి బంధ మనగా మణిబంధం అనే అర్థం స్ఫురిస్తూనే వున్నది. పాణి-అనగా [చాచిన(వేళ్లు గల)చేయి. దానిబంధము అనగా మణిబంధము. అంటే మణికట్టు అని అర్థం. దీనిలోనే సాబసలో-ఆరసున్న లేడంటారు. ఇది భాషా తత్వసంశోధకులు నిర్ణయింపవలసినవిషయం. కనుక దీన్ని వారికే వదిలివేస్తాను.

మాడో అపశబ్దంగా తమిని గ్రహించారు విమర్శకులు. గ్రంథకర్త-తృణకంఠంలో- 'తమి విదారించు నవచంద్రవళకోచిరుదయముల పోనిమాపులు' అన్నారట. తమి అనగా రాత్రి అనినీ, తమము అనగా చీకటి అనినీ రాత్రి అనే అర్థంగల తమిని విదారించేవి సూర్యకిరణాలే కాని చంద్రకిరణాలు కావనే- అక్షేపణచకటిన్నీ, తమికిన్నీ తమమునకున్నూ నవ్యకవులు భేదం పాటించకపోయేయడం- చీకటిలేనప్పుడు చీకటిని హరించేమాపులనడం అనుదీంత అవుతుందనే అక్షేపణ రెండోదిన్నీ విమర్శకులు చేశారు.

సరే!-బాగున్నది. ఈ రెండూ అక్షేపణలన్నూ తమిశబ్దానికి చీకటి-అనే అర్థం లేకపోతే అప్పుడు నిలుస్తవి. లేకుంటే నిలువవు కదా! తమిశబ్దానికి చీకటి-అనే అర్థంమాడా శబ్దరత్నాకరకర్త ఇస్తున్నాడు. చూడండి-పుట ౪౬౩ లో-తమి-సం. స్త్రీ. ఇ. ఈ. రాతిరి. ౨ చీకటి. ౧-అని అర్థం వ్రాశారు.

ఇచ్చట అసలు గ్రంథకర్త-అమెమాపులు చీకటిని చీల్చుచంద్రకిరణములవలె వున్నవి అని రమ్యంగా వ్రాశారు. కమలాక్షి-అంటారు కవులు అక్షిగతమైన అందాన్ని ఇంపునూ భావించి. మణి అల్లాంటిస్థలంలో అంతటా- అక్షిధర్మమైన దర్శనక్రియ కమలంలో ఉందా? అనగా కమలం చూస్తుందా? కమలం చూడలేదుగాబట్టి చూడవసునేధర్మం తత్వాదృశ్యంచాత అక్షికిమాడా లేదు. అంచేత గుడ్డికన్నో కాయకన్నో అయి ఉంటుంది- అని అక్షేపించవచ్చునా? ఇది సాహిత్య వేర్తల సంప్రదాయమా?

కాబట్టి ఇచ్చట-అంటే తమిశబ్దంలోని దోషం నిరూపించేసందర్భం యావత్తు నిరా

ధారమైన కల్పన. మణిన్నీ ఈ సందర్భంలో నవ్యకవులకు లేనిదోమన్ని ఆరోపించడం మాడా అంత ఉచితంగా లేదు. మైన చెప్పిన రెండు అక్షేపణలూ గాక ప్రకృతినిశోధ దోషం అనేది మఱోటి వుందనినీ దానిని ఆ క్షిక్రిందనే వివరిస్తామని అంటారు కాస్తులుగారు. సరే ఆలాగే చేయవచ్చు. తొందర ఏల? దానికి అక్కడే జవాబు చెబుదాం.

తర్వాత- 'క. సఖులమనఃప్రియబంధము, లఖండము లటంచుమిందు' -అనే పద్యంలోని ప్రియబంధము-అనే శబ్దాన్ని తీసికొన్నారు. కాని ఇందులో ఏ అపశబ్దవోమన్నీ వారు చూపలేదు. అయినా రసపరతంత్రులై ప్రియబంధం-అనడంకంటే ప్రణయబంధం-అనడం లెస్స అని సలహా ఇచ్చారు. ఇది మంచిదే కదా!

తఱుచుగా పెద్దలు ఇల్లాంటి సలహాలు ఇచ్చేటప్పుడు-ముందు ఉన్న ప్రయోగంలో కల అస్వారస్యమును ఉద్ఘాటిస్తారు. అపిమ్మట తమసలహా నంగీకరిస్తే రాగల స్వారస్యం నెల్లడిస్తారు. ఇది కాస్తులుగారిలాంటి ఆలంకారికులూ ప్రయాకరణులూ అవలంబించే శిష్టసంప్రదాయం. ప్రకృతసందర్భంలో అట్టి దేదీ వారు చెయ్యలేదు.

వారు చేయకున్నా మనం అల్లాంటి సారస్యం ఏదేనా వుండేమా చూతాము. మన పూర్వకవులు తరుచుగా వర్ణించునట్టిది సంభోగావధికమైన-శృంగారరసాలంబనం కల-ప్రణయబంధము. నవ్యకవులు వర్ణించునట్టిది అల్లాంటిది కాదు. అందులోనూ ప్రకృతగ్రంథకర్త వుద్దేశించినది సుతరానూకాదు. అందుచేతనే ఇక్కడ సంభోగావధికమైన శృంగారరసాన్ని ఆశ్రయించిన వాయికానాయకుల విషయంలో ఇంతవఱకు రూఢమైవున్న ప్రణయబంధమును ఈకవి వాడలేదు. కనుకనే ఇచ్చట ఈ మిత్రులబంధమును ప్రియబంధముగా రూపించినారు. ఈ కారణంవల్ల నవ్యకవుల ఆదర్శానికి అనురూపంగా ప్రణయబంధంకంటే-ప్రియబంధమే చాలా వుచితంగా నిలిచింది.

పిమ్మట-సుకృతిశబ్దాన్ని గురించినచర్చ. సుకృతిశబ్దానికి పుణ్యాత్మకమనే అర్థం వున్నమాట నిజమే. అయినా ఇక్కడ అపతితం కాదగ్గప్రత్యనాయం ఏమీ లేదు. సు+కృతిక్-అని సమాసం చేస్తే సరిపోవచ్చు. అప్పుడు-దైరికంబు సుకృతినిదక్క-దైవికమున మందికారణము లేక, దంపతులయందు ప్రేమోదయంబుకాదు-అని సులువుగా అర్థం ఏర్పడుతూ వున్నది.

దీని తర్వాత మిరింది - అత్య తన్మయ మందవచ్చు-అనే దానిలో వున్న 'తన్మయ' శబ్దప్రయోగం. దీనిని తన్మయత్వ మనవలె నంటారు కాస్తులుగారు. అపశబ్దాలుగా వారు చూపినవాటిలోవున్న యావనశబ్దం దగ్గరే మనవి చేశాను. ఏమని అంటే-తెలుగుకవులు గర్భిని ధర్మవాచకంగానూ ధర్మమును ధర్మివాచకంగానూ చెప్పే మర్యాద ఉన్నదని. కనుక తన్మయంలాంటి ప్రయోగాలు దీన్ని సమర్థించడంకోసం వున్నవేమో చూతాము.

మహాభారతంలోనే నన్నయ్యగారి రచనలోనే- 'నీకారణమున వంశము నాకులమై' అని వకచో! 'నేనేమి యొనగ్గు నీకు' అని మఱోచోట నున్నా కనిపిస్తూ వున్నవి రెండు ప్రయోగాలు. ఇక్కడ సదృశముగా అనడానికి బదులుగా సాదృశ్యముగా అని ప్రయోగింపబడ్డది. ఇట్లే-ఉద్ధవుడు వచ్చే నీతికి సుచిత మెటిగి'-అనేచోట జైచిత్యానికి బదులుగా ఉచిత మని ప్రయోగించారు. కాస్తులుగారు ప్రమాణంగా ఎన్నికొన్న- శ. ర. లోనే ఈశబ్దం విశేష్య మనినీ కద్దు.

పూజ్యులూ కవిత్వంలో ప్రాజ్ఞతలో వయస్సులో కూడా- వృద్ధులనిపించుకొన్నవ. సు. రాయలు- 'లోకం బాకుల మంద'- అని (వేణిలో) ప్రయోగించారు. కనుక ఇతి ఆంధ్రకవుల సర్వీంప్రదాయానుసారంగానే వుందని మనవిచేస్తాను. అపశబ్దాలనే క్షిక్రింద ఇచ్చిన వాటి కన్నిటికి సమాధానం చెప్పాను. కాస్తులుగారు అపశబ్దము లనడం

వక్కుటే- అపశబ్దంగా మిగిలిపోయింది. ఇది అపశబ్దాల పరామర్శ.

3. అన్వయదోషాల పరామర్శ

ఇక అన్వయదోషాలు అన్నవాటిని పరామర్శింతుము. తృణకంకణంలో కవి—

‘క. ఆమా, హనపారిణంబును ముద్దికి

కొనియెను వృణపరిమళము బునుల్కొన మొగమున్.’

అని ప్రయోగించారు. విమర్శకులు ముద్ది దుకొనడాన్ని పట్టకొని ఈ క్రియాపదానికి ‘గర్భయేమి? హరిణమా? మొగమా? రెండు నా?’ అని ఇత్యాదిగా సాగదీసి-చివటకు శాస్త్రపంతుల్లోకి ఎక్కి నేహాదీదత్తదీపన్యా యందాకా దృష్టిచారింది (అన్వయంశాస్త్రా) లకే చెల్లుతుంది. తృణకంకణం శాస్త్రమా?— అని అధిక్షేపంతో విరమించారు.

దీపకాలంకారాన్ని ప్రదర్శించేటప్పుడు- కవులందరూ మగ్ధదీపకం అనే అలంకారాన్ని తమకృతులకు అలంకారంగా చేసికోవడం వున్నది. అయితే ఆకవులు తమ కావ్యాలను శాస్త్రాలుగా భావించాలో లేదో అనేది శాస్త్రులుగారు చెప్పదగ్గవిషయం అని మనవిచేస్తాను. ప్రకృతం ఈ పద్యందగ్గర చేరిందంతా అకాంతాంతంపం.

ఏమంటే—అంధ్రకవుల భాషప్రయోగ రీతుల్లో ‘ఉండి’ పరంగా వుంటే ద్వితీయాకారకంగానీ సప్తమీకారకం గానీ చేయడం రివాజు. అందుచేతనే బాలవ్యాకరణకర్త ‘ఉండిపరంబునపుడు ద్వితీయాసప్తము లగు’—అని స్పృశించాడు.

‘క: కలి కల్కటకవిమంబు గ్రక్కుచు నొడలక వెలువడి’—(భారతము.)

‘కుసుమాసారంబులు కబరిదొరగ’

—(వసుచరిత్ర.)

ఈ రెండు స్థలాల్లోనూ “ఒడలక వెలువడి” ఒడలినుండి వెలువడి—అనినీ, “కబరి దొరగ-కొప్పునుండి తొరగగా,” అనినీ అర్థం స్పష్టంగా అవుతున్నది. అట్లాగే ప్రకృత్యర్థాలలో ఆమె (కత్తి) కత్తివారిమధ్యను,

మొగముకొ-మొగమునుండి, బునుల్కొనకొ-వ్యాపింపగా, ఆమోహనపారిణమును ముద్దికి కొనియెను.—అని సాఫీగా (అడ్డుకోకుండా) అర్థం ఏర్పడుతూ వున్నదికదా! ఇట్టి క్లితిలో—ఈఘృతపాత్రాధారచర్చయెందుకూ? నేహాదీదత్తదీపన్యా యం యెందుకూ?

అన్వయదోషాలుగా చూపినవాటిలో - రెండోది ‘సృష్టిమర్మములసరణి-’ని గుఱించినది. ‘ఈసరణి చేనితో అన్వయించును? ఎటు గదా - అనుక్రియ మాటుటతో నన్వయించెను గదా’—అని శంకిస్తారు శాస్త్రులుగారు. ఇక్కడ సృష్టిమర్మములసరణి-అనేది ప్రకృమకాదు; సప్తమీకారకం. సరణికొ-అనేది దాని అసలురూపం. అయితే ద్రుతం ఏమైందీ?—అనే ప్రశ్న రావచ్చు. పాదాంతంలో గానీ, ఆధవా పద్యాంతంలో గానీ వచ్చే ద్రుతం లోగిస్తుంది. ఇది శాస్త్రులుగారు ఎచి గినసంగతే. అయినా చూడండి ఈ ప్రయోగాలను మచ్చుకుగాను:—

‘ఏల యున్నదాన చేకతంబ, విజనలైల విమమవిసేఘామి’ —(భారతము.)

విరులు విలుతురు పుష్పలావకలు వీట —(వసుచరిత్ర.)

అపశబ్దాలలో లాగానే అన్వయదోషాలలో కూడా ఒక్కటే నిలువబాలక పోయినది. ఇదీ లేలినఫలితం.

ఇది అన్వయదోషాల పరామర్శ.

ర. అలంకారదోషాల పరామర్శ.

గీ. భావధర మైన హృదయబింబంబునందు, రక్తి లిఖించుకొంటివే రమణిరూపు, అదియెనుదమియకలెకాస్పదమయయ్యె, గ్రహణగతమైన చంద్రుని కళవిధాన.’

శాస్త్రులుగారు అలంకార దోషాలకు ఇచ్చిన అయిదుదోషాలలో ఇది మొదటిది. దీనిలో హృదయాన్ని ఫలకంగా రూపించడం బింబంలో చిత్రించడం- కొత్తవిషయం అనీ వక ఆక్షేపణ. గ్రహణగతమైన చంద్రునికళ విధాన- అన్న ఉపమానం అన్వయించడం లేదన్నది రెండో ఆక్షేపణ. ఉపమానస్వరూపం

కూన్యం అనేది మూడో ఆక్షేపణ. గ్రహణగత చంద్రకళ ఎందుకు యెదం ఇవ్వదు? పోలే అలతి యెందుకు మదం ఇవ్వకపోవడమే అలతి- అనేటట్టుయితే అమాట వ్యర్థం- అని నాలుగో ఆక్షేపణ. పూర్ణిమనాడే గ్రహణం వస్తుందిగనుక ఆనాడు పూర్ణచంద్రుడు వుంటాడేగాని చంద్రకళ వుండవని ఆయిదో ఆక్షేపణ. ప్రియూరాలినేగాని ఆమెరూపును చంద్రకళతో పోల్చారాదని ఆరో ఆక్షేపణ. ఏతావతా వీటి అన్నిటివల్లా లింగాంత్యం నష్టమైందనీ భావసాందర్యం తరిగిందనీ ఏడో ఆక్షేపణ.

ఇట్లాగా ఆక్షేపణలసప్తకం ఏర్పాటు అయింది. ఇక పరామర్శిస్తాను. హృదయాన్ని ఫలకంగా రూపించడం హృద్యంగా వుంటే వుండవచ్చు బింబంగా రూపించడం మాత్రం కొత్తవిషయం కాదు. బింబం అంటే శాస్త్రులుగారు ఏమిగా అర్థం చేసికొన్నానో తెలియడంలేదు. కానీ కవి ఇక్కడ—‘బింబము మంపలే స్వాకో’ అన్న వైఖుంటిసల నిర్వచనాన్నీ చంద్రబింబము నితంబబింబము-లాంటి మంపలాధ బోధకాలయన వాడుకలనూ అనుసరించి- హృదయమంపలం అనే అర్థంలో హృదయబింబం వాడారు అని అనుకొంటాను. కాబట్టే భావధరం- అనేమి కేవలం అందగించింది.

తర్వాత రమణిరూపు-అంటే ప్రియూర సాందర్యం అనీ అర్థం. అంటేగాని ప్రియూరాలు (అనగా రమణి) కాదు. ఈ సాందర్యానికి ఉపమానం చంద్రునికళ. అంటే- చంద్రుని శోభ అని అర్థము. కళకు-శోభ, లావణ్యం అనే అర్థంకూడా వున్నదికదా! ఈవిధంగానే రూపు అనగా అందమని అర్థం. (శ. ర. చూడండి.) కళకు మైన చెప్పిన అర్థద్వయం వుండడం మాత్రమేకాదు. వాడుకకూడా వున్న (పెండ్లికళ, దేవీకళ, మొ.)

‘కళాశాలిని చూచి దీవన లాసంశకపాదు’ అనే వసుచరిత్రపద్యమూ, దానిపైని వ్యాఖ్యాచిత్రించండి. కళాశాలి అంటే లావణ్యవతి- అని అర్థం వ్రాస్తారు వారు. ఈ విధంగానే గ్రహణగతమైన స్వీకారోపరాగాదులు చాలా

అర్థాలున్నవిగా!- కాగా అన్వయం ఏమని ఏర్పడుతుందో చూచి ఆతర్వాత అలంకార దోషం వుందో లేదో మాత్రము. అన్వయం ఈక్రిందివిధంగా ఏర్పడుతున్నది.

గ్రహణగతమైనా = స్వీకారము (అనగా - పెండ్లి) పొందినది కాగా, రమణియాపు = చాలువయందము, ముద మీయక, అలతకు = శ్రమకు, ఆస్పదమైనది. ఎల్లాగంటే- గ్రహణ గతమైన=గ్రహణ సంభవమైన, చంద్రునికళ విధాన = చంద్రునితో భవతె-అని. ఇందులో వున్న గ్రహణగత మనేపదము సాధిప్రాయంగా వుంకి ఉపమానోపమేగులకు రెండింటికీ అన్వయిస్తూ సాంఘికముగ వున్నదికాదా? కాబట్టి ఈ ఉపమాలంకారమునందు ఎట్టి దోషం లేదని అనుకోవలసి వున్నది. విమర్శన వల్ల ఎన్నడై భావసౌందర్యపు తఱుగు బిడి పోయిందిగాదా.

ఇక ఈ సందర్భంలో మిలిప ఆశోపణ లింగాచిత్యవత్త - వచ్చించనేది. చంద్రుని కళా-రమణియాపూ రెండున్నూ చూచా, స్త్రీత్విగ్యవనాచకాలు-అనే చిన్నయ్యగారి మూలం చొప్పున ఆమర్యులయినా, లేదా స్త్రీసమాలయినా కావచ్చు; ప్ర మైకవచన ప్రత్యేకం లేదుకాబట్టి. మఱి లింగానికి చలనం లేదు. మహారాజులాగా వుండవచ్చు.

రెండో అలంకారదోషం-మిసమిసలాడు జవ్వనపుమేలిమి అనే పద్యంలో ఇచ్చారు. ఇందులో వీరు చేసిన ఆక్షేపణలు ఆరు (౧) జవ్వనపుమేలిమికిన్నీ సాగసువాదిననినికిన్నీ సాదృశ్యం అనుభవేతరవిషయం. (౨) అందు లో సారస్యంలేదు. (౩) అతనిచేసాము విర మావేదనచే కృశించి వాదినననివలె ఉన్న దనడం కలి ఆశయమైతే సాగసువాదినఅనడం తప్పు; అసాచిత్యం. (౪) విరమావేదనవల్ల దేహం కృశించినా సౌందర్యం తగ్గదు అన డం. (౫) పురుషుడేహాన్ని ననినతో పోల్చడం, అసాచిత్యం అనడం. (౬) లింగాచిత్యవత్త.

ఆక్షేపణపంచకం ఏర్పడడానికి ప్రధాన కారణం పద్యం అన్వయించుకోవడంలో కలి గిన దృష్టి భేదం అనుకొంటాను. దీనికి-అంటే ఈ పద్యానికి సర్వసాధారణంగా అన్వయం

ఇల్లా అవుతుంది. మేనక = శరీరమునందు మిసమిసలాడుజవ్వనముమేలిమి-(ఇది ఉపమే యం) సాబసు లాలుకుతూ వున్నది. అయితే ఆసాగసు వాదినట్టి ననిందలపించుచున్నది. ఉపమేయమైనసాగసు-స్త్రీసమం. ఉపమా నమైన ననిని స్త్రీలింగమేకదా!-కాగా లింగాచిత్యవత్తం లేదు. ననినతో పోల్చింది పురుషుడేహాన్ని కాదు గదా-కనుక అసా చిత్యం లేదు. ౩-౪-ప్రశ్నల కిక్కడ చొ'టే లేదు.

మిలింది మొదటివిషయం. అంటే అను భవేతరవిషయం-అనేది. దీన్ని చూతాం. సాధారణలోకదృష్టికి అనుభవేతరవిషయంగా వున్నా, కవి అసాధారణమైన భావనాబలం చేత తనసంస్కారాన్ని అనుసరించి అతొక సౌందర్యాతిశయాన్ని రూపొందించుకోగల డు; దాన్ని వెల్లడించుకోవడా గలడు. అది కొత్తదనం అందుచేత మంచిదికాదనడం చేయరాదు.

కావీదాసమహాకవి 'చిత్రాచంద్రమసారిన' అని పక వుపమానం చెప్పాడు. నా అనుభ వంలో అదికొత్తది అనుకొని రెడతసౌందర్యం భావింపలేక మంచిదికాదనడం న్యాయంగా వుంటుందా? ప్రకృతపద్యంలో ఆశాభంగం వల్ల ఏర్పడిన విరమావేదనా ఆతపకోపమా అనే రెండుకలిసి ఆయువకుని యావనసంప దకు క్లాంతినిస్తూన్నవనే విషయం ప్రధానం కదా. అందుచేత దాన్ని వాద్యంగా చేయక ఉత్తమగీతినీ స్వనింపచేశాడు కవి. కనుక ఇందు వైరస్యం లేకపోగా సారస్యమే కని పిస్తూ ఉన్నది.

అలంకారదోషాల్లో మూడోదాన్ని 'నా యనంనుం జెబీ' అనేపద్యంలో వివేచింప తేకులపూవుచందం ఏయపమేయంతో సమ న్వయించాలె? అన్నది ఒక్కటే ఆక్షేపణ. ఆక్షేపణకు ఇక్కడ తావేలేదు. ఇక్కడ- వారిమైత్రి వివేచింప పూవులకేకుచందము అయిపోయింది-అనే లోకపువాడుకను అను సరించి అన్వయించుకోవాలె. చందం అనే మాటకు విధం-తల్లిగానె స్వప్నవైరస్యకరం దమై - అ

విధమై అన్నట్లుగా వివేచింపపూవులకేకు విధమై అని అర్థంచేస్తే చాలు.

నాలుగో అలంకారదోషంగా 'కడిగిన మృగమదపాత్రిక' అనేపద్యంలో వారిప్రేమ బంధాలు తెగవులనేచోట పరిమళం తెగుటఅనే దాన్ని తీసికొన్నారు. పరిమళం తెగడంకనీ వినీ ఎరిగమనీ వకటిన్నీ, కన్న వచనరూపము- అనే ఉపమాదోషం రెండున్నూ ఉన్న వంటారు ముఖ్యంగా ఇందులో. ఇట్టి అలం కారాలను గల యాచిత్యములను పాటింప రేమా అనిమాదా సోత్పాదనంగా అధిక్షే పిస్తారు.

నవ్యకవులకినా వివేచింపతలమా ఎవ్వ రికి-అలంకారాలనుగానీ అందలి యాచిత్యా లనుగానీ పాటింపరాదనే దురాగ్రహం లేదు. రసోపస్కారాలుగా వున్నవని తాము నమ్మినంతవరమా సందర్భానుసారంగా పా టిని వారు గ్రహిస్తారు. కాని అలంకారాలు కదా అని వాటిని సక్తిగా నింపుకోవడానికి మాత్రం పూనుకోను. ఈమాట నిజం.

మఱి ఇటువైస మృగమద పాత్రికలపద్యం చూతాము. ఇందులో శాస్త్రులుగారు చూ పించిన దోషాలు- (౧) పరిమళం తెగుట కనీ వినీ యెరిగం. (౨) భిన్నవచనరూపం అయిన ఉపమానదోషం-అనేవి.

దండాన్వయోత్థా చూచినా, దీనిఅర్థం ఇల్లా సాధారణంగానే అవుతున్నది:-కడిగిన మృగమదపాత్రికను పరిమళం విడువని పగిదిగా, విడుపొందియును వారి ప్రేమబంధాలు తెగ వూ-అని. పరిమళము విడువదు, మైత్రి ప్రేమబంధాలూ తెగవు-అని వాక్యకక్షలు. విధినియములన్-అనేది ఈ రెండికీ సమా నంగా అన్వయిస్తుంది.

విధినియములన్ = కాలవ్యవస్థలచొప్పున -అంటే ఆయా ఋతుధర్మాల ననుసరించి

* ఈపరామర్శలో శాస్త్రులుగారు భావ కవులని వాదినచోట్ల అంతిమా నేతి నవ్యకవు లని తఱుచు వాడుతూవున్నాను. ఈవ్యత్య యాన్ని గమనింపవలెను. [ప:అ. కా.]

[ఇది మృగమదపాత్రికపక్షంలో,] పరిశుభము విషయము. విధినియములకా-ఈశ్వర నియమముల చొప్పున, విడిపోయినప్పటికినీ చారి ప్రేమబంధాలు తెగవు. ఇందులో తెగుటకు లాక్షణికార్థం చెప్పాలి. చెప్పితే, ప్రేమ బంధాలు ఉచ్చిన్నం కావు — అని అర్థం ఏర్పడుతుంది. చందనపాత్రికలలో — రసికులు నిదానుకాలంలో ఘనసారచందనాదులున్నా హేమంతాదుల్లో కస్తూరీలేపనాదులున్నా ఉంచుకొని అనుభవిస్తూ వుంటారు. ఆయా ఋతువులు మారడంతోనే ఆపాత్రిల కడిగి ప్రకృత ఋతుధర్మానికి తగిన గంధ ద్రవ్యముల నుంచుతారు. ఇది సంప్రదాయం.

అలాగు వుంచినప్పుడు నెనుకటి గంధ ద్రవ్యముల పరిమళాలు ఆ పాత్రికలనుండి పూర్తిగా ఉచ్చిన్నం కావు. ఈ అర్థం ఇచ్చట కవికి అభిప్రేతంగా వుండివుంటుంది. వుంటే అప్పుడు కాస్తులుగారి యీ అభిప్రేతం ఏమని మనం అర్థం చేసికోవాలి? ఇక ఇందులో వుండే భిన్నవచనరూపమైన ఉపమాదోషాన్ని ముమ్మంగు సమాధానిస్తాను.

ప్రాయమును గ్రహించు తాపవిషం తర్వాత కేర్పొన్న అలంకారదోషం. ఇందులో తాపాన్ని విషంగా రూపించారు గ్రంథకర్తలు. విమర్శకులు దాని ప్రయోజనం ఏమిటి? అంటారు. వడ్లగంజులోది బియ్యపుగింజలగున్నది ఇది. ఇక్కడ గ్రహించడానికి లాక్షణికార్థం గ్రహిస్తే హరించడమే అవుతుంది. అయితే—కవి 'హరించు' అనే ప్రయోగించకూడదా? అని ప్రశ్నించవచ్చు. దానికి ఇది సమాధానం.

ఏమంటే—హరించు అనే క్రియకు—వాడుకను బట్టి క్రమరీత్యా హరించుట అనే అర్థం కలుగవచ్చు. కర్పూరం హరించిపోయింది-అన్నప్పుడులాగా. ఇక గ్రహించు అనే క్రియకో ఆతాపం అనేది ఉత్కటమైనవిషం కాబట్టి ఉచ్చెత్తుగా మ్రంగివేయడానకు ఉద్యుక్తమయింది అనే సరసమైన అర్థం నూదితం అవుతూ ఉన్నది. కాగా కాస్తులు గారు సెలవిచ్చిన హరించుకంటేనూ గ్రహించే తమ్యమై నిర్దుష్టంగా వున్నది. దీనితో అభి

కారదోష పరామర్శ దాదాపు అంతా ముగిసిపోయింది. కాని అలంకారదోషాలు విమర్శించే సందర్భంలో తలుచు కాస్తులు గారు అనాచిత్యదోషాన్ని ఉపమాదోషాన్ని పేర్కొంటూ వచ్చారు.

కాస్తులుగారు పరిశ్రమ చేసినంత తుణ్ణిగా నేను ఈకావ్యంలోనే గాదు-ఏకావ్యంలోనోపాదా పరిశ్రమ చెయ్యలేదు. అయినా దొక్కకుద్ది అయినవాడనే కాబట్టి ఈశాచిత్య విషయంలోనూ ఉపమాదోషాల విషయంలోనూ కొన్నిమాటలు వ్రాసి ఈ అలంకారదోషాల పరామర్శ ఉపసంహరిస్తాను.

తెలుగునకు—అలంకారాలుగానైనా ఏదో పేరునకు వ్యాకరణంతోనే కాస్త (చిన్నయ్య ధర్మాన) ఏర్పడలేకాని అలంకారకావ్యం ఏర్పడలేదు ఇంతదాకా; అలంకారానికి ఏపెద్దయ్యగ్రంథం? మున్నుకు దొరికినా, వాటిలో ఆంధ్రవాద్యమున్నంత హలంకమంగా గాకపోయినా దిగ్దృశ్యంగానైనా పరామర్శించడ మనేది బొత్తుగా కానరాదు. కేవలంకృతిపతుల నుండిర్తనం అనేపనినీ సంస్కృతాలంకార లక్షణాలకు తట్టుమానూ అందులో కనిపిస్తాయి, అంటేగాని ఆంధ్ర లక్ష్యాలు లేవని చెప్పినా తప్పుకాదు.

పైగా మనపూర్వకపులు వ్యాకరణానికి చూపిన ప్రాముఖ్యమును అలంకార కావ్య విషయాలపై—అనగా సాహిత్యవిషయాలపై చూపనూలేదు. పురాణాల తట్టుమాతో ఆరంభమైన వాద్యయం చంపూప్రబంధస్పష్టి దగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి దాదాపు చెయ్యిండ్లూ నిండాయి. కాబట్టి సంస్కృతాలంకార కావ్యాలలో వుండే లక్షణసామగ్రి సంతాతూచా తప్పకుండా సానబట్టుతాము అనేటట్టుయితే—ఆంధ్రభారతం మొదలు ఈనాటి ప్రబంధ వాద్యయంతటకూ వక్కపైనా నిలకబడగలది లేదని దృఢంగా చెప్పవచ్చు. ముచ్చటై కొన్ని చూడండి.

(౧) 'గీ. వహ్ని మొదలైన నిఖిలదైవత గణంబు, శృంగీ బొందుదు రీసుధాదీప్తి యొందో అతేపణ. ఉత్కట కల్యాణ

గృహమునందు, పాలితి; అభ్యాగరులు శృంగీ బొందునట్లు.'—(శ్రీనాథుడు.)

ఇందు సుధాదీప్తి కల్యాణగృహము. అనేది భిన్నలింగములూ అభ్యాగరులూ దైవగణంబు శృంగీనొందుదురు— అనేచోట భిన్నవచనమూ కలదుగదా!

(౨) 'తామరపాకు నీరువలె తల్లడమంజిరి పారు లంపలుకా.' —(పారి.)

నీరు- పారులు అనే ఉపమానోపమేయములు భిన్నలింగములను భిన్నవచనములను కావా? కానిచో గలియేమి?

(౩) 'ప్రాసలలో దారంబుపొది సలిమచి లోనకా, మెలగెడుపురుషుడు దొరకుట...' —(పారిజాత.)

ఇందు దారంబు-పురుషుడు (ఉపమానోపమేయాలు) నపుంసకంలో పుంలింగంలో వున్నవికావా? కనుక అల్పబుద్ధిదోషాలు అయిన భిన్నవచనభిన్నలింగత్వాదులు దోషాలుగా ఆంధ్రకవులు [అంటే కేవలం గ్రాంథికాంధ్ర కవులే - వర్ణకవులు కాదు -] ఏర్పాటుకోలేదనీ, అదే ఆంధ్రకవిత్వసంప్రదాయం అనీ మనం అనుకోవలసి వస్తుందికావా?

అయితే—'అనాచిత్యా దృశే నాల్పర్య ద్రవధంగస్య కారణం, ప్రసిద్ధోచిత్యబంధస్తు రస సోపనిష త్పూ'—అనేకారికవిషయం ఏమిటి అని ప్రశ్నించవచ్చు. నిజమే, ఈకారికలో కేర్పొన్న అనాచిత్యం అనేది ప్రస్తుత తృణకంకణంలో వారు ఉద్ఘాటించినప్రదేశాలలో ఎక్కడా పట్టలేదు సరిగదా పైగా ఆంధ్రకవిలోకంలోనూ ఆంధ్రవాద్యయప్రపంచంలోనూ ప్రసిద్ధమైన శాచిత్యబంధమే ఇందు కానవస్తూ ఉన్నది.

కేవలం ఇంతమాత్రమే కాదు. 'అనాచిత్యా దృశే—అనేకారిక చెప్పిన అలంకారికలే'—'గ్లో. న లింగవచనే భిన్నే న హీనాధికతాపి నా, ఉపమాదూషణాయాఽలం యత్రో ద్యగో న ధీమతాం'—అని సహృదయవృద్ధయాలకు ఉద్యేగం కలిగింపనంతటకూ లింగ భిన్నత్వం గానీ వచనభిన్నత్వం గానీ హీనాపమ్యం గానీ అధికాపమ్యం గానీ దోషాలు ఎంతమాత్రం కావు-అని సాటూతూవుశ్వాదు.

ప్రస్తుత మీ శృంగారకంఠంలో—సుప్రసిద్ధాంధ్రకవుల సంప్రదాయాన్ని బట్టి చూచినా, లేదా మహాకవి దండిపండితుడూ పదలారిత్యానికి భావసంపదనూ పేరెన్నికపొందిన వాడూ—త్రయోగ్నయస్త్రయోవేదాః—అన్న సాహచర్యంతో—త్రయోదంశిప్రబంధా శ్చ—అని శ్రోత్రియత్వానికీ పావిత్ర్యానికీమాదా ప్రసిద్ధి నాడించినవాడూ అయిన దండికవి కావ్యసాభాగాన్ని నిలవరించడాన్ని బట్టి చూచినా, — ఏ విధమైన ఆలంకారదోషాలూ లేవని చెప్పవలసి వస్తున్నది. ఇది ఆలంకారదోషాల పరామర్శ

గ. అర్థదోషాలు

ప్రకృత విమర్శనలో శ్రీ శాస్త్రులుగారు అర్థదోష వ్యాకరణదోష పునగుక్తిదోషాలను వార్ణించిన చేర్చి అర్థదోషాలు అనే కీర్తికతో ఉదాహరించి చర్చించారు. అయినా మధ్య మధ్య అన్వయదోషాలు శబ్దదోషాలు మొదలయినవి కూడా కలుపుకూనే వచ్చారు. వాటిని వివరిస్తే జవాబుచెప్పడానికి వాకు కిలు కాలేదు. కనుక నేనూ వారు నడచిన మార్గంలోనే నడుస్తూ ఈపరామర్శ సాగిస్తూ ఉన్నాను.

అర్థదోషాలు ఉపక్రమిస్తూ—ఈ గ్రంథంలో ముప్పాతిక మువ్వసం ఈశ్వరీకక్రింద ఉదాహరించవచ్చునీ, గ్రంథవిస్తరభిచారత కొద్దిగా వ్రాస్తామనీ అంటారు. ఒక్క ఈగ్రంథాన్నే కాదు—ఏగ్రంథాన్నైనా సరే!—ముప్పాతిక మువ్వసమేకాదు—పైగా ఇంకో చూడుకొన్న చూడు పెరిలదాకా—అంటే ముప్పాతికా మువ్వసాల చూడుకొన్న చూడు పెరిలదాకా కూడా, దోషజ్ఞాలవడం చూలూన వారు ఉదాహరింపగలరు, దోషాలుగా నిరూపింపగలరు. అందు కేమీ సందేహం లేదు. నేను విశ్వసిస్తాను. ఆశక్తి వారి కున్నది.

వారు చేసిన ఈవిమర్శవాన్ని అంత సాకల్యంగా పరామర్శించేవోపికా శక్తి వాకు లేనిమాట నిజమే. అయినా అడుగునేకాను గనుక ఎల్లాగో బోపిక తెచ్చుకొని పరామర్శిస్తాను. ఎక్కడైనా పరామర్శ సరిగా చేయలేకపోతే—అది తా దౌర్బల్యాన్ని గూచి

స్తూండేగాని అన్యథా కాదు అని మనవిచేస్తూ ‘హరిః ఓం’ అంటాను.

ఆలంకారికులు—వాచక లక్షక వ్యంజక భేదాలచే త్రివిధమైన శబ్దజాతాన్నీ వాచ్య లక్ష్య వ్యంగ్యభేదాలచే త్రివిధమైన అర్థ జాతాన్నీ పుష్పటులు పేర్కొంటారు. తాత్పర్యార్థం—అని మఱోటివుందని కొందరంటారుట—కాని అదికూడా వ్యంగ్యార్థంలో అంత తూర్థ మైనదేకాని మఱోటికాదనిఅంటారు. వ్యంగ్యమునకే వామాంతరం ధ్వని అని. ఈ వాచ్య లక్ష్య వ్యంగ్యములలో నియతార్థం వాచ్యమనీ, లక్షణయూ ఉపపన్నమైన అర్థం లక్ష్యమనీ, వాచక లక్షకాల రెండింటిలనా గాక, వాక్యాంతోపసంస్కారార్థమై అర్థాంతరవిషయమైనట్టిది వ్యంగ్యమనీ అంటారు.

ఈమాటెంతిలోనూ వాచ్యంకంటే లక్ష్య నికీ, లక్ష్యంకంటే వ్యంగ్యానికీ కావ్యప్రపంచంగా ఉన్నతస్థానం అనేది పెద్దలు ఎటుగ నిది కాదు. కాబట్టే సరసకవితా చక్రవర్తులు అయిన పెద్దలు కావ్యప్రపంచంగా కావ్యార్థం అభిధావ్యవరణలు చాటి లక్షణాద్యావరణాలల్లో ఎంత విహరింపగలిగితే అంత—కావ్యార్థం మగురంగా పుంటుందని నెల విస్తారు.

నవ్యకవులు ఖంకావ్యాసనే మోస్తుగా వ్రాస్తున్నారు. వాటిలో విలక్షణమైన పరిభాషతో—రసోపస్కారక మైనట్టి ఉత్తమోత్తమమైనట్టి—ధ్వనిమార్గాన్నే వారు అనుసరిస్తున్నారు. వారేవొకచుకొన్న రచనలోని పరిభాషాక్రమం ఒకరిటిగా చూస్తే సుతరాంకొత్తదిన్నీ ఇదివఱకు మనవారికి అలవడనట్టిదిన్నీ అనేమాట నిజం. నవ్యుల సంప్రదాయం ఏమిటో అవగాహనం చేసికొందామనే వోపిక నేటివిమర్శకులలో చాలామందికి లేదు. ఏమంటే—వారు—ముస్ముందుగానే ఏదో ఒక అభిప్రాయం స్వకపాలకల్పితంగా తయారుచేసికొని గానీ, లేదా తమకు పరిచయమైవున్న లక్షణశాస్త్రాలు నిఘంటువులు మొదలయిన కొలతమద్దలతో కొలిచిగానీ సరిపెట్ట వూనుకొంటారు.

సారస్వతీయుల దుర్భాగధేయఫలితంగా ఈవిమర్శనంకూడా ఆమాగ్గంలోనే నడిచిందనడానికి విచారపడుకూర్చున్నాను. రసస్వరూపాన్నీ వ్యంగ్యస్వరూపాన్నీ దిగ్గర్భప్రాయంగా నూచించడానికి సాధ్యమవుతుండే గాని ‘అత్రేథంవ ర్రతే’—అని చేత్తో పట్టి తెచ్చి పడవేయడానికి ఎంతటివాడికీ సాధ్యంకాదు. ఈ కారణంచేతే తత్స్వరూపాన్ని ఆశాస్త్రకర్తలు సహృదయహృదయసంచేద్య మని వర్ణిస్తారు.

ఇప్పటికే ఈ ప్రస్తావన చాలా పెరిగి పోయింది కాబట్టి—అర్థదోషాలు అనే కీర్తికక్రింద వీరిచ్చినవిమర్శవాన్నీ వాపరామర్శనూ చిత్రించేవోపిక పాఠకులు సహృదయతకు భంగంకాని కటాక్షప్రసారం దయచేయింపవలెనని ప్రార్థిస్తాను.

పసినిమ్మపండు చాయల పద్యం—ఇందులో పసినిమ్మపండుచాయలతోనే గతార్థం అవుకూపుంటే కుండనపుపడం పునరుక్తి—అని ఆక్షేపణ. నిమ్మపండుచాయ—కుసుమిస్తూపున్న మయస్తూత్యాన్నిన్నీ, కుండనపుకాంతి ఆజన్మవిసర్గమైన లావణ్యాన్నిన్నీ నూచిస్తని గనుక పునరుక్తిలేదని సమాధానం. ఇట్టిదే పెద్దన్నగారి—‘కమ్మనికుండనంబు కసుగందరిమేమ’ అనేవికూడా. కవికులగురువు కాళిదాసుగారి—‘పుష్పం ప్రవాహోపహితం యది స్యాన్మృత్యోఫలం వా స్ఫుటవిద్రుమస్థం’—అనేదిన్నీ.

కన్నె గేదంగి చెందు—

వాయికాస్వరూపసాభాగాన్ని స్వభావసంపత్తిని సామాన్యంగా కవులు వర్ణించుట కద్దు. ఈకవికూడా అట్టిదే చేయుచున్నాడు. పసినిమ్మపండుపద్యంలో—దేవాచ్ఛాయావయోవికాసములూ, దీనిలో ఆకారచలక్షణ్యమూ వివక్షితాలు అవుతున్నవి. బక్కవలచనికొలకగిరములతో కొండలు అందము ఉంటుంది. మఱికొండలు అందము తగిన అంగసాన్యవం బొద్దుకగిరములతో మద్దులు మూటగడుతూ పుంటుంది. ఈనాయిక రెండవశేఖకు చెందింది. గేదంగిచెందులేమట ఒత్తుకొని చొట్టుగా పుండటంలో ఏ అందము కలదో అది

యే ఈ నాయకలో వున్నట్లు కవి చిత్రించాడు. సహృదయులు దీనిని భావిస్తే— ఈ రసాభాసాలకు ఏమాత్రం ఆస్కారం వుండదు.

నగ లేవి లేక—

నగలు ఏమీ ఆమెకు లేవనే వాడుకలో— మిక్కిలిపరిమితంగా నగలున్నవనే అర్థం. అంతేగాని మంగళసూత్రంపూ తొంచుమనుషుడనే అర్థం రాదు, చెయ్యకూడదు. సామ్యులు లేకున్నా అందంగానే వున్నదని చెప్పడం ఆలంకారికుల్లో మాధుర్యమనే నుణంగా ఎప్పుతారు. నగలేవిలేక అనేవాడుకకు పరిమితభరణతమ అర్థంగా తీసికోకపోతే—ఈ కవిపద్యానికి ఏమిగాని ముద్దుపలుకుముచ్చట్లకు ప్రసిద్ధికెక్కిన ముక్కుతిమ్మన్నగారి పద్యానికి 'మానసిచీరగట్టుకొని మానసుతోడ నిరస్తభూషణయై' అనేదానికి కూడా ఈ ఆక్షేపణ వర్తింపజేయవలసి వస్తుంది. వర్తింపజేస్తామంటారా?—తథాస్తు.

చెమ్మట ముత్యాలసరులు—

ఇవి కంఠమున వైటజేసికొని వుండగా ఎట్లుకనిపించా యని బాగాతనప్రప్రశ్న. ఆమె ధరించింది జలగుళలంకారీచీర. అనగా పల్లనిదికాబట్టి అది సమాధానం మృదువుగా. అంటే—మహాకవి కాలిదాసుగారికి 'హృదయమకపాల మానస మరః కాతివ్యముక్తస్తవం' అవగతమైనట్లే. నగలుధరింపదగినస్తానాలు—కర్ణములు కంఠము కరములు కాను వానిక శిరము అనిన్నీ—ఇందులో ఒక్కకంఠంలో తప్ప తక్కినస్తానాలలో ముత్యాలసరులు ధరించడం వినలేదనీ అంటారు కాస్తున్నారా.

నిజమనే వారిమాట నమ్ముతాను. అయితే వాద్యప్రపంచంలో—'పృథుల మాత్రిక కోళినాసాం' అని ఇత్యాదిగా బహుళావర్ణనలు కనిపిస్తాయి. పోనీ కనికనపడకుండా వుండేమా అనుకోవడానికి ఈ వర్ణనలో కవి పృథులమాత్రిక—మంటాడే. ఈవాటి దారిద్ర్యసంపన్నమైన మన యీ ప్రపంచంలో లేకుంటే లేకున్నా వేరొకటి—కావ్యం—వీరి ప్రపంచంలో—ముద్దులు సురిసేటి ముత్యాల తాళం

కాలా ముత్యాల పాపటనరాలూ ముత్యాల భుజకీర్తనూ వున్నవి. చెడకీమాస్తే నాడు ముత్యాలకాలలుకూడా కనిపిస్తవి. వీటి అన్నింటికీ మఱి ఏండా?!

పదియునాల్గు వసంతాల పద్యం :—ఇందు ప్రధానమైన ఆక్షేపణ—పునరుక్తి వోమంకంటే సారస్వతం వుందా అనేది. పదునాల్గుసంవత్సరాల యువతని గూర్చి తద్వయస్సంపూచకాలయిన పదాలు వాడలేదనీ అనేది రెండో ఆక్షేపణ. పూర్వకవులు వాడారని సమాధానింపకుండా, భావకవులు కదా పూర్వకవుల మార్గం ఏల త్రొక్కువరే అనేది మూడోది. మోహన స్మిగ్ధప్రభృతిపదాలు భావకవులకు జరాయిలేకపోయాయి—అనేది నాల్గో ఆక్షేపణ.

వీటిలో మూడోదానికి ఇవ్వబోక సమాధానం చెప్పాను. లలి—సరవి ఇత్యాదులు పూర్వకవులు పాచుగా వాడుతారు. నేటి వారు మోహన స్మిగ్ధ ప్రభృతులను పాచుగా వాడారు; వాడతూవున్నారు. కాబట్టి జరాయిలే అని ఆక్షేపింప నక్కరలేదు. కాని కాస్త ఆలోచించి చూస్తే సుమితకారపు సాంప్రా భావగాంభీర్యము ఉన్నవాటి ఉభయత్రా ఉన్నది. లేకుంటే అసలు లేదు.

కవులు కావ్యాలలో స్వాధిప్తమైన భావారికయం సిద్ధింపజేసికొనే నిమిత్తం లలిత లలితా లయినపదాలు బాపి రచన చేస్తారు. దీనిని పాకము లనడం వాడుక. ద్రాక్షపాక వారికేలేపాకాదులు సహృదయు లందరూ ఎరిగినవే. ఇంకా ఎక్కువ పాకాలు కావలసివస్తే రాజశేఖరకవి కావ్యమీమాంస చూడండి. అందులో సాధారణాలంకార గ్రంథాలలో లేనిపాకాలు చాలా వున్నవి. శృంగార రసమనేది చాలా సున్నితమైనది కావడం మూలాన—తెలుసుగా ఆకవులు ఆరసవర్ణన సందర్భంలో అతిమృదువులు—అనగా కోమలము లయిన పదాలే వాడుతారు. విద్యానాథ మహాకవి ద్రాక్షపాకాదాహరణంగా శృంగార రసమును చిప్పిలజేసే వాడొకాన్ని ఒకదానిని చాడినాడు. అల్లోకం ఇది.—

శ్లో. స్మరస్మరకా మందస్మిత మధుర సార భృగుభాగా, మనాగ్నిదాహదాహకా

ప్రణయరసకల్లోలభరితా, కృతానేక స్కంధాన్ మనసిజ సమాప్రాణి సృజతః కటాక్షాన్ వామాక్షి కిరతి పరితో. రుద్ర నృపతిం.

వ్యాఖ్యాత భావప్రకాశముంకి ఇక్కడ స్మరము, మధురము, స్నేహము, ప్రణయ రసకల్లోలాలు, కటాక్షాలు మొదలయినవాటికి చక్కని వివరణములు వ్రాశాడు. దగ్గుజాది గ్రంథాలలో కూడా వీటికి ప్రశస్తిభోధకమైన పరిభాష ఉన్నది. దాన్ని వివరించడం ఇచ్చట ప్రధానం కాదు. స్థలము చాలను అని మనవి చేస్తాను.

కాగా పదునాల్గువందల యువతని తప్పేటప్పుడు నీమంతిని పదిలి గలిత — అంటి పదాలు ఉనితం కావనీ తెలుసీ యువతి కోమలి బంటిపదాలు వాడవలె ననీ అంటారు. నిజమే ఎవరు కావంటారు. ఆంధ్రకవుల్లో ప్రాయః—అధిక, ఆధికవి—అంటే ప్రశస్తిని గడించినవాడగా అయిన వన్నయ్యగారు—గరురనిచేత, అతని తెల్లని సంబోధింజేస్తూ—

'ఉ. ఆమరపర గంఠమాతి నమ్మిలైలము తెల్ల నుగ్గుగాఁ జేయు... నాకు నీవనిం బాయక... వాకిలి బయల్, నేయును నేమి కారణము? నెవ్వము దీని బాగునూ సనా!'— అని చెప్పాను.

వన్నయ్యగారి యాపమోగుహానన—పదునాల్గువందల యువతిమాత్రమే కాదు పరిగవా కద్రువతో బాటు కశ్యపుడికి సతియై ఆరాధించింది. పెద్దకోడుకు శాపంవల్ల ఏనూ లేండ్లు సవతిదాస్యానికి పాల్పడి పంచకతిరవ్వాలా నింపినప్పటికీ గరుత్మాంశుణ్ణి కన్న—మహాతల్లి! అట్టి యాయితల్లిని కొడుకేమని సంబోధించారెవో?

మఱి యీ నక్కరింపులకేమిరెండి! ప్రతీ విషయంలోనూ—తాటిచెట్టెక్కే వాడిమైన తలదన్నేవాడు ఎవడో వుంటూనే వుంటాడు. ఈ విషయం ఇల్లా వుంచి దీనిలోని సారస్వత చూతాము. ఈపద్యంలో పూర్వార్థంలో నాయకయొక్క పరిపూర్ణ బాల్యసౌందర్యాన్ని ఉత్తరార్థంలో అంకురితయావసరభా

గ్యాస్ వర్ణిస్తూ వున్నాడు కవి. కాగా ఇది సౌందర్యసంధివికాసాలను వర్ణించే సందర్భం. నాయిక ప్రాయమునకు తగ్గ ఇంపు పెంపులు కల దని సారాంశం. ఇట్టివర్ణనలు - శ్రీహర్షాదులు పెక్కురు చేసి ఉన్నారని కూడా మనవి.

పిమ్మట జలుగుపూలకలంకారి చీరపద్యం - ఇందు చీర బాట అనుపదమును తీసికొని చీర ఊడుచుండగా - అని అర్థం చేసి కొంత గ్రంథం నడిపారు కాస్త్రులుగారు. అంతటి ఆవసరం ఏమీ ఇందు కావరాదు. చీర బాట ఇందుకు చెప్పింది - అనగా జీతాడునట్లున్న చీరకు చెప్పింది - అనికానీ, చీర-బాట అటు నిటు జరుగగా అని కాని అర్థం చేయవచ్చు.

పోతన్నగారి - వైసున్న పచ్చనిపంటలు బాటుబిచ్చిరే. మఱిన్నీ ఇంకొకకవి తాలూకు గూనవేగమున బయ్యెదకొంగు సడలిన - అనే దిన్నీ ఇట్టిరే. సృష్టయనకు శ.ర. బాటినది అని అర్థం చెబుతుంది. బాటుకు జలుగు అర్థం చెబుతుంది. అందుచేత స్రవ్యపుత్రులమే బాటు అని ఆనుకోవచ్చుకదా! అనుకోవడమే - 'ప్రస్తాం సా వధిమాత్రం మీ త తనా' - అన్నప్పుడు ఘటోత్తపణం [కుంభ యెత్తడం] వల్ల అమె బాహువులు ఊడిపడిపోయే నని అర్థం చెప్పవలసిందా? కనుక చీరకట్టులో ఆంధ్ర స్త్రీలకుండే నేర్పునే ఈకవి వైమాటచే నూచించెనని తలుస్తాను. బాటుకు ఊడిపోవడం అనే అర్థానికి గ్రంథప్రమాణం వీరు ఇచ్చారు కాదు.

ఈ పద్యంలోనే - కాలికడియూలు మల పుకొనుచు - అనేచోట, పూర్వం నగలేవీ లేవన్నారనీ ఇక్కడ కడియూలు పెట్టారనీ ఏ అవయవాలమా నగలు లేకుండా కాలికడియూలు ఉండడం సహజసౌందర్యమా? అనీ, అట్లయిన నవీ కట్టనకు కవచకుండలాలాగా సహజాలా? అనీ ఆక్షేపించారు. నగలేవిలేక అనడానికి పరిమితాధరణత కవిఉద్దేశమనీ, - అధి సాధారణంగా ఇది - 'అభూషణేన రమ్యత్వం' - అనే మాధుర్యాన్ని వ్యక్తం చేస్తుందనీ భువని చేస్తాను. కాలికడియూలు మాత్రమే సహజసౌందర్యం అని ఈకవి అని

వుంటే వీరు ఆక్షేపించవచ్చు. పోనీండి - కట్టనికవచకుండలాలు సహజాధరణాలుగా అయితే కావచ్చుగాని సహజసౌందర్యం అవుతుందా? కాట్టికులూ ఆలంకారికులూ గదా చెప్పండి తాము అని వీరిని అడగవచ్చునా? ఊహాప్రపంచంలో తిరుగుతూ ఈ ఎకస్కేలు ఎందుమా?

అనీలాలకయొక్క పోకనీపకు జనియె - అనేపద్యంలో బాముప్రాద్దువేళ చల్లదనానికై పోకనీపను ఆశ్రయించువా రుందురా? - అని ఆక్షేపణ చేశారు. ఇది సంఖ్యాపూరణార్థమే చేసిన ఆక్షేపణగా తోస్తున్నది. ఏమంటే - ఈపద్యం (౧౪) తర్వాత కవి -

గీ. క్రిక్కిలేము కొమ్మలాశల పెక్కిచలువ, లుట్టిపడు నీవ పందిళ్లు గట్టుచుండ -

అని వర్ణిస్తున్నాడు. విమర్శకు లూహించి నట్టి 'బాముప్రాద్దువేళ చల్లదనానికై నీ పోకనీపను ఆశ్రయించుమే' - ఇచ్చట కవికి అభిప్రేతంగా వుంటే - చలువ లుట్టిపడునీవ పందిళ్లు గట్టుచుండే వృద్ధవృత్తాన్ని వదలి ఈ పోకనీపకు ఎందుకు రావాలి? ఆలాంటి వృద్ధ వృక్షగతమైన చలువ లుట్టిపడునీవను భావించేకవి - ఈపాటి - అంటే నిదాఘకాలంలో బాముప్రాద్దువేళ చల్లదనానికై పోకనీప నాశ్రయించేవా రుండరని భావింపజాలడా? కాగా - ఇక పెద్దన్నగారి సునుబోడలో ఏ మంత్రోపు సారస్వం ఉందని ఈకవిని దానిని చేర్చుచుంటారు విమర్శకులూ? తత్వం ఏమో బోధపడదు.

నాయిక తన అందల రవళి విని వచ్చిన హరిణమును, ప్రేమాద్ధిమైన మనసుతో ముద్దాడి కలిచి పిలుచుకొన్నాను నలవోకగా పోకనీపకు చనియెను - అని ఇట సందర్భము. అంతేకాని చల్లదనానికై పోలేదు. అట్టిసూచన వై నా కవి చేయలేదు. ఈవిమర్శనలోని అర్థ కల్పన అంతా కాస్త్రులుగారి అచ్చం - (స్వ) ప్రతిభాస్ఫూర్తిమే కాని నేటుకాదు. అసలు పుస్తకంలో ఉన్న 'నీవకుజనియె' అన్నదానికి నీవ నాశ్రయించెనని అర్థం చేస్తారు కాస్త్రులుగారు.

బావికి చనియె - అంటేకూడా - బావి నాశ్రయించెను - అని అర్థం చేస్తారా? ఒక వేళ చేస్తామనే అంటారా అప్పుడు చేసే దేముడీ? దిల్లం - అని ఊరుకోవడమే నాలాంటి వారిపని. నిజం చెప్పరలసినదే ఇచ్చట నీవ సమీపమున కని అర్థం. కికకు - అ చిన్నయ్యగారి ఆక్షేపం ప్రకారం దిగ్దూరాంతిక వాచక పరములు కాగా సమీపమున కని ఫలితార్థం ఏర్పడుతుంది.

స్కంధమాలంకమపద్యము - ఇందులో స్కంధమాలంకమ మన్ననూట తీసికొని ఇది నిదాఘకాలమునందలి నదులకు వర్తింపదనీ మాలపదం వ్యర్థమనీ అపార్థం ఇస్తుందనీ ఒక ఆక్షేపణ. స్కంధమును తాకి తాళక - అన్నబాలుననీ తాకితాళకలాంటి పదాలు ఈ కవిసంప్రదాయాలు కదా అని రెండో ఆక్షేపణ. పాడుపుసాన అన నర్థమేమి? - అని మూడో ఆక్షేపణ. పూలకొమ్మల నిండిన కాఖయేమి? పూలగుత్తులతో నిండిన - అంటే అంతకన్న సారస్వముకాదా? పునరుక్తి పోవునే - అనేది నాలుగో ఆక్షేపణ. ప్రాగభిముఖంకంటే - కేవలం అభిముఖం అని గానీ లేదా ప్రాజ్యఖం అనడం గానీ ఉచిత తరమని ఒకసవరణ వంటెనబాగిపోవు అనుచోట 'గా' ఉండడం రెస్ప - అని మఱోసవరణ ఉన్నవి.

మొదటి ఆక్షేపణగా వున్న - స్కంధ మాలంకమం అనేచోట నదీప్రవాహాలను చెప్పే సందర్భంలోనే మాలకట్టం గానీ, మాలంకమకట్టం గానీ వాడవలెనేగాని ఇతరత్ర వాడ గూడదూ - అనే కాస్త్రులుగారి అభిప్రాయంగా వుంటే - ఈనియమాన్ని మహాపులు చాలా మంది ఉల్లంఘించినవారు అవుతారు. శ్రీ హర్ష కవి - 'కులామహాలేషు విలుత్యలేషు లే' - అని నదీసందర్భంలో కాకుండానే ప్రయోగించాడు మాలకట్టాన్ని.

వ్యాఖ్యాతలలో అగ్రసరులని ఎన్నికగన్న వారొకరు తనవ్యాఖ్యానాలలో ఒకజానికి మాలంకమ - అని పేరుపెట్టుకొన్నారు. లోకంలో మాలంకమపాండిత్యం అనే వాడుకోవడం వున్నది. కాబట్టి ఇది లక్షణార్థబోధక

శబ్దం; కాగా కాస్తులుగారు వెలివిచ్చిన—
స్కంధకవమనే అర్థమే వస్తుంది. అప్పుడు
వర్ణమూ కాదు, అపార్థాన్నీ ఇవ్వదు. కాస్తు
లుగారి తాకితాకకలు ఇక్కడ తాకవు.
చేసేచేయక రోసిరోయక ఇత్యాదులు ఆయా
సందర్భాలలో రసపుష్టికై ప్రాచీనులూ వా
డారు, ఈ కవీ వాడారు.

పాడుపుసాన—క్రిందనుండి నీరు పాడుచు
కొనివచ్చుచున్న సాన పాడుపుసాన అంటారు.
ఇట్టివి సాధారణముగా అంతర్వాహినులను
ఇసుకనేలల్లో ఉంటవి. కాగా త్రవ్వినచోట
కాలువసాన—అని అర్థము. శ. ర—అర్థాలు
ఇక్కడ పట్టవు. ఇది లోకపునామకలోని
పదము. కనుక ఇచ్చట నామకరణమూ లేదు
మహాత్మ్యవమూలేదు. ఆ ఆశ పెట్టుకొనూ
అక్కఱలేదు.

పూలకొమ్మల నింపుసాంపులు వహించు
శాఖ—శాఖ అంటే పెద్దకొమ్మ. కొమ్మ
అంటే చిన్న రెబ్బ. పూలు పూచినచిన్న రెబ్బ
లతో కూడి ఇంపుసాంపులు వహించేపెద్ద
కొమ్మ—అని సాధారణంగా ఏర్పడే అర్థం.
పూలగుత్తులతో నిండినశాఖ అనకూడదు.—
అంటే అనకూడదనే చెప్పవలసి వస్తుంది.
పెద్దకొమ్మలకు పూలగుత్తులు పుట్టవు. రెబ్బ
లకే అవి అంకురిస్తవి. ఏమంటే—అవి లతాం
తాలుకదా! పైగా శాఖాపదపు సామాచర్యం
వల్ల పూలకొమ్మలనేచోట మైనచెప్పిన—
అర్థం వస్తుంది. ప్రాజ్యుఖ-ప్రాగభిముఖశబ్దా
లు రెండూ సాంప్రదాయకపదాలే. అందు
లో ఎట్టి తేడాకూడ లేనేలేదు. వంతెనజాగి
పోవులో గా—ఉండటం రెన్నే. అది లేనం
దుచాత వచ్చే తొస్స—ఏమీ లేదు. క్రియా
విధేయవిశేషణాలమీది అన్నంతమైన అను
ధాకువుకు (అనగా గాక,కు)లోపం విభా
షగా వస్తుందని ప్రాథవ్యాకరణం చెబుతుం
ది. ఉదాహరణలు ఆయనే చాలా ఇచ్చారు
చూడండి. (ప్రా. క్రి. ప. ౨౨ నూ.) పైగా

సందహిసకొలది—ఇక్కడ సందహిస
కొలదికి సంద గడచిన కొలది—అని అర్థము
తప్పి మొత్తంమీద చీకటిపడినకొలది—అని
అర్థం చేశారు. కథ చీకటిపడితాకా రాలేదు

గనుక సందహిస కొలది అంటే సారస్వంగా
ఉంటుందంటారు. సంద, సాహిసకొలది—దీర్ఘ
మనుకొలది—అనికూడా అర్థం చేయవచ్చు.
మిక్కుటమైన మనోభాగముతో సమావేశమైన
వారికి ఆసంద దీర్ఘమనుచున్నట్లు కానవచ్చెను
—అన్నధ్వనిఇందున్నది.

పాడుపుటేటిమెలపు—జాగుప్రాద్దువలపు:—
ఇందు పాడుపుటేటిమెలపులో మెలపూ
జాగుప్రాద్దువలపూ తీసివేసి—ప్రవోషపవనం—
అనమంటారు. అట్లా అనకపోతే అది అర్థం
హీనమైన అనుప్రాస అవుతుందంటారు. ఇ
క్కడ—మెలపునకు భ్రమణము అర్థము. కా
యలపువలపుకొద్దోయిమెలపు - అన్నలాగా.
తరంగిణీభ్రమణము ఆత్మభ్రమణానికి ఉపచా
రకము. కాగా ఆత్మేషణము నిరాధార
మైనది.

లలితలావణ్య పూర్ణచాలలనచెలువము:—
చెలుపు అనగా అందమనీ లావణ్య మనగా
కూడా అందమననీ, కాగా—మొదటిపాదా
నికి చక్కనిచక్కదనంతో గూడినస్త్రీయు
క్క చక్కదనమని—అర్థమనీ వెక్కిరిస్తారు.
కాని దీనికి సమాధానం—పదియవార్ణావసంతా
ల పద్యందగ్గతే చెప్పి వున్నది. అది ఇక్కడ
కూడా అనుసంధింపుకొనలే నని మనవి. ఏ
మంటే లావణ్యశబ్దానికి ఆలంకారికులిచ్చిన
అర్థం కాస్తులుగారికి తెలియంది కాదు.
కాగా సర్వాంగీణసముజ్జ్వలమైన తారశ్య
ముతో నిండారుసాందర్యం—అని అర్థం ఏర్ప
డుతుంది. అద్వితీయమో సద్వితీయమో కాని
నా కిందులో తోచినసారస్వం ఇది.

కుచిరవేణునాళోదయశ్రుతులు —
వేణునాళోదయశ్రుతు లనివలెనని విమర్శకుల
సవరణ. అనకున్నందున రాగల ప్రత్యేకవా
యం ఏమీ లేదు. వేణునాళములు, ఉదయ
ముగా - ఉత్పత్తిస్థానముగా గలవి—వేణునా
ళోదయములు. వేణునాళోదయములైన శ్రు
తులు అని అర్థంచేస్తే సరిపోతుంది. శ్రుతులు—
అనే బహువచనసారస్వం ఏమిటనేది తర్వాత
ప్రశ్న.

అల్లసాని పెద్దయ్యగారి అవతంస కుసు
మంబునందున్న అలరేటిరుతి కింది దంచిత

శ్రుతులనీస అనేదానిలో ఏ సారస్వమో దీని
లో కూడ నదియే. ఇక్కడ పెద్దయ్యగారి
పద్యంలో తేటి ఒక్కటే. శ్రుతులు బహు
వచనంలో ఉన్నవి కదా! ఇక అణగంటు
వున్నది. దీని కిటు గాణార్థం అభిప్రేతంగా
వున్నది. గద్దవక్తాంతి అంటే—గద్దవస్వర
ముతో కూడిన అలసబ అని అర్థము. అను
తాపశబ్దానికి ఇక్కడ పశ్చాత్తాపం అర్థం
కాదు; పన్నంటియును తాప మని అర్థం.
కాబట్టి—సారస్వం గున్న — వైరస్వం
మిన్న—అనేది విమర్శనకే ప్రాయః అన్వ
యిస్తుంది.

న య న ము ల మూ ల రు ను లు —
మూల తెలుగనీ మూలరుదులంటే దుష్ట
సమాసం —అనీ అంటారు కాస్తులుగారు.
మూల తెలులలోనే కాదు; సంస్కృతము
లోనూ వున్నది. (సం. ప్ర.) ప్రాచీ మూలే
—అని ప్రయోగము. ఇట్లే పెద్దన్నగారి
బాహుమూలరుని కూడా చూడవచ్చు.

ఇక ఇక్కడ నయనమూలములనగా కను
గొలుకులు అర్థం. నయనకోణములందామా—
అంటే కటాక్షాలు అర్థం కాబట్టి కాస్తులు
గారి కోణరుదులు వారికే చెల్లుబడి అవుతవి.
కవులు ఆనందబాష్పాలను కనుగొలుకుల్లోను
దుఃఖబాష్పాలు కడకన్నుల్లోనూ ఉదయిం
చేట్లు చెప్పడం రివాజు. తనను పెంచిన
తరుణిని చూడగానే హరిణానికి ఆనందబా
ష్పాలు కలిగినవని అర్థం చెయ్యవచ్చు. ఇది
ఇల్లా ఉండగా—ఇచ్చట నాయక—

గీ. నయనమూలంచలములు స్వీకర్తంబు లయిన
వేల చెల్లెలా!—యీ ప్రాలుమూలికలకు
కారణం తెయ్యది కళోరకంటకంపు
వసుల దిరుగవుగద చిన్నరసపు చేష్ట.

అని నగవుం బయకులఁ గనునలను
ఆనందరసము గురియగా—ఆ హరిణిని లాలన
చేయుచున్నది. ఇందు గల—ప్రాలుమూలి
కలకు కారణం చేమి—ఆనందమున్న చిన్న
రసపుచేష్టచే కళోరకంటకంపు వసుల దిరుగవు
గదా!—అనడమున్నూ — సహృదయ వ్యా
దయసంతేద్య మును నర్థవిశేషమును ధ్వనింప

జేస్తున్నది. కాబట్టి ఇటు దాన్ని ప్రస్తావించుట లేదు.

మఱిన్నీ ఇచ్చట— కోణకాంతులు స్విన్నములగుట కొత్త అనిన్నీ భావకవులదృష్ట్యలకే ఆస్విన్నత గోచరిస్తుందనీ వెటకారము చేశారు. రుచులంటే కాంతులే. కాని ఇక్కడ లక్షణయా కాంతుల పుపాదానములగు స్థలము లని అర్థం చెయ్యవలసివుంటుంది. 'తెలుపేల కట్టితిని'—(పారి.) 'సందిదంపల దళిత సాహసానినాదం నివృత్' (మను.) మొదలైన చోట్లలోవలె.

భగ్నమనోరంధోషి—దీనిలో భగ్నమనోరంధ్రత్వం దోషం అవుతుందా? దోషిపదంచాత కవి దోషికావచం లేదా—అనేది ప్రధానం. సరే కావచ్చు. అయితే దోషకత్వానికి తప్పు అనే అర్థం ఒక్కటేనా? మఱి లేదా? లేకపోయేట్లుగా వుంటే అప్పుడు 'కాన్వల్యుదోషోపహతస్వభావః' (గీత), 'తత్కీమాతపదోషోవా? ఉతి మదనదోషోనా' (కామం.) 'తానే సుకా ద్విజవరే మమ భాగ్య దోషాత్' (వేణి.) 'ఈ వర్షపీడా దోషంబా మర్శిక్' బారయకండ్ మానుపుకొగాతో' (కళా.)—ఇత్యాది సందర్భాలు వచ్చినచోట్ల అంతటా - ఆ అర్థమే చెప్పితే దురింగా వుంటుందా? వుంటే—'ఆతపదోషః'—ఆతపజని తసంతాప మని ఇత్యాదిగా వ్యాఖ్యాతలు అర్థాలు వ్రాస్తారేమి? వారందరూ దోషులు అగుట మూలాననేనా?—కాబట్టి భగ్నమనోరంధ్రదోషివరము - అంటే భగ్నమనోరంధ్రత్వం చేత ఏర్పడ వికృతికలదానినై అని అర్థంచేస్తే చాలు ఇక్కడ. 'దుషవైకళ్యే'—ఉన్నదికదా!

తావకీనరీలాసుధానశపుటంబు— దీనికి బుజ్జుబద్దలు కొట్టుకొన్నా అభిప్రాయం తెలియడం లేదంటారు కాస్తులుగారు. అంతటి వాగాయిత్యం చూపవలసిన అవసరం లేదు ఇక్కడ. కావలసిందల్లా కాంతమే. "నీరీల అనే అమృతపునాన్న—నాసంబంధమైన ప్రణయపురుషులనే లేనెమిక్కులను వదులుచూ వున్నది ఈ విపరీతం చూడగా విరక్తియే కన్నీళ్లు వదులుచున్నట్లు ఉన్నది—అని దీనిభావం. స్త్రీప్రేమ గుధాతుల్యంగా చెప్పడంమూలాన తత్సార్వత్రికభావమున్నూ తరువ

ప్రణయం మధువుగా రూపించడంమూలాన తద్రాజసికస్వభావమున్నూ ఇందు నూచి తమ లవుతున్నవి. భంగ-కణ పదాలు రెండున్నూ సాభిప్రాయాలు.

దేశకాలపాత్రములు— ఇందు దేశకాల పాత్రము లంటే ఏమనీ దేనితో అన్వయం - అనీ అంటారు. ఇది చాలవాడుకలో ఉన్న పదమే. దీనికి - క్రమమని ఆక్రమంబని - అన్న వాటికి వలెనే తాకుకొంటి - అనుదానితో అన్వయము అగుచునే ఉన్నది.

ఎదగృహించెను నీయరుంతుదవియోగదహన దందహ్యమాము: — అరుంతుదవియోగమంటేనే చాలు అనీ, దాన్ని దహనంగా రూపించడం అనుచితమనీ ఆక్షేపణ వకటిన్నీ, అరుంతుదవియోగశల్యమంటే అర్థసారస్యం మెండునీ సవరణ వకటిన్నీ దీనిలో చేశారు. దందహ్యమానమంటే మిక్కిలి కాలిందనిన్నీ అల్లాకాలిగే భస్మం అవుతుందనీ మూడో ఆక్షేపణ. కాగా ఆసమంజసం ప్రకృతివిరుద్ధం అని వివేచకు రెండుదోషాలు లేల్పారు.

'అరుంతుదస్తుమర్మస్పృక్' అని అమరమే వున్నది. ఆయములు సోకే మాటలువగైరా లన్నీ ఈ అరుంతుదమల్లో చేరతవి. శల్యాదులే కావలెననే నియమం లేదు. దందహ్యమాన - భృశార్థమన యశోప్రత్యయముట. (పాణిన్యాచార్యులు గ్రన్థార్థమంటాడులాగుంది.) అసహ్యంగా కాలిందని నియతం. అవునుకాబోలును. ఒకవేళ అల్లాగే అర్థం అయినా - నీరసమైన వస్తువే కాలి బూడిద అవుతుందే కాని సరసమైనది కాదు. ఇచ్చటి ఎద సరసము. అయినా దోషమే అందులేని మహాకవి భవభూతి చెప్పిన—

'జ్వలయతి తమా మంత ద్దాహః కరోతి న భస్మసాత్.'

అనేదిన్నీ, ముక్కుతిమ్మన్నగారు చెప్పిన 'కోకదవానలంబుచేగాసిరి యేదై'—అన్న దిన్నీ ఈదోషంక్రిందికే రావలసి రాదా? కాబట్టి ఇక్కడ వృధాగా చేసిన ఆరోశపు ఆడంబరత్వం తప్పు అనాచిత్యమూ లేదు; ప్రకృతివిరుద్ధతా లేదు.

గుణలతలపద్యం—ఇందులో లతలు కోధలను పూచునోలేక పువ్వులను పూచునో అనేది

ప్రధాన ఆక్షేపణ. గుణాలయందులతాత్వాన్ని ఆరోపించినప్పుడు కోధలదగ్గూ పువ్వుత్వం ఆక్షేపం అవుతుంది[రూపకబలంవల్ల]. కాగా, తన గుణలతలు పూచినట్టి (పువ్వు) కోధలా—అనేలాగు, చిఱునవ్వు చెన్నాల—చెన్నాలవంటి మందహాసము చెండ్లు—విసరగా—అని అర్థం ఏర్పడుతుంది. ఇట్టి రూపకమర్్యాదలు కాస్తులుగారు ఎరగనివికావు అని నమ్ముతూవున్నాను.

తనమనోరీల—మనోరీల=క్రిడాప్రాయమైన మనశ్చేష్ట. పలుకుబంటులు=మాటల వరుసలు, పూలపాలు = లేనె, (చెఱుకుపాలవలె—వ్యాకరణాధికము.) కాగా, ఇపు డర్థమేర్పడుతుంది

విడిచి విడువని మాగ్ధ్యము—అంటే—మాగ్ధ్యము మెలమెల్లగా విడుచుచున్నదనీ, లజ్జ పూడముచున్నదనీ అర్థంచే?—ముగ్ధాలక్షణం పేర్కొని పరిహసిస్తారు కాస్తులుగారు. పైగా ప్రకృతివిరోధదోషం అంటారు. మాగ్ధ్యానికి ఒక ముగ్ధావాయికాత్వమేనా అర్థమా? అల్లాగేనే ఉక్రింది సందర్భాలలో అంతటా ఆ అర్థమే చేయవచ్చా?—(౧) 'అయ మాచర త్యవినయం ముగ్ధాసు తపస్వికన్యాసు' (కామం.) (౨) 'హరిహ ముగ్ధవధూనికరే విలాసిని విలసతి కేరీపరీ', (౩) 'వియోగో ముగ్ధాశ్శ్లోః సఖిలు రిపుఘాతావధి రభూత్'—ఇత్యాదులు చాలా వున్నవింకాను. కనుక మాగ్ధ్యకత్వానికి ఇక్కడ అమాదకత్వం అర్థంచేయరా.

విశ్వాసబాష్పము — విశ్వాసబాష్పాలు కొత్తవి అనీ, పాశ్చాత్య దేశంనుండి దిగుమతి అయిన వేమా అనీ అంటారు. ఈ ఆక్షేపణకే గాని ఉత్పలమహీధరుడి దేవీస్తవంలో ఈ క్రిందిశ్లోకం చూడండి. ఈయన మాధవాచార్యులులాగానే వేదానికి భావ్యం చేశారు.

శ్లో. 'యస్తాస్య విద్రుమపల్లవద్రుమమయీం రేఖా మివాలోకితం, ఆత్మానం త్రిపురస్థిత్రీవలయాం మాయా మభిధ్యాయతి, తస్మై నిందితచందనేందుకదరీకాంతాక హీరస్రజో, విశ్వాసభ్రమబాష్పదాహగహనా మూర్ఛంతి తాస్త్రాప్రియః.'

ఇందులోని విశ్వాసకత్వాన్ని నిశ్వాసంగా మార్చవలె నంటారుకాబోలు!

కలసిన గాటపుం జెలియి—అనేపద్యంలో*
సఖికంఠమయట్లాదవణ్ - అనే
దానిలో వున్న అవధారణార్థక ప్రయోజనం
ఏమనినీ ప్రదోషదోహలం అంటే అర్థం
ప్రశ్నభేద్యంగా ఉందనీ వ్రాశారు.

సఖికంఠమయట్లాదవణ్ = సఖుని కంఠ
ధ్వని కాదునుమా - అనేశిధ్వనియే అవధార
ణార్థక ప్రయోజనం- అని మనవి. ఇట్లే -
ప్రదోషదోహలమయి = ప్రదోషల్లసితమై-
అని అర్థము. ప్రదోషల్లసితమై వినిపించింది
కంఠము కాదు. కంఠధ్వని. కనుక ఆక్షేప
మహస్తము.

బాలా యేటికి మాటలెత్తి— ఇందులో,
‘వ్యధారీమంపైసతిక్ దుదిక్, బాలుక్
నెయ్యపు తీరుతీయములు, బాష్పజ్ఞాన
విద్యాధిని కాలంబాక్ వయసుక్ వ్రయిం
నెదను-అనుచోట, బాష్పజ్ఞాన విద్యాధి
అనగా రోదవవిద్య నభ్యసించేవాడనిమా
యర్థము? అని ప్రశ్నించారు. బాష్పసంస్కృ
తిని అభిలషించినవాడనై అని అర్థము.
వ్రయింను వ్యయింనుఅనే అర్థంగానే శిష్టుల
వాడుక వున్నది. చూడు బోధ్యము.

వదలినకాంక్షమై - అనే పద్యము —
సంయుక్త ప్రచురణములోని తృణకంక
ణమునందు కవియే దీనిని వదలనికాంక్షమై
మొలకవాటిననెయ్యము పెంనుకొన్న - అని
సవరించుకొన్నారు కావున ఆక్షేపములు
దానిని చూడవలెను.

వస్తుసంక్రీణననువక్—వస్తు = పదార్థము
చేత, సంక్రీణననువక్ = బాధగా తృప్తి
పొందింనుటచేత అని అర్థమగుచున్నది. తన్మ
యోనీలనామోదముఖు - తన్మయలయె

* వాదగ్గ అనునది తృణకంకణంలో (ఇది కవి
తాంజరి అనేపేరుతో రా. సు. గారి గ్రం
థాలు చేర్చి ముద్రించినవరి. ౧౮౩౩ సంవ
త్సరపుది.) సఖికంఠమటుల్ పెకలెక్- అని
వున్నది. కాస్తులుగారు విమర్శనలో ఉద్ఘా
టించిన పద్యపాఠాలు ఈ ముద్రణలో విభి
న్నంగా ఉన్నవి. అయితా రెండుగా ఇం
దులో కాస్తులుగారిచ్చిన పాఠాలనే పర్చి
స్తున్నాను.

కృప్రచోద మనే నానవాదూపమైన సుఖం-
అని అర్థము.

మోహనవసంకనకు - అనేపద్యము—
ఇందు కాలచపలున కేది నీతి- అనేచోట
భావం దేవరహస్యం వలె ఉన్నదనినీ కాల
చపలున-తప్పనమానమనీ అంటారు. అంద
గాడైన వసంకుకి పసుపునన్నె కల మామికి
లేతాకు ఆనందమిస్తున్నది. మోహంత మనే
పిల్లకు కొత్తచీరగట్టుకొన్న తల్లికుటువెక్కి
తొక్కి ఆనందానికి కారణమైన ఆ అం
దాన్ని మాపునట్లు మాపునున్నాడని మనో
పారమైన లోకదృశ్యాన్ని కవి ఇందు చిత్రిం
చివాడు. కాలచపలున-అనేది ‘కాలః చపల
ఇవ’ అని ఉపమితసమాసం చేస్తే సరిపోగలదు.

ఏ, మ-అక్షింతుక — తీరితాంతమునః
ప్రేమక్ ప్రేమబాష్పంజలిక్-అని సంయుక్త
ప్రచురణమున గ్రంథకర్త సవరించుకొన్నాడు.
కాబట్టి- ఇచ్చట వీరుపేర్కొన్న ద్విగుర్ని
శేరు. ఇట్లే-మ-వంతువును ముగ్ధగాగ పరి
ణామజ్ఞాన సిద్ధాంతముక్ - అనిచూడా సవ
రించినారు. ఈవిధంగా నే ‘బొందినటింను’-
అనేపద్యంలో ఏవో వేదాంత మున్నదనివిని
కొంటారు. ఇంకెట్టి వేదాంతమున్న శేరు.
కాంతం ఒక్కటి వుంటేఅంతా బోధపడును.

వైశ్రుతోవగ్ను - పద్యము—ఇందులో-
పదానువసంలో వున్న ప్రేమ నాథకృత్యంలో
కృశించునట అనీ, అల్లెగైకే ఆది వికల్ప
ప్రేమ అవునుచు-అనీ ఆక్షేపిస్తారు. ఈ
పద్యంలో వలపు ఉన్నదే గాని ప్రేమ శేరు.
వలపు అంటే మోహము. ఈగ్రంథంలో అం
తటా వలపూ ప్రేమా-నీటికిగలంతర్యము
స్పష్టంగా కవి పాటించేవున్నాడు. అందు
చేత విమర్శకులు చూపిన ఆక్షేపంగానీ, తర్క
మర్తనకై ఉద్ధరించిన శ్లోకంగానీ పట్టాకోపం
అనే అనవలసినస్తుంది.

విషయసుఖేచ్ఛలం దొరయ— సంయుక్త
గ్రంథ ప్రచురణములోని తృణకంకణమునందు
వీరుద్ధరించిన పద్యభాగము, ‘తన్మయమైన
యాద్యోమానుషవచశరే కృతార్థములనుక్ బుష్పి
వాణి’అని ఉన్నది. కనుక ‘అవధారణపాప
కాల సారస్యము గగనకుసుమం’ అన్నమాట
ఒకమాటమాత్రమే.

తర్వాత ఆక్షేపం- ‘రేటవలపులు’- అనే
పద్యంలో వలపును ప్రేమకు బర్మాదముగా
కవి వాడె ననినీ, తర్వాత ‘దాపనేటికి’ అనే
పద్యంలో వలపును మోహానికి పర్మాదముగా
చెప్పిననినీ-కాబట్టి ప్రేమమోహాలకు కవి
భేదం పాటించలేదనినీ కనుక పదప్రయోజ
నం లేదనినీ కాస్తులుగారు చెబుతారు.

నిజానికి ఈసందర్భంగా విమర్శకులు ఒక
గడుసువును ఎత్తినారు. చిత్రగించంకి: గేట
వలపులు అనేపద్యం ౩౨ డోది. వలపునిం
దిన-అనేది ౩౩ డోది. దాపనేటికి నింక వా
ధ్యాత్వికంబు-అనేది ౯౦ పద్యాలపైది. వివా
హం కాకలార్యం నాయకుకి రాగాశ్రయాలు
స్వగతలిలాపంగా గ్రంథారంభంగా నూచింప
బడ్డవి. వివాహం ముగిసిపోయినతర్వాత నారి
ద్దరూ కలసికొన్నారు. వలపు పోయినా,
విధ్వమైన సుమానుషప్రేమ నిల్చుకోవలసిం
దని వాయిక అతికికి సాంత్వనసాధన నూచిం
చింది. కాగా, భార్యగాగ నూచికంగా
వుండే పద్మనిపట్టుకోరం నిర్బించిపెనున్నా
దానిసాహసం విధ్వప్రేమబంధంగా తృణ
కంకణం ధరించుపెనున్నా ఏన్నకి అననియా
నిర్యాపకంగా కవి పరిణమించింది. అంటే
ప్రణయభంగ ఫలితంగా స్వశిలభంగాన్ని
నిశ్చయించిన నాయకుని స్వగతం—కృతికి
అనిగానూ, విధ్వప్రేమావధి కృతికి సమాప్తి
గానూ ఉన్నదని స్పష్టంగా తెలుస్తూవున్నది.
విమర్శకులు దీన్ని వ్యతిరేకం చేసి తంపుతో
కవికి ప్రేమోహాలు అంటగట్టిరి అనడం స్పష్టంగా
కనిపిస్తూవున్నది. ఇక వీరు ఇందులో ఎత్తిన
గడుసువు. కాబట్టి పదప్రయోజనాన్ని పాటించి
పగేదవం—అతిసాహసం అనవలసివున్నది.

వస్తుమైవట్టి-అనే పద్యం—ప్రేమఖంఠ
ములు = ప్రేమయనెడి కలకంఠముక్కులు.
‘ఖండ్తోఽస్త్రీ శకరే నేకుంకారయోః’-అని
నిఘంటువు. ఖండనఖండభాద్యం - కాస్తులు
గారు దువిచూచే వుంటామనాదా. కంఠచక్ర
రమకలవలె మధుర మైన ప్రేమ—
అని ఫలితార్థం. ఇప్పుడు అలాంటిదే మకవి
అతురశీవగీతక— చిత్రానికనస్తుంది.

మాన్యగదిరములనాప్రమునందు చెప్పబడినది
‘చేరిలో చేయిననీ వక్ జెప్పకునియో’—అని
ధీలాంతరంలో ఈకవిజే ప్రయోగ మున్నది.

నిమగ్నమైపోయి పండిత క్రిందకు పుస్తకాల పెట్టెలో వాస్తవమైనది చిత్రమూత్రం వున్నది. అన్నియును అధారముగా గొని ఇంతచాకా మనప్రేమ వున్నది-అని సరళ రీతిగా తాత్పర్యం అవుతూ వున్నది. ఇట్టి స్థితిలో, ఈ ఘృతాధార పాతాళాధార చిర్రల వల్ల ఏంటాధ? వుంటుందా?

అమృతమిలపాణి — కిలపదం ఆగోచరి లాగున్నదని విమర్శ. మృగుపాణి అవమనిసలహా. సరే. మృగుపాణి-అంటే ధుంకోధంగం కాదా? మృగుకిలయొక్క పాణి-అని అర్థం చెయ్యవచ్చు కాదా? రాగమూత్ర మనేమారుకు రాగసం నూచక మైననూత్రం-అని అర్థం. 'ఏవీమయ మై కాల్యముచెక్' అని నాపుస్తకపు పాఠము. ఇందున్న అనిర్వాచ్యత ఏమికోదా!

పెంపుకుకాన=పెంపు సుతోట అని అర్థము. అవనిహాసే అక్కడలేదు. వారలపెంపుడు మైశ్రీప్రేమపాశాలు = ప్రయత్న లూర్పకంగా సంవర్ధితాలయిన ప్రేమలని సాధారణంగా అర్థమై అర్థము. ఉత్కటభరత్రి= ఉత్కటమైన ప్రేమాశిశయముయొక్క పాండిత్య, కలసిరి అని అవ్యయము. ప్రకరణ వశమున ఇక్కడ ప్రేమ-ఆక్షిప్తం అవుతుంది. 'క్రిక్కిరియు కొమ్మలొకల నెక్కిచలువ లుట్టి పడు నీవపండిల్లు గట్టునుండు'-అని నాపుస్తకములోని పాఠము. ఇది సంతోక ప్రచురణపు ప్రతి. చలువలుట్టిపడు-విశేషణములో కావలసినంత విశేషం కనిపిస్తూనే వున్నదికాదా!

ఇట్టి అర్థదోషాలు ఇంకా పెక్కులున్నవంటారు. ఇంతవఱకు వీరు చూపినవన్నీ అర్థదోషాలు కావని అనుకోవచ్చు మనం. దోషాలన్నవాటిలో ఏవీ నిలవబడనే లేదు. మిగిలిన పెక్కులున్నా ఇట్టివే కావాలి. ఇది అర్థదోషాల పరామర్శ.

౬. ప్రకృతివిరోధదోషాలపరామర్శ

ఇక కామ్రులుగాన ప్రకృతివిరోధదోషాలుగా చెప్పినవాటిని పరామర్శిస్తాను. ప్రకృతి విరోధం అంటే యేమిటో కామ్రులుగాన ముందుగా చెప్పి, ఆపైన ఆక్షేపించడం వ్యాఖ్యంగా వున్నా వారు అట్లా రాయ

లేదు. అయితే సంస్కృతాలంకారికులు లోక విరుద్ధత-అనే ఒకదోషాన్ని చెప్పారు. కామ్రులుగాన ఆక్షేపణగీరిన బట్టి అనే యితోమా చెప్పబలకున్నాను. వాగదోషం చింది ఏదైనా ఆక్షేపకక్రింద ఇచ్చినదోషాలు పరామర్శయేమే నాకు ముఖ్యం కాబట్టి ఆపనే చేస్తాను.

వలపుమొగ్గులు నొడిగిన పద్మం- ఇందులో అక్షటి మొగ్గులు తొడిగిందనరీ, తొడిగినా ఒక్కటే పువ్వువేస్తుందనీ కాబట్టి ప్రకృతివిరోధమనీ అంటారు. కాని ఇక్కడ విమర్శకులు పారపద్యారు. వలపున్నా మొగ్గు యున్నా-కలసి వలపుమొగ్గులు ద్వంద్వ సమాసం. అరటి ఇక్కడ ప్రధానం కాదు. పువ్వుకు పూర్వావస్థ మొగ్గే కాదా?

తమిలిదారిండు పద్మము - (౧) తమి= చీకటి, విదారిండు = చీల్చినట్టి, నవ=కొత్తవైన, చంద్రునియొక్క ధవళకో చిగురయములు= తెల్లనికాంతుల మొలకలంపులను, పోసి=పోలినట్టి; (౨) తమి=ఉత్కంఠ, విదారిండు= అలుసులుగట్టు- చూపులు; తమి విదారిండుపదం లోనిర్నవోదకూలతోటి, చూపులతోటి అవ్యయిస్తుంది. కాగా-చంద్రోదకూనికి పూర్వం నల్లనిచీకట్లొండు తెల్లని కిరణచ్ఛాయలు రావడం నూనితం అవుతుంది. ఇట్టిదృశ్యములనిత్రించడంలోనే-ముఖాలంబి తమి-కంఠలములు దీర్ఘగోమ దంతపుడుస్వనగా-పెద్దన్నగారు చెప్పినారు. కూన్యమై అంధకారప్రాయంగా వున్న నాయకుని దృఢ ధమునందు నాయికాసాంత్యనోవచకా లనే నిర్మలచ్ఛాయాప్రసారాలు సూచితము లయినవి.

పోనీ వీరు తమం అంటే చీకటి. తమి-అంటే రాత్రిని చీకటి అనే అర్థంలో ప్రయోగించారని కదా ఇదివఱకు ఆక్షేపించారు. ధర్మని ధర్మవాచకంగా చెప్పడం మన కవుల సంప్రదాయంకాదా. కానియెవరి? ఇందివరంబుల నీమకొల్లన్నుల శరదందుముఖులు చాచురము లివగ-అనేచోటా, 'కర్పూర కన్కరికా ప్రవాహంబులు ప్రవహింప లోచనప్రాంగణముల'-అనేచోటా ఎట్లు సమాధానింపడం?

ధవళిమనీలిమలనే విషయములు ప్రయోజనాలుగా కర్పూరకన్కరికలనే విషయములు ప్రయోజనాలు కాబట్టి రూపకాతికయోక్తి-అని అంటారే సర్వంకవవ్యాఖ్యలో. మఱి వారికి మనవాటి ఆలంకారికపరిచయం లేదా?

ఇక కన్నెడంకి, మిసమిసలాడు, ఎడగృశించెను-ఇత్యాదిస్థలాల్లో ఈ ప్రకృతి విరోధదోషం వుండంటారు. ఈమాటకు ఇదివఱకే సమాధానం చెప్పాను. కాబట్టి ప్రకృతి విరోధం కూడా రసోపకారకమేమా-అనే ఉల్లసపుమాటకు తావు కావరాదు.

ఇది ప్రకృతివిరోధదోషాలపరామర్శ.

౭. దుష్టసమాసాల పరామర్శ

దుష్టసమాసాలుగా విమర్శించినచోటులందంతటా అన్వయించుకోవడంలో గల్గినదృష్టి భేదమే దుష్టంగా కనిపిస్తూ ఉన్న దనవలసి వచ్చినది. అయినా ఆక్షేపణకు సమాధానం చెప్పవలసినపూచీ మై వేసికొన్న కారణం చాత వాస్తవ్యానే కాని వీటికి జవాబు ఇవ్వ నవసరమే లేదు.

అజనన బద్ధబాంధవ పద్మం - ఇందరి సమేళనం సంస్కృతమే. (సహమేళన) సహారంలో సభానం చేసికోవాలి. 'వారివ, ముఖసకర్పూర తాంటూలాది వాస నాకురభి నిశ్వాసములయు' అని భారత ప్రయోగంలో లాగున, బలవదాకావిధిన్న తాపము-బలవంతమైన అశచార, విధిన్న-విశేషముగా వికసించిన (అనగా విస్తరించిన) తాపము అని అర్థం. భిన్నభక్తానికి వికసించిన-అనే అర్థం వుందా అంటే- 'సవోషసా భిన్నమివైకపంకజం'- ఇత్యాదులు చూడ పార్థన. సమయభరము=అతిశయమైన సమయము, అనగా సమయవిశేషము. ఆవృత్తుల యందుగల అకుటిలమగుబుద్ధి-అని అర్థములు.

అస్థిరతమన పద్మము - అస్థిరతమైనది ప్రేమరహస్యము నెడితత్వము, దానియందలవిశద తత్వరతకా = నిర్మలమైన ఆపత్తితో, అనగా ప్రేమతత్వమునెడల అశలుమమైన ఆపత్తితో- అని అర్థము.

సాంధ్యకాంతావియోగ బాష్పములు- సాంధ్య = సద్యాకాలజన్యము లయిన,

కాంతా-కాంతలయొక్క, వియోగబాష్పములు-అని అన్వయము. వియోగినులు, తమ కాంతులు దగ్గఱ లేకున్నందుచాత శయ్యా మాత్ర సహాయలై గడవవలెనుకదా-అని నిశానూచకాలయిన సంధ్యా సమయాలను బాహ్యధమన మేర్పడునుకదా. ఇట్టిభావమే ఇందున్నది. కాబట్టి సంధ్యాకాంత అనే సవరణ తోచినదేయవలెను. ప్రేమసమేళన-అనేచోట చెప్పదగ్గదానిని ఇదివఱకే చెప్పాను.

పావనదీననాచయము-దేశ్యమైనదీననను సంస్కృతమునడుము కవి వుండవలసి అక్షేపణ ఇట్టివాటికి వుదాహరణా లున్నవి అనేకంగా మనవాద్యయంలో.

వకుళ సుకుమార తరుమతల్లికలనుండి - ఇందులో సుకుమారపదం ఎందుకనీ విగ్రహవాక్యం ఎలాగనీ తరుమతల్లిక-అనర్థవి సంప్రదాయ మనీ అంటారు. విగ్రహవాక్యం మాటకేం లేండి. విమర్శనలో అధ్యంతాలూ అర్థమో అనర్థమో విగ్రహమో- ప్రత్యక్షం అవుతూనే వున్నది. సమాధానించినా విమర్శకులు సమాధానపడేట్లు లేరు. చిత్రం అయిన విషయం మఱిఒకటి వున్నది చూడండి వీరి విమర్శలో! అమర వ్యాఖ్యానంలో

మతల్లికామచర్చికా-అనేళ్లో కానికీ వ్యాఖ్యివాస్తూ వ్యాఖ్యిగత ఇల్లా అన్నాడు. 'మతల్లికాదయః పంచ ప్రశస్తవాచకాః, ఆఖండపదానిచ.అశ్వమతల్లికా-ప్రశస్తాఽశ్వః, బాహ్యగమచర్చికా-ప్రశస్తా బాహ్యగః, కుమారీతల్లిజః-ప్రశస్తా కుమారీ. తత్తల్లింగపర త్వేపి న స్వలింగత్యాగః'-అని.

మఱి సంప్రదాయం తెలిసినకాస్తులుగారు పురుషమతల్లికా, కాంతాతల్లిజాడు-అనూహదని మందలిస్తూంటేమాదా-అవ్యాఖ్యిగత ఎందుకుగాను ఇల్లా చెప్పాడా?-అని ఆశ్చర్యం. తరుమతల్లికలలాంటివేసుమండి అశ్వమతల్లికాదు! ఇది దుష్టసమాసాల పరామర్శ.

౮. ఉపసంహారవాక్య పరామర్శ

ఏనో నాలుగుమాటలు అల్లితే కవిత్వం కానట్టే ఏవేనో లక్షణగ్రంథాలలోనిపేర్లు

వ్రాస్తే అది విమర్శనం కాజాలవనం సత్యమైనవిషయం. కనుక ఇంతవఱకూ కాస్తులు గాదు చేసినవిమర్శనను పరామర్శించాము సాంఠంగా. ఒక్కటైనా నిలవబడిగలవోవం అంటూ- వారెన్నినవాటిలో లేకపోయింది. విమర్శనం అంతా-ఏనో వ్యక్తిగతమైన ద్వేషమే అని స్పష్టపడింది. అంతే గానివిమర్శనం ఆరంభంలో వారిచ్చిన చికిత్సాపద్ధతి ఏమాత్రం పనికి రాలేదు. కాని నేటి నవ్యసాహిత్య విమర్శకులంతా ఈపద్ధతివారే అనుకోవడానికి మాత్రం కొంతవీలు కల్పించారు. ఇదీ వీరి విమర్శవల్ల ఏర్పడ్డ-అల్పాలైన ఫలితం.

మఱిఇటుపైన ఈపరామర్శమాదా ముగించవచ్చు. కాని కాస్తులుగారు ఉపసంహార సూచకంగా చివరి కొన్నిమాటలు వ్రాశారు. వాటిని కొంత పరామర్శ చేస్తాను. ఈక్రింది మాటలు చూడండి:

(౧) వీరిపదాలకు ఆలంకారికులు నిర్ణయించిన వాచ్య లక్ష్య ప్యంశ్యాభాలు గాక క్రొత్తఅర్థంవున్నట్లున్నది.(౨)నవ్యకవికిభాషా ఆలంకార వ్యాకరణాన్వయ సంప్రదాయాలు భిన్నాలు.(౩) వానిలో ఏకవిధముగానరారు.

సమాధానం వీటికి ఇదీ: (౧) ఆలంకారికుల త్రివిధాలయిన అర్థాలూ నవ్యులు స్వీకరిస్తారు. కాని కావ్యకీవితమైనదనికే వాస్తుస్థానం వీరిస్తారు. ఇదీ వీరిసంప్రదాయం. (౨) నవ్యుల సంప్రదాయాలు కొంతవఱకూభిన్నాలే. వారి పరిభాషలూ సంప్రదాయాలూ విలక్షణమైనవి. వాటికొఱకుమాదా పండితులు పోచిన సంప్రదాయాలకు చేసినట్లే కొంతకృషిచెయ్యాలి. (౩) ఏకవిధత్వము కాసరాకపోవుటకు ఆసంప్రదాయములను తెలిసికోవడానికై ప్రయత్నింపకపోవడమే ప్రధానకారణం. నవ్య సాహిత్యపరిషత్తు ఆపరిభాషలనూ సంప్రదాయాలనూ ఏకత్రమాత్ములకై యత్నం చేస్తూన్నది. కొంత ఓపికపట్టితే చిత్తగించవచ్చు.

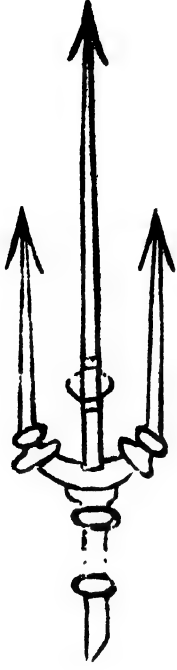
మఱిఒకమాదా. కవివ్రాసిన గ్రంథాలు ఒక్కటియైన నుండవనీ, పింగళి నూరన్న

బాల్యంలో ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నం వ్రాశాడనీ, ఆతర్వాత వ్రాసినకళాపూర్ణోదయం రసవత్తరమనీ కాస్తులుగారు అంటారు. అయితేఅనూరన్న గారేమన్నారంటే-జనము లెచ్చగ ముకొరచించితి నుదంచదై వ్యఖిగో గారువం, ఋషుశ్రీరాఘవపాంసవీయము కళా పూర్ణోదయంగుణ్-అని ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నంలో తాను కళాపూర్ణోదయంతర్వాగే ప్రభావతీప్రద్యుమ్నం వ్రాసినట్లు చెబుతాడు. ఏదీ నిజం-? కాస్తులుగారిమాటా? లేక నూరన్న గారిమాటా?

ఇక ఈనవ్యకవులంతా ఈ విధంగానే వ్రాస్తారని అనుకోవద్దనిన్నీ పింగళి-కాటూరి తల్లావజ్ఞులు ప్రభృతులకావ్యాలు సుబ్బారావు గారి కావ్యాలకంటే రసవత్తరాలనీ, అందు ఇందులో వున్నన్నితప్పులు లేవనీ, రసభంజకాలు కానివోమలు తృణకంఠంలో వున్నా సోస్తామనీ-నెలవిస్తారు.

కొంతవయమే. కొంచెమైనా రసవత్తరంగా వ్రాయగలవా రున్నారని తప్పు కొన్నారు కాస్తులుగారు. చాలాచాలా ధన్యవాదాలువారికిన్నీ, వీరికిన్నీగూడా. పైన చేసిన పరామర్శవల్ల సుబ్బారావుగారి కవితలోమాదా రసభంజకాలుగా తాము తలచిన వన్నీ రసభంజకాలే అని విధేయతతో మనవి చేస్తూన్నాను. కనుక వారన్నట్లు ఇంతటితో సహించి-ఈకాలాన్ని మఱి ఉపయోగకరమైన వ్యవసాయంలో వినియోగించవలసినదని వారిని పార్థిస్తాను.నవ్యసాహిత్యాన్ని-(లేదా భావకవిత్వమే అనండి దాన్ని) ఒకరు ధూషింపనూ అవసరం లేదు; మఱి ఒకరు మాషింపనూ అవసరం లేదు. అందులో స్వతహాగా ఏమైనా చేప ఉంటే అది ధూషణవల్ల నశింపానశించదు; లేకుంటే ధూషణవల్ల నిలవా నిలవదు. ఇది పరమసత్యం.

కాబట్టి-ఇంతతో దానినూవాన దాన్ని వుండనీయండి. నందో రాజా భవిష్యతి:-అనుకొంటాను.ఇది ఉపసంహారవాక్య పరామర్శ.

త్రి శూ ల ము

వి
శ్వా
నా
థ
న
త్య
నా
గా
య
న

పంచమాంకము.

[ప్రవేశము:— బెజ్జదేవుడు, ఇతర మంత్రులు.]

బెజ్జ:—అమాత్యులారా! జగదేవుడు యుద్ధములోఁ బరాజితుడై తిరిగి వచ్చుచున్నాఁడు.

౧. మంత్రి:—జగదేవుడా? పరాజితుఁ డగుటయా?

౨. మంత్రి:—రాజు తనయాశ లన్నియు జగదేవుని విజయముపైఁ బెట్టుకొని యుండెనే, ఈవార్త రాజు గారికిఁ దెలిసరా?

బెజ్జ:—ఈ వార్త రాజుగారి కెట్లు తెలుపవలయునా యనియే తమ్ముడఱును బిలిపించితిని. జగదేవుడు వచ్చునట కీవార్త దాచి యుంచుదమా? రాజునకుఁ దెలియఁజేయుదమా? దాచియుంచినచో రాజు జగదేవుని మీఁదఁ బడును. ఇప్పుడే తెలియఁజేసినచో రాజకోపము మనమీఁదఁ గొంత పోవచ్చును.

౩. మంత్రి:—బెజ్జదేవా! ఎవరిమీఁదఁ బోయినను బిజ్జలదేవున కిది గొప్పదెబ్బ. ఆయన నిర్మలఁడలఁచు కొన్న కాలచర్య సామ్రాజ్య మహాసాధమునకు మొదటి సోపానమే యిట్లు విడిగిపోయినచో నాయనకోపమును మనము పట్టలేము. మహామాత్యునకుఁ గలుగరంపి వారి యుద్దేశానుసారముగాఁ గార్యము నెఱపవలయును.

బెజ్జ:—నేను వారికిని గలుగరంపితిని. వారు నిప్పుడే దయచేయుదురు.

౧. మంత్రి:—నాల్గుదినముల క్రిందటి వఱకును గెలుచానతోడి యుద్ధములు వచ్చుచున్నవే. ఇంతలోఁ బరిస్థితులు తాదామా రెట్లయినవి?

బెజ్జ:—దిట్టచివర కేమైనదో తెలియదు గాని, కడచిన మూడు నాల్గునాళ్లలో శత్రు విజృంభణ మెక్కువగా నున్నదనియే లేఖలు వచ్చినవి. కోట ముట్టడివేసిన మన సైన్యము సర్వరాత్రమునందు హతాత్తుగా శత్రుసైన్యములు మీఁదఁబడి నురుమాడుచు వచ్చిరని మూన్నాళ్ల క్రిందవచ్చిన లేఖలో నున్నది.

౨. మంత్రి:—బెజ్జదేవా! నాల్గు మాసముల క్రింద మాయింటి కొక పరదేశివిప్రుఁ డతిథిగా వచ్చెను. ఆయన వేదవేదాంగ పారంగతుఁడు. జ్యోతిశ్శాస్త్రమందు ఖని. స్రుంగ వశమున హనుమ కొండమీఁద మన రాజు దండెత్తఁజూచుట నేను జెప్పితిని. మన రాజు గెలుపోటములు చెప్ప మంటిని. ఆయనయొద్ద మన దేశములోని సర్వభూపాలుర జాతకములు నున్నవి. ఆయన నాఁడే చెప్పినాఁడు మనము గెలువ మని. ఆ బ్రాహ్మణుని యొద్ద కాకతిప్రోలుని జాతకము కూడఁ గలదు. ప్రోలుఁడు గతించులోపుగాఁ బెద్ద యాంధ్రసామ్రాజ్యము నిర్మించి పోవునంత యుత్కృష్టజాతకమట.

బెజ్జ:—అమాత్యా! అట్లే కనిపించుచున్నది. జగదేవు నోడించిన ప్రోలుని రాజసీతియుఁ బరాక్రమమును సామాన్యములైనవి కానేరవు.

౧. మంత్ర:—జగదేవుఁ డిది యొకపెద్ద పరాభవముగాఁ బరిగణించుచేమో!

౨. మంత్ర:—జగదేవుఁ డంత పరాక్రమశాలియో యంత భగినదృక్కి పరాయణుడు. ఆయన కొంత నొచ్చుకొనుచేమో కాని నీవివలన మతి చెడిపోడు.

బెజ్జ:—అవును. ముంచెరిగి క్షమైనమనస్సు కలవాడు. అదగో మహామాత్యులు వచ్చుచున్నారు.

(అంతట బసవేశ్వరుఁడ ప్రవేశించెను. అందఱును భేది నిలుచుందురు.)

బస:—అమాత్యులారా! నమస్కారము. దయచేసి యాసీనులు గండు. బెజ్జదేవా! జగదేవునియొద్ద నుండి యేమైన వార్త వచ్చినా?

బెజ్జ:—ఆర్యా! వచ్చినది. జగదేవుఁడు యుద్ధమున నోడిపోయి సైన్యమును నష్టపడి కొలఁదిసైన్యముతోఁ దిరిగి వచ్చుచున్నాడు.

బస:—శివునియొద్ద భేదు.

బెజ్జ:—మహారాజా మీ యాశీర్వాద బలము మీఁద రత్నప్రాసాదములు నిర్మించుకొనుచున్నాఁడు.

బస:—ఈ వార్త మహారాజునకుఁ దెలిసినదా?

బెజ్జ:—ఎట్లు తెలియఁగల వలయునో తెలియకయే మహామాత్యులకుఁ గలుగఁపెరిమి.

బస:—బెజ్జదేవా! మీరును నేనునుబోయి చెప్పదము రండు.

(పరిక్రమింపఁగాఁ దక్కినమంత్రులు నిష్క్రమింతురు. అంతట బెజ్జుఁడ ప్రవేశించెను.)

బిజ్జ:—బసవా!

నాయంటి శివనంది నాట్యమాడినదయ్యకొనియవ్వలు ఘటంఘటంపుట్ట నాయంటిను శివనంది మా శివదయ్యకొమ్మగంటలు నిశాదమృదేయ వృషభేంద్రరాజు నాటిట వచ్చెఁగదయ్యతరుకుబంగరుశివశిలాఁగఁబెట్టు తొలియెద్దు మొగసాల నిలదినదయ్యనారాజసాధము శత్రులేజామింతు

నాగృహము ప్రమ నాథాశివ యయ్యె
నాచుకనువు భక్తనాథులకు

గానుకయ్య నయ్య కమ్మలిబసన, నా
టిబసన, నాచుకాటిబసన!

బస:—మహారాజా! మీ రిన్నాళ్లకు శివభక్తులైనందుకు నాకు సంతోసమే కాని శివభక్తులకు లోభక్రోధమాత్సర్యాదిదుర్గుణము లుండరాదు. అన్నింటిలో లోభము మతీయుఁ జెడ్డది.

బిజ్జ:—బసవా! నీ వేదిచెప్పిన నది యనుష్ఠింతును. నేను సీలెంకనయ్యా!

బసవనికవునన్న పారాడిసంతనే కనకానిశేంద్రమ్మ కడలివమ్మ బసవఁడు కనుగీటు పాటించినంతనే పర్యపామాజ్యమ్ము సాగుదెంచు బసవఁడు పెదవెంత కొడకుంచినంతనే పరరాజునై న్యాయుల్ పాటు దెంచు బసవనిచేత్ర విజలాడిసంతనే మోస్తృపపూర్వపామల్ నీలువాటు బసవనికృపావి శేషసంభారమునకుఁ బాలసంప్రేపుదరంగలు వట్టివావు శివునియెడలోడఁ గనుమాయు టిట్టిబసని, నాగృహమునందు ముద్రియై [నాట్యమాడె.

బెజ్జ:— మహారాజా! జగదేవ దండనాయకుని యొద్దనుండి వార్త వచ్చినది.

బిజ్జ:— అతఁడు తిరిగి వచ్చుచున్నాఁడా?

బెజ్జ:— చిత్తిము. మహాప్రభూ! తిరిగి వచ్చుచున్నాఁడు.

బిజ్జ:— అట్లనా?

౩. బసవనిసీతిగాఁ బురుషునాటికలెల్లెవ పిగులెల్లెఁగొ కనవులు నిమ్మ నీర్పిలికి గండము లల్పి విచిత్రచిత్రభా మస్యణపురంగకల్లి కలు మాలులు తీర్చి యలంకరింపుడి విస్మయర భేరిభాంకృతుల విష్ణుమమమ్మనొకండుచేయుడి.

బెజ్జదేవా! మనమందఱమును మూలబలముతో జగదేవదండనాథు నెదురుకొని తీసుకొనివత్తము.

బెజ్జ:— త్రిభువనమల్లా! జగదేవదండనాయకుఁ డొక్కఁడే వచ్చుచున్నాఁడు.

బిజ్జ:— ఒక్కడే వచ్చుటయేల? సైన్యము త్రిపురాంతకునిఁ గొనిరమ్మని శుభవార్త మనకుఁ దెలుపుట కొక్కఁడే వచ్చుచుండెనా? బసవా! జగదేవుఁ డంతపరాక్రమశాలియో యంత సత్పురుషుఁడు.

రిపులకంతము కత్తిరించినకత్తితోఁ గలఁగు విదలభాష తొలగఁకెట్లు ధూభారమెంతయో మోచినచేతితో నాగృహాగి నభయంబొసంప నమరధూత్వతాత్రప్రభూమామితితో నభయముండునాట్లంగమొంతు పదకవనామ్మ నాభాగ్యముతోఁ దీవలయై ముందుదేసె శంకర

నతనికైన ప్రతికూ నాయాత్మయందు
జాడు నేఁ బెరిగిన దంపనాధుఁ డవుట
బలమునకు నున్నునున్నగా వచ్చునుండె
మచ్చునఁ జేయఁగ గల్గునునును సరియ.

బసః— మహాప్రభూ! జగదేవుఁ డోడిపోయి
నచ్చుచున్నాఁడు.

బిజ్జః— జగదేవుఁ డోడిపోయెనా? బసవా! నీ
భక్తునితో నీవు వరాచకమాడవచ్చునా? జగదేవుఁ
డోడిపోవుట యేమిటి?

అసలు జగదేవుఁడై మృత్యు యధిపతి
భుగభుగాయితనివరమన్నజగ-
బసవేశ్వరవాక్కినవతిను యొకటి
యేకాగ్రమును పూర్ణభాగింను.

బసః— మహాప్రభూ! జగదేవుఁడు నిజముగానే
యోడిపోయెను.

బిజ్జః— మహారాజా! ఇదిగో జగదేవుఁడు వం
పించిన యుత్తరము.

బిజ్జః— మీరు నిజముగానే జగదేవుఁ డోడి
పోయె ననుచున్నారా?

బసః— చిత్తము. శివానుజ్ఞలేక యవను గలు
వంగారు? జగదేవుఁ డోడిపోవుటయే నిజము.

బిజ్జః— బసవా!

బసః— మనుష్యుఁ డొకకార్యము చేయును.
వైవ మన్యథా తాఁచును.

బిజ్జః— వైవము సీమాంశమున మాయుంటిలో
నున్నాఁ డనుకొంటివి.

బసః— నేను వైవమును గాను. శివునిభక్తులకు
దాసుఁడను; వారి యుచ్చిష్ట మారగించుచుఁ బొట్టపోసి
కొనుచున్న యొకయల్పజీవి.

బిజ్జః— బసవా! నన్ను నమ్మించి గొంతుకోయు
చుంటివి.

మహాబాహు చయ్యమాత్రమునేయనే శ్రీమదైశ్వర్యమలాకసమనవిల్ప
మాదిగనివనముయ్యంత నేయనే వితతకృపాక్షిరవృష్టిఁ గురియ
అల్ల జంగములంగమయ్యంత నేయనే యడిగినపాటిపా కంత నొక
కొల్లకరియంబయంతయుఁ జేయనేసలజా తెకుకొలునిల్పదొక్క

నీమహాత్ములు చూడలేదా మహేశ!

భక్తజనపారిభాతంబ! బసవలింగ

వందితార్తజవాశ్రమ! బసవలింగ!

భక్తిరీవకకృతంబ! బసవలింగ!

బసః— మహాప్రభూ! అట్టిచిన్నిచిన్ని వనులు
భక్తిపారవశ్యముచేతఁ జేయునవి. భగవంతుఁ డనుగ్ర
హించుటచేత నేను జేసిన ట్లగుపించుచున్నవి. ఈ మహా
స్వప్నేప్రయాణములో నేసామాజ్యము నిలుచునో, యేపై
న్యమోడునో, యేసముద్రము పొంగునో, యవి వరమ
శివుని యధీనమునందలి విషయములు.

బిజ్జః— అమాత్యా! అబద్ధము లాడకుము. నన్ను
నమ్మించి నమ్మించి వీరజైనమార్గమునకుఁ ద్రప్పితివి. నీ
వమాత్యుడవైనంతనే నేల యొడ్డఁగెనవై నావైపునకు
వంగిన దనుకొంటివి. బసవా! స్వామిద్రోహము చేయ
కుము; రాజద్రోహ మెవ్వరికిని ముందరి కాదా.

బసః— నేను రాజద్రోహము చేయుట లేదు.
దండు నే నడుపుకొని పోలేదు. నుడు నడవనది జగదేవ
దండనాయకుఁడు.

బిజ్జః— నేను రాజ్యవ్యవహారము, యుద్ధనీతివి
శారదత్వమును గూర్చి ప్రసంగించుటలేదు. నీవు భక్తుల
ముఖమున బహుమహాత్ములు ప్రకటించితివి. ఆమహాత్ముప్ర
కటించి నాయుద్ధములు గెలిపింపుమంటివి. నారాజ్యము
విస్తరింపఁజేయు మంటివి.

బసః— భక్తికిని రాజ్యసీతికిని సంబంధములేదు.
భక్తి శమదమాదిగుణసంపత్తితోడిది; అంతరింద్రియ
దోషనిష్కాననముతోడిది. రాజసీతి లోభమదమాత్స
ర్యములతోడిది; ఆత్మజ్ఞానదూరమైనది.

బిజ్జః— బసవా! అట్లయినచో మడివాలు
మాచయ్య తనమోయువస్త్రముల నితరులఁ దాఁకనీయ
ననుట, తాఁకినవారిని జంపుట యాంతరదోషనిష్కా
ననవిషయమా? మదమాత్సర్యవిషయమా?

బసః— మహారాజా! శివుఁడు ప్రమాణముగాఁ
జెప్పుచున్నాను. సీయుద్ధములు గెలిపించుటయందు, సీరా
జ్యము విస్తరింపఁజేయుటయందు నారాజసీతికి మించి
నాయొద్ద శక్తిలేదు. శత్రువులను బహుభంగుల సీతివా
గురలఁ జిక్కించి వరస్పర ద్వేషములు పెంచి నాశక్తివం
చన లేకుండ సీరాజ్యమును విస్తరింపఁజేసెదను.

బిజ్జ:—బసవా! రాజసీతి సీహక్కడవే యెఱుంగవు. జగదేవ బెజ్జదేవులు నెఱుంగుదురు. ఇతర మంత్రులు నెఱుంగుదురు. వట్టి రాజసీతియే మైనవో బసవేశ్వరుఁ డొక్కడే మంత్రుని కానక్కఱలేదు. బిజ్జలుఁడు స్వతంత్రముగా వ్యవహరించుకొనఁగలఁడు.

బస:— బలదేవదండ నాయకుఁడు వట్టి రాజసీతివేత్తయే.

బిజ్జ:—బసవా! ఈ పొడుపుమాటలు నాకుమఁ దెలియును. బలదేవునివంటివాఁడు కావలసి కాదు, నేను బసవేశ్వరుని కమాత్యుడని యిచ్చినది. అయినను బలదేవుఁ డమాత్యుఁడుగా నున్నపుడు జగదేవుఁ డే యుద్ధములోనను బరాజితుఁడై తిరిగి వాలేడు.

బస:—ప్రభువులు నావలన దోషము చూపించి నిందింపవలయును.

బిజ్జ:—సీవలన నొక్క దోష మేమి? అన్నియు దోషములే. మింకజంగముల నూరు పెట్టిందొక్క నము కొల్లిపెట్టుచుంటివి. మాలమాదిగలతోఁ గలిసి తినుచు, దిరుగుచు వర్ణాశ్రమాచారధర్మములు పాడు చేయుచుంటివి. శివభక్తులని ప్రతిచాకలివానికి మంగలివానికి సీ రాజచేత నాప్టెంగములు చేయించుచుంటివి. కాలు జాతు గొల్లివాండ్రను బట్టికొనుమోయి బసవా! సీరాజుసైన్యము యుద్ధమునం దోడినపు డక్కఱకు రాకుము.

బస:—మహారాజా! తమరు కోసగ్రస్తులై యున్నారు.

(అంత జగదేవ దండవాగుఁడు ప్రవేశించును.)

బిజ్జ:—భో భో హనుమకొండ దుర్గవక్రకుద్దాలన చాతురీబహుదండ మండనాయమాన! కాకతి ప్రోల కంఠరక్తధారా పరిరమ్య కరాసి లలిత బసవేశ్వర పాదసీరజ ధారాయమాన హృదయాంబుజాత! బెజ్జదేవా! ఆరత్నహార మిటుతెమ్ము. భరీ భాంకారములు మ్రోఁగింపుడనుము. విజయాభిరాముడైన జగదేవదండ నాయకునకుఁ బుష్పాంజలి చల్లుము. జగదేవ దండ నాథా! మీగెలుపునకు మీరాజు మిక్కిలి సంతోషించినాఁడు. మీసేవలకు సంతోషించి రాజలాంఛన మైన యీభక్తము మీకు బహుమానముగా నర్పించుచున్నాఁడు.

(అక్కడనున్న జానకదేవుడు)

జగదేవుఁడు:— (హస్తాంగభరి) మహాప్రభు! క్షమించవలయును.

బిజ్జ:—బెజ్జదేవా! జగదేవుఁడు గెలువలేదా యేమి? భక్తమును బహుమానముగా స్వీకరింపఁడేమి? కాకతి ప్రోలునకు జగదేవుఁ డేల యోడవలయును? ప్రోలుఁడు జగదేవునకంటె వయసునఁ జెన్నవాఁడే. హనుమకొండదుర్గము చిన్నదే. చాళుక్యుల ప్రతిభ పెద్దదే. కాలచుర్యులు గొడ్డుపోలేదే! ఓహో! బసవేశ్వరుని యాశీర్వాదబలము కాఁజోలును.

బస:—ప్రభు! మీరెంతకు నన్నే యెత్తిపాడుచుచున్నారు. మఱల సైన్యములు సమకూర్చి హనుమకొండపై దాడి స్వయముగాఁ జోయెదను.

బిజ్జ:—బసవా! అట్లు చేయవలదు వలదు. సీవు వెడలిపోయినవో సీమూరి మింకజంగములకు దక్కెన్వదని? కటకములోని చాకలులు, మంగలులు, మాలలు, మాదిగలు పవిత్రు లెట్లగుదురు? చాకలివాండ్రు పరదేశివిప్రులను జంపవలదా? మాలవాండ్రు బ్రాహ్మణులకన్న నుత్తములు కావలదా?

జగ:—(లేచి), మహాప్రభు! దోష మంతయు నాది. మీరు బసవేశ్వరుని నిందింపవలదు. హనుమకొండదుర్గము మనమనుకొన్నంత బలహీనముగా లేదు. ఆంధ్రసైనికులు సర్గములోఁబలనుండియే కాక దూరపు రక్షక స్థానములనుండికూడ వచ్చి మనసైన్యములకు రెండునె సల యుద్ధ మిచ్చినారు. ఆశేషము శృణుకాశుజలసమ్మర్థి కలిగియున్నది. పదియేండ్లముట్టడికి నిలువఁగలిగిన సంభారము లాకోటలో నున్నవి. దేశప్రజలు క్రమక్రమముగా జైనమతము వదలి సనాతనమత మవలంబించుకొన్నతయావేశములో నున్నారు. ఆంధ్రసామ్రాజ్యవాంఛ యచ్చటి చీమలకుఁగూడఁ బట్టినది. వారిని మనుష్యుఁడు కాదుగదా, యిప్పుడు శివుఁడువచ్చినను గెలువలేడు.

బిజ్జ:—నిజము, జగదేవా! నిజము. శివుఁడువచ్చి యేమిచేయఁగలఁడు? అవును జగదేవుఁడే చేయలేనప్పుడు శివుఁ డేమిచేయును? శివుఁడు చేయలేడు. శివభక్తులు చేయలేరు.

బస:—మహారాజా! నేటినుండి నేనువట్టియమాత్యుడనీ, శివభక్తుడను నాను.

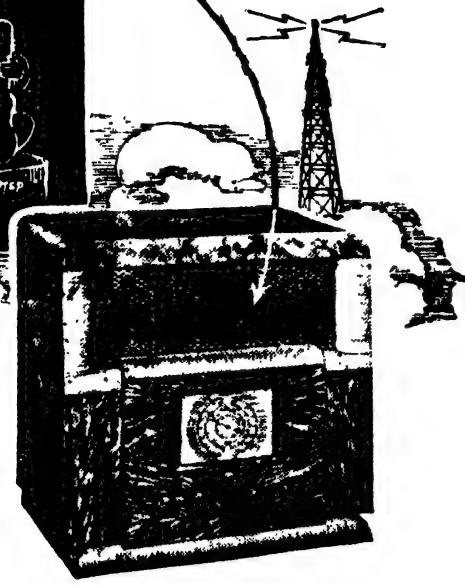

శ్రీ

“హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్”

రేడియో రిసీవరు
మాడల్ నెం. 481 A. C.

మీరు

“హిస్ మాస్టర్స్ వాయిస్”

రేడియో రిసీవరు కొనుటలో,
యంత్రములకముగ శబ్దప్రసార
కాస్ట్రమునగు తిమిగుల 89 సెం
కర్పరములు అనుభవము నుపయో
గించి, నిర్మింపబడిన పంగీత ఉప
కరణమును కొనుచున్నారనుటను
జ్ఞాపక మొంచుకొనుడు.

[200-250 వోల్ట్లు :: 50-100 హెర్ట్స్]

వెల రూ. 350

సర్వదేశముల వార్తలను, సంకీర్తమును

విని వీలొనరించు ఈ రేడియో రిసీవరునందలి

మఖ్యాంశములు

- విశాలమైన డయల్
- అందమైన ఆకారము
- అధికమైన శబ్దప్రసారము
- అతి సున్నితమైన పరికరములు
- సులభముగా అన్ని స్టేషనుల
యేర్పికొననగును
- 7-2000 మీటర్లవరకు
అన్ని స్టేషనులు వినినగును
- షిక్కుప్ ఉపయోగించిన సౌకర్యము

★ క్రొత్త అభిలభారతీయ రేడియో స్టేషనులను

ప్రత్యేకించి, శుద్ధముగా విని వీలగును.

నేడే ఈ యనుమతిపొందిన రేడియో వ్యాపారియొద్ద ఈ మాడలును, పరికరములను చూడుడు.

ది గ్రామఫోన్ కంపెనీ, లిమిటెడ్.,

45, సాత్ వెరేడ్,

బెంగళూరు.

మా దిన, వారపత్రిక , భారతీ చందాదార్ల కొ క విజ్ఞప్తి

ప్రతిసంవత్సరమునూ మా ఆంధ్రపత్రిక తర
త్రవ ప్రయత్నమును ఉగాదిసంచిక ఈ
సంవత్సరమునండి తపాలకాలనారు కన్పెక్
చార్జీని తొలగించియున్నాము. రాజీవు ఉగాది
నాడు వెలువడనున్న "బహుభాష" ఉగాదిసంచి
క"కు (0-12-0) పోస్టుచార్జీ మును.

ఇదివరలో పోస్టుఖర్చుతోపాటు రూ.1-6-0లు
అనుకొని పూర్తిపాముగాని, లేక కొంత అద్యా
స్యగాని చెల్లించినవారు పైపాపింపురేట్ల
చొప్పున యివ్వకలసిన మితిసాయము పంపినచో
సంచికలు పోస్టుద్వారా పంపబడును.

చందాదార్లందరూ తమకు సహాయములో
నుండు మా వీజులదగ్గరకు చెల్లి కొనుక్కొనిన
పోస్టుఖర్చులు భరింప వలసియుండదు గాన రూ.1/
చెలకే దొరుకును. చందాదారులు కొనివారు
రూ.2-0-0 లు చెల్లింపవలయును.

మేనేజరు.

శ్రీ భ గ వ ద్గీ త

(సంస్కృతము—తెలుగులిపి)

శ్రీ తెల్లంకొండ రామరావుగారి
భాష్యార్క ప్రకాశవ్యాఖ్యానముతో, కావూరు
సంపుటములు, దాదాపు 1420 పుటలు, రాయల
సైన్యా, చక్కని కాగితములు, ముచ్చటలుహత్తు
అచ్చు, అందమైన అట్టలైదు.

వెల సంపుటము రూ.1 రు. ౧-౧-౦.

గుంటూరుమండలములోని బులిశిపాడు
గ్రామవాసులు శ్రీయుతులు కీ. శ్రీ. తెల్లంకొండ
రామరావుగారి భాష్యార్క ప్రకాశమును
వ్యాఖ్యానము వ్రాసియున్నారు. ఈ భాష్యార్క
ప్రకాశము శంకరభాష్యమునకు మెరుగు, పెట్టు
నదై యున్నది. వీరు, శంకరాచార్యులు వ్యాఖ్యా
నము చేయక పడలికైన భాగమునకు వ్యాఖ్యా
నమును, వారు వ్యాఖ్యానముచేసిన భాగమునకు
పదాన్వయమును గావించిరి. సంస్కృతమున
కొంచెము ప్రవేశముగలవారు గూడ కులభముగ
వర్ణముచేసికొనవలసినంత కులభతైలిలో వీర్యాఖ్యా
నము వ్రాయబడియున్నది. అందును ఈ
గ్రంథమును జదివి గీతల పరమార్థమును తెలిసికొని
యానందింతురుగాక!

మేనేజరు, ఆంధ్ర గ్రంథమాల;

?, తంబుకెటి వీడి. ముదాగె.

ఆంధ్రవాఙ్మయ సూచిక

(ముద్రితముద్రిత గ్రంథముల పట్టికలు)

ఈ పుస్తకమున ౧౯౨౭-౮ సంవత్సరము చివరవరకు అచ్చయిన తెలుగుపుస్తకముల
పట్టిక ఒకటి, ఆ పుస్తకములను వ్రాసినవారి పట్టిక ఒకటి, విషయములుబట్టి విభాగించి
ఆయా విభాగములక్రింద వచ్చిన పుస్తకముల పట్టికలు, ఇంకా కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య
పరిషత్తు లైబ్రరీలోను, తంజావూరు సరస్వతీ లైబ్రరీలోను, చెన్నపురమున ఓరియంటల్
లైబ్రరీలోను ఉండే వ్రాతపుస్తకములలో ఇప్పటికి అచ్చుకాకుండ ఉన్న తెలుగుపుస్తక
ముల పట్టికలును, ప్రత్యేకము అకారాదిగా ఉన్నవి. ఆంధ్రవాఙ్మయవిమర్శనయోగమునకు
ప్రకాశకులపేరిక ౧౦౮ పుటల పరిమితి గలది యీపుస్తకమున ఉన్నది.

తెలుగుభాషలో పుట్టిన పుస్తకములకు, కానిలో, ఈపుస్తకము ముగియునప్పటికి
అచ్చయినవానిని, కానివానిని తెలిసికొనుటకు ఈ సూచిక చాల ఉపయోగకరము.

భారతీనైక పుస్తకము, పుటలు ౬౨౦, మంచికాగితములు. వెల రు. ౧-౦-౦

బ న వ పు రాణ ము

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథాచరి

పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. వె. 2-8-0.

మండెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమత ప్రతిపాదకముగు
ద్విపదకావ్యము ఇందు శైవమతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు,
తత్పూర్వము తత్సమకాలినులు నగు శివభక్తులయు చరిత్రములను
వరసముగను, పాఠకులు మనసు కరగి తెన్నయు లగునట్లుగను, కవి
వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృద మధురముగను జానుచెనుగు వలు
కుల జాలువార్చి రచనమున ముగ్ధులగుడిపి యైనాడు. గ్రంథము భిన్న
భిన్న మండలములకు కేటవిన పెక్కు తాళపత్ర మాతృకలతో నరి
చూచి పరిష్కరింపబడినది. పాతానెరములు సూచించబడినవి. పరి
ష్కర్త రచించిన అమూల్యముగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందు గలదు.

త్వరపడుడు! శ్రీ మల్లికార్జున త్వరపడుడు!!

పం డి తొ రా ధ్య చ రి త్ర

(శైవమత ప్రతిపాదకముగు ద్విపదకావ్యము)

పాల్కురికి సోమనాథాధ్యకవిరచితము

ప్రాచీన ముద్రితముద్రిత పుస్తకములను సమగ్రముగ పరి
శీలించి, లేఖా ప్రమాదాదిదోషరహితముగా సంస్కరించి, చక్కని
పాఠములను సమకూర్చి, అనేక పాఠభేదములతో సహా ప్రకటించి
యున్నాము. డా. చిలుకూరి నారాయణరావుగారు అనేకదినములు
పాటుపడి దీని నిట్లు సంస్కరించినారు. క్రానుసైజున పెద్దయత్నము
లతో జ్ఞానాకాశిములపై ముద్దుగ ముద్రింపబడినది దాదాపు వేయి
పుటలగ్రంథము. దీక్షా, పురాతన, వాద, మహిమ, పర్యతములను
పంచప్రకరణములును ఒకే సంపుటమున గలవు. కొలదిలోజలలోనే
అమృతమునకు సిద్ధమగును. ఇంత నిర్దుష్టముగ నీ గ్రంథము నిదివర
కెవ్వరును ప్రకటించలేదు. చక్కనిదైదు.

చివరమున వ్రాయుడు:—

ఆంధ్ర గ్రంథ మాల, తపాలవెలు 212, మదరాసు

బిజ్జ:—బసవా! సీశివుడు దేవుడు కాదు. వాని భక్తు లందఱు వట్టిదొంగలు.

బస:—బిజ్జలా! ఏమంటివి! శివుని సీవు వేయి తిట్టుము. శివభక్తులు దొంగలా! హరహరమహాదేవ! శంభో! శంకర! ఇప్పుడే శ్రీ శయము చేసెదను. (కత్తి దూసి) బిజ్జలా! యేమంటివి? నీనాలుకి కోసెదను. ఓరీ శివ ద్రోహీ! సీతల నేను నఱకుచున్నా. సీవు నారాజువైపోతి వే. బడగరబ్రహ్మయ్యయో, మహావాలుమాచయ్యయో యున్నచో సీరాజ్యము నిర్హమధామము చేసెదను. బిజ్జ లా! సీకు రోజులు నమీరించినవి.

కాలాంతోజ్వల కాలభైరవ బలాత్కాంతోభూంకారగ
ర్యాభిప్రకాశప్రకంపిత సమాప్తానాం నిశ్శబ్దో
శ్వల ప్రాభవగుద్రతాంబవ మహావేశక్రిశ్ణనిర్దహ
న్తోకంఠైః పస పుష్టిమంతయును వ్రేసున్ బుడహాన్తంబునన్.

శివభక్తులు దొంగలన్న సీయ రాధము సైరింప రాదు. పృథ్వియెల్ల సీరాజ్యముచేసి శివభక్తా రాధముచే సిన నాలుకగల సీముంతముతో శివునకు సీరాజు మెత్తె దను.

సర్వగోళసంఘట్టరవటుసమయకాలతాండవభీకరభవ
గర్వమత్తధూహలకతనుఖండపంశదారణసటుభవ.
దుద్రదుద్ర శంఖో శివశివక్కుద్రమమజనంహర శివశివ
దుద్రకాలతైరహాశ్రేణర మాపరహిత నామరహిత-శంఖో-శివశివ.

(కత్తి యెత్తును.)

జగదేవుడు:— [కత్తిపట్టుకొని] బసవేశ్వరా! రాజును జంపెదవా? ముందు నన్నుజూపి తరువాత రాజును జంపుము. యుద్ధమునందు మన మోడిపోతిమని భూపాలునకుఁ గోపమునచ్చుట న్యాయముకదా! రాజు నీతిపారంగతుడవే! భూపాలునియందు తాపాశక్తి యెట్లుండును? త్రిభువన మల్ల బల్ల హాబిజ్జలుని యాయు త్సాహశక్తియేకదా మనరాజ్యమును సంరక్షించుచు న్నది. బిజ్జలుడెవఁడో యల్పస్వపాలుఁ డనుకొంటివా? సార్వభాముని మహాగుణములు కలవాడు.

బెజ్జ:— బసవేశ్వరా! ఆకత్తి బల్లహునిమీదికి వ్రాలకముందుఁ బన్నిద్దటమాత్యులపైఁ బన్నిద్దఱుదండ నాథులపై వ్రాలవలయును. బసవా! సీవు మహామతిమం తుడ ననుకొంటిని. చినరి కిట్లా చేయుదువు?

జగ:—బసవా! సీకుఁగోప మెక్కించుటకు, నీకు త్సాహము కల్గుటకు సీవు నందియవతార మగుటవలన సీప్రసాదము మాయందుఁ గలుగుటకు రాజుచేసినప్రయ త్నమును సీవన్యధాకరించితివి.

బెజ్జ:— బసవా! హూనము వహించెదవేల? శివ ము దిగలేదా? రాజును చూడుము. మందహాసవదనార విందుడై యట్లు గూర్చుండెనో! బిజ్జలుడు కత్తిదూసి నచో సీవును సీశివభక్తులును నిలువగలరా? కోపముకొ లది కత్తి నెత్తితివిగాని నిజముగా నాకత్తి వ్రాలినచో బిజ్జ లుని ఖగ్గవైపుణ్యముముందు సీకత్తి తునుకలుతునుక లగు నుగదా! మహారాజు కత్తిచివర సీకత్తిపిడిలో దూరినీయ తిచ్చేయి రక్షప్రవాహమై యుండును.

బస:— మహారాజా! ఈకత్తి నీపాదసన్నిధాన మునం దుంచిపోవుచున్నాను.

(పోబోవును.)

బిజ్జ:— బసవా! సీవు రాజుద్రోహము చేసితివి. నిన్ను మహామాత్యుడవనినుండి తొలగించితిని.

జగ:— మహారాజా!

బిజ్జ:—ఇప్పు డెవ్వరును మాటాడరాదు. బసవా! సీకు గడియనేపు కదలకుండ నిలుచుండుశిక్ష వేసితివి. సీవు నిలుచున్నచోటినుండి కదలరాదు, మాటాడరాదు.

(బసవడు తలవంచుకొని నిలుచుండును.)

బిజ్జ:—జగదేవా! సీవు తీసికొనిపోయిన సైన్య మంతయు నేమైనది.

జగ:—ఇటువదివేల సైన్యములోఁ బదివేలసైన్య ము శత్రువులచేత నాశనమందినది. ఏడువేలు చెల్లాచెదలై నది. తక్కినభాగము కొందఱు గాయపడి, కొందఱు త్సాహముచెడి, మఱిలి వచ్చుచున్నది.

నిజ్జ:— చనిపోయినవారిని మడివాలు మాచ య్యకుఁ జూపింపుము. అతఁడు బ్రదికించును. గాయపడిన వారిని శివనాగుమయ్య కర్పింపుము. అతఁడు పాలుపోసి బ్రదికించును.

బెజ్జ:—మహాప్రభూ! బసవనిమన స్పిదివఱకే చివుక్కుమన్నది. ఇంకను దానిని గాయపఱచెదరు.

బిజ్జ:—ఒక రాజబంధితుని మాట నాముందుఁ జెప్పకుము. జగదేవా! మరల సైన్యసన్నాహము చేసి

హనుమకొండమీదికిఁ బోనవా? చెవరిపోయిన పైన్యమును మఱల నెవరించి తెప్పింపుము. మఱలఁ గొన్ని మాసములు విశ్రాంతి తీసికొనుము. ఎన్నఁడు సజయ మొకని దండనాథుడవు నీ విట్టగుటలో నాకుఁ గోసము వచ్చినదా? నేను మన మోడిపోయినందులకుఁ జింతించుట లేదు. శలములేక ఇదివేలమంది పైనికులను గోలుపోయినందులకు విచారించుచున్నాను. జెజ్జదేవా! ప్రజాపాలన మంత్రాధిపతి జెప్పము: వారి కుటుంబములకు జీవనాధారములు చూడుమనుము. గడియాయినదా?

జగ:—చిత్తము మహాప్రభు!

బిజ్జ:—(ఆసనమునుండి లేచి బసవనికత్తికిని కొని బసవనితో) బసవా! నీ వొకసారి రాజమండ్రితుడవట. అయినను నీ సంగణములు నీ రాజుని నేర్పశ్యము మాకువచ్చినది. చిన్న మా సామ్రాజ్యమునకు మహా మాత్యునిగా నేర్పఱచుచున్నాను. బసవేశ్వరా! నీ వీయమాత్యఖిగ్గము స్వీకరించి మాకు మంత్రావై యుడుము.

సకలసామ్రాజ్యలూజ్యశీర్షిల్ల ప్రకటించగా నీవు పతి వట్టుగా

నాయధుడకు బ్రాణములకు బలినివేయుననెల నీవే నేను బస!

నిన్ను నమ్మితిని.

బస:—మహారాజా! నీ యమాత్యుడవడికి నే ననర్హుడను.

బిజ్జ:—బసవేశ్వరా! నీ వొక్కడవే యర్హుడవు. బలదేవదండనాయకుడే నీవు. నీవే బలదేవదండనాయకుడు. నాయుడని నేమైనఁ దప్పలున్నవో తుమించి నాయమాత్యుడవీర్వీకారము చేయుము.

బస:—(మోకరించి) మహారాజా! నీసీతిముందు నాసీతియెంత? నీపరాక్రమముముందు నాపరాక్రమ మెంత? నీశివభక్తిముందు నాశివభక్తియెంత? ప్రభు! నారాజును, నాపాలకుని, నాప్రభువును వధింపఁబోయిన నాపాతకమునకు నాశిరస్సు ఖండించుటమాని నాకు మఱల సమాత్యఖిగ్గమిచ్చుచున్న సీదయ యెన్నిసముద్రములలోతో నాకుఁ జెలియదు. ఇట్టి సీగుండలోని యశాదార్య మెన్ని పర్వతములయెత్తో తెలియలేదు. ఇట్టి సీశివభక్తి యెన్ని యాకాశములు పట్టినో తెలియదు. తప్పుచేసితిని. నన్నురక్షింపుము.

బిజ్జ:—జగదేవా! సామాన్యమానవులయందు దోషములుండునుగాని పరమమాహేశ్వరుఁడైన బసవేశ్వరునియందు దోషములుండునా? ఇంక మీరందఱుఁ బొందు. మే మంతప్రసాదమునకుఁ బోదుము.

(మంత్రాలు నివర్తించుట.)

బిజ్జ:—రాజసీతికి శివభక్తికి సంబంధము లేదా? బసవేశ్వరుఁడు నన్నుద్రోహము చేయఁడుకాని నేడు చేసి నదిని భవిష్యల్లాభకారి కాకపోదు. నిజమునకు శివభక్తి యాంతరదోషనిష్కాసన హేతుమాత్రమే.

(నీలప్రవేశించుట.)

నీల:—

రజతాచలకలమున్ను ప్రకటించుచు హస్తంధర్
నిజప్రామాణ్యంబును నీలిచేత దవమాపల్లె
బసవేశ్వరుని తలవంచుక పరసిగావ్రత మాకా
నాదకొట్టులనమాని భిజ్యంగుని శయనించె -రజతా.
తలబోపల నాకాంబువు తలగలలు కేసుండె
తొలిచిందుగుడిలువంకయు దొంగక జెలకయచండె -రజతా.
పట్టుకొడు తొండమ్మును నిలియించుక తలవంచె
నిఘ్నంబు జగవెల్లను నీరవపద్ధతి పొందె -రజతా.

బిజ్జ:—నీల! ఆనాడు రత్నము లేరితినంటివే, అటు యేమిచేసితివి?

నీల:—ఎన్నిసార్లు చెప్పాలి?

బిజ్జ:—ఇదివఱకు నాతో జెప్పలేదే.

నీల:—అన్నా! నీవా! జగదేవుడు తిరిగివచ్చాట్టగా! మనవాళ్లు ఓడారకదూ!

బిజ్జ:—నీకెట్లు తెలియును?

నీల:—జగదేవుఁ డోడిపోవటం నేనుచూశాను.

బిజ్జ:—ఎక్కడ జరిగింది.

నీల:—ఆవాగుమడుగున జగదేవుఁ డోడిపోయాడు. అమ్మలప్పుడే స్నానం చేయఁ బోయింది. జగదేవుఁ డాసమయంలో తెలివితక్కువగా పైన్యా లక్కడ నిలబెట్టాడు. అవతలవాళ్లపైన్యం దూరంగా వుంది. అమ్మ స్నానంచేసేటప్పుడు తనపొజను దగ్గరగా నిలబెట్టాడని అమ్మకి కోపంవచ్చింది.

బిజ్జ:—అమ్మకు అవతలవాళ్లు ఇష్టంవార్లా?

సీల:—వాళ్లమ్మనే పూజిస్తారు. నాకు శివుడం
టేనే యిష్టం. అమ్మకి నేనంటే యిష్టం లేకపోలేదు.

బిజ్జ:—అమ్మ యెట్లుండును?

సీల:—అమ్మా! అమ్మ.

కన్యనిరకుళుః గరుడాలపచ్చ చిమ్మనవలుసుల దెంసరమచ్చ
తనికివన్నెలువపు కాయపడపుతనపె యెఱుగని యుకుగునిసులు
నిట్లుగాఁజూకినిన నెఱిపాలఁబల్లి దక్షిణపుకాపు లంపభుజిండుమల్లి

బిజ్జ:—సీలా! రత్నముతో నేమిచేసితివి.

సీల:—చెప్పితినిగదా, అమ్మపైట నందుగాఁగు
ట్టితి నని!

బిజ్జ:—సీలా! నీ వెవ్వరు?

సీల:—నాకిగు సీలలోకన.

బిజ్జ:—నీ వేలోకపుదానవు?

సీల:—(నవ్వి) సీలేలోకపునాడినో నేనూ ఆలో
కముదాన్నే.

బిజ్జ:—నేను భూలోకపువాణను.

సీల:—అన్నా! నాకుమొన్న పట్టచీరతెచ్చిస్తా
నంటినిగదా! ఏ!

బిజ్జ:—మీఅమ్మ నమగుము.

సీల:—అమ్మా! అమ్మ. అమ్మపోయిందాగా!

బిజ్జ:—ఇవాకటినుండి చెప్పవన్నె అమ్మ.

సీల:—అన్నా! అమ్మగూ సీలే, నాన్నచూ సీలే.
నాకు తెస్తానన్నపట్టచీర తెచ్చిపెట్టాలి.

బిజ్జ:—పోపో! జగ దేవుఁ డోడిపోయినాడు.
ఇప్పుడు డబ్బులేదు, గిన్నెలేదు.

సీల:—(చిన్నపుచ్చకొని) నువ్వేయిట్లాంటి
నే నెవరితో చెప్పను.

(పోవును)

పొందిపొంది యమ్మగోగోబూచులాడావా?

మంచిమంచియమ్మ నవ్వులు మరులుకొన్నావా?

సీలా! మరులుకొన్నావా?

గిరిగిరికి యమ్మకూ గిరిగిరి పెట్టావా?

తగుసుకులు చిన్నినవ్వులు తల్లిచిరికిందా.

సీలా! తల్లిచిరికిందా?

కులికిమికి వైదరతనాల్ మార్చిపెట్టావా?

నిలచినచీ యమ్మ మాచీ నీటుపోయిందా?

సీలా! నీటుపోయిందా?

వదిలివదిలి వచ్చి యమ్మను వదిలిపోయావా?

గ్రదిగ్రెడ్డి నీసుగుండె నీటుచారిందా!

సీలా! నీటుచారిందా?

బిజ్జ:—సీలా, చీరతెచ్చిపోనమ్మా-

[తగ]

నవ్వారకము.

[ప్రవేశము: బోయలు. శైవులు.]

౧. బోయ:—అనాదనుండి శివప్రసాదం మాకు
వచ్చింది. ఇవ్వాలి మీరు మా కివ్వ వలెనంటే అన్యాయం.
ఇవ్వకపోతే మునిమాతగా తీసుకుంటాం.

౨. బోయ:—స్వామిదాయశిష్యంగా మాకు
నచ్చుంటే యివ్వాలి మీ కెట్లా యివ్వకుండా ఉంటారు?

౩. బోయ:—స్వామిదాయాన్ని పాలిస్తాడు
రాజు. దేశ మర్యాదగా లేదు. మా కానుకవాయితగా
వచ్చే శివప్రసాదం యివ్వవలసినది మీరేమి దొరలం?

౪. శైవుడు:—ఓరీ బోయలారా! మీకు శివ
ప్రసాదం దామరా! గొల్ల వాళ్లు శివప్రసాదం ముట్టకొ
గూడదు.

౫. శైవ:—శివులెవ్వరికీ శివప్రసాదం యివ్వము.
శివప్రసాదం ములుడిపోతుంది.

౬. బోయ:—అమ్మా! దేముణ్ణి మోసేందుకు
మేమున్నా ప్రసాదా లారగించేందుకు మీరూనా?
గుడ్డి గుడ్డివైనా దాణాకి లోనంలేనని, అయితే దేముణ్ణి
గూడా మీరే మోసుకోండి.

౭. బోయ:—అమ్మా ప్రసాదమే మైల పడు
తుందా? చలనచక్రం మేము మోస్తుంటే దేముడు
గూడా మైలపడతాడా?

౮. బోయ:—బాబూ! మంచిధర్మం చెప్పారు.
చాప వేసేందుకు మేము, ప్రహరీలోపల అంతా ఉద్దేప
దుకు మేము, చలనచక్రం మోసేందుకు మేము. ఇలా
యికరలు పట్టకునేందుకు మేము.

౪. బోయ:—ప్రసాదం తినేందుకుమాత్రం శివ బత్తులురా, శివబత్తులు. చాకిరీచేసేందుకు మనమున్నూ ఆరగించేందుకు అయ్యలున్నూ.

౧. శై:—ఒరే బోయల్లారా! నోటికి వచ్చినట్లెల్లా మాట్లాడకండి.

బోయ:—ఏంసేస్తావయ్యా మాట్లాడితే.

౨. శై:—(కత్తిదూసి) మెడ నరుకు తాను. కాల బెట్టి నేలరాస్తాను.

౩. బోయ:—ఆ. ఈయేసాలన్న సాగవయ్యాయి. బామ్మర్లనుకుంటున్నా వేమిటి; కత్తిచూపించి బెదిరించేందుకు? వాటేసుకొని యెత్తి గోడవతల యిసిరేస్తాను.

౨. శై:—ఒరే! మీకూమాకూ తగాదా యెందుకు? మీకు శివప్రసాదం పెట్టకూడదని బసవడిఆజ్ఞ అయింది. మీరు గిజుకు చచ్చినా పెట్టేదిలేదు.

౩. శై:—పోయి దిక్కున్నచోట చెప్పకోండి.

౧. బోయ:—దేశం ముండేలటం లేదయ్యాయి. మేంపోయి రాజుగారితో చెప్పకుంటాం. చండేసరుడినాటి నుండి శివప్రసాదం మాకు వస్తోంది. చండేసరుడు మాకు సంపాదించిపెట్టాడయ్యా! ఇవాళ కాదంటానికి నువ్వెవ్వరు? మీద కలియబడి లాక్కుంటాం.

౨. శై:—కలియబడరా దేంజరుగుతుందో చెబుతాను.

(నలుగురుశైవులూ హరహరమహాశేవ అంటారు.)

౧. శై:—ఇదిగో మేంపోయి శివప్రసాదం పట్టే చుట్టూ నిలుచుంటున్నాం. ఎవడు వస్తాడో రండి పుచ్చే గరేస్తాం.

౧. బోయ:—ఒరేయి! సంపేస్తారురా! ఒకళ్లా, యిద్దరా? వేలకొద్దీ ఉన్నారా ముండాకొడుకులు! మనం వాళ్లతో నెగ్గలేముగాని పోయి రాజుగారితో చెప్పకుండాం పదండి.

౨. బోయ:—రాజుగారు బసవన్న పక్షమేరా. మన మొట్ట వింటాడా?

౩. బోయ:—వినకపోతే రాజేమిటోయి.

౪. బోయ:—ఇదిగోరా, దేవిడి ముందరికి వచ్చాం:

౧. బోయ:—రాజుగారి దర్శనం అవుతుందా మనకు.

౨. బోయ:—రాజుగారు ప్రతివాడికీ దర్శన మిస్తాడుకదరా.

దావారికుడు:—(ప్రవేశించి) ఎవరు మీరు? మీ కేమి కావలెను?

అందఱు:—బాబోయి! మాకు రాజుగారిదర్శనం కావాలి.

దావా:—మీ పని యేమో చెప్పవలయును.

౧. బోయ:—శివబత్తు లందరూ మమ్మల్ని అన్యాయం చేస్తున్నారు. మాకు శివప్రసాదం యివ్వమంటున్నారు.

దావా:—అల్లరి చెయ్యకుండా ఉండండి. పోయి ప్రభువుగారితో చెప్పేస్తాను.

(నిష్క్రమించును.)

౧. బోయ:—ఒరేయి, చూశావా! ఎంత మంచివాడో?

౨. బోయ:—ఈయన సుందరితనం యేముందిరా? రాజుగారిఆజ్ఞ అట్లావుండకాగోలు. ఎవరొచ్చినా దర్శనం కావలసిందే.

౩. బోయ:—మాట్లాడకండి. జాగ్రత్తగా ఉండండి.

(రెండుకాల కిజ్జులుడు ప్రవేశించును.)

బిజ్జ:—మీరెవరురా?

౧. బోయ:—అయ్యా! మేము గొల్లబోయలం. దేశభంలో చాకిరీ చేసేవాళ్లం బాబూ!

౨. బోయ:—దొరా! మే మీ శైవులతో బతకలేకండావున్నాము. బాబూ! ఇదేంమతాలో శ్రీకంఠ శివులట, గౌర్నాథ శివులట, లోకేశ్వరశివులట; త్రిలోచన శివులట.

౩. బోయ:—శాశ్వతశివులట, గణేశ్వరశివులట; ఇంకెన్నెన్నో పేరు లున్నాయి.

౧. బోయ:—మహారాజా! బసవయ్య తోయపు భక్తుల్ని చూచి, వీళ్లందరూ, తాముకూడా లింగవంతుల మంటున్నారు.

౨. బోయ:—ప్రసాదం వాళ్లే తింటున్నారు. మా కేమీ పెట్టటంలేదు.

బిజ్జ:—మొట్టమొదటినుండి ప్రసాదము మీదే కదా!

౧. బోయ:—ప్రభో! మాదే, మాదే. పూర్వం ఎప్పుడో మాగొల్లకుర్రాడొక్కడు శశువుల్ని కాయడానికి వెళ్లాడు. ఆరోజున శివరాత్రి అవడం మూలంగా అక్కడే ఆయన యిసుకతో లింగం చేసి ఆలింగమీద పాలు పితుకుతూ అభిషేకం చేస్తున్నాడు. ఇంతలో తండ్రి వచ్చి పాలన్నీ నేలపాలు చేస్తున్నావురా అని యిసుకలింగాన్ని కాలితో తన్నాడు. వాడు తండ్రి అని చూడక దేవుణ్ణి తన్నుతావా అని తండ్రికాళ్లు నరికాడు. ఆకుర్రాడే చండీశ్వరుడనయ్యాడు. ఆయనే మొదట మాకు ప్రసాదం యిచ్చాడు. అప్పటినుంచీ వంశపరంపరగా మేం అనుభవిస్తున్నాము.

౨. బోయ:—దొరా! ఇట్టాజురుగుతోంటే యీ పూర్లో వీరమాహేశ్వరులంతా పోగై యిప్పుడు మాప్రసాదం మాకు చెల్లనివ్వమంటున్నారు.

౩. బోయ:—దొరా! బసవయ్య యేంయంత్రాలు పన్నాడో. ఇప్పుడు వాళ్లందరూ మాతో కజ్జాలు పెట్టుకున్నారు.

౪. బో:—మారాజా! మాప్రసాదం మాకు చెల్లింపించితే చెల్లింపించండి. లేకపోతే మీవాకిట్లో గుండాలు తవ్వించుకొని కాలిపోతాం ప్రభూ!

బిజ్జ:—ఎవడురా అక్కడ?

దావా:—ఆజ్ఞ.

బిజ్జ:—నీవు పోయి బసవేశ్వరుని బిలుచుకొని రమ్ము.

(దావారికుడు నిష్క్రమించును.)

౧. బోయ:—మహారాజా! బసవయ్య యేవో తంత్రాలు చేయతాడు, తంత్రాలు చేస్తాడు మీరు రక్షించాలి.

౨. బోయ:—దొరా! ఇదిపోతే ఒకపూట మా కూడు పోతుంది. మేమందరం రాత్రిపూట గుల్లోప్రసాదంతోటే బతుకుతున్నాం. పగటికూటికి కూలీనాల్ చేసుకుంటాం. రాత్రిపూటకి దోసెడుదోసెడు ప్రసాదం

తెచ్చుకుని యిన్నిసీట్లు కడుపులో పోసుకుని బతుకుతున్నాం.

(బసవేశ్వరుడు ప్రవేశించును.)

బిజ్జ:—బోయలను ద్రోసివేయుట యేమిటి? ప్రసాదము మీరు కుడుచుట యేమిటి? ఇది యాదిమార్గమా? బలిమియా? వాండ్రు పేదలు. వాండ్ర నోటిముం దరికూడు తీసివేయఁగూడదు. బసవేశ్వరా! మీశైవుల మూలమున రోజు కొక్కతగవుగానున్నది. ఇది యన్యాయము. వారిప్రసాదము వారి కిప్పించవలయును.

బస:—మహారాజా! బోయలకు ప్రసాద మిచ్చుట యున్నది. చండీశున కభవుచోనంగిన తేఱఁగు మీరెఱుఁగుదురుకదా! కాని బాణలింగములందు స్ఫటికలింగము లందు బాణలింగములందు బౌష్యరాగాది లింగము లందును ప్రసాదము లేదు. శివున కాగమోక్తముగ నిచ్చినప్రసాదము భవులు ధరించినను జూచినను నరకాగ్నిశిఖల మ్రగ్గుదురని శ్రుతు లున్నవి. ఓరీ! బోయలారా!

శ్రీసురుకురుణాసురాగ్రప్రసాద మాగమవిశ్వక్తమక ప్రసాదమ్మ శుశ్రవస్వానందశర్థప్రసాద మశ్రుతరాగ్నిది లింగప్రసాదమ్మ పరమపవిత్రసంపత్ప్రసాదమ్మ స్థిరభవనోగావళీ ప్రసాదమ్మ గరళకంఠకుళపాకలితప్రసాద మరుచగు సంగమేశ్వరుప్రసాదమ్మ మలదేహాలకు మీకుఁ దలమె భోగింప మలహరభక్తలయిలుపుట్టువృత్తి.

లింగప్రసాదము సామాన్యమానవులు భుజింప లేరు. అది వారియిండ్లను దేహములను గాలుచును. కాన లేరుగాక భవులకు లింగప్రసాదలభి యెట్లు?

౧. బోయ:— వారాణసి, గయ, కేదారము లందు, ద్రాక్షారామశ్రీశైలములందు, నేతువునందు, నివన్నియు నాగమస్థానములే. మాకక్కడ శివప్రసాదములు చెల్లుతున్నవి. మీరిక్కడ యెట్లా చెల్లినారు? మాప్రాణాలైనా వదిలిపెడతాముగాని, మామడికూటివృత్తి వదిలి పెట్టము.

బస:—[నవ్వి] ఓరీ! గాలి కాకులు రాలునుగాని గుట్టలురాలవు. బెండ్లు తేలునుగాని గుండ్లు తేలవు. మేము ప్రసాద మీయ మనఁగా హరిబ్రహ్మదులకుఁ గొలఁది కాదు; మీకొలఁదియా! తొలఁగిపొండు, తొలఁగిపొండు. ఇదివఱ కెన్నఁజైన శైవులయిండ్ల మీరు ప్రసాదము పుచ్చుకొనిరేనిఁ దెలుపుఁడు. శైవులైనను వీరమాహేశ్వరులను

శ్వరాచారులైనను బ్రాహ్మింగద్రసాదము మీకిచ్చెనరురా? అదియంతయు నెరిగినకు. శ్రీమన్మహేశ్వరునకుఁ బాలచంద్రద్రాక్షాభాసురాంకునకుఁ గాలకూటునకు నీలకంఠునకు నర్చకుండలునకు మానంగమేశ్వరునకు నేఁడు కాలకూటాదులు నమర్పించెనను. మీకుఁ బ్రసాదమిప్పింతును రుండు. మీరురా కాలకూట మార్గించువాను? ఇంకఁ జాలునుగాని తొలంగిపోయితి.

౧. బోయః—ఓహో! బసవయ్యా! మమ్ముం దరిసే ఒక్కసారి చంపటాని కుపాయ మాలోచించావే. మేలుమేలు బసవయ్యా, మేలుమేలు. మాచేత శృంగిసీ, కాలకూటాన్నీ తినిపడ్డామనుకున్నావా?

౨. బోయః—బసకుంటే నిలుసాకు తినవచ్చు. చచ్చి కాలకూట మెనసెడింటాడు. ఈబసవయ్యతోడి వాడము దొడ్డరా, దొడ్డ.

౩. బోయః—కల్లి పాయలంగఁ బోయిబడిగంటఁ జచ్చినయలుకల్లే కొల్లకుం యి వైదొరికోలుపోయిపట్టి మననని అట్లా అవుతుండ. బసవవల్లెత్తి యెట్లాటివాడనుకుంటున్నావు. జగవారిబిడ్డని నవ్వితూ చంపేవాడు.

౪. బోయః—అయ్యా, మేమూ పెరివాళ్లము కాదు. మీశివభక్తులంతా కాలకూట ముందర ఆరగిస్తే తరువాత మేమూ ఆరిగిస్తా.

మేలిద్రసాదము మ్రొగ మీపాలు, కాలకూటము మ్రొగగ మాదపాలు. బసవా! బసవా! విషము శివునిద్రసాద మని యెట్లయిస్తావు? ఆకాలకూటమును శివుడికి నైవేద్యంపెట్టి మీరు తినండి. మీరుచావకుంటే ఆద్రసాదం మానే పుచ్చుకోండి బాబూ! మా కక్కగ్లేదు.

బసః—అయినవో వాగ్వాదములేక పొందు.

౧. బోయః—అయ్యా! మీరు విషంపుచ్చుకుంటేకదా మావాదం పోయేది.

బిజ్జః—బసవేశ్వరా! ఏమందువు?

బసః—మహారాజా! విషములన్నియుఁ దెప్పించి సిద్ధముగా నుంచుడు. నేనొక్కడనే త్రావను. శివభక్తులందఱచేతఁ ద్రాగించెదను.

బిజ్జః—ఓరీ బోయలారా! మీరు పోయి కాలకూటము, శృంగీ, వత్సనాభీ, హాలాహలము మొదలైన

విషములన్నియుఁ దెచ్చి పొడిచేసి నూరించి సిద్ధముగా నుండును. మేము వచ్చుచున్నాము.

(బోయలు నిష్క్రమింతురు.)

బసః—మహారాజా! నేను పోయి శివభక్తులందఱను దేవదేవుని గుడియొద్దకుఁ దెత్తును.

(నిష్క్రమించును.)

బిజ్జః—అయ్యా! కాలకూటమే త్రావుదురా? బసవఁడు త్రాగఁగలఁడేమో! శివభక్తులందఱు నెట్లు త్రాగఁగలరు. విషము త్రాగి యరిగించుకొందురో, యందఱును జత్తురో.

జగదేవుడు—(ప్రవేశించి) మహారాజా! అంగల్లలో విషములన్నియు నమ్ముచుపోవుచున్నవి.

బిజ్జః—బోయలకు శివభక్తులకుఁ గలహము ప్రాప్తించినది. త్రిపురాంతకభట్ట (ప్రవేశించి) మహారాజా! విషము శివభక్తులందఱచేతఁ ద్రాగింపుడు. బసవయ్య చేమాశ్రము నొక.

బిజ్జః—త్రాగినవో బసవేశ్వరుఁ డొక్కఁడే త్రాగనయ్యును. తక్కినవారెల్లరు త్రాగరాద.

త్రిపుః—చచ్చినవో బసవేశ్వరుఁడే చావనయ్యును. తక్కినవారు బ్రతికియేయు నవలయు.

బిజ్జః—భట్టారకా! అట్టి కాదు. అందఱునుబ్రతికియుండవలయును.

త్రిపుః—కాలకూటము త్రాగినవో బసవేశ్వరుఁడు మరణించునుగదా!

బిజ్జః—బసవేశ్వరుఁ డొక్కఁడే మరణించును. తక్కినవారందఱు మరణింతురు.

జగః—మన మింక దేవళము నొద్దకుఁ బోవలయును.

(అందఱును లేచి పరిక్రమింతురు.)

(తెరదెక్కితగా వాలయము, బోయలు, శివభక్తులు గనిపించురు.)

బిజ్జః—గరళము సిద్ధమైనదా?

జగః—అయ్యా! ఈగాలి తాకి నాకు దిమ్మెక్కి పోవుచున్నది. మన మింక దూరముగా నుండవలయును.

౧. బోయః—మహారాజా! ఆ విషపుగాలి తాకి మాప్రాణాలు తల్లడిల్లి పోతున్నవి.

౧. బోయ్:—ఆ బిందెలు పడమటిగోడ ప్రహరీ యొద్దఁ జెట్టినారు. వైవి నాలుగుపక్షు లెగురుచు నా విన పుగాలి తగిలి క్రిందఁబడి చచ్చినవి.

బిజ్జ:—విస మెవ్వగు సిద్ధపఱచిరి?

౨. బో:—వైవభక్తులే సిద్ధపఱచారు. గంగాళ మునిండా డోగిసాలనిండా, బిందెనిండా, శ్మశ్శి, కాలు కూటం, నన్ననాభి తేచ్చిమారి గరగఁచు చేశారు. పసిడి కొప్పెరల్లో నింపుకొన్నారు.

బస:—[ప్రవేశించి] మడవాలు మాచయ్యగా రూ, నమస్కారము. శూలద్రవ్యహయ్యగారూ, బోహరూ. కవహళమల్లయ్యగారూ, నాజోగలు. నిజలింగచిక్కయ్య గారూ, నాద్రాణమములు. దమ్మద్రవ్యహయ్యగారూ, నాద్రాణములు. మహాభక్తులందఱకూ విసవఁచు సమస్కరించుచున్నాఁడు.

అయ్యో! భగవంతునకు వైవేద్యము జరిగినదా?

మఱివాలుమాచయ్య:— బసవా! జరిగినది. ఇంక భక్తులందఱూ బంతులుతీర్చి కూర్చోవమే కొఱత.

బస:—మీరందఱూ కూర్చోండి. నేను వడ్డిస్తాను.

(భక్తులందఱూ బంతులుగాఁ నున్నందున.)

జగ:—మహారాజా! కొప్పెరలు తీయించినట్లు న్నారు. ఇక్కడ నిలుచుండలేకున్నాను.

బిజ్జ:—జగదేవా! శివభక్తులందఱూ విసమారిగించుచుండగా మనము దానివాసనకైన నాగలేమా?

బస:—భక్తులందఱూ! కాలకూట మారిగింపవలయును. బోయలారా! ఇది కాలకూట మగునోకాదో వచ్చి చూచుకొనుఁడు.

బోయలు:—కాలకూటమే, కాలకూటమే. మే మిక్కడి గాలికే తాళుకోలేకుండా ఉన్నాం.

బస:—ఇంక మీఁబడిబట్లు పనికిరావు. మేము చూశాము, చూడలేదు; విన్నాము, వినలేదు; ఉన్నాము లేము; అనుమాటలు పనికిరావు. సర్వలోకములకును శివుఁడేకర్త. ఆయనయే యద్వితీయుఁడు. పరిమేశుభక్తులే పరమపావనులు. వారే ప్రసాదయోగ్యులు. ఇది కాదను ద్రోహులమీఁదఁ గత్తికట్టాను. కాలకూటాగ్నితోగలుస్తాను, శపిస్తాను; సందుసందులలో నఱకిస్తాను. వారినం

దఱ నధోగతికి పంపిస్తాను. భక్తులారా! బంతులు తీర్చి కూర్చుండుఁడు. గలెంగుతో, కోటలతో, గర్వరాలతో, మూతలతో యిట్లా నా కండంచండి. (వడ్డించుచు.) చిక్కయ్యో! చిందకుండఁ ద్రాగుము. సంగయ్యో, వస్తు న్నాను సందడిచెయ్యకు. తేస్తానుండవయ్యో త్రిపురార్చి. పీకుఁజాలులే సిరాళదేవయ్యో. చాలునా, యికాతేనా శుకరయ్యో. అంతకుచి గానుండుటయ్యో పురాతయ్యో. పద్మంబున్నయ్యయమా? ఇంక గొంచెం వడ్డించుకో పరవ్రతదేవా. శివభక్తులారా! పోరలు, కర్పరములు తొందర తొందరగా తేవాలి. మీసాలుసర్దుకో మింపసంగయ్య. ఇంకొకకుడికెఁడు పైత్తునా గొల్లపరాయ, మాచయ్య, స్త్రీబంతులు తొందరపడుచున్నట్లున్నవే. అంతమూర్ఖత్వ మెరుకే ముదనూరిదాసి. గొగ్గవ్వా, గుడ్డలదే, మీ రాబంతులలో వడ్డించండి. అమ్మవ్వా, దోసెఁడు పట్టము. సకళివ్వా, గ్రుడ్లు మిటకరించుము. శోభసి పసవమ్మా, ఇంక గొంచెము పుచ్చుకో. హల్లవ్వా, అంత హాబయెందుకు? నమ్మడిగా త్రాగు. పురాతవ్వా, నీ పీ బంతిలో కూర్చో.

మాచయ్య:—అమ్మయ్య! కడుపు నిండింది!!

గుడ్డలదేవి:—ఒనేవు దుగ్గళా, ఒడ్డణం నపిరించుకో.

బస:—బంతిలో పరాచకా లెందుకు? ఇంక గొంచెం తేనా? ఏమిత్రేచుచున్నావోయి భోగయ్యో! మాచయ్యో, మన యేనుఁగులను గుఱ్ఱములను చెప్పింపుము. వానికి గూడ వివ్రసాదం పోయించాలి. చౌదంతిని, పంచాస్యబలుని, విద్రావణుని, దంతభగ్నుని మొదలైన గుఱ్ఱములను తెప్పించి వానికిఁగూడ విషము పోయించుము.

(అంతట జహదుండుభలు ప్రాయస.)

బిజ్జలుఁడు (బసవేశ్వరునకు నమస్కరించి)

భవతాంధితదాత్ర పరమపతిత్ర భవణస్తోత్ర విచిత్రచారిత్ర
ప్రొద్ధతిమాత్ర, మహాద్గుణపుత్ర సద్భక్తికృత్త్ర జంగమతేత్ర
అతిదగుమాత్ర దుఃఖాధిపతిత్ర ప్రతివాదితైత్ర సద్భక్తికళత్ర

బసవా! 'అరిర్మిత్రం, విషం సభ్య' మన్నమాట నీయందు నిజమైనది. 'బాపురే మా తండ్రి' బాపురే మాయయ్య! నల్లవో బసవయ్య! నల్ల సందేశ! గరళము మ్రింగుటకు భయపడి కాలకంఠుడు గళమునందే నిల్చుకొన్నాఁడు; దండనాయకుఁడు మ్రింగినాఁడు.

జగః—అమృతముఁ ద్రావి దేవతలు నిద్రపోవు చున్నారు. నీ నము త్రావి బసవఁడు మేలుకని యున్నాఁడు.

అభయమే బసవయ్య యతికృపాంభోధి,
యభయమే బసవయ్య యద్భుతచరిత.

శ్రీపురాంతకభట్టః—బసవా! నీ శివభక్తు లందఱకుఁ గుశలమా? ఇందకనియే దుర్జనులతోడి విరోధము మే లందురు.

జగః—శమిగవిచయోద్రిక్త పక్షగ్గ నిర్ముక్త సహజజంగమభక్త హరగణహితచ్చత్ర కలితక్తికళత్ర త్తరవిముఖనిజగాత్ర యత్తరస్తుతిపాత్ర శివకిరజ బసవ దండనాథ నమస్తే.

విజ్ఞః—జయజయ బసవ! శ్రీ మన్మహావృష భేంద్రాచరావతార! నిసహచితవీర మాహేశ్వరాచార సార! ప్రమథగణాలంకారా! జగత్ప్రియాధార! జేవా! బసవా! జయశివరంజన, జయ భవభంజన, జయకరుణాకర, జయసురభీకర, జయ గతహాపణ, జయ ఋతభాషణ, జయగుణరాజిత, జయగణపూజిత జయజయ శ్రీ బసవ దండనాథ! నమస్తే.

జగః—

శ్రీగురులింగతత్వం చ శేషజగన్నిధి శద్ధతత్వసం
యోగసుఖప్రపూర్తి వృషభోత్తమనూర్తి యదాత్మకీర్తి ని
న్యాయగుహ్యవర్తి బసవయ్య కృపాంబుధి భక్తిసం
భోగములక ప్రసాదసుఖభోగములం గరుణించుగావుతక.

కళికః—

చెంకియై త్రిభువనవినుతిస మేతుఁడు
మండితస్థగమహిమోపేతుఁడు
సురువిరశివసమసుభసంధానుఁడు
పరమపరాపర భరితిజ్ఞానుఁడు
విదితానందాన్వీతమనస్కుఁడు
నడమలవిపులవికాలయశస్కుఁడు.

విజ్ఞః—

నీవు దయాపయోనిధిని నిమ్మ నుతించిన గల్లు భక్తి నీ
చే వరవీరకైవరతి చేకులు నీకయి యిత్తు కబ్బముల్
నీవలనకా గృతార్థత జనించును నీకు నమస్కరింతు నా
భావమునందు నుండి నను బాయకుమీ! బసవయ్య! జేదెదక.

శివభక్తు లందఱుః—

అనిచ పురాతనమూతన శివగణ పాదోదకపరిలసదభీషకః
మనెని విపల్లవపల్లవ జంగమలింగ సమర్చననిచిత వివేకః.

మడివాలుమాచయ్యః—

యస్సంగీతినిధి కృపాహు కభవం యేసార్చితం నూనృశం
యస్తైస్త్వ స్త్రీయత ప్రదీయ ముదఘోత యద్విరతైవత్రతన్,
యస్యాపాంగసహోదరీని కరుణా యస్మిన్ మహత్వాదికం
స త్త్వం శ్రీణి జగంతి నాహి బసవామాశ్లేశమాదామగే.

జగః—

సామ్రాజ్యే వృషభాధిపాంశ బసవాశీకాయ రుభ్యంనమః.

ప్రభూ! ఈనాటినుండి నేను నీకు శిష్యుడనను.

విజ్ఞః—బసవా! మన మిర్వరము రాజప్రాసాదముకడకుఁ బోవుదము.

(ఇద్దఱును బరిక్రమించుదురు. తక్కిన యందఱు నిష్క్రమింతురు.)

విజ్ఞః—బసవా! నీవు సామ్రాజ్యంశీశ్వరుడవు. నీ మాహాత్మ్యము కనుఁగొనుటకు నేనెంతవాఁడను. సంచ భూతములు నీవే. శివుడవు నీవ. బసవఁడవు నీవ. బోయల కింకఁ బ్రసాదము లేదు. శివభక్తులకే ప్రసాదము.

బసః—మహారాజా! నీదయవారిని శివభక్తులు ప్రకాశించుచున్నారు. శివభక్తులు నిర్భయులై నిటలినేత్రుని వడిదుడుకులు లేకుండ సమారాధించుటకు నీయవ్యాజకరుణ కారణము.

విజ్ఞః—బసవేశ్వరా! నారాజ్యమున శివభక్తుల కెదురులేదు. నాసర్వసంపదలు మీశివభక్తులవి. ఏనుఁగులో, గుఱ్ఱములో, మాడలో, మాడుపులో, వారి యస్త్రము వచ్చినప్పు డిస్త్రమువచ్చినట్లు వాడుకొనవచ్చును.

బసః— మహారాజా! మీయశాచార్యమునకు మీ శివభక్తభక్తిపరాయణత్వమునకు నేను నీదాసుఁడనైనాను. నన్ను యథేచ్ఛముగా నీవుపయోగించుకొనవచ్చును.

విజ్ఞః—బసవేశ్వరా! నీమహత్తు సామాన్యమా?

తెరలుగాఁ దెరల నాలెఱిగారి యహ్వాని
యెడలించి యుండు సృష్టింపఁగలవు
కొనగోరఁ జిదిమి శంభునిచేతిముమ్మన
నాటివట్లుగ శత్రు వఱుకఁగలవు
కనుబొమ్మ ముడివేసి కాలకూటము హల
హలము జృంభణముల నార్చఁగలవు.

కరుణఁ జూచి యపాంగకలితనీహరనా
హినిలండములు ప్రవహింపఁగలవు.

ఒకటి నీచేతనై మఱియొకటి కాదా
యొకడు నీవై ధరిత్రి నింకొకడు కాదా
నీకరుణ గల్గెనేని దృఢీకరింపు
నా తగవోన్మనుల మకుటాధిపతుల.

బసః—మహారాజా! కాలకూటముత్రాగుట శివ ప్రసాదమగుటచేత. మేము శివభక్తుల మగుటచేత శివప్రసాదమనుభక్తితోఁ ద్రావతిమి. నాయొద్ద మహత్తు లుండి కాదు. మీరుగూడ శివభక్తులైనచో మీరు గూడఁ గాలకూట మారగించెడివారే. శివునకు నైవేద్యమిడిన కాలకూటమైనను శివభక్తు లారగింతురనుటకు, శివప్రసాదార్హత యితరులకు లేదనుటకుఁ గాలకూటము త్రాగితిమి గాని యిది మహత్తు ప్రకటించుటకుఁ గాదు. ఇంద్రమహత్తేమియును లేదు.

విజ్ఞః—బసవేశ్వరా, మీ రట్లే యందరు. శివభక్తులను రక్షించుటకు మీ చేసినయెడఁ జేసెదరు.

బసః—మహారాజా, శివభక్తుల నొక రేలరక్షింప నలయును? శివభక్తులే యందఱును రక్షింతురు. వారు శివునినైన రక్షింతురు.

విజ్ఞః—శివభక్తు లెవరినైన రక్షింతురు. నిజమే. మీరు శివభక్తాగ్రేసరులు.

బసః—మహారాజా! మడివాలు మాచయ్య, గొడగూచి, సంబినైనాని మొదలైన మహాభక్తుల ముందు నేనంతవాడను? మీరిచ్చిన యమాత్యుడముచే శివభక్తులలో నధముఁడనైన నే నధికుఁడనువలెఁ గన్పించుచున్నాను.

విజ్ఞః—బసవా! నాకుఁ గన్నుకప్పకుము.

కం. నిను నమ్మి సర్వమనుభా,

రుణి శేలఁగఁగెను బసవతో! దయఁగమనా

మనసున ననిననభక్తిని,

చెనఁటియైనఁగూడ నానిఁజెలువరు భక్తుల్.

బసః—మహారాజా! తమరితో నిదివఱకే విన్నవించుకొంటిని. (నేను) శివభక్తుడ నగుటచేత యుద్ధములు గెల్పించుటయు రాజ్యముల నేలించుటయు శివభక్తివలనఁ జేయరానిదని యని.

కం. నా నీతిభిక్షున ధా

శ్రీనాయక! సర్వరిపులఁ ద్రంచెదఁ దుంతుక

పాణములు సమర్పించెద

కానీ మఱియొందు నేయఁగాదు నరేంద్రా!

విజ్ఞః—బసవా! నీ వింతకుచ్చితుండ వనుకోలేదు. కాలకూటవిషము పదివేలమందిచేతఁ ద్రావించిన నీ కేది చేతఁగాదు. కాలచుర్యులు సర్వభాత్రీమండలమున కేకచ్చత్రాధిపతులగుట నీకీప్తము లేదుకాఁబోలు. విజ్ఞులునిచేతనైనచో సర్వభాత్రీ యేలింపరాదు. ఈ రాజ్యమంతయు నీవే పట్టమ్ము కట్టుకొనుము. నీకుఁ గొడుకున్నాఁడు. వానిచేత నేలింపుము. బసవా! నీ కథయంతయు ద్రోణాచార్యునికథవలె నున్నది. ఆయనయు నిట్లే. సర్వభాత్రీతల మశ్వత్థామచేత నేలింపవలె నని దుర్యోధనుని యుద్ధములో మోసగించినాఁడు.

బసః—మహారాజా! నా యాథార్థ్యమును మీ రన్యభాధావించుచున్నారు.

విజ్ఞః—నీవు సత్యశీలుండ వందు రిదియేనా? నాతో నీ వబద్ధములు తప్ప మఱియొకటి చెప్పలేదు. జగదేవుఁడు నీ మూలమున నోడిపోయినాఁడు. వినము త్రాగినవాడవు, త్రాగించినవాడవు. శత్రుపైన్యములు గలువకుండఁ జేయలేవా? సర్వభారుణ నొక్క గొడుగు కిందికిఁ దేలేవా?

బసః—అది నిజముగా నాచేతఁ గాదు.

విజ్ఞః—నీచేతఁ గానిచో సరే, పొమ్ము. బసవా! నేను వైలఁదేవుని సంహరించినట్లు నీవునన్ను సంహరింపించుము. రాజ్య మంతయుఁ బట్టము గట్టించుకొమ్ము. బ్రాహ్మణసామ్రాజ్యము నిర్మింపుము. బసవా! వర్ణభేదములు లేవందువుకాని నీవు వీరశైవపుఁ దొడుగుతోడుగుకొనిన బ్రాహ్మణుడవు. కులభేదము లక్కఱలేదనువారెల్లరు నింతే. వారన్యప్రయోజనార్థమై యిట్టివేసములు వేయుదురు.

బసః—మహారాజా! వృథా, యీ కఠోర వాక్కు లెందులకు ? నీవు నా శక్తి నామర్థ్యము లెఱుఁగక నేను దేవుడనని పొరపడుచున్నావు.

విజ్ఞః—బసవా! నన్ను హత్యచేయించిన తరువాత నీ రాజ్యము నీవు పట్టము కట్టుకొమ్ము. నీకొడుకు చేత సర్వభారతఖోదయు నేలింపుము. నే నీ సంగతి మరలఁ బ్రస్తావనచేయనులే.

(నిష్క్రమించును.)

బసః—శివా! శివ!

(తర.)

కవిత్వ తత్వ విచారము - అలంకారశాస్త్రము

వంకటేశ్వరులు

కవిత్వ తత్వ విచారమునకు పింగళిమూలనా
త్యునికవిత్వమును విమర్శించుట ముఖ్యోద్దేశ్య
ము. నాంతరీయకమైన కవిత్వసామాన్యమార్గ
ముగూఢ కొంతవరకు పుష్కలతరూపమున
నిందుఁ జూపఁబడినది.

కవిత్వసామాన్యములను జూపునది అలంకార
శాస్త్రము. అయ్యది బొలుకొల్లఁ బ్రాచీనా
చార్యులచే సంస్కృతమున విశేషముగ విపు
లముగ రచింపఁబడినది. ఏమియు తెలుఁగునఁ
గూడ నలంకారగ్రంథములు రచింపఁబడినవి.
అయిన నిపుడిప్పుడు సంస్కృతముననుండి
యాంధ్రీకరింపఁబడి వ్యాపింపఁబడినవిగాక
యితరులమున్ను తెలుఁగున రచింపఁబడ్డయలం
కారగ్రంథములలోఁ గావ్యమార్గము సంస్కృ
తమున నున్నంతవిశేషముగను విపులముగను
నిరూపింపఁబడలేదు.

అసమగ్ర మైకమాత్రమున విరుద్ధ మని
చెప్పుట యసమంజసము.

ప్రాచీనాలంకారికులచే సంస్కృతమున
విశేషముగ నిరూపింపఁబడి యాలరూపమై
కావ్యమార్గము నలయుచునేయున్నది. అనూ
ర్గమున నీకవిత్వతత్వ విచారములోని కవిత్వ
సామాన్యమార్గ మంతర్భూతమే. చూడుము:-

౧. భావనాశక్తి

కవిత్వతత్వ విచారము—“భావనా శక్తి
యనఁగా విషయముల మనసులోఁ బ్రతిబిం
బించునట్లు చేయుచుండుర్థము.”

“వ్యాకరణము యతిప్రాసలు అన్నియుఁ
దప్పక కుడిరినను భావనాశక్తి లేనియెడల
నట్టిపాండిత్యము నీవములేని యాకారముబలె
జడంబుగఁ గాన్పించును.”

“జన్మముచేతన కవి గావలయుఁగాని పత
నము, అభ్యాసము నిది యుండినమాత్రము
చాలదు.”

అలంకారశాస్త్రము—“శక్తిః కవిత్వనీజ
రూపః సంస్కారవిశేషః యాం వినా
కావ్యం నప్రసరేత్, ప్రసృతంవా ఉపహాసనీ
యం స్యాత్.” (కావ్యప్రకాశ-ఉ. ౧.)

నూ. “కవిత్వనీజం ప్రతిభానమ్.”

కవిత్వస్వరూపం కవిత్వనీజం జన్మాంతరగాత
సంస్కారవిశేషః కబ్బిత్, యస్మాగ్నీజం
వినాకావ్యం ననిష్పన్న్యతే నిష్పన్నంనాప
చాస్యాయతనం స్యాత్.”

— కావ్యాలంకారములములు.

(అ. ౧, అధి. 3.)

“శక్తిః కవిత్వనీజం నీ

ప్రాచీనీ సంస్కృతా మతా,

యేనా వినా నప్రసరే

తావ్యం కదాపతా మసి.

ఇతి దంకినామి కేవలవ్యుత్పత్తిమతః

కావ్యం ప్రస్తుతం.”

“ప్రజ్ఞా నవనోన్మేషభావినీ ప్రతిభా మతా,
తదనుప్రాణనా క్షిప్తే ద్రవనానిపుణః కవిః.

సతి వక్తరి సత్యర్థే సతి శబ్దానువాదే,

అస్తి తన్నవినా యేన పరివ్రతీ వ్యాఘ్రః.”

(ప్రసిదాసాచార్యకృత కామంజీల వ్యా
ఖ్యానము, అం. ౧.)

“సరస్వతీ స్వాదు తదధవన్తు

నిష్కంధమా నా మహతాం కపి. నామ్,

అలోకసామాన్య మభివ్యవక్తి

ప్రతిస్ఫురంతం ప్రతిభావిశేషమ్.”

(ద్వైపానాలోకము-౧. ఉద్యోగము.)

౨. భావత్రైత్వము

కవిత్వతత్వ విచారము—“...భావనా
శక్తి నధికంబుగ విజృంభింపజేయునవి భావ
ములు.”

“ఏవృత్తాంతమునైనఁ జూచునట్లు వర్ణింప
వలయునన్న దానియొక్కస్థితిగతులను-అందరి
పాత్రముల సుఖదుఃఖములను తోమతోమము
నకును దానే మనఃపూర్వకముగ ననుభవించినం
దప్పు తద్రూపముగ నభినయింప నెఱిగిని
దరముగాడు.”

అలంకారశాస్త్రము—“సన్నిహిత సహ
చరీ విహ కాతర క్రాంచాక్రందజనితః
కోకవ శ్లోకత నూ పరితః.”

(ద్వైపానాలోకము, ఉద్యో. ౧)

“నాయకస్య కఃకో కోనూ సమానోఽను
భవ స్తతః.”

(బోచనము, ఉద్యో. ౧)

“యస్మి సర్వరూపా న్యాయాన్ భావఇతి
కవే చంద్రశేఖర భావం భావయాన్ భావఇతిచ
తదభినయాకావ్యయా ప్రవర్తనావ్యభావ
శబ్దస్య ప్రవృత్తినిర్మితకావ్యం.”

(దశరూపకము, ప్రకా. ౪)

“శృంగారీ వేత్కటః కాన్యే జాతం రస
మయం జగత్.”

(ద్వైపానాలోకము, ఉద్యో. 3)

“శృంగారీ శృంగారోక్త విభావానుభావ
వ్యభిచారి చర్యతానూప ప్రవీణిమము నను
ప్రేమ్యనీతి మంతిర్యం.” (బోచనము.)

3. అలంకారము లనానశ్యకములు

కవిత్వతత్వ విచారము—“హాళికలను స్థా
పించుట సాగ నైకార్థ్యమేదైనను గవితకు
భూషితముగా నుండవలసినలక్షణము గాదు.”

“కావున కథాంశము సాక్షాత్తుగ సమాప
మున నవదినట్లు భావనాశక్తిబలంబుచే ను
రించెనేని దూరపుసంబంధముగల బూర్వో
తాలంకారములకుఁ దావుండదు.”

అలంకారశాస్త్రము—“రసానుగుణార్థ
విశేషోపనిబంధన మలంకారాంతరవిరహేఽపి
చ్చాగూఢితయమోగిలత్కే దృశ్యతే.”

(ద్వైపానాలోకము, ఉద్యో. ౪)

నూ : కావ్యకోభాగూః కర్తారో ధర్మా
గుణాః.

నూ : తదతిశయహేతవ స్త్వలంకారాః.

నూ : పూర్వ నిత్యాః.

(కావ్యాలంకారములు, అ. 3, అధి. ౧)

“శబ్దార్థమో రస్థిరా యే

ధర్మాః కోభాతికాయాః,

రసాదీ నుపకరణము

అలంకారా ప్రేరేపకము.

(సాహిత్యదర్పణము, పరి. ౧౦.)

కవిత్వతత్వవిచారము— “అలంకారము లంగూర్చిన ముఖ్యపద్ధతు లెవ్వయన అయ్యవి ప్రయత్నముచేకయ వచ్చినంత సహజముగ నుండుట. కవిలోని స్త్రీపురుషులు మాటాడు నపుడు పాత్రోచితములైన కొన్నింటిమాత్ర ముపయోగించుట. కవియే వర్ణించునపు డొ కింతయొక్కవగ నలంకారములు వాచినను దోషములేదు.”

అలంకారశాస్త్రము—

“చసాక్షి ప్రతయా యస్య

బంధః శక్యక్రియా భవేత్,

ఆప్యంగిత్వనిర్వర్త్యః

సోఽలంకారో ధ్వనౌ మతః.

ధ్వన్యాశ్చభూతే కృంగారే

సమీక్యః పినివేతిః,

రూపకాది రలంకార

వర్గ ఏతి యథార్థతామ్.”

(ధ్వన్యాలోకము, ఉద్యో. ౨.)

౪. సాదృశ్యతత్వము

కవిత్వతత్వవిచారము— “సామ్యము వర్ణనకు నుపకరణము; ప్రధానంబు గాదు.”

ఈ విషయము ‘అలంకారము లనావశ్యకములు’ అనుదానిచేతనే గతార్థము.

౫. పాత్రరచనాతత్వములు

కవిత్వతత్వవిచారము — “మఱియు పాత్రముల చరిత్రలను విస్తరించుటలో వర్ణనీయమైన పద్ధతి యేదనగా—స్త్రీపురుషులు గుణానుగుణమైన నడవడి గలవారయ్యును బ్రపంచాచారములయందుబరి కావ్యములందునుగాలదేశవర్తమానములవలన నొక్కొక్కయొడ విరుద్ధమైన వర్తనము గలవారుగా నున్నట్లును ప్రదర్శించుట.”

అలంకారశాస్త్రము— విరుద్ధములు కాని యవిరుద్ధములు కాని భావములైనను నాయకాది వర్తనములైనను ప్రకృతరసభంజకములు కాగూడ దనియే అలంకారికుల

సిద్ధాంతము కాని విరుద్ధస్థివేళము కూడ దని కాదు.

ప్రతిపక్షగాయకున కుత్సర్షను వర్ణించి ప్రధాననాయకునివలనఁ బరాజయమునుగూడ వర్ణింపవచ్చును.

“అపవా ప్రతిపక్షస్య
వర్ణయిత్వా గుణాన్ బహూన్,
తజ్జయా న్నాయకోత్కర్ష
వర్ణనంచ మతం క్వచిత్.”
(ప్రతాపరుద్రీయము, నాయకప్రకరణము.)

ఇట్లే నాయకుఁడు పూజ్యులయొడ నమ్రుఁడై శక్రపులకొడ నుద్దేశుఁడు గావచ్చును. యావనమునఁ గాంతాసత్తుఁడై వార్ధక్యమున విరాగి గావచ్చును. దాతయై శత్రుధనాపహర్త గావచ్చును.

ఇట్లే భావములకుఁగూడ నాచిత్యమున్నయొడల విరుద్ధావిరుద్ధస్థివేళముఁ జేయవచ్చును.

“విరుద్ధ రవిరుద్ధైర్వా
భావై ర్విచ్ఛిద్యతే నయః,
ఆత్మభావం నయ త్యన్యాన్
సస్థాయీ లవణాకరః.”
(దశరూపకము, ప్రకా. ౪)

కవిత్వతత్వ విచారము— “బింబములకుఁ బ్రతిబింబముల నుత్పాదించుట కవి చేయవలసిన పనిగాదు; మరి పోటోగ్రాఫరుది. తన మనస్సునకుఁ దగినట్లు తనకన్నులకు గోచరించునట్లును వ్రాయవలయునే కాని యింక వరికో తోచినట్లు చా వ్రాయఁజూచుట మాధమతము.”

అలంకారశాస్త్రము—
“సంవాదో హ్యన్యసాదృశ్యం
తత్పునః ప్రతిబింబతే,
ఆరేఖ్యాకార వత్తుల్య,
తేహీవచ్చ కిరీణామ్.
తత్ర పూర్వ మనన్యార్థ
కుచ్ఛార్థ తదనంతరమ్.
తృతీయంతు ప్రసిద్ధాత్మ
నాన్యసామ్యం త్యజేత్కవిః.”
(ధ్వన్యాలోకము, ఉద్యో. ౪)

కావ్యమునకు నూతనత్వ ముండవలె ననుటలో ధ్వన్యాలోకమునందలి చతుర్థోద్యోత మంతయు సాక్షి.

౬. మిశ్రచరిత్రములు గాని పాత్రములు ప్రకృతివిరుద్ధములు

కవిత్వతత్వవిచారము - “పాత్రముల చరిత్రములు శద్ధముగ మంచివిగానో శద్ధముగఁ జెడ్డవిగానో యుండునట్లు దీర్చుట శిల్పదోషములలో నొకటి. ఏలోపమునుజేసి స్త్రీపురుషు లుండరు. మఱి కేవలము దుష్టులైన మానవులును గంటికిఁ గానరాదు. మనుష్యప్రవృత్తి మిశ్రమైనది.”

కొండటిలో గుణాధిక్యమున్నను కొండటిలో నోపాధిక్యమున్నను మనుష్య ప్రవృత్తి మిశ్రమనుట వాస్తవమే.

సాకల్యవర్ణనావశ్యకత ప్రకృతిశాస్త్రమునందుండుట న్యాయముగాని రసప్రధానమైన కావ్యమునందుఁ గాదుగదా! అట్టియొడ కావ్యమునందు వర్ణింపబడు మిశ్రప్రవృత్తి యెట్టిదనవచ్చును?

నాయకా ప్రవృత్తిని వర్ణించుచో నేడు శ్చేష్టలోగుండ గలవని వర్ణింపవచ్చునా? అట్లు వర్ణించుచో నాయకుని యభివ్రజీయజ్ఞానము సాఫల్యము నొందునా? ఏమానవుఁడైన నెంతసృష్టిధర్మముఁ దెలిసినను దన కభివ్రజీయమైన నాయక సర్వోత్కృష్ట చరిత్రగలదిగను, సర్వోత్కృష్ట సౌందర్యము గలదిగను ఉండవలయునని కోరునేకాని యేడు శ్చేష్టలో గలదిగాఁ గాని యేయనుందరరూపమా గలదిగాఁగాని యుండవలెనని కోరునా? ఏశిల్పులైన తమ ప్రతిమలకుఁ గొన్నిదోషములను (నైకల్యములను) సంక్రమింపఁ జేయఁజూతురా?

కనుక సజ్జీరసభంజకమిశ్రప్రవృత్తి యవర్ణ్యమే.

రసభంజకము గాని మిశ్రప్రవృత్తియే యన్నచో సర్వాంగీకృతమే. అలంకారికులు కావనట.

2. వర్ణనలకన్న అంగాంగసాంగత్యము కావ్యముల శ్రేష్ఠము

కవిత్వతత్త్వవిచారము—“వర్ణనములకన్న ముఖ్యమైనవిషయ మేదనంగా కావ్యము నందలి యంగాంగములకుం గలకలయిక. పాత్రు పాసగనివర్ణనలు రసమునకుం బ్రతికూలములు.”

అలంకారశాస్త్రము—

“వాచ్యానాం వాచకానాంచ

య దౌచిగ్యేన యోజనమ్,

రసాదివిషయేతైః

త్కర్మ ముఖ్యం మహాకవేః.”

(స్వస్యాలోకము, ఉద్యో. 3)

“అకాండే ప్రసన్నచ్చేదా

అంగస్యా ప్యతివిస్తృతిః,

అంగినోఽననుసంధానం

ప్రకృతీనాం విపర్యయః.

అనంగ స్యాభీధానంచ

రసే దోషః స్యు రీద్భిః.”

(కావ్యప్రకాశ, ఉల్లా 2.)

ఈ మొదలుగాంగల యాలంకారికుల రస దోషములన్నియు పాత్రుపాసగుటకొరకే. ఇంతియగాక పాత్రుపాసగని యలంకారముగాని సంధ్యంగముగాని మఱేదియు సుండెగూడ దనియే వారిసిద్ధాంతము.

“వగర్ణవ తైలర్థ

చంద్రాశ్శోదయవర్ణనమ్,

... ..

ఏష సుప్తదశానాం యైః

తైశ్చ దూన మపివ్యతే.”

(ప్రతాపరుద్రీయము, కావ్యప్రకరణము.)

ఈ పదు సెనిమిదియే కాను; ఇంకను వర్ణింప వచ్చును.

“సంధ్యామార్యేందురజసి

ప్రదోష ధ్యాంతవాసరాః,

... ..

వర్ణనీయా యథాయోగం

సాంగోపాంగా అమీ ఇహ.

(సాహిత్యదర్పణము, పరి. ౬.)

ఇంకను విశేషములు దీని వివృతిపూర్తి యందు జూపబడినవి.

ఇచ్చట మహాకావ్యమును జేయుటకు సమర్థులైన కవియొక్క అశక్తతను, అనవ కాళమును ఉద్దేశించి ‘జనం’ ‘యథాయోగం’ అను పదములు ప్రయోగించియుండు రమట పుష్టము. ఇక రసపర్యాలోచన చేతనేగదా!

అట్టియొక వారి యప్రాశస్త్యవర్ణనలు రస పర్యాలోచనచే బొత్తు పాసగియుండునవి యే యని సిద్ధము.

ఈ విషయమును, వర్ణన ప్రకారములను విశేషముగఁ జూపిన దర్పణపువివృతి పూర్తి కారుడు.

“చిద్రూపై స్థితిత్యమానానాం,

భవగ్యేషా మనంతతా.”

అని స్పష్టపఱచుచున్నాడు.

౮. స్వభావవర్ణన యనుటకు

నిర్వచనము

కవిత్వతత్త్వ విచారము—“ప్రకృతిసమ్మతమైన వర్ణనము అనుమాటకు నిర్వచనము ఉన్నదియున్నట్లు చెప్పటగాదు..... వస్తువుల నిజస్థితి నిర్దేశించుట కాస్త్రముల యీడ్పితము. కళలయొక్క కాంక్ష యది గాదు. ఎట్లైన కళలలోఁ బ్రధానమైన పురుషార్థము రసము. రసము భావమునకు సంబంధించినది. భావముల పరమైన దృష్టితో గణించి వర్ణించుటయే కళయందు శ్లాఘనీయమైన పద్ధతి.”

అలంకారశాస్త్రము—

“స్వభావోక్తి రసా చారు,

యథావద్యస్తువర్ణనమ్.”

(ప్రతాపరుద్రీయము, అలంకార ప్రకరణము.)

స్వభావేతి. యత్ర చారు సమ్యగగ్రామ్యం యథావ దమ్యాజాతిరేకణ వస్తువోవర్ణక్రియా సంస్థానరూపస్య తత్త్వస్వభావస్య కవిప్రతిభైకగోచరస్య వర్ణన మసౌ స్వభావోక్తిః.”

వ్యాఖ్యానము—

“స్వభావోక్తి ద్విధాహర్థ స్వక్రియారూప బ్జననమ్.”

దురూహయోః కవిమాత్రవేద్యయోః

(సాహిత్యదర్పణము, పరి. ౧౦.)

“తస్యాశ్చాలంకారత్వ మసాధారణపదార్థస్వరూపస్యనాత్.”

(కావ్యాలంకారసంగ్రహము, వర్గ. ౪)

కవిత్వతత్త్వ విచారము—“ఒకే వస్తువు మానవుల ప్రకృతులంబట్టి యనేకులకనేకభావముల కాస్పదము గావచ్చును..... భారతములోని దుశ్యోగమనిగూర్చి విచారింపుడు. గృథరాష్ట్రాదు, అసులు, సచివులైనకర్ణాదులు, ప్రజలు, పాండవులు మొదలగు వివిధ పక్షములవారిలో నొక్కొక్కరి కొక్కొక్కయవతారముగ నాతడు దోచులేదా?”

“కావున వస్తువు లనేకుల కనేకరసాలఁ దోచుననునాయ యొకటిమాత్రమే కాదు. ఒక్కనికే కాలదేశవర్తమానంబులంబట్టి యనేకవిధములఁ దోచుటయును స్వభావప్రభావమే.”

అలంకారశాస్త్రము—

“గజత్రాణి వృద్ధాః

క్రికాంత ఇతి యావతైః,

యథాథీతశ్చ బాలాః

దృప్తైః శౌరీః సకాతుకం.”

—(చిత్రమీమాంస.)

“తుషారా స్తాపసవ్రాతే

తామసేషుచ తాపినః,

దృగంతా స్తావకాశత్రో

రూపయాసు ర్మమ భూతయే.”

—(రసగం గాధరం.)

అని యిట్లుల్లేఖాలంకారమున కుదాహరణము నిచ్చిన యాలంకారికుల కిమాను గునిదితము.

౯. సర్వలక్షణసమేతములుగా

వస్తువుల నిర్దేశించుట తత్త్వ

కవిత్వతత్త్వవిచారము—“భావముల ప్రసిద్ధి ననుసరించి విశేషముందార్జినగుణముల వర్ణనముగను సమేతముఁబూనినవానిని కొలఁదిగను వర్ణించి నిశ్చితములైనవానిం చేర్చొనక విడుచుటయు కళకు లోభ.”

అట్లు కానియెడల నాలంకారికులు చూపినదీప్తి, విభావాదిక్లిష్ట కల్పన మొదలగు రసదోషములలో సంతర్భూతమగును.

౧౦. భావనాశక్తియొక్క లీలలు

కవిత్వ తత్వవిచారము — “మఱియు కొన్నియెడలఁ బ్రకృతికి మిరిస వర్ణనలం జొనిపినను వికారము దోషమందటయే కాదు. అస్వాభావిక మనియు సామాన్యముగ నెవరికిఁ దట్టవు. ఉదాహరణము- హితోపదేశము.”

“మఱియు అస్త్రములు, కామరూప ధారణము, భూతచేతాళ వీరకరణము ఇత్యాది మహేంద్రజాలములు పుంఖాను పుంఖములుగ గ్రంథములనే కాదు తరతరము లుగ తల్లిదండ్రు చెప్పినాడెను ఊతడుకథ లందును గానంబడియెడి.”

“కావున లోకులకెల్లరకు తుచ్యములుగా నుండు భారతాది వీరకార్యములందును కథా సరిత్సాగరము మొదలగు విశోద కథలయందును గల ప్రకృతినిమిషిన వర్ణనలకు నాధార భూతమైన భావనాశక్తి గణనియముగాదనుట తప్ప.”

“యెంతో శిల్పనైపుణ్యము లేనిది యవి కృత్రిమములుగఁ దోచుగాని నిక్కమిట్లు భ్రమఁ గొల్పఁజాలవు.”

ఈ భావములనే అలంకార శాస్త్రము—

“అవ్యుత్పత్తికృతో దోషః

శక్త్యా సంప్రియతే కవేః,

యస్త్యశక్తి కృత స్తస్య

స రుపి త్యవభాసతే.”

—(ధ్వన్యాలోకము, ఉద్యో. ౩.)

“సతవానాదిభుతు యేషు యావదప దానం క్రూరతే లేషు తావన్మాత్ర మను గమ్యమాన మనుగుణశ్చైవ ప్రతిభాసతే.”

అని నూచించియున్నారు.

ఇదియ యుపాద్ఘాతరూపమున కవిత్వ తత్వ విచారమునఁ బ్రధానముగాఁ జూపబడి నది యలంకారశాస్త్రమునఁగూడ నున్నది యను నవిశ్వాసము.

ఇక కవిత్వ తత్వ విచారమునఁ గొన్ని స్థలములు విశేషముగఁ జెప్పఁబడినవి మాడ నచ్చటచ్చటఁ గలవు.

“పాండిత్యప్రభావము— రేయింబవలును వ్యాకరణములను, నిఘంటువులను, ప్రాచీన కావ్యములను వర్ణించుచుండుటచేత నూనెకు నప్పియే కాని కవిత్వకు బుష్టి లేదు.”

ఈ వ్యాకరణాదిజ్ఞానమునే వ్యుత్పత్తియందురు. దీనివలనఁ గవిత్వకు బుష్టి లేదనుట యన్యాయము. దీనివలన కవిత్వము జనింపక పోవచ్చును గాని జనించినకవిత్వ కిది పోషకము గాకపోదు. ఈ వ్యుత్పత్తిగూడ నావ శ్యకమని యలంకారికుల యభిప్రాయము.

“శక్తి ర్నిపుణతా లోక

శాస్త్రకావ్యాద్యవేక్షణాత్,

కావ్యజ్ఞశ్శ్రుత్యాభ్యాస

ఇతి హేతు స్తమద్భవే.”

—(కావ్యప్రకాశ, ఉల్లా. ౧)

నూ. లోకవిద్యాప్రకీర్ణంచ కావ్యాంగాని.

నూ. శిల్పస్మృతే శృద్ధిః.

నూ. అభిధానశోకతః పదార్థనిశ్చయః.

నూ. ధంవోవిచితే రవ్యుత్పత్తేసంశయచ్ఛేదః.

నూ. కలాశాస్త్రీభ్యః కలాతత్వస్య సంవిత్.

నూ. కామశాస్త్రః కామోపచారస్య.

నూ. దంపనీతే ర్మయాపనయయోః.

నూ. ఇతివృత్తకుటిలత్వం చ తతః.

(కావ్యాలంకారనూత్రములు అధ్యాయం, ౧, అధి. ౩.)

“వ్యుత్పత్తిరపి శక్త్యైవ,

సంగతా హ్యనువర్తతే.”

(కామంతలవ్యాఖ్యానము, అంక. ౧.)

ఇట్లాలంకారికులేకాక యీకవిత్వతత్వ విచారముననే (స. పుటలో) “తోషంబుట్టిన చాతుర్యముండినచో నివి సహాయభూతములై వృద్ధి వికాసమును గల్పింపవచ్చును.” అని వ్యుత్పత్తి శక్తిపోషకత్వ మంగీకరించిరి.

కనుక నిచ్చట ‘పుష్టిలేదు’ అనుచో స్వవచోన్యాసూతమేగదా.

ఇట్టివిశేషములను విడిచినచోఁ గవిత్వ తత్వ విచారమునఁ జూపఁబడిన కావ్యమార్గ మలంకారశాస్త్రమునఁ బ్రదర్శితపూర్వమే.

ఇంతియకాక యలంకార శాస్త్రమున నీమార్గ మింకను విశేషముగ నిరూపింపఁబడి నది.

ఇట్లుంతుల నీకవిత్వతత్వ విచారకర్తగారు చూపిన కావ్యసామాన్యమార్గ మలంకార శాస్త్రమున నిరూపింపఁబడి యున్నను వీర లంకారశాస్త్రమును “కావ్యమార్గభంజక” మని దూషించుట చింత్యము.

అయినను ప్రత్యేకస్థలముల నేవైన లోప ములున్నవేమో! వీరు వాచ్యముగ దూషించిన స్థలములఁ బరికింతము.

“సర్వకాలములయందును సర్వావస్థల యందును ఏకరీతిగా వర్తించువా రుండుట యగుదు. మొత్తముమీదఁ జూడ నెంతక్రమ ముగా నున్నట్లు దోచినను నూత్నముగఁ బరీక్షించి చూచినయెడల వంకర లేమాత్రమును లేకుండవు. ఋజుమార్గం బట్లుండఁగా నిక్కమైన యుపజ్ఞ లేమిచేఁ బరులో పెద్దలో చెప్పినట్లు వ్రాయఁజూచు నలంకరలు అలంకార శాస్త్రములలో నాయితా నాయకులకు జాతులనేర్పఁచి సుగుణుల నిర్ణయించియుండుట బాగుగఁ బఠించియున్నవారు గాన నదియ యొక వేద మనుకొని, ప్రమాణమును పిచ్చివట్టి యందుఁ జేర్చొనఁబడిన ధీరోదాత్త ప్రభృతులలోఁ దమకు వలయువారిని స్వీకరించుకొని యెల్ల దెఱుగులం బ్రాచీనోపదిష్ట మార్గంబుననే వర్ణించి యెడుట నిజపుటయ కృతకృత్యక గ భావించిరి.”

(కవిత్వతత్వవిచారము, ౨౬-౨౭పుటలు)

అలంకారికు నీ ఋజుమార్గమును గ్రహింపకపోలేడు. “స్వభావో న్యాయం వాక్యం నాం చేతనాచేతనానాం య దవస్థాభేదాద్భేదాత్కాలభేదా త్స్వలక్షణ్య లక్షణ భేదాచ్ఛానంతతా భవతి.” (ధ్వన్యాలోకము) అను వాక్యమున నీ యర్థము లేకపోలేదు.

అలంకారికులుగూడ ఋజుమార్గాక్రయం లే. “విభావాదా వనాదిత్యం పునర్లోకానాం వ్యవహారో విశ్లేయం.” (రసగంగాధరము.) “విభావాదిత్యం తావత్ప్రసిద్ధం.” (ధ్వన్యాలోకము) “ప్రసిద్ధమితి లోకే భవతాస్త్రీయ”.

(లోచనము) అని యిట్లు చెప్పిన యలంకారి కులకు లోకము ప్రమాణమే యగును గదా!

ఇక కావ్యములఁ బ్రధానమైనవి రసములు, రస ప్రతిపాదకములు సాత్త్వికీ, అరభణీ, కైశికీ, భావితీ వృక్షులు, ప్రధానముగా నావృత్త్యునుగుణులు క్షీణోదాత్త, క్షీణోద్భవ, క్షీరలలిత, క్షీరశాంతనాయకులు. ఇట్టి ప్రధాన భేద గణన మర్థవంతము.

వీరి స్వరూపములయందలి న్యూనాధిక భావముల నుద్దేశించి చేయఁబడినది క్షేమ మధ్యమాద్యవాంతర భేదగణనము.

వీరు సర్వకాలసర్వాస్థలయందును ఏక రీతిగా నుండునని, ఉండుటలేదని క్షీణోదాత్త త్యాదులు జాతివాచకములు గాక యవస్థావాచకములనుట.

ఇవి ఋణమార్గములుగానా?

ఇట్లు వీ రర్థవంతమైన భేదగణనముఁజేసిరి గాన సామాన్యముగ రసాలంబనమైన నాయకాదులను గావ్యమున వర్ణించినచో వా రీక్షీణోదాత్తాదులలోఁ జేరవచ్చును లేక యీవశ్యేభదమున్నచోఁ బ్రధానస్వరూపమునుబట్టి రత్తదవాంతరభేదములలోఁ జేరవచ్చును. అట్లు చేరినంతమాత్రమున నూతనత్వ ముండుకపోదు. ఏకస్వరూపు (ఒకభేదమునకుఁ జెందినవార) లయినను భిన్నభిన్నసంఘటనలలోనివారు భిన్నస్వరూపులుగాఁ గనుపట్టరా?

ఇచ్చట యలంకారికుల భేదగణనము తప్పునవచ్చునా? నాయకాదులు వారిభేదములలోఁ జేరినంతమాత్రమున నవ్యత యుండదనవచ్చునా?

“ఇకఁ బ్రబంధస్త్రీలన్న నో యట్లుగాదు. అందులకు నొకటిమాత్రమి. పవ్యేణ గుర్తింప నలవిగానట్టిది. ఆకారములు, గుణములు, చీరలు, నగలు అన్నియును నలంకారశాస్త్రమును నొకేయంగడిలో నెరవులేఁబడిన వస్తువులు.” (కవిత్వతత్త్వ విచారము ౨౯ పుట.)

ఒకే యంగడిలోని వస్తువులైన నొకే గుక్కరిగలనే యుండువు. భిన్నభిన్నా కృతులు గలవిగూడ నుండును. తీసుకొనువార లొకేగుక్కరిగల వస్తువుల దీసికొనినచో నది యంగడితప్ప గాఁబోలు.

“ప్రాచీనులు వ్రాసినట్లును అలంకార శాస్త్రము లాదేశించినట్లును విరచింపఁబ్రయత్నించుట తెలివితక్కువని.”

(కవిత్వతత్త్వవిచారము, 3౧ పుట.)

అలంకారికులు “స్వభావో హ్యయం వాచ్యానాం చేతనాచేతనానాం యదవస్థా భేదా ద్దేశభేదా త్కాలభేదా త్స్వలక్షణ్య లక్షణభేదా చ్ఛావంతతా భవతి, తైశ్చ తథా వ్యవస్థితైః సద్భిః అసిద్ధానేకస్వభావాను సరణరూపగుణస్వభావక్త్యాఽపి తావ దుపని బధ్యమానై ర్నిరవధిః కావ్యాగ్రం సంపద్యతే.”

“యా వ్యాపారవతీ రసాన్ రసయిగుం కాచి త్కవీశాం నవా ద్యప్తిః.”

—(ధ్వన్యాలోకము.)

“నవతి—క్షణక్షణే నూతనై రైవచిత్రైర్నిర్జగంత్యామాత్రయంతీ.” —(లోచనము.)

అని యిట్లు నూతనత్వము నుపదేశించి గాని కావీలు తీయవలెదు.

ఇట్టి యలంకారికుల నూతనత్వసూచకము జెవిబట్టక వారేదో నియమించిరని పరిమిత ముఁజేసి రని భ్రమించి ‘అలంకారశాస్త్రము లాదేశించినట్లు విరచింపఁ బ్రయత్నించుట తెలివితక్కువ పని’ యని నిందించుట యెంత సమంజసము?

ఇట్టింకను మున్నుండుప్రకరణములలోఁ జాలవొట్ల వీరితినే యలంకారశాస్త్రమును దూషించియున్నాడు.

అలంకారశాస్త్ర మొక కావ్యము నాధారముగఁ జేసికొని వుట్టినదిగాదు. అన్నికావ్యముల యందలి సామాన్య స్వరూపమును జూపునది. అట్లు చూపుటలో కొన్నిచోట్ల విరివిగ భావములను జూపియుండును. కొన్నిచోట్ల మార్గమును జూపి విడిచి యుండును. విరివిగఁ జూపఁబడిన భావములలోఁ గవి కావ్యమున కుచితములై కావలసిన భావములనే స్వీకరింపవలెను. మార్గమును జూపి విడిచినచోట నా మార్గమున వారు చూపిన చోటనే నిలువఁబడక దానిరూపారమున నుచితముగ ముందునకే యిట్టివిధము నొందవలయును. అట్లు చేయనికపుల కావ్యములను విమర్శించునపుడు మనము నోవము కావ్యములలో నున్నదా? లేక శాస్త్రముకనున్నదా? ఎట్టి దాదోవము? అని విమర్శింపవలయును.

ఈ కవిత్వతత్త్వవిచారమున నట్లు విమర్శించినట్లు కనుపింపదు. వీరి యలంకార శాస్త్రమును దూషించినమామణ మనమంత సము; నిర్దోశుకము.

మ ధూ ద య ము

‘ స ం ప త్ ’

ఈ తొలిప్రాద్దువిష్వలకు నీ యతసీద్రసవమ్ము లేల హే
లాతరుడైకదివ్యసుషమాకృతిఁ దాల్చి పవిత్రభావనా
పూతములైన వీమధు శుభోదయవేళల నానిసర్గక
న్యాతరళమ్ములొ సితదృగంచలరేఖల కాఁగిలింతలో ?

చారుసమీరవీచిక, లుపస్సుకుమారి తుమారరేఖ, వి
ప్పారినలేగులాబి, గలుపారినసంపెగపూవు, రక్తిమం
బారనిలేద్రభాతరజతాంశుపుల్క గిఱికొన్నక్రాంతసిం
గారము నాయెడందనవకమ్ములపంటకు ప్రోదియయ్యెడున్.

పండువెనుల్లు మంగళముపాడె, కుమారసమీరుకూర్మిపూ
దండలు ప్రౌఢలై పరిణతాంకసుధాకలశాల పట్టి
మండలి కందజేసిరి, సుమాళపుమంపుల ముంచె, సీసుధా
ఖండమనోజ్ఞహాప్రకృతికన్నపవిత్రములైనతత్త్వముల్.

సుమసుకుమారమైనమనసుల్ పులకింప వసంతవేళ నె
య్యమాలు దలిర్ప కోకిలము లామనిమావులవైని కీర్తిగీ
తములను పాడుచున్నవి సుధామధురమ్ముగ రమ్యమైనవి
శ్వము పులికించె ప్రేమపరివర్ధితమైనమధూదయమ్మున్.

చల్లనిమైరగాలి మృదుశాద్యలుల్క బడి నాకుటీరపు
మల్లెల దూరి సోరణపుమార్గమున్క ననుఁ దాఁకిపోయె; త
త్ఫుల్లసుమానుషంగపరిపూతసమీరుని చక్కిలింత నా
యుల్లము సోగలారువిరులొత్తినరీతిగఁ బుల్కరించెడున్.

ప్రణయతపస్వి మాధవుఁడు వచ్చినఈమన తెన్నతోటలో
కనులకు పండువై విరిసె కమ్మనిపూవులు, నిన్ననేడు పూ
చినకసుమొగ్గలు విరియచిన్నెలుతోచెను; చేతుమింక మా
జననికి పూలపూజలు ప్రసన్నగుణాదరణానుభూతితో.

ఈపువ్వుదోటలోన గుసుమించినజాజులు, తుమ్మిపూలు, శో
భావరమైనగొజ్జగులబంతులు, వింతలసూర్యకాంతముల్,

పూజబెడంగుగన్నరులు, పోకలు, కమ్మనిపాదరీలు, పు
ష్పాపచయమ్మువేళకనులందనియించు, నిగార మొల్కుచుకా.

పాయనిసుప్తిలోని పసిపాపనివీడినకన్న మొగ్గలై
సోయగ మారఁబోసి సాగసుల్ సవరించుప్రసూనకుట్టుల
శ్రీయుతమైన ఈనవశరీరము కన్నెఱికింపుసోగలే
పాయదు సిగ్గుదొంతరలవాలికతో నరవిచ్చు మొగ్గలకా.

అలకనిమంచుమేల్పుసుగులకా వికసించినలేగులాలికాం
తులు పస నెండలో మిసిమితోపంగ బంగరుపూతఁ దాల్చి సాం
పుల బసపాడి నైజమగుపూలపసాళిని చిమ్మ నేటికో!
పులకితమైననాహృదయము నుజరీమళ మొల్కుఁజూచెడకా.

ఈమధుమాసశోభ ముకుళింకపూర్వమే పూలమొక్క నై
పో మనసాను నాకు వలపుల్ కుసుమించి పెలార్చు చిన్నిపాం
దామరనై మరందమధుధారలు లేకుల నెఱజలించి, లీ
లామయమైనకన్నెమరు లామనిపొంగులఁ కిర్చుకొందునా?

సలిలకుమార వీచికలు సన్ననిముద్దురతోడ నింకుఈ
పులినతలాల నాడుకొనఁబో రుచుశాబడి మూర్తిమాలికా
జలజల కుల్కి చెంగులిడి, శాద్వలసీమల నిల్చి చూచు చూ
పులబెడరుకా అమాయకత, మూచ్చును నాయెడ సాత్వికవ్యథల్.

ఏవనకన్య లిట్లుమధురించిరొ సహృదయమ్ము ప్రేమతో
జీవనవేణుహాది విరచింతువు కమ్మదనాల మంపు; మో
దావళమైననాయెడ సుధాలసమై నిడురించె; సౌఖ్యమే
జీవకకింతబాధకలిగించిన నెట్టులుతాళుకొందునో!

ఏరతనాలవంటిరమణీమణులెందరు పాడిరో సరి
త్తీరములందు నేకముగఁ దియ్యనిగొంతులనెత్తి ఒక్కటే
తిరుగమారుమ్రోగు భవదీయహృదంతర మంతయాపుకో
నేరక ఎన్నినాళ్లు మననేర్తువు నీవు రసత్తరంగిణి!

ఆంధ్రగద్ద వాఙ్మయ పరిణామము

[నన్నయ భట్టుమొదలు మారన వఱకును-౧౧-౧౩ శతాబ్దము]

(తరువాయి)

గొబ్బూరి

వెంకటానంద రాఘవరావు

3. శబ్దాలంకారములు

తెలుగువారు సహజముగా శబ్దాలంకార ప్రయులు. వారిపద్యములలో, పాటలలో, పలుకులలో యతిప్రాసములు స్వాభావికముగా నగపడుచున్నవి. చూడుడు:-

లంకాయాగము:- “తెల్లినీ పలుచుకొని తమ్ముడ్లిపలుచుకొని తానుయిట్లని పలికెనూ-

సామగ్గిలపాట:- “హరిహరీనారాయణాది నారాయణా కరుణించిమమ్మెలు కమలాగోచరుగా.

ఈమధ్య మాయంటిలో పిల్లలు, పురుడు పట్టిన యొకచుట్టును వచ్చినపు కిట్లు పాడుచుంటి:-

“పురిటిగొట్టి, ఆరిటికాయా
అమావాస్యనాడు అక్షహర.

ఇందువలననాంగ్రులకు పిన్నలకు పెద్దలకు, స్త్రీలకు, పురుషులకు, పండితులకు సామరులకు, ఆందరకును శబ్దాలంకారములందు సహజమైన ప్రతి కలదని స్పష్టమగుచున్నది. తెనుగు భాషకు సాధుర్యముగ్గుట శీశబ్దాలంకార ప్రయత్న మొకపాడువుగా నిరూపించవచ్చును. పరిమితులములు పరిహరించి, సరళవర్ణములే సంగ్రహించి కూర్చుటవలన కవనము నకు మాధుర్య మబ్బునని యాలంకారికులు కొంద రభిప్రాయపడుచున్నారు. తెనుగు మాటలలో, పాటలలో, పద్యములలో నగు పడు నిట్టిసందర్భములవలన, పాశ్చాత్యభాషలలో ఇటాలియనుభాషవలె ప్రాగాభాషలలో తెనుగు మధురము, గానయోగ్యము నైనదనియు విద్వాంసు లేకగ్రీవముగా నంగీకరించియున్నారు.

ఆంధ్రభారతమునందలి ‘అక్షరరమ్యత’ నెల్లరు నాదరించునట్లు రచింప ప్రతినవ్రిన నన్నయభట్టారకుడు తనరచనలలో శబ్దాలంకారములను విశేషముగా కూర్చియున్నాడు.

అందు శబ్దాలంకారమున్నదని ప్రశ్నేకముగా పరికించినగాని మనము గుఱుతింపజాలవంత చిమత్కారముగా నాత డారచనల గావించినాడు. ఆశబ్దములం దాయక్రములు సహజముగా నచట చలసిన ట్లమరియుండునుగాని కవి యెరువుతెచ్చి, భలవంశముగా నిలిపిన ట్లుండవు. నన్నెచోడునిరచనలలో నన్నయ రచనలలోకం టెను శబ్దాలంకారములు విశేషముగా చూపట్టుచున్నవి. కొన్నిచోట్ల నవి సహజముగా నమరినట్లే రచింపబడినను మరి కొన్నిచోట్ల నన్నెచోడుడు డొంకలుతిరిగి ద్రావిడప్రాణాయామము చేసియైన ననుప్రాసమున్నదనిపించుకొనుటకు తాపత్రయపడినట్లు స్పష్టమగును. సజాతీయపదరచనలు, ఒకేసంఖ్యవాక్యములలోపలుమారువారునట్టిరచనలు, ఒకేశబ్దముగాని శబ్దభాగముగాని యొకేవాక్యములలో ననేకపర్యాయములు వచ్చునట్లేర్చి కూర్చుటలు, నీకాలమునాటికవులందరి రచనలలో చూపట్టుచున్నవి. సజాతీయపదరచనయు మాత్రము నన్నెచోడునిరచనములలో నొకముఖ్య త్తణముని చెప్పతగినంతతెలుచుగా నగపడుచున్నది. ఈయుగమునాటి గద్యరచనాపరిణామక్రమము పీరి యనుప్రాసరచనలలో ప్రత్యక్షముగా నగపడునీతిని మఱియే సందర్భమునందు సంత సులభగ్రాహ్యము కాదు. తిక్కనమాత్ర శబ్దాలంకారప్రియుడే. కాని యతడు నన్నెచోడు సంతవిశేషముగా శబ్దాలంకారముకొఱకు ప్రాకులాపడు. అస్వాభావికములైన యలంకారరచనలకొఱ కతడు తాపత్రయపడడు. అతనికూర్పులలో శబ్దములు నన్నయకూర్పుకంటెను సహజముగా నమరితమంతటామైనవచ్చిన ట్లుండునేకాని కృత్రిమముగా నెఱువుతెచ్చుకొని బలవంతులుగా నెట్లీనిలబెట్టిన ట్లుండవు. నన్నయనుప్రాసములకితడు స్వాభావికములైననన్నెలుచిన్నెలుగూర్చి పెంపుచేసినాడు. కేతన, మారనకవు

లు నన్నయ, తిక్కనలమార్గముల ననుసరించి రచించిరి. కొన్ని యనుప్రాసవిషయములలో మారనకవి తిక్కనమాసినమార్గములను చాల పెంపుచేసినాడు. అంతేకాదు. ఆ పెంపులను పరిపూర్ణత్వమునకు తెచ్చి పర్వజ్ఞతను సాధించుచున్నది. ఈ యంశము నీ క్రిందియుదాహరణములవలన తెల్లముకాగలవు.

౧. శ్రుతిసామ్యము

ఒకరచనలో నిందుమించుగా ప్రతిశబ్దము యొక్క మొదటియక్షర మొక్కటేయగునట్టింపుగా రచించుట శ్రుతిసామ్యము.

నన్నయ- మారుత మార్తాండమరీచి గోచరంబు గానిగహనంబు. (ఆది. ౬-౩౦)

వసువులు వసిష్ఠమునివరుకాపంబున వసుమతిం బుట్టవచ్చును. (ఆది. ౪-౧౫౨)

సర్వసత్రసదనంబునకుం జనుడెంచి స్వజేమాకాంతి సభాంతరంబెల్ల వెలుంగ స్వస్తి వచనముల నిట్లు ప్రసించె. (ఆది. ౩-౨౩౦)

(అభిలజలధి) వేలావలయవలయిత వసుమతీవనితావిధూషణంబైన వేగీదేశము. (ఆది. ౧౨)

నన్నెచోడు- విధివిహితవిధానము. (భా. ౧-౧౪౬)

పరిమితపరివార పరివృత్తుడు. (భా. ౨-౯౪౬)

శిశుదోష్టిత శిశికాంత శిశులంబున సమాధిస్థానంబు స్వీకరించి. (భా. ౧-౧౩౩) ప్రద్యోతన ప్రభావత్రతిహతంబై ... ప్రళయనిర్భుత ప్రతిధ్వనులు క్రేలీపడ.

తిక్కన- వారలకు వగవవలవడు. విధివశంబున వచ్చినయది...వనంబున వసించి మనవీటనున్నవారు; వినుము. (విరాట. ౪-౧౩౨)

దుర్యోధను దుర్లయంబున దుర్వార్త
లు విని దుఃఖించువాడనైతిఁ గాంఠేయుల
గల్పు నుపాయంబు గన్నవారము గాము.
(భీష్మ. ౨-౨౦౦)

విల్లుపున్నుకొని వివ్వచ్చుండు పెదంబు
పడునట్టివేగంబున వివిధవిఖంబులు...
(ద్రోణ. ౫-౧౧౩)

కేతన—కన్నంబునెట్టికొని కాంతకుండు
కన్యాంతఃపురంబు సాచ్చె. (౬-౧౫౬)
పరిమితాలంకారాలంకృత పరిజనపరి
వృశుడు. (౭-౧౫౪)

మారన—ప్రభాకరుండు ప్రచురప్రభవ
ప్రజ్వరిల్లే. (౬-౨౧౮)
నీకు నిజశృంగారము నవశ్యంబు
నగునలయునేని కొండొకకాలము నాతోడ
నిష్టప్రభోగంబుల ననుభవించువు. (.....)

౨. వృత్త్యనుప్రాసములు

వన్నయ—స్నేహాలంకర విలోలాపాంగవి
లోకనములు. (ఆరణ్య. ౧-౨౮౬)

నన్నెచోడ—జంభాసరుండు నిజానంత
సామంతసంతాపం బంతయు నొక్కట కృ
తాంతినికేతనాంతర్గతంబులయ్యెను.
(భా. ౨-౮౪౧)

అంతం బారతి వసంతానంతలతాంత
సంతతి సంతకాంతకాక్రాంతలజాత్యంత
హోమాదిక్రియలం బ్రవర్తించుచుండు సంత.
(౧-౭౯౦).

నన్నెచోడునిఁ 'స్త' వృత్తితో ననుప్రాస
ములు రచించుటయందు శ్రీతి యధికము.
ఇతని కుమారసంభవములో నిట్టి 'స్త' వృత్తి
నుప్రాసము లొక యిరువదివలె గలవు. (?)
ఈ యనుప్రాస రచనమునకై యితడు చచ్చి
నారమటకు 'కృతాంత నికేతనాంతర్గతమై'
రనియును, శివుఁడనుటకు 'అంతకాంతకుండు'
అనియు పలుచోట్ల నేర్పిపూర్చివాడ. ఇతర
వృత్త్యనుప్రాసములును కుప్పలుగా గలవు.
గ్రంథవిస్తరభీతిచే విడిదితిని.

తిక్కన—భీమనేనందమం డగు శ్రుత
సోము నరదం బయ్యుధిష్ఠిరతనయుం డెక్కి

యొక్క సమద్రవంబున కోదంబంబు పున్ను
కొని భంజనంబునేసె. (ద్రోణ. ౫-౧౭౨.)

కేతన—నీకాంతంబున గాంతారంబున
దురంతంబైన యవస్థాంతరంబు... (౩-౫౨)
వచ్చివచ్చి యతండు సన్నుట యెఱింగి
యచ్చెరు వొందుచు. (౪-౧౧౭)

మారన—వంచనం బాపు దప్పించుకొనం
దలంచి యా నక్తంబగులు నక్తంచరారాతి
కిట్టిని. (౬-౫౫)

౩. ఛేకములు

వన్నయ—దమయంతియంతియము.
(ఆరణ్య. ౨-౧౬)

మగ్ధుండిన దినకరమూర్తి. (ఆది. ౭-౧౦౭.)

నన్నెచోడ—అనవరతరత నిరగుడు.
(భా. ౨. ౩౫౬.)

కందా దేవిని. (భా. ౧-౫౯౭.)

తిక్కన—కందర్పదర్పణోచరుడు.
(విరాట. ౨-౩౮)

పదాది నాదిశ్రములు. (శిల్ప. ౧-౧౭౧)

భవశృంగార మారణము. (శిల్ప ౧-౩౬౭)

కేతన—మాధవీ మంజుప్రకేతమన శ్రీ
కంఠ కంఠపూమ్రమైన భూమము.

మారన—తన్నె వాని దాననాగన.
(౭-౧౩౧)

౪. సజాతీయ పదరచన

వన్నయ—కగ్ధ పం మంబు సంకలన
కానీయందై పుట్టె. (ఆది. ౫-౧౨౫)

అక్కిమలంగా దెచ్చిన గాడ్చున కభిము
ఖుండై గాడ్చుపట్టి. (ఆరణ్య. ౩-౩౧౧)

నన్నెచోడ—దివ్యకల్పంగా కల్పించు
మహాకవి. (భా. ౧-౫౧)

అలంకారాలంకృతము.
(భా. ౧-౧౪౬; భా. ౨-౩౨౬)

నారకోచిత దంపంబుల దంకించి.
(భా. ౧-౨౧౮)

నియోగమునంద నియోగించి.

(భా. ౧-౪౮౯)

నర్తకి నర్తనస్థానము (భా. ౧-౬౨౧)

తిక్కన—అకృకోదరి వృకోదరుకవికు
జని. (విరాట. ౨-౩౨౨)

అగ్రగా నగ్రభాగము. (భీష్మ. ౨-౧౦౫)
తనమాయ నమ్మాయ మాయించిన.

(ద్రోణ. ౫-౨౨౨)

కేతన—పరాజంఘు డెను జంఘాలుడు.
(౪-౮౮)

మారన—మహీపతి మహానీయందై హీనము
రాజ్యంబు నేయుచు. (౬-౪)

౫. సాఖ్యాశ్మకములు.

వాక్యములో మొదట నేదేనియొకసంఖ్య
ప్రస్తావించబడనేని ఆసంఖ్యమే యావాక్యము
లో పలునాగు నొద్దునట్లు రచించుటయం దిందు
కొందటికి చాలయిట్టను.

వన్నయ— గరుడు భోకనాడు సప్తమా
గురజనున సప్తాశ్వముం పలుకువాక నెగనె.
(ఆది. ౨-౪౩౧)

కుంతి సూర్యునితో నిల్చితిని. అజ్ఞానం
బున నిన్ను శ్రీలోకైకదీపకు, శ్రీపురుష
మూర్తి శ్రీనేమియును రావించేయవశానంగా
సంగించువు. (ఆది ౫-౨౧)

ఇట్లే మారన మార్కండేయపురాణము
(౭-౭౮)లో సూర్యుని 'శ్రీకేవలము, శ్రీప
ణాధ్యక్షు, శ్రీపురుషమూర్తి' యని ప్రశంసించి
నాడు.

వేదవ్యాసుండు "చతుర్వేదవేదాంతాభి
ప్రాయములను చతుర్వేదవ్యాసుబంధబంధుర
కథేతిహాసంగాలను, చతుర్వేదప్రసద్ధమహర్షి
రాజర్షి వంశానుచరితంబులును, చతుర్వేదాశ్ర
మగర్మక్రమంగాలను, చతుర్వేదప్రముఖపూజ
గుండైన శ్రీకృష్ణుని మాహాత్మ్యంగాలను"
వర్ణించె. (ఆది ౧-౩౦)

తిక్కన—పురత్రయవిహారంబున జగత్త్రీ
యంబును నాక్రమించి యసురత్రయంబు.
(కర్ణ. ౧-౨౬౩)

నాలుగువర్ణంబులకును నాలుగాశ్రమంబుల
కును నిట్టివి యర్హంబులని నాలుగువేదంబు
లం జెప్పిన. (కాంతి. ౨-౧౧౦)

౬. లలితరచనగం

మరికొన్ని అనుప్రాసములు.

తైనినివరించినసంఖ్యాశ్లోకములేగాక, మొదటి ప్రాసముకవదలుగాని, పదభాగముగాని గుణాశ్లోకములో మరలమరలపన్నుకట్టుకవించి నుట యాకవులకు చాలాప్రతికరము.

నన్నయ్య—భుజవీర్యసనాథులైన వాఙ్మయ గిరిగము నవాఙ్మయగంధాదై హంచాల రాజపుత్రి భగవత్తమై గగన్ద్రజవళరణ్యు.

(సభా. ౨-౨౨౦)

నన్నె—ఆకమలశేషములు విశేషించును.

(భా. ౨-౨౨౩)

గిరిగంధు రజతగిరి కరిగిన గిరిజ.

(భా. ౧-౫౩౫)

తిక్కన—అర్జునుప్రశస్తిదక్క దక్కిన చేష్టలు దక్క.

(విరాట. ౪-౨౬౫)

నరనారాయణులు రక్షిసాదగులైన గూర గం దెందును సిద్ధమకారగం బను.

(క్రోధ. ౧-౯౬)

మద్రపతిసముద్ర సముద్రకము.

(శల్య. ౧-౧౩౫)

కేతన—వసువాలిగుండును, విరూపకుండును ననునామధ్యమంబున కనురూపంబైన గనరూపంబులు గలుగువామె.

(౫-౪౩)

సంజనుమానంబుగా నిత్యమించిన మానసి మండైన గూమానపాలుండు నిజమానవాధిపు వభిమానంబున.

(౪-౯)

మారన—మగ్ధమగ్ధులంబున నాసుమగ్ధయధ్యపించునని వగించిచ్చిన భుజశేష్యుండు భుజగకుంఠలునకు ననుస్కరించి.

(౩-౫౬)

౭. లాటానుప్రాసము, ముక్తపద

గ్రస్తము, అంత్యప్రాసము

తిక్కన—బలదేవునాట మాటగాదు.

(ఉక్రోశ. ౧-౩౩.)

అంతశ్శక్రుజయ సౌఖ్యం బనుభవించుము.

బాహ్యశక్రుజయంబు జయంబు గాదు.

(అశ్వమేధ. ౨-౨౧)

మారన—కులలగాశ్వుకుమారుని కులప్ర మద మదాలస...పరమయోగినియు, మోగి మాతయు కావలయు.

(౩-౫౬)

సుగుణగుండకుండును ధృతిమం దకుండును సితయశోచిలసిత సురగిరికందగుండును పతికార్యగురంధరుండును నీతియుగంధ గుండును.

(౧-౨౪)

౮ అమకాదలైన మరికొన్ని

శబ్దచృష్టలు

న్నయ—హంసపుల కవాయంగా నేయు మహాయంగా.

(౨౩. ౫-౧౭౯)

అశ్వప్రాయంగానకు విర పాయంబైన యుపాయంగా.

(ఆరణ్య. ౨-౫౬)

బవీవనంగాన పవనంగా.

(ఆరణ్య. ౧-౨౬౬)

హికింఛిని పవమానమానుం పవమాన పూర్వకంబుగా.

(ఆది. ౬-౧౯౦)

నన్నెచోడ—దుర్నిమిత్రంబులు నిర్నిమిత్రంగా పుట్టుట.

(భా. ౧-౪౧౬)

ఎదురెత్తి సద్గుల సప్రసద్గులం జేసి సాధ్యుల హేలాసాధ్యులంజేసివిద్యాధరుల తృణాధరులం జేసి వియచ్చగుల వియచ్చగులం జేయును జనుడెంచి నిచ్చిన సుశేంధ్రు ససుశేంధ్రుండు గాంచి.

(భా. ౨-౨౧౯)

ఇట్లు పూమరవర మదవారణం పుతార కాసుర మదవారణంబై తేదీయమదవారణ వారణంబై వలంబునమారుండు.

(భా. ౨-౯౬౨)

తిక్కన—భారతరణంబున మరణంగా.

(ఆశ్రమ. ౧-౩౬)

దుష్టలోకంబు నిష్టలోకంగాన కనిపి.

(విరాట. ౨-౨౩౫)

కేతన—అర్థపతి కపాయంబున మహాయంబు.

(౬-౫౦)

పరద్రవ్యాపహరణ పరదారమావణంబులు భూమణంబులు గాపురంబు ముప్పెట్టు పెట్టు.

(౩-౬౬)

౯. అనుప్రాసరచనా పరిణామము

నన్నయ—భీమజరాసంధు లేడ నుడుం గక యుండోడులం బట్టియు గిట్టియు, దాచి యుం ద్రోచియు, నడచియుం బోచియు మహాయుద్ధంబు నేయుచు.

(సభా. ౧-౨౦౬)

నన్నెచోడ—దక్షుండు భయభ్రాంతుడై కన్నవారలకు మ్రొక్కును మ్రొక్కును, లోపను, దానుచు.

(భా. ౧-౨౧౬)

ప్రాణాంగనలు దమబలిమయు గలిమయు మెండుయును నగజభంగిండును వర్ణించుచు.

(భా. ౧-౬౬౧)

తిక్కన—పుడమి బొడమి పాలిని నిలిచె.

(ఆమకాశనిక. ౧-౧౦౬)

మకుటంబులు సుల్పియు దిలలురాల్పియు బ్రాణంబులు పీల్చియు.

(శల్య. ౧-౨౧౧)

మల్లయుద్ధసన్నద్ధులై కిట్టునుం బట్టును, బాయును చేరుచు, నొడచుచుం బోచుచు.

(క్రోధ. ౩-౨౬౮)

కోపంబులు నాలోపంబులు బలంబులు జలంబులు, శౌర్యంబులు దైర్యంబులు మెండు యు తెంపనం దెంపిరి.

(క్రోధ. ౪-౧౯౫)

కశీంధ్రుండు సచ్చుటయు నశేంధ్రుండు నొచ్చుటయు.

(విరాట. ౫-౧౯౬)

నారణంబులపై నవలపుశ్రుండు గదా హస్తంబై కవిసిన దుంపంబు లవిసియు దంశం బాలు దువిసియు.

(శల్య. ౧-౩౬౫)

అశ్వత్థామ గూటగోపము:

“భగవానకంబునకును భీష్మకంబునకును నన్నేల నెలవనట్లుగా జేయును జెలంగి చెలంగి, మలంగి మలంగి చతురంగంబులు బాచినను బీటునోయినను తెరలినను, గలంగి నను దొలంగినను, దటిమినను నటిమినను, గిట్టి నను ముట్టినను”

(సాప్తిక. ౧-౧౬౬)

కేతనంబులు నటికియు, సారథిగర్భరథిక ప్రాణంబులు నటికియు జర్మంబులుపుచ్చియు మర్మంబులు మార్గణంబులు గ్రుచ్చియు సర్వాం గంబులు నొంచియు దలలు గ్రుంచియు విహ రించుచుండు.

(భీష్మ. ౩-౫౦)

మారన—కపాలంబులు పగిలియు ఘాలంబులు నొగిలియు, గరంబులు త్రెస్సియు, నురంబులు వ్రస్సియు, మెడలు చునిసియు దొడలు మునిసియు, గండలు రాలియు నుండెలు గూలియు, రూపు లవంగియు శేత్రులు మడంగియు.

(౬-౨౦౬)

సురగణరంజనంబు నసురగణ భంజనంబు
నిగమనికర రక్షా ఫలంబు ధర్మపరిపాల
నంబు నొనరించుచు. (౧-౧౬౨)

నాచన సోమనాథుడు—విజీస రత్న
ప్రభంబులు విటతాటనంబు లగు హేమకుం
భంబులు నిలువున గూలిన మేఘలు నెఱవప్పిన
వాచలు. (ఉ.పారి.౧-౫౩)

పారలెడి యట్టులు తెరలెడి తిట్టులు.
(౪-౨౨౯)

గదలు సారించియు పైరించియు, గద
ల్చియు నవల్చియు, చాకించియు సోకించియు.
(౪-౨౪౪)

సందడి మ్రుందియు, సంగడివారిం బ్రం
దియు, నెక్కురులు గ్రక్కియు, నిగుడలేక
చిక్కియు, తాకిపడియును తల్లపపడియును,
నేరేకులు గఱచియు, వెనుకవారికి వెఱచియు,
గైదువులు వైచియు, గ్రంథలు చూచియు,
బడివారేఱలండ్రెల్లియు, బలుకకుమని గిల్లియు,
నిండ్లు చూచియు నెడదవుల వాళియు, దీను
గులలో దాగియు, జేరుకొన్న రేసియు,
బోరాక మరలియు, బోటులేక పారలియు.
(౫-౨౩౦)

పన్నగారి నగారినగరిపారువు తెరువునం
జనునప్పుడు దుప్పడు చప్పుడుచే, తెక్కుల
మొక్కులంబుచే, రేపల పిరులచే... (౬-౨౮)

పగ్గంబు లగ్గంబులుగా గుడియింపక నది
యింపక ఆకసంబెల్ల బెల్లగిల దిశలు దుర్దశంబు
లుగ, నిర్జరులు జర్జరులుగా మేఘంబులు
మోఘంబులుగా గిన్నరులు గన్నరులుగా
భూతంబులు క్షేతంబులుగా రయంబు గంప
రవును జయంబు బంపరువును నై. (౬-౨౮)

దరవరులచెరవరుల కిచ్చియు మెచ్చియు,
చక్రంబులు వక్రంబులు వలుకక సవరించియు
వివరించియు, బల్లెమ్మలు బెల్లెమ్మల విలువ
నమర్చియు తెమర్చియు, స్త్రోదనంబులకు
వందనంబుల జేసియు దాసియు, గాలుబలం
బులు మేలబలంబుల లెక్కించియు నిక్కిం
చియు. (౬-౫౦)

విన్నపవున గన్నపవున చూప అగ్గింప
బగ్గింప పెగ్గించియు... పదంబున మదంబున

ద్రాచియు ద్రోచియు,... జానువునానువున
నదిమియు గదిమియు. (౬-౧౦౮)

రూపుమాపియు నేపునూపియు, కరంబు
లు ఖండించియు కరంబులు గుండించియు,
గజంబులం బజపియు గ్వజంబులం తెఱపియు.
(౬-౧౦౯)

తెరువున బోవనదియు బడియు, తగు
వులలో చూచియు బాచియు, పోటునడి
పారలియు నెరలియు, పోటునడి తెరలియు
మరలియు. (౬-౧౩౪)

చంద్రహాసంబులు మందహాసం గలతో జరి
పించియు దరిపించియు, తోమరంబులు చా
మరంబులతో నొనర్చియు చనర్చియు.
(౬-౧౪౪)

ఇట్టి యుదాహరణలు తెన్నియేని జూప
వచ్చును. పైని జూపబడిన శబ్దాలంకారము
లోఁకొంతో పరిశీలించినప్పుడును కాలము
గడచుకొనిది సుప్రసిద్ధాంధ్రకవుల వచనరచన
వలలో శబ్దాలంకారప్రియత్వము మృగవిషణ్ణ
వ్యాప్తివలె బహుముఖముల విస్తరించుచుండె
నని విశేషము కాగలదు. నన్నయభట్టారకుడు
నాటినయన్తప్రాసవిధాన మను నొక్కవలన
మున న్నెచోడ తిక్కనారలకృషిచే చిక్క
గా మొలకలెత్తి యేపుగా పెరిగి పెద్దవృక్షమై
సర్వజ్ఞుడగువాఁడగుచు నాచనసోమనా
థునికవనమందు కాభోపకాశలతో సర్వముఖ
ముల సాంద్రముగా వ్యాపించి యూహలు
వైచి మహావృక్షమై గూఢంబాభ్యర్థములను
గొల్పుచున్నది. అటుపిమ్మట కొందరుకవుల
చేతులలో నీరచనావిధానము ఆత్మశిక్షవిస్తా
రము కలదై రమణీయతం గోల్పడి సమాపింప
భయపమామై సాంద్రారణ్యమై పోయినది.

౪. అరాలంకారములు

౧. ఉ ప మ

ఈయగమనాటి కవిసింహు లందఱును
అర్థాలంకారప్రియులు. తద్రచనయందు కుశ
లులు. రసపోషణమునకును అర్థవ్యక్తికిని ఉప
మాలంకారము మిక్కిలి యనుమోలము. నన్న
యభట్టారకాదులు రచించిన యుపమానము
లను గూర్చి సమగ్రముగా చర్చించుట కిచట

నవకాశముచాలదు. కాని, వీరలురచించినయుప
మానమాలికలు కొన్ని చూచితిమేని అందలి
చమత్కారము కొంతమాత్రమను గ్రహింప
వీలు గలుగు నని యోచించి యట్టి యుదా
హరణములను మాత్రము కొన్నిటి నీక్రింద
వ్రాయుచున్నాము.

నన్నయ— చేదివలి యైన సుబాహుపుర
మున నజ్ఞాతయెయన్న ద మ య ం తి -
“సూమలాలానిబద్ధ యైన యగ్నిప్రభయునుం
బోలె నీలాధ్రసంభృతం బైన చంద్రరేఖయుం
బోలె, బహుపంకనిమగ్నయైన మృదారీయుం
బోలె, నేర్పరకున్న నంత దీనియ గ్రూయుగ
నుగ్ధగళంబైన సుగ్ధులనెఱుంగు మృగగా నిరే
క్షించి చాని దమయంతిగా నెఱిం సుదేవుం
దాత్యగళంబున నిది పతిమిముక్తయై మక్ర
ప్రవాహంబైననదియునుంబోలె, నూనృకములు
బైన నగినియుం బోలె, నశీతిధూజంబైన
వనధూమియుంబోలె నొప్పకుంకియు లని
పతిప్రతాపైయున నొప్పచున్నది.”

(ఆరణ్య. ౨-౧౪౧)

నన్నెచోడ— పోవృత్తి యోవనప్రాదు
రంభనము :—

“మఱియుం గొమారానంతరంబున లే
దీగకుం గవ్వం బెక్కునట్లు పువ్వనకుఁ దాని
వొందునట్లు చిత్రరూపంగానకు మెటుం
గక్కువిధంబున నిల్లజన మనోభిరామం
బుచు... ఆక్రీడ మధుసంగతిం దనరు ప్ర
ద్యున్ను మద్యానవనంబునుంబోని యావన
మదాభ్యుచయమన.” (భా. ౧-౨౮౨, ౨౮౪)

యద్ధవర్ణనమునందు ప్రళయకాలమునాటి
యుపమానములు విశేషముగా నితడు కూర్చి
నాడు.

తిక్కన—యధిష్ఠిగుండు సర్వజన సమ్మ
తంబుగా సమశోత్సాహంబు చేసి మహోల్లా
సంబునం బ్రస్తాన భేరి సరవం బంచిన:-

“వీశింహతాకున వీలులు వారిన

పచ్చిగోడలమాడ్కి పగిలె దిశలు

కాగిన యెసరుల కరణిని బారిబారి

శరనిధు లుప్పొంగి పారలబడియె

గలముపై గీరించి కాలితై నచాప

కోరె మిన్నంతయు బూరటిట్లె
కులపర్వతావలి కులికభయమున
తెదరివాపాపుర ప్లేకురు కలగ
ధాత్రికుమ్మరిసారె విధమున దిరిగ
జిత్రరూపములట్లు నిశ్చిప్తిరంగు
లయ్యె సర్వసూతములు ప్రయాణభేరి
ఘోరినిఘరఘోర భాంకార మడర.”

(ఉచ్ఛ్వా. ౪-౧౧౬)

ఇది పద్యమే. పదను భారతార్థము తెలుసు జన సామాన్యమునకు బోధపడుటకై ప్రతి పదవ్యవహారమునకు చందమును సాధారణముగా నూచు విషయముల యుపమానములే తెచ్చి ఈ యుపమానపాఠికను గూర్చి గూంధ్రావలి కెట్లు సంపాదించేయు చున్నారో చూపుట కిది యెత్తి వ్రాసినాడను. పదములలోని యుపమానములనుకూడ కొన్నింటిని చూపెము.

“భీష్మునిపై పలువురు గరణ్. లురుగుపెంచిన తెక్కుమ్మగుంబులు మాన్కొనినం జెలించు నింగులు చందంబున నలికే జరపు గల వనపాలకుండు తాళఫలంబులు దిగద్రోచు చందంబుననమ్మహిం లలిలలు పొల్లనేయును.”

(భీష్మ. ౩-౬౩)

“గాంధేయుం డెక్కడజూచిన దానయై మెలుగు మెలసిన తలంపునం గొలిచి ద్రిప్పిన యొప్పున నింద్రబాలంబునూపినచందంబున దిన రఘంబు మెలయు... బలంబునం జేయుచుం గార్చిన్పుపాదవినపాఠిక, నూయ గావించిన మాడ్కి మంత్రించి పవనైదినపడిం గసెను సంగి గాంధేయసేనం గనుపుకొట్టుచు బ్రోయ కాలతాంశవచక్రగర్తి యైనఫాలలోచమలీల నాజిరంగంబునం బరాక్రమనృత్యంబు నేయుచుండె.”

(భీష్మ. ౨-౧౩౭)

“అభిమన్యుపరాక్రమము సహింపనోపని మానధనులను మానపపశులు సేన సేనయని కడంగి యక్కుమారునిదా నుటికి పెనుచోట మొగుంబునంబసిన చిలుకచేపతండ్లంబులచందంబున, దావానలంబు దటియంతాటిన మృగకు లంబుచాచ్చున, సముద్రంబు సాచ్చినయేలుల చందంబున నలినియంద సిందిన.”

(ద్రోణ. ౨-౭౪)

“సైంధవగదినంబున కృష్ణాగుంబు కారవ పూహమున బడి సాగి పోవుపుడు దుర్యోధనుడునుచండలి నరపశులు గొందలు తవులు నెట్టి తెట్టు పెనం సముద్రంబు సాచ్చు నేలు లంబోలె నడంగి రట్లు నైవ్యంబు గపాచి బలి తంపుల న్రచ్చికొని పులువ కేవలమహామృత్యుంబులును, రాహుముఖంబు వహించెంద్రాగ్గు లంబోలె జొలిచి యటపోవుచుండె.”

(ద్రోణ ౩-౧౬౯)

పీఠికయనమునై భీష్ముడు:—
“కోపించినసముద్రంబుచందంబున, విమానంబు విజృంభింపినితెలుగున భూతలపతి నుండెన పతంసుభంగి భగ్నుపక్షుండైపైమైనాకం బాహుక్కిం బొలుచునలనికడకుం బాదచా రి యై కట్టు పిరికి యాక్షులు నారాచనిచ యంబునం బొదువంబడి యమునానదీప్రాప్తి తంబును మచనిమిలితంబును నై కోభిల్లు నిం చాలంబు ననుకరించుచు పీఠికయనమునీనుం డైన యమృతానుభావునియడుపులపై గన్నీగు దొరగం బ్రణమిల్లి...”

(ద్రోణ. ౧-౩౯)

అశ్వత్థామపరాక్రమము:—
“మారిమసంగట్లు, మృత్యు జేవతి గెలిచి చాచ్చున, జయంబు నలికేచకరణి కనుపు గొట్టి..... కమలకరంబు సాచ్చినఘనలుబా యంబులేఖయుం గేలివనంబు నటినెకమల్లె టండాంబుపొక్కియును ...చోప విహరించుచు.”

(సౌప్తిక. ౧-౧౭౬)

౨. శ్లేషోపమా

ఈ యుగమున శ్లేషోపమా రచనలందును క్రమాభివృద్ధి గనబట్టుచున్నది.

నన్నయ—సముద్రము:—“ఉద్యానవనంబునంబోలె బహు విద్రుమ లతాలంకృతంబైనదాని, నాటక ప్రయోగంబునం బోలె ఘనరసపాత్ర శోభిత రంగరమ్యంబు బైనదాని, దివంబునంబోలె నహిమకరభరితంబైనదాని.”

(అది. ౨-౨౭)

నన్నెచోడ—శరవణ సరస్సు:—
“అది య ని మి సా స్ప దం బ గు ట నమృతాన్వితం బగుచు, ఖరదండ సహితం బగుటం గునుదాన్వితం బగుచు, ద్విజావాసం

బసటం గునాన్వితం బగుచు, మాసా శ్రయం బగుటం గూర్వాసనాన్వితం బగుచు.”

(భా. ౨-౩౮౩.)

లిక్కన—నిరటుపురముననర్తనాగారము:—
“విశేక ర హి ను హృదయంబునంబోలె దమోమాషితింబును, విదగ్ధ వనితా శ్రేమంబునం బోలె దుర్మిరూప్యంబును, భూంబుపిభాగంబునం బోలె నిర్మలమృగంబును, గాపురుషలక్ష్మీనిరసంబునంబోలెననుప విగాగ్యంబును, ననభ్యస్త శాస్త్రంబునంబోలె గుర్జరంబును, స్వప్నులబ్ధ పదార్థంబునం బోలె నవృష్టి గోచరంబును విషకావ్యంబునంబోలె నస్వప్నాలంకారంబునుబాలిస రాజ్యంబునంబోలె జానపదహృదయంబును నైన నర్తనాగారము.”

(నిరటు. ౨-౩౨౫)

శేతన—లిక్కనసోమ గూజినూర్వి:—
“అ రం దు వేదానిసముద్ర విద్యా భ్యాన విభాసి యరచు ననుదినప్రవర్ధనంబు జెంది నుపాన హృయంబునంబోలె బహుకళా సంపన్నంబును, గార్తికేయునింబోలె నసా ధారణశక్తియుక్తంబును నిధిరీకృత మయూ రుండును నై పరమేశ్వరుండునబోలె లీలావిని ర్జిత కుసుమ సాయపండును నకలంకవిఘ్న త్యలంకృతుండును నై, నారాయణుండును బోలె ననంతభాగ సంశ్లేషశోభితగ్రామండు ను, గ్రామపురుషత్వ ప్రసద్ధుండును లక్ష్మీసమా లింగిత వక్షంబునై వెలసె...”

(౧-౮౮)

ఇట్టి శ్లేషోపమాలు పీఠికరచారి చారిత్రా నెఱ్ఱప్రగతి నృసింహపురాణమునందును, బమ్మెర పోతరాజకృత భాగవతమునందును విశేషముగా జూపట్టుచున్నవి.

౩. రూపకము

నన్నయరచనలందు సావయవ పరంపరిత రూపములతో రూపకాలంకారము మిగుల పెంపు గనినది.

“అలిగిరిసింహుండైనకట్టంబు జూచి భ్రాతృపద్య వనమగ్ధంబునండి దుర్యోధన మదాంధగంధ సింధురంబు వెలువడివచ్చి.”

(అది. ౬-౫౬)

“నీయం చాప్రకాశవశ్యతం తైవ దుర్వ్యక్తః
పంకంబు పాంశవానుగ్రహజలంగాలం జేసి
కడికొనును.” (౨-౪౯)

నన్నెవ్వరిని రూపకములుపాడె చర్య
ములే:

“కాలనేమి దుర్వారాక్షీణ ప్రాణవహిర
ణంబు దుర్వారనారాయణాస్త్రాహరణ్యోర
మహోరగంబున కాశరించెన.”

(భా. ౨-౪౮౦)

“నిర్దలైశ్వర్య ప్రకృతుం దై తాచకుంక
పురాంగనాంతః సంతాపింపల కిర్దనానిలుం
డును” (భా. ౨-౪౮౧)

తిక్కన—“నూర్వయి చంద్రీనాదానగా
నావింజ్లేనా హస్తకానుగా గాంధీరంగా
కీణగా విశోదంగా పలికె.” (విరాట. ౨-౭౭)

“మనవులు గట్టుకోనికెంబు నీర్లు, నడు
బకి శేలు పలుకొనులు పంచోకంగానను
వింజామరలు మనోరంగాలై కొలుచుల
నించులు నొలకె.” (విరాట. ౨-౭౮)

ఇట్లే గుణధర్మము యావేకపంశ్యము
లగు సదగ్యుగాడు, వేదిగాడు, సుమ్రుదగు
గాను సావయకలివలెనాదో కర్మింపబడినది

“వక్త్రాంబురుగగావర్తకరి రికవలెంచెనను
రాంగణనాగరంగా నానావిగణనాన గూడ
వాత్రగళులం జటేయంబొచ్చి తమమట్టివారు
కొండలు నునింపను రెండియు విజయన
బాంధంజేసి కల వత్తింబు కిరవ్యవహా
గులు నయి.” (క్రొ. ౧-౨౮౦)

“క్రోధిమిరగు, లోభన్యోగము, కామ
దస్యమాషితము ననుదర్శను గడసి యొక్క
వంబు ప్రవేశించి.” (అశ్వమేధ. ౨-౫౪)

ఇట్లే ఉపనానముల యవయవములను
విస్తరించుచు, సాధర్యమును పోషించుచు,
బుద్ధిమంతుల సుశ్శుద్ధికి మాత్రము గోచ
రించు నిగూఢాంశములకు రూపనేపాదులు
కల్పించి స్థూలదృష్టిగోచరము వై నట్లు వర్ణించి
నీతితోధకములు నాధ్యాత్మికములు వైన
మహద్విషయములు పాఠకుల మనములందు
గాఢముగా నాటుకొనునట్లు రచింపవచ్చును.
ఇట్టిరచనలను పాశ్చాత్యులంకారికులు

‘Allegories’ అని చెప్పుదురు. మనము
వీటిని ఆధ్యాత్మికరూపకము అని వ్యవహరిం
తము. నన్నయభట్టారకుడు తాను రచించిన
భారతములో జరక్కరచరిత్రానులం నిట్టి
రూపకముల నూర్చినాడు. స్త్రీపర్వము
నందు విదురుడు భృతిగాష్ట్రుని కెఱిగించిన
సంసార గ మానవృత్తాంతమునందును
అనుకాసనికపర్వమునందు (౨-౨౧౦)
విప్రులవృత్తాంత మిమనున నహోరాత్ర
ఋతుమాసంబైన కాలచక్రంగాను, అగ్ని
మేధపర్వంగాను సంతరాగ్యవృత్తాంతంగాను
గాననరచనలలో తిక్కన ఆధ్యాత్మికరూప
కముల రచించినాడు. ఇందు కొన్ని అంగపా
శకులకు Addison వ్రాసిన మీఠ్ఠాయను నాని
స్వప్నవృత్తాంతము (Vision of Mirza)ను
స్పృశకు శేఖరులు. ఇంకను ఉచ్చే
క-చరిత - క్రమ - శృంఖల - సారాదులైన
యగ్గాలంకారము లనేకములు విశేషముగా
కలవు. వాటినిగొప్ప ప్రశంసించుటకు వ్యవధి
లేదు.

౫. పదపద - ప్రయోగవిధానము

ఈ కవిచంద్రు లందఱును ఆంధ్రగీర్వాణ
పండితులు. కావున వీరికవకములం దాపద
ములే గోచరించుచున్నవి. అందును నన్నయ
రెండుపాళ్లు సంస్కృతమును ఒకపాలు తెను
గుపదములును, మృదులములనునాని నేర్చి కూ
ర్చినాడు. నన్నెవ్వడు కావోపీఠమునా
డునుంచేత నతనికి తమిళకర్ణాటాది ద్రావిడ
భాషల పరిచయ ముండుటను ఆధ్వారా ఆ
గాపదములు ఇతనిరచనలో ప్రవేశించినవి.
అంగికాక, మరికొన్ని యపూర్వపదప్రయో
గములుపాడె ఇతనికవనమం దగపడుచున్నవి.
తిక్కనసోమయాజి కవనమునందు మాడింట
రెండుపాళ్లు తెనుగుపదములును ఒకపాలు
మాత్రము సంస్కృతపదములును కూర్చబడి
నవి. సంస్కృతపదములుపాడె విధిలేనప్పుడు
తప్ప ఇతరులయొగింపబూనుకొనవని లోప
గలదు. ఇతనికి రసపోషణమునందే మిక్కిలి
దృష్టి గలదు. నిస్సాగము లనిపించు తెనుగుపద
ములీ యొంద్రజాతికుని కరస్పర్శనముచే రసో
ద్భాసితములై యలరారుచున్నవి. తెనుగు

లోకోత్తర లాగూసందర్భములందు సమయో
చితముగా కూర్చుటచేత వర్ణితాంశము పాఠ
కులమనములందు గాఢముగా నాటుకొని
తల్లడుచితరసప్రదీపకహేళువులై మిక్కిలి
యొప్పనుండును. ఒక్క యుదాహరణము
మాత్రము మాత్రము. ద్రౌపది సుధేష్ఠ కోరిన
ప్రకారము కీచకునిటికి సుర భేదలయునని
“చనుచుండి నీచహృదయుంచను కీచకుండు
దనయెగుర నప్ప డాశివకర్ణశూలంబులను మా
టల మీదంబిడుగుపడినవానిం గొనివింజూచిన
తెనుగున సుధేష్ఠ తన్నుచితకాహారంగా
నకు నిశ్చాసింపుటకు నిర్వహించి.” (విరాట.
౨-౧౦౩). కేతనవారసకవులు కొన్నిచోట్ల
నన్నయభట్టుకు, కొన్నిచోట్ల తిక్కనసోమ
యాజిని అనుకరించెరి. అట్టి యనుకరణములు
కొన్ని వైనియాసింబున్నాను. వీరిరచనలలో
సగపాలు సంస్కృతపదములు సగపాలు తెను
గు పదములును కనబడుచున్నవి.

నన్నయ, తిక్కన, శేఖర, మారనలను
నీనలువుగుకవులును తమ రచనలందు కడు
నప్రమత్తులై జాగరూకులై కావ్యముల రచిం
చిరి. వన్నెచోపాడుమాత్ర మొక్కొక్కప్పుడు
ప్రత్యక్షపకోళభాషణముల తాగునాగుచేసి
య, (భా. ౧-౪౦౩), ఒకప్పుడు ఒకేక్రియ
నవవరసముగా మాడునాలుగుసాగులు రచిం
చియు (భా. ౨-౪౮౦), జాగరూకత సుపలి
వ్రాసెట్లగుపడును. కాని భావాంబరపీఠి నివి
హరించునాకవిరాజురచనలం దివి నెరసలు.

౬. ప్రేమాంశవర్ణనలు

నన్నయ ప్రేమాంశములను బహుమన్ని
తముగా వర్ణించి పాత్రల గౌరవమును
పోషించి, తన గౌరవము నిల్పుకొని, మన
లను గౌరవించి, ఆంధ్రకవులకు మార్గ
దర్శకుడై మనకు కాలిదాసాది కవుల
కంటెను పూజ్యుడగుచున్నాడు. ఇంద్రాను
గ్రహమున వమరాకలి కరిగినయెట్లును గాంచి
యూర్యశి మదనపరవశయై బహువిధముల
పికాచమువలె పీడించినను నిర్వికార ధైర్య
ధుడుండై “మదీయవంశకర్త యైన త్రిమా
రపునకు పత్ని వైనకారణంబునను, పురం
దరువకు పరిచర్య యొనర్చుటను నాకు జనని

వసుట సంశయంబు లేదు." అనెను. ఇచట నన్నయభట్టు 'పరివర్ణ' పద మెంతసాగను గా ప్రయోగించినాడో చిత్రింపుము. అంత మధురము గౌరవజనకము నైనపదము ఆ సం దర్భమున నన్నపాద్యుడు తప్ప మఱియొకడు ప్రయోగింపజాలడు.

నన్నెవోడును సంస్కృతాలంకార శాస్త్రజేతల నియమములు విధిగా గమనింప వలయు ననియు, రతి యనగా స్త్రీ పురుష సంసృగవివరణమేననియు భ్రమపడి, ఏకాంత విహంగులను పార్వతీపరమేశ్వరుల శయనాగార మని నక్కి, గూ జగద్విధుల బంధనక్రమము లన్నియువర్ణించి, ఆకావ్యపాఠకుల కుక్కుగను గల్గించి తోత భుట్టించినాడు.

తిక్కన నన్నపాద్యునివాగ్దమునే యవ లంబించి తనరచనల మాధుర్యమును మిగుల పెంపు చేసినాడు. కేతన మార్గ కవు లిగువు గును తిక్కనవాగ్దమునే యనుసరించి ప్రాశస్త్య వైరి.

సందర్శించితముగ తిక్కన రసములనుమాత్ర మే నీయుగమువందలి కవిచంద్రులు హార్షి గుం ద్రపాఠకుల కృతజ్ఞతకు శాశ్వతముగా పాస్రస లనుచున్నాడు.

2. ఉపసంహారము

ఇట్లీకాలమునాటి కవులు సంస్కృత వాఙ్మయమునందలి భారత, మార్కండేయ పురాణ, కుమార సంధన, దశకుమారచరిత్ర లోనగు గ్రంథ రత్నములలోని భావసంపద నాంధ్రీకరించి గుండ్రజనుల కందజేసి సార స్థితైక్యగ్రంథము ప్రసాదించిరి. ఇందు నీతి బోధకములైన గొప్పవిషయము లనేకములు గలవు. ఉత్కృష్ట సూక్ష్మసంపదను ప్రశంసించి యున్నత జీవితాదర్శములను ప్రసాదించు నట్టి మహద్విషయము లిందు విశేషముగా మార్పబడినవి. భావోద్రేకము గలిగినపుడు వీరు రచించిన యుపమానపరంపరలు మిగుల ప్రశస్తములు. వీరి సర్వంకష కృషియు భావాన్వితము వీరిరచనలకు మెఱుగు గూ ర్చించునవి. అపసరమును బట్టి దృష్టాంత నూచకములై, ఆధ్యాత్మిక విషయములం గరతలామలకము గావించురూపములను రమ్య ముగా రచించిరి.

తాదృశై నాది వేదబాహ్య మతముల యొత్తి డిచ్చే బహు శతాబ్దములనుండి నీడింపబడి కృశించి నామమాత్రావశిష్టమై యున్న హిందూమతమును పునరుద్ధరింప జేయుటయే యీ కాలపు వాఙ్మయముయొక్క సుఖోద్దేశము. తాదృశై న మతములకును, హిందూ మతమునకును, ఆంధ్రదేశములో కడసారి తీవ్రమైన పోరాట మీ యుగమునందే జరిగి నది. కావున నీ యుగమునాటి వాఙ్మయము మతప్రాధాన్య మైనది. ఆకాలము నాటికే గాక భావి గుండ్ర వాఙ్మయ స్వరూపమై జరు లిపుడే శాసనబద్ధము గావించబడినది. ఐహి కాముష్మిక ప్రయోజనార్థము మతముచేరిట ఆంధ్రజను లానరింపవలసిన కర్మకలాప విశే షము లన్నియు, ప్రకృతి సౌందర్యమహి మానువర్ణనలతో మేళింపి దివ్యకావ్యముల రచించి యీనాటికవులు ధన్యులైనారు. ఈ కావ్యములన్నియు స్వచ్ఛములు; అద్భుత భావకల్పనా విలసితములు; భక్త్యావేశ పరి స్ఫూరితములు. మానవకోటియొక్క తరణో పాయ నాగ్ధభోధనమే యీ కవులయొక్క ముఖ్యోద్దేశము. సద్గత్య సౌలభ్యములు సర్వోత్తములుని నిరూపించుటయే యీ వాఙ్మ యముయొక్క పరమాధ్యక్షము.

అందును తిక్కనసోమగుణ ఆంధ్ర భారత రచనకే శిక్షితుడై అది రచించుటయే భవ్యపురుషార్థ మనుకొని, అది యొక భావ దాగాధిపతిశేష మను గొప్ప భక్తిభావగు తోను, తా నాంధ్రజాతికి నేనకుడ ననుచిన యనుతోను, తనజాతినాగు, పిన్నులు, పెద్దలు బాలురు, వృద్ధులు, స్త్రీలు పురుషులు, పామ రులు, పండితులు ఎల్లరు చదివి యానందించి తరణోపాయముం దెలిసికొని, కర్మప్రాధాన్య ముగా తాము ఇహపరముల సాధించి తరించుటయేగాక, స్వార్థత్యాగముచే తమజాతిని కూడ తరింపజేయవలయు ననునంతటి మహా విశాలభావముతో భారతమును రచించినాడు.

ఇతడు సామాన్యుడుకాదు. సమస్తాంశ కుశలుడు. సకలనీతులసార మెఱిన ప్రోవ. రాజనీతియం దద్భుత నైపుణ్యము గలవాడు. సహజకవితాసంపదనే శోధించిన యాగర్భ శ్రీమంతుడు. జీవితమున దొకసంతోష మును, ప్రకృతియందు అత్యంతమైన యను

రాగమును గలవాడు. అతనిది అతిపరిశీలనా సహమైన దివ్యదృష్టి. ఎపు డేవాకృతు సేరగు కూర్పవలెనో అతనికి తెలిసవట్లు మరె వ్వరికి తెలియదు. సమగ్రానుభూతులైన నేపాకారములు కల్పితాదుపులతో కూడి మనో జ్ఞములైన సరిహాస్యప్రసంగములు రచించుట యం దద్వితీయుడు. మఱియు న్యాయసమృ తమైనవాణ్ణాల మితనిసామర్థ్య. ఈ వాఙ్మహి మచే ప్రశంసలు గడుములో నిరుత్తరులు కావలసినదే. మఱియు నీవాగ్ద్యుని సహజ కవితాసామర్థ్యముచే మహోత్సాహమై, అపారవిజ్ఞానసంపదనే శోధితమై, ఏకాగ్ర దృష్టిబలముచే నానేతమై యుత్తరసౌందర్య సామర్థ్య శేషములచే విభాసితమై మిగుల నొప్పు రమ్యత్వై లిలో సాంగారులు సహహా యనిపించును.

విశేషించి మూతపరికమలతో సమస్తాంశ గ్రహణీయమైన మనస్సునో, జైవదత్తమును నాధ్యాత్మికాంతిదృష్టితో నీతడు విశ్వవిహారము నర్పినాడు. ప్రకృతికాంత కావించు మనోజ్ఞసాధనల సారస్య మంతయు లెస్సగ గ్రహించినాడు. విశ్వకోశ మనదను తనవిశాల హృదయమున నివేదించెయు భద్రపఠించినాడు. ఆంధ్రలోకాభ్యుదయమునకై తాగ్రహించిన యధమంతయు జడజల్లి లోకోత్తర చరిత్రను దైనాడు. అతనికికడ విశేషము ప్రకృ త్యంశులను సరిగా వర్ణించునేర్పుమాత్రమే కాదు; ప్రకృతికాంత యసంఖ్యరూపవిలాస ములతో ప్రవర్తించు సౌందర్యవిశేషములను కావ్యరచనమున సకీర్ణముగ ప్రతిఫలింప జేయుటమాత్రమే కాదు; ప్రకృతియొక్క భావవిశేషములను, మానవ కీర్తిములందలి సమస్తాంశములను తేజీవి వర్ణించుటయేకాదు; అతడు ప్రకృతియొక్క యాత్మనే వశీకరము కావించుకొనగల్గిన మహామహుడు. ఈహేతు వుచేత నీతని భారతమునకు శాశ్వతము నక్ష రము నమధున కవేద్యము, నమృతతుల్యగుణున నొకమాధుర్యమును ఒకానొకదివ్యశోభము లభ్యమయినవి. ప్రత్యక్షముల యని భ్రమ పెట్టు వర్ణనలతో జవసహితమయ్య సరళమై ఇక్షుఖండమువలె ప్రతిపర్యవసాదయమై, నేవ మతసారములను కుద్ధసత్యముల నిదియూండ్రజన సామాన్యమునకు బోధించునట్లు మరి యేయిత రాండ్రగ్రంథమును ఆంధ్రులకు బోధింపజాల దు. కావున నిది జనాభ్యర్థితమై యాంధ్రా వలె నెత్తుడు మోదము నొందించుచున్నది.

'అ భా గ్య జీ వి'

పాశ్చాత్యం

దారుణకరాళి కిరణ సంతాన పంక్తి
జలధు లాపోశనముఁ గోనఁ జాలువాఁడఁ
గనుఁగొనుఁ డిదె నా'తడా' యటలచు
నట్టనడినెత్తి కెక్కి నుష్ణాంశుఁ డంత.

చిక్కఁగా చివురుటాకుల చీరఁగట్టి
జలుగుపూవుల మేల్ముసుం గలవరించి
రాణివాసము నేయు 'గులాబి' కూడ
నిష్పృతుడకుఁ గరఁగి కన్నులు నించె.

ప్రకృతియంతయు గాలించి నికరమా క
భారహస్యమ్ము లెఱిగి, నోరారఁ జెప్పు
తత్త్వవేత్తలు పులుఁగు లార్థమ్ములగుచుఁ
చలిరుటాకులలోఁ దలఁదాఁచుకొనియె.

విశ్వగోళ మాతః పహ్ని వేడియెక్కి
ప్రిదిలి పొడియగునా యనిపించుచుండె;
అందు సుడివడి పోలేక డిందువడుచు
వేడిగాడ్పులు రొసరొసలాడుచుండె.

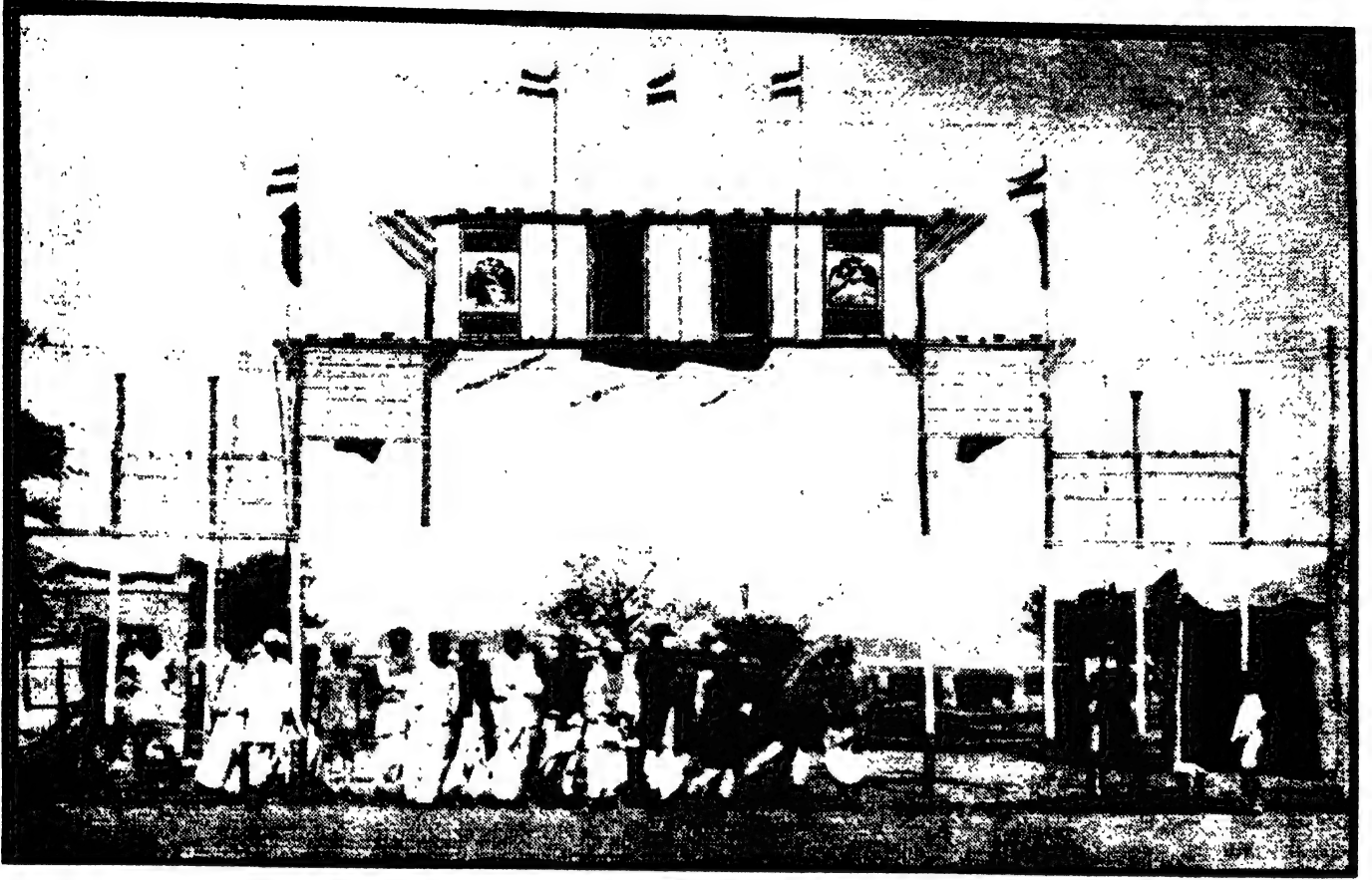
అట్టివేళ చేరెడు సిడయైన లేక
విరహి హృదయమ్మువలె శూన్యభరమునైన
ఇసుక మైదానమునఁబడి యేగుచుండె
వచ్చి రానట్టి మీసాల వయసువాడు.
కాలుమోషినఁ గములు రాకాసినేలఁ
గాలి జోడైనలేక యేకాకి యరుగుఁ

బ్రబల కర్మచేఁ గాలప్రవాహమందఁ
గొట్టకొనిపోవు జీవులజట్టువోలె.
కోమలములైన నునుపుచెక్కులు బెడంగు
మిసిమియంతయు మాసి శమించిపోవ
వెక్కనమ్మును తాపమ్ము చిక్కునెట్టఁ
గ్రక్కుచున్నవి నెత్తుటిచుక్కబొట్ట.
ఆ కళోరాతపాగ్ని సర్వాంగకములు
కరిగిపోయి ప్రనమ్మయిసురియునుండఁ
కనుడుగట్టిన కలుషమ్ము కరిగిపోయి
స్వచ్ఛహేమమ్ము మెఱుంగులు వాఱునేమొ.
తేజమాడగరాక నర్తించుచున్న
అతని భావప్రపంచము వప్పు డెన్ని
స్లిష్టోద్యమములు బ్రభవిల్లి దాన
నెన్ని రక్తపాతాల స్మష్టించెనొక్కొ.
ఆడుగు నెత్తిపెట్టటకైన నాయభాగ్య
జీవితేనాడీయందు కాసింతయేని
సత్వమే లేదు : అభ్యాస సరణి నట్లు
త్రోసికొనిపోవుచున్న దేదోమహత్తు.

* * *

ఎంతదూరమో! అట్టులే యేగినాడు
గాని, యెప్పటి కంతమ్ము గానఁబడక
పోయె మైదానమున కింకపోవలేక
ఎండ వడఁగొట్టి యచట మూర్చిల్లి పడియె.

శని-వ అఖిలభా రత జాతీయ మహాసభ-హరిపురము, ౧౯౩౮.
వివిధ దృశ్యములు

రత్నగరి

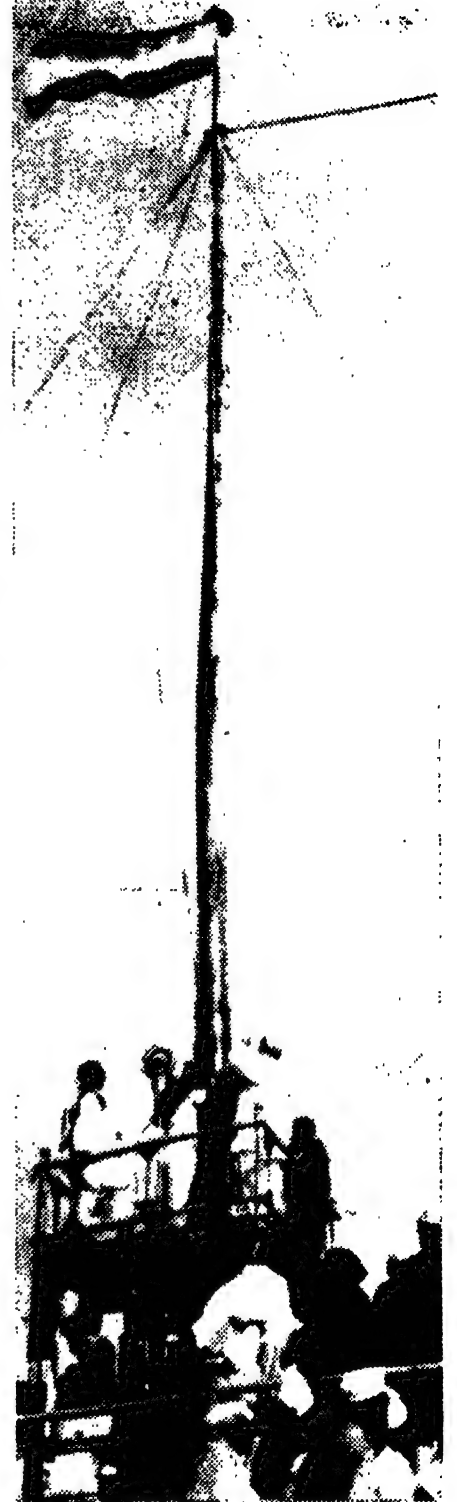
సింహద్వారము

పురుష

వాలంటీరులు

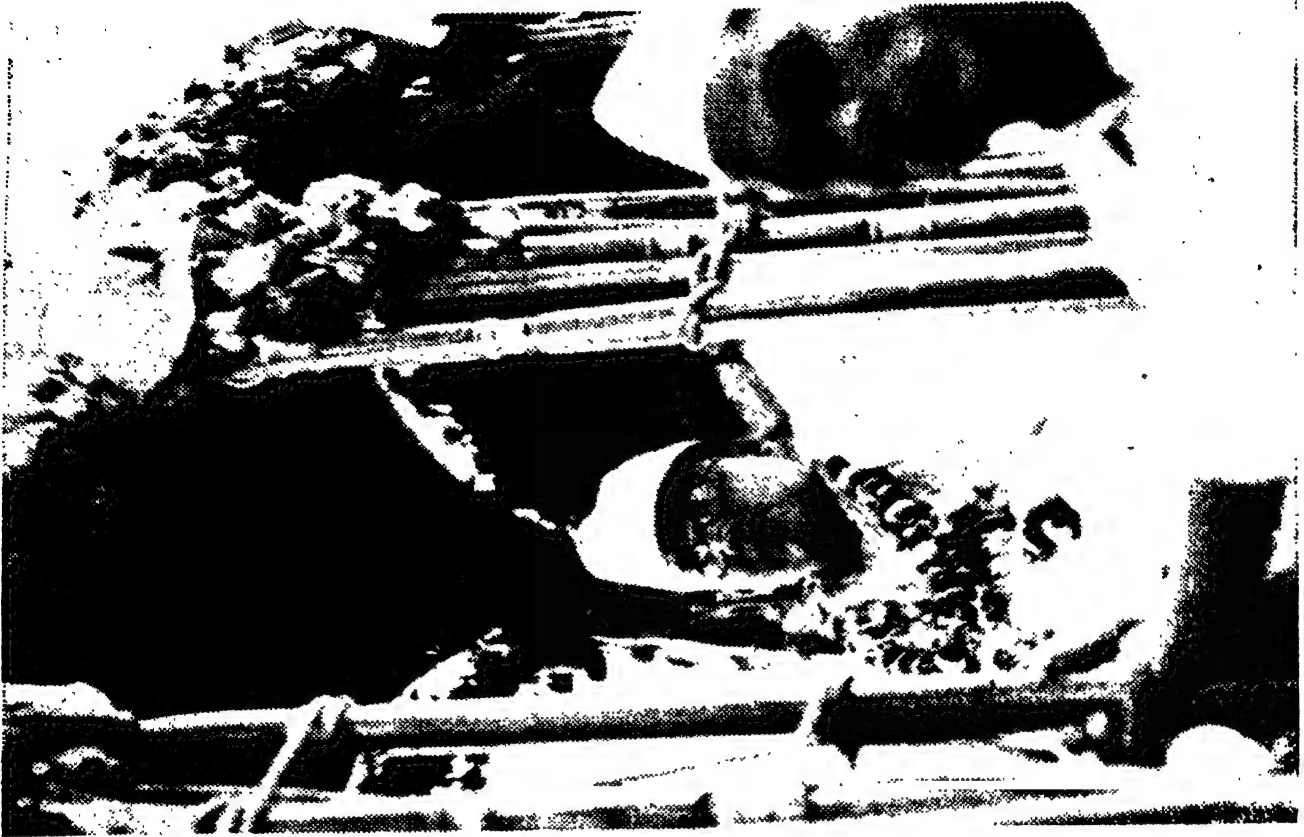
స్త్రీ-వాలంటీయర్లము

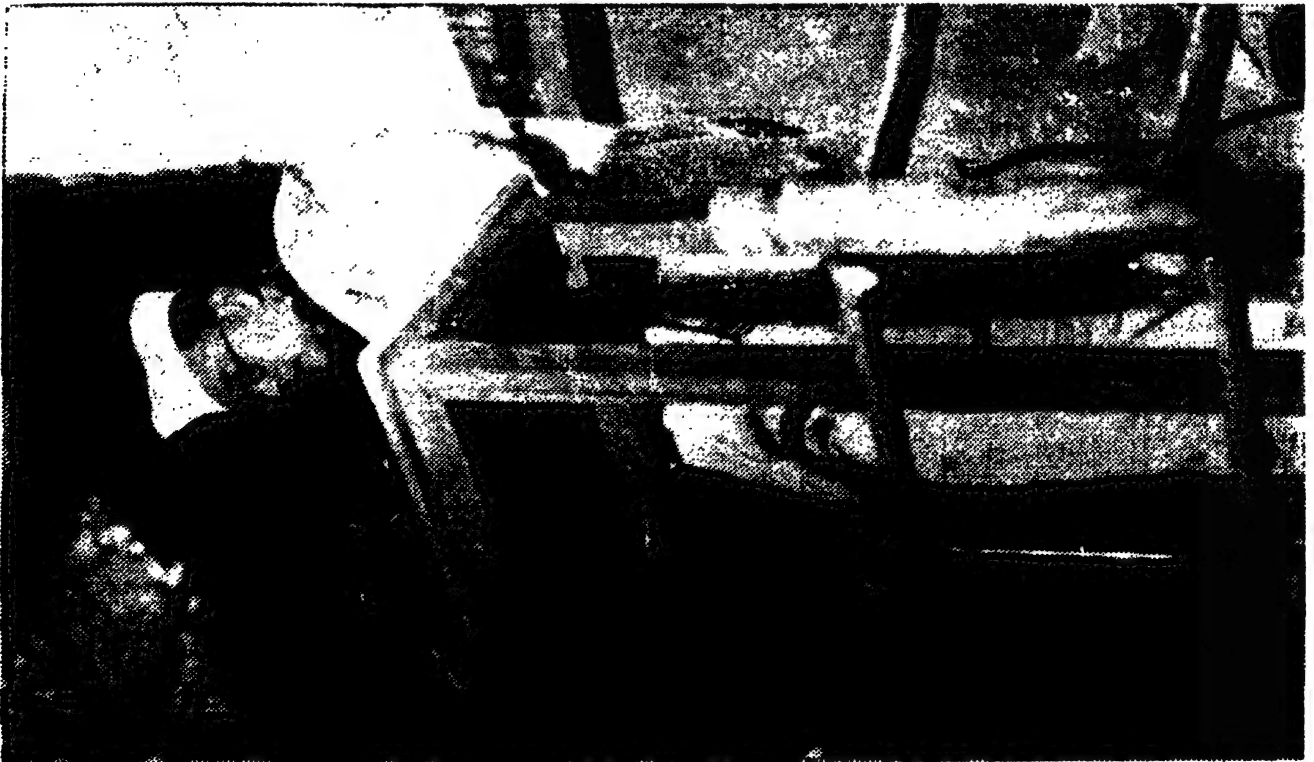
పతాకారోహణ మహోత్సవము

భారతి చక్రవర్తి సంగీత - పాల్కునూరి సంగీతము

పాల్కునూరి సంగీతము: అశ్వత్థామ

పాల్కునూరి సంగీతము: అశ్వత్థామ

గీ-వ అఖ్య భారత జాతీయ మహాసభ-హరిపురము, ౧౯౩౮, వివిధ దృశ్యములు.

వికల్పనగర నిర్మాణ శిల్పి : శ్రీసంపదలాల్ బోసు

శ్రీయుతులు నెహ్రూ, బోసులు-వెనుకటి, ఇప్పటి అధ్యక్షులు

విషయనిర్ణయ సభకు పాల్గొన్న ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వం,
శ్రీ తె. విశ్వనాథం, కళా వెంకటరావు, బి.బి.సు సామమ్మూర్తి, పల్లెంరాజుగార్లు

గాంధీమహాత్ముడు, బోనుమున్నగువారిగోష్ఠి

శిం-వ లోకాల భారత జాతీయ మహాసభ-హరిపురము, ౧౯౩౮, వివిధ వ్యక్తములు.

అధ్యక్షుని ఊరేగింపు. రథమునకు కట్టబడిన ఎడ్లు శిం

భారతి - ఈశ్వర సం॥ స్వామినామోనమః

ANDHRA PATRIKA

ప్రజాస్వామి ప్రాచీనము, పరిశ్రమము

న గ్న ది న మ హా త్మ వ ము

[లేడీస్ కల్చర్ క్లబ్]

చింతా కీ టీ తులు

[ఈ కథలో పంథాలూ పాత్రలూ కల్పితములు. వేనినీ ఎవరినీ ఉద్దేశించినవి కావు]

కళేశ్వరిని చూచుకొని నేను సారంగం ద్వారా యింటికివచ్చి ఆనగిస్తూలు తీర్చుకొని ఆరోజు న్యూసుపేజీలు చూచాను. సోఫామీద కూర్చున్నాను. ఆరోజున ఎంతవెల్లనో కళ్ళనుంచే ముట్టిన వచ్చేసరికి వచ్చేసరిగా వచ్చి చేసిన చిరుకళ్ళునూ, పొట్టి గోమగుర్రం కోరికల్లానూ చూచుకొని నవ్వుకుంటున్నాను. వచ్చేసరికి న్యూసుపేజీలు బల్బులూద వెళ్ళి, “ఏమిటి సమాచారం, సోటీ” అన్నాను, నాకు— కూర్చోమో— అని చెప్పాను.

“సోఫామీదేనా. నిూరు పానీ కని పెట్టకు ఉంటుంది చిన్నన పచ్చాను” అని నా భార్య, చేపించి బల్బులూక వెళ్ళి, గోమగుర్రం సోఫామీద రాక్కునువెళ్ళి, ఎదురుగా ఇంకో సోఫామీద, కూర్చుంటే, “ఏమిటి పేజీలు విశేషాలు?” అంది.

“సోఫామీదేనా. కాని నేను కని పెట్టకు ఉంటుంది ఈ వేళేమాత్రమే నీకు తోచింది చెబుకో?”

“ఈనేరేనా తోచిందని సోఫామీద కూర్చుంటే? ఎప్పుడూ తప్పులు పెడకడమే.” అంది.

“నో ఫియర్, ఊరికే మాటవరసకి అడిగాను, డియర్.”

“నాన్ కింగ్ జపాను పట్టు కొన్ని టైమా” అంది మాగృహకృత్యానికి సంబంధించిన విషయంలాగే.

“ఆ, కొద్దిసరివాయిగా — కేపో, ఎట్లుచో జపానువార్ల వశమూతుం దన్నమాట” అన్నాను.

“ఇంకా విశేషాలు?”

“తేకెటీగోకల్పుడను గురించి మంచి వార్తలు ఎవరో అనుభవజ్ఞుడు రాశాడు.” అన్నాను.

“నీ కల్పరా! ఎవరిక్కావాలి పోని ప్రక్క.”

“అందుకే నటి, నీకల్పం అంటే—

“తేకెటీగోల్ని పుట్టించడం పెంచుకో—”

“లేడీస్ కల్చర్ క్లబ్ లో?” అన్నాను.

“ఏమిటి?”

“మరింతలేదూ?”

“హమ్మల్ని ఆక్షేపిస్తే ఊరుకోను సుమండి, ఏమనుకున్నారో!”

“లేడీస్ కల్చర్ క్లబ్ లో పెంచుకో...”

“సోఫామీద రావాలెండి తెలివితేటలు. ఈ పాటికి భోజనానికి, లెండి.”

ఉమకుమార్ సంతో నా భార్య చేతి సంచీలో నస్తులు యిటా అటా నర్టి, కలలుతీసి బల్బుమీద వెళ్ళి, హెయిర్ పిన్నులూ, దువ్వెనా, అద్దమూ సారుగులో వెళ్ళి, కొన్ని కాగితాలు తీసుకొని వెళ్ళి తన పెట్టెలో వెళ్ళి తాళం వేసుకొన్నది. ఇద్దరమూ భోజనానికి లేచాము.

* * *

భోజనము చేసి వచ్చి తాంబూలం నములుతూ సోఫామీద వాలు తుంటే వచ్చుకాగితం మడత ఒకటి కింద కనిపించింది. నా భార్య సం చీలో కాగితాలు సర్దుకొంటూండగా కింకడి ఉంటుందని ఊహించి బద్ధ కంఠా వంగి కాగితం మడత తీశాను. బద్ధకుగానే మడత విప్పాను. మొదటి పేజీ చదివాను. ఉలిక్కిపడి లేచి కూచున్నాను. పల్లెక్రిక్ మాక్ తగిలి సంతోషం జరిగింది. ఆ మూలాగ్రంగా ఆ కాగితం చదివాను. “నటి” అని కేకతేశాను.

“ఏమిటా వెర్రికేకలు— వస్తున్నా నుండండి” అని ప్రక్కగదిలో నుంచి నా భార్య సమాధానం యిచ్చింది ప్రేమపూర్వకంగా! నా కళ్ళను నేను నమ్మవచ్చునా, నేను కలగంటున్నానా అనుకొంటూ వట్టి కాగితం చదివాను. నాకళ్ళు నన్ను మోసగించడం లేదా. వచ్చుకాగితం మీద బంగారం అడ్డన అక్షరాలు, యింగ్లీషు అక్షరాలు స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి.

నగ్న దిన మహోత్సవాహ్వాన పత్రిక — లేడీస్ కల్చర్ క్లబ్;— అని వైవి హెడ్డింగు ఉన్నది:

* * *
నగ్న దిన మహోత్సవమున, యీయేడు కొత్తగా జనపముకు కార్యనిర్వాహకవర్గమువారు సీతానినాగు కాబట్టి క్లబ్బునభ్యుదయించడమూ యిందు పాల్గొనవలసినవమూ, జయప్రదముగా నిర్వహించడమూ

నకున్న యిందుమాలముగా ఆహ్వానింప బడుచున్నాడు.

మరాలు-

౧. అందరికీ ఆసుమాలమైనదివ మే ఏర్పాటు చేసి తెలియజేయబడును కాబట్టిన్నీ అందరికీ ఆసుమాలమైన రహస్యస్థలమునే యీ మహోత్సవము జరుపుటకు నిశ్చయింపబడినది కాబట్టిన్నీ సభ్యురాండ్రందరూ తప్పక పాల్గొనవలసి యున్నది. పాల్గొనని సభ్యురాండ్రు తమ సభ్యత్వమును వదులుకోవలెనా వదులుకోవారి, లేదా, ఏళ్లే రూపాయలు క్లబ్బుకు దండుగైవా చెల్లించారి.

౨. సభ్యురాలు ఒక్కొక్కరికి నమృతమైన ఒక నేపితు రాలిని గట్టుగా తీసుకొనిరావచ్చును. పూర్వకాలపు విశంతువులైనా సరే. సభ్యురాండ్రకు వలెనే నేపితురాండ్రున్నూ, క్లబ్బురూపని అన్నింటికీ బద్ధులై ఉండవలెను.

౩. నగ్న దినమున పాల్గొనే సభ్యురాండ్రు గాని, యితర స్త్రీలు గాని ఎట్టివిధమైన బట్టి లూ—నూలువికాని, పట్టువికాని, ఉన్నివికాని, మరి ఏ యితర పదార్థములతో శుభ్రముగా రైనవికాని—కట్టుకోరాదు. ఏ శరీరభాగము అచ్చాదితము కారాదు.

౪. తీసివేయడానికి వీలైన నగలు తీసివేయాలి. తీసివేయడానికి వీలులేని నగలు—కడిమూలూ—చెవులకు పోగులతో బంధించిన లోలకులూ, జాకాబావంటి అభరణాలూ మున్నగు ఉంచుకోవచ్చును. ఎవరికైనా నల్ల పూసల పేర్లూ మంగళమాత్రాలూ ఉన్నట్లయితే అవి కూడా తీసివేయడం మంచిదని సలహా యిస్తాము సిరీస్ పెంటిమెంటూ, తెలివి తక్కువ సంజీవీలూ పెట్టుకోవడం మంచిది కాదుగదా!

౫. శరీరమున కంఠమాగాని, ఏ ఒక్క శరీర భాగమునకు గాని ఎట్టిపూతలూ పనికిరావు. ఫేసుపాడరు, స్నో, ఛెక్రీబ్లాసం, లిఫ్టిక్, గంభం, పగుళు, కుంభం, తలనూనె యిత్యాది పూత లేమీ పూసుకోరాదు. అందరూ తలనీళ్లు కుగించి ఆరోజున వచ్చి ఆవుత్సవములో పాల్గొనవలెను.

౬. జడలూ, ముడులూ వేసుకోరాదు. కొప్పు పెట్టుకోరాదు. తలలో పువ్వులూ, పిమ్మలూ పెట్టుకోరాదు.

౭. పాలుతాగే చంటిపిల్ల లున్నవాళ్లు పిల్లలను తీసుకొని రావచ్చును గాని యింటి వద్ద దారులకు వప్పుజెప్పవలె మంచిదని అట్టి వారికి సలహా యిస్తున్నాము.

౮. ఆరోగ్య సౌందర్యముల వృద్ధికోరకే ఈ నగ్న దిన మేర్పాటునని. కాబట్టి అందు కనుగుణంగా ఆంధ్రురూ సంఘాటన ప్రాంతాని ఆహ్వానిస్తున్నాము.

౯. ఈవిషయం సభ్యురాండ్రున్నూ, గాదలిదినవారి నేపితురాండ్రున్నూ నూనూ గూఢంగా ఉంచాలి. భర్తలకు సమేతం చెప్ప గాదు.

౧౦. మహోత్సవము జరుగదినమున్నూ, స్థలమున్నూ ముందుముందు తెలుపగలము.

* * *
ఇది సంగతి నేను కలకనడం లేదు. ఇదంతా యదార్థమే. మళ్ళీ కేక వేశాను “వటీ” అని.

వచ్చింది నా భార్య-వటీ! జపాను స్త్రీలు వేసుకొనే “కిమోనో” అనే చొక్కా తొడుక్కొంది. వల్లంతా పట్టుపువ్వులు, పట్టు ఆకులు, పట్టు పీతాకోకచిలకలతో మెరిసిపోతోంది. చీర కట్టుకోలేదు. చీరకు బదులు టర్నిస్త్రీలు తొడుక్కొనే లాంటి లాగు తొడుక్కొంది. మొహమల్ స్లిప్పర్లు తొడుక్కొంది. తాంబూలం నములుతూ వచ్చింది. నా భార్యను నేను పోల్చలేనంతమార్పు ఆ అలంకరణ మాలిడకు తెచ్చిపెట్టినది. వచ్చి సోఫామీద నాపక్కని కూచుంది. “వెల్, మైడియర్, ఎందుకు పిలిచారు?” అంది.

ఎంతో ఉత్సాహంతో నాకు ఆనందం కూర్చాలని కొత్తకొత్త అలంకారాలు చేసికొనివచ్చి నా పక్కని

కూచున్న నా భార్యకు ఉత్సాహ భంగం కలగజేయడం క్రూరత్వమని పించింది. నగ్న దినం సంగతి తరవాత మాట్లాడుకో కూడదా అనుకొన్నాను. లోపలనుంచి పుట్టుకువస్తూన్న కోపాన్ని, జెలసేని దిగమింగదలిచాను. కాకితం మడత నా భార్యకు కనిపించకుండా సోఫా కవరులోకి తోశాను.

“ఎందుకు పిలిచారో మాట్లాడకే?” అంది నా బుబుమీడికి వాలుతూ. “ఊరికేనే, అలస్యం చేస్తూ ఎందుకూ రావద్దని” అని అభ్యర్థమాడాను. “ఎరి ఆ వెర్రి కేక వేశారేమి?” అన్నది నామీసం వదులుగా పట్టుకొని.

“వెరికేకా; నేను కేకవేస్తే వెర్రి కేకాను, నువ్వు కేకవేస్తే కోకిల ఎందుకూను—అవునా?”

“మీరు తొందరగా బెంగగా కేక వెయ్యలేదూ? నిజం చెప్పండి.”

“నేను చూస్తే వెర్రి చూచాను, నువ్వు చూస్తే తుమ్మెదబె రూను—అవునా?”

“కాన్య” ధోరణిలో నడుతున్నారే? మను చరిత్రగాని చదువు తున్నారా ఏమిటి?” అంది మీసం నులుముతూ

“నువ్వు పిలిస్తే ఆజ్ఞాను, నేను పిలిస్తే మాటాను—అవునా?” అన్నాను మీసం వదిలించుకొని.

“నా పీచ్ కి ధోరణి ఎక్కువతోందే?” అంది నా క్రాపింగుజుట్టులో వేళ్లుపెట్టి తడుముతూ.

“మై డార్లింగ్” అని నడుంచుట్టూ చెయ్యివేసి దగ్గరికి లాక్కొన్నాను.

నా భార్య తల పాంపు వాసన వేస్తోంది. ముఖం పొడరువాసన. చెక్కిల్లి చెర్రీవాసన. కిమోనో మల్లి పువ్వుల వాసన. నా గదిలో అత్త రిపు చెల్లు పూసినట్లుంది. నాభార్య వల్లే వాలింది.

మల్లీ నగ్నదనం సంగతి పూజకం వచ్చింది. అడగా అనుకొన్నాను. అనందమయమైన నాగదీప శుద్ధ ససిమానేను చెయ్యడం మంచిదికా దనిపించింది. అయినా— మొత్తం మీద— అడగానే తిరుకు బెరుకుల ముండర మగవాళ్లు వత్త.....

౨

ఉదయనే కాల్వొక్క త్యాలు తీర్చు కొన్నాను. నాభార్య కాఫీ వైరాళాలు బల్లమీన తయారుచేసి ఉంచించింది. ఇద్దరిమూ కబుర్లు చెప్పకొంటూ కాఫీ పుచ్చుకొంటున్నాము. నా భార్య ఒక పెట్టెరు వేసుకొంది. ఎల్లవి చారలచీర కట్టకుంది. అది బహుశా ఉదయకాలపు ప్రస్తై ఉండవచ్చు.

“అయితే నటీ— ఈమధ్య నేనో పుస్తకం చదివాను. బహుశా నువ్వు చదివే ఉండవచ్చు. “న్యూ డిస్ట్రక్టు” దానిపేరు అన్నాను.

“ఒకపుస్తకమేమి? చాలా పుస్తకాలు చదివాను” అన్నది కాఫీ చప్పరిస్తూ.

“అయితే ఈ నగ్నసిద్ధాంతం నీకు సమ్మతమే సంతావా? అడవాల్లా, మగవాల్లా దిగంబరులై ఏకదేశంలో సంచరించడం ప్రమాదకరంగాదూ?”

“మీ కన్నీ ప్రమాదకరాలే! నాలుగు శతాబ్దాల వెనక ఉండవలసినవారు మీరు.”

“నువ్వు నాలుగు శతాబ్దాలు ముందుండవలసినదానవు కామా?”

“మాటలు నేర్చినకుక్కను ఛీ అంటు ఛీ అందిట.”

“న రేగాని, మనము ఒక సంఘంలో ఉన్నతిరవాత ఆ సంఘపు కట్టబాటలు.....”

“చాలైండి మీరూ మీపుచ్చు సంఘమూను. వితంతు వివాహమంటే, వివాకుల చట్టమంటే, రజస్వలా వివాహమంటే, నగ్నసిద్ధాంతం అంటే అన్న ప్రమాదకరములే మీకూ మీ సంఘానికిన్నీ.”

“అయితే ఒక ప్రశ్న అడగనా?”

“అడగండి. అందుకు నా ఆజ్ఞ కావాలా?”

“మరి నువ్వు వెడతావా నగ్నదన మహాత్మవానికి?”

నా భార్యముఖం వెల్లిబారింది. ఎరగ నట్టు నటిస్తూ అందికదా “నగ్నదన మహాత్మవ మేమిటి?”

“ఏమిటో నీకు తెలియదూ?”

“ఏమిటో అసలు చెప్పుదురా?”

“నీకు తెలియదూ?”

“చెప్పరుకాదూ! నా స్వీట్ డియర్ కాదూ! నా సోల్ కాదూ! చెప్పండి మరి!”

“నీకు ఆహ్వానం కూడా వచ్చింది కాదూ?” అన్నాను.

“ఎవరు చెప్పారు మీకు?”

“ఎవరూ చెప్పలేదు. నేనెరుగుదును.”

“అలాగా! ఎరిగుంటే దాచుకోండి!

నాకు చెప్పక్కర్లేదులెండి.”

“మీ క్లబ్బువారే జరుపుతారటగా” అన్నాను.

నాభార్య భయంతో అనుమానంతో తాగుతూ తాగుతూ ఉన్న కాఫీ అక్కడ ఉంచి లోపలికి వెళ్లింది. తనపెట్టె తాళంతీసి కాగితాలన్నీ పరీక్షచేసింది. నాగదంతా వెదికింది. నాకాగితాల్ని కిందామీదా పారే శింది. తనచేతి సంచీ తిరగా బోర్లా వేసి చూచింది. చిక్కమొహంతో వచ్చి మల్లీ నాయెదట కూర్చుని కత్తులు విసురుతోంది నామీద కళ్ళతో!

“ఇలాంటివనులు ఎప్పుడు నేర్చు కొన్నా” రంది.

“ఎలాంటివనులు?”

“దొంగవనులు - నాకాగితం మీరు తియ్యలేదూ!”

“కాగితం పారేసుకున్నావా?”

“మరే.”

“మరే అయితే అనుభవించు.”

“నాకాగితం తీశారాలేదా!”

“నిజం చెప్పనా?”

“నాకాగితం నా కియ్యండి.”

అని ఏడుపుమొహం పెట్టింది.

“నేను నీకాగితం తియ్యలేదు, కళా! నిన్నరాత్రి సోఫాకిందఉంటే ఏమిటో నని తీసి చూచాను” అన్నాను లేచి నాభార్యవెనక నిలబడి తలరాస్తూ.

“సంచీలోంచి పడిపోయింది కాబోలు.” అన్నది.

“కావచ్చు” అన్నాను.

“నాకాగితం మీ రెండుకు చదరవాలి?”

“చదవవద్దన్నావా?”

“నా కేం తెలుసు మీరు తీస్తారనీ?”

[illegible]

* * *

“ఓ, బలవంతమే. రహస్యంనుమండి,
ఎవరితోనూ చెప్పకూడదు నుమండి-”

“మల్లీ నీమీద ఒట్టెనుకొమ్మంటావా?”

“నామీద ఒట్టెనుకొమ్మననులెండి—ననండి. ఆడవారం రాత్రి పది గంటల . మూడుగంటల మధ్య దీని స్తంభాని కెదురుగా ఉన్న బీచిలో నగ్నదిన మహోత్సవం జరిగుతుంది.”

“రాత్రి చీకటికాదా.”

“వెన్నల రాత్రుల్లి కాదండి.”

“అవును అన్నట్టే; రాత్రి నీచి బడ్డన చలివెయ్యదా?”

“ఒక్కోవడానికి సిద్ధపడ్డాము లెండి. ఎవరితోనూ చెప్పకండినుమా. మీ రొక్కరే రండి.”

“మాస్తాను.”

“మాడ్డంకాదు. తప్పక రావాలి!”

* * *

క్లబ్బు మొందరూ మహోత్సవం జరపడానికి మార్గా లాలోచించుకుంటూనే మొందరూ భర్తలము మేముందరమూ దానిని చెడగొట్టి ఉపాయాలు వెదుకుతున్నాము.

ఒకరోజు ముందునుంచీ క్లబ్బు మొందరూ క్లబ్బులోనే ఉండిపోవడం మొదలుపెట్టారు. అక్కడే భోజనాలేర్పాటు చేసుకొన్నారు. అక్కడే పడకలు ఏర్పాటు చేసుకొన్నారు.

ఆకారణంవల్ల భర్తలందరికీ కొంత తీరుబడి చిక్కింది. మేమంతా మాయింట్లో నమావేళమయ్యాము. మన హిందూదేశంలో మన స్త్రీలు యిటువంటి పనులు చేస్తున్నారంటే లోకములో హిందూ స్త్రీజాతికంతకీ అవమానకరంగా ఉంటుందనిపిస్తే, హిందూ స్త్రీల మాన మర్యాదలు

కాపాడేబాధ్యత పురుషుల మీద ఉన్నదనిపిస్తే, తత్కారణ మున ఈనగ్నదిన మహోత్సవం జరిగకుండాచెయ్యక. భర్తమనిపిస్తే తీర్మానించు కొన్నాము. ఈఉత్సవము జరిగేస్థలము కాలము ఎటునుకోవలసి అవసరం ఉన్నదనుకొన్నాము. స్థలమూ కాలమూ నాకు తెలుసునన్నాను. నాతోబాటు అక్కడిపురుషులందరూ మాకు తెలుసునంటే మాకు తెలుసునన్నారు. అందరికీ తెలిసిపెట్టలము — పడకలకెదురుగా బీచినడ్డం. అందరికీ తెలిసిన కాలము — ఆడవారురాత్రి పదిగంటలకీ మూడుగంటలకీ మధ్యకాలం. ఇక దీనికి ఆటంకములు కలుగకెయ్యవలెననిగా అనుకొన్నాము.

‘ఆడవాళ్లను ఆరోజున యింట్లో బాంధవకూడదా?’ అన్నాడు ఒకపెద్దమనిషి. --స్త్రీస్వభావం బలియనివాడు, ప్రాణాలకు పోగొచ్చి!

‘ఆడవాళ్లకు నగ్నం బట్టల ఆనచూ మనిషించవచ్చుచేమా?’ అన్నాడు ఇంకోడు ఫనికుడు.

‘వాళ్లతో పాటు మనమున్నూ అక్కడ అప్పుడు తయారవుతేనో?’ అన్నాడు యింకో బుద్ధిమంతుడు. ఈ ఉపాయం బాగుందంటే బాగుందని అందరమూ వ్యవహరించుకొన్నాము. అందరమూ, ఆరోజున, గూఢమార్గాన్ని బట్టి ఎవరికీ తెలియకుండా బీచికి చేరుకోవడానికి నిశ్చయించుకొన్నాము.

అయితే ఒకసందేహం కలిగింది. ఒక వేళ స్థలమూ కాలమూ విషయమై ఏమైనా మోసం జరిగిందేమా? ప్రతిభర్తా యీవిషయం తనభార్య

చెప్పగా తెలుసుకొన్నట్టే చెప్పాడు. భార్యలందరూ భర్తల్ని ఒకమోస్తరుగానే మోసంచేసి ఉండరనిపించింది. ఏమైనా స్థలమూ కాలమూ అనే అని నిశ్చయము చేసుకొన్నాము.

౪

ఆడవారు బీచిమీద గంటలకు భర్తలందరమూ మాయింట్లో నమావేళమయ్యాము. మోస ముండినని నిశ్చయించడముకోసము స్త్రీబుద్ధివహారాలు తెలుసుకొందున్నాము.

స్త్రీలకు చెందునట్టి ఒక్కక్కతారు నమ్మించింది. రావలసిన మునుకేనుకొన్న ఒకస్త్రీ కాలంలో ఎక్కువోసేదట. అరలు చివుకొని కారు బీచికి వెళ్లిపోయింది. ఇది తెలుసుకొన్న మృత మూకు ధర్మం కలిగి ఒకరినొకవార ఒకరము చేరుచు మాగ్గాల్నిబట్టి బీచికి బయలుదేరాము.

పది దాటింది. మొందరమూ అనుకొన్న ప్రకారము పద్మంభము వెనక చేరుకొన్నాము. కాట్ల వస్తున్నాయి. స్త్రీలు దిగుతున్నారు. స్త్రీలు మునుగుతోనే బీచివడ్డనతిరుగుతున్నాట. రావలసినకాట్లన్నీ వచ్చినట్టే తోచింది. అందరుస్త్రీలూ దిగినట్టే తోచింది. గుంపులు గుంపులుగా స్త్రీలందరూ చేరుకొని ఏవేవో కబుర్లు చెప్పకొంటున్నారు.

స్త్రీలు తమబట్టలు వివర్జించుకోవడం మొదలు పెట్టడంతోనే మేము మరుగునుంచి వెల్లిడిస్థలమునకు, వారికి బాగా కనిపించే స్థలమునకు రావలెనని నిర్ధారణచేసుకొన్నాము. పడకొందుగంట లైంది. స్త్రీలు

యభావకారం తిరుగు తున్నారు. నగ్నలు కాలేదు. పన్నెండు గంటలైనది. ఏమీ మార్పులేదు.

నూకు కారణం తెలిసింది కాదు. మమ్మల్ని కనిపెట్టి ఊటూరా వాళ్లు అనుకొన్నాము. మేము కోరిన అదేగదా! వాళ్లు నగ్నదనమును భగ్నము చెయ్యడమే మా ఆశయముగదా! అది ఈజేనుతాత్పర్యమునకు మూకు సంబోధముగానే ఉన్నది కాని—జింకం చచ్చవలసి వస్తే—మా కంకరికి ఒక పదంగా ఆశాభంగం కలిగింది. ఎందుకన్నదాన్ని భగ్నం చెయ్యవలయునన్న మా మనస్సులు నగ్నలను చూడటానికి తహతహపడుతూనే ఉన్నది.

ఒంటిగంట లయింది ఏమీ మార్పు కానరాలేదు. మూకు విసుకైంది. నీటి వేళ్ళోటి. నిద్రకు కళ్లు బరువెక్కుతున్నాయి. చంద్రుడు సెచ్చిమదిక్కు చేరబోతున్నాడు. చంద్రకాంతిని ఇరగితిని రానిమిద లాలిస్తున్నాడు సముద్రుడు. సముద్రశోష చిక్కులను కప్పింది.

మేము ఒకరొకరనుబీచికి చేరుకుంటున్నాము. నీరుపారి తడిసి గట్టిపడిన యిసుకమీద నడిచి వెళ్లాము. స్త్రీ గుంపును సమీపించాము. నా భార్య కోసం నేను వెదికినట్లే యితరులు న్నూ తమభార్యలకోసం వెదుకుకొన్నారు. నా భార్య నాకు కనిపించలేదు. వాళ్ల భార్యలు వాళ్లకు కనిపించలేదు.

రెండుగంట లయింది. అందరమూ మళ్లీ నీవస్తంభం దగ్గర చేరుకొన్నాము. ఏమిటిది అంటే ఏమిటిది అనుకొన్నాము.

మనలను మోసంచేసి వాళ్లెక్కడికో పోయారు అని సిద్ధాంతం చేసుకొన్నాము.

మరి యీబీచిని యీ స్త్రీరత్నము లెవరు?

పరిశీలనగా చూచిన ఇద్దరు ముగ్గురు పెద్దమనుష్యులు—

“వాళ్లు దానీవాళ్లు చూడలేదా?” అన్నాను.

మూడుగంటలైంది. నీచిలో స్త్రీగూ పులు కరిగిపోతున్నాయి. చంద్రుడు అస్తమించాడు.

మేము ఇంటిమొహం పట్టాము. తల ఎగిరి గుడ్డలు విరిచుకొని! కాళ్ళు మమ్మల్ని పొదుచెస్తూ పారిపోతున్నాయి దానీవాళ్లతో కూడా.

సముద్రమహా తన శోషతో మమ్మల్నేలిచేస్తున్నాడు.

గి

నోవవారం ఉదయం యింటికి చేరుకొన్నాను. భర్తలందరమూ కాలవ ఒడ్డున ముహూలు కడుక్కొని ఏవిధంగా అలిగిగాని ఈ భార్యలను నశము చేసుకోవడమో ఆలోచించి యిల్లకు చేరుకొన్నాము.

నా భార్య కాఫీ, టిఫిన్ సిద్ధంచేసి ముసిముసి నవ్వులతో, నేను గుమ్మం దాటడం కోసే “గుడ్ మార్నింగ్, డియర్” అన్నది. నా కాళ్ళర్యానేసింది. నా భార్య యింట్లోనే ఉన్నదే. నగ్నదిన మహాత్మవం జరగలేదు కాబోలు అనుకున్నాను. “గుడ్ మార్నింగ్, డియర్” అని ముభావంగా చెప్పి లోపలికి వెళ్లి పోయాను.

“అవశిష్టాలు తీర్చుకొని చచ్చన రండి కాఫీకి” అంది.

“ఊ” అన్నాను.

* * *

కాఫీ తాగుతున్నాము. నా భార్య నాకేసి తిరిగి, “పాపం, ఆ శాభంగం కలిగింది కాబోలు, సారీ!” అన్నది. “ఎందుకు మమ్మల్ని మోసంచేశారు?”

“మిమ్మల్ని ఒకరినే రమ్మంటే అందరినీ ఎందుకు తీసుకువెళ్లేరు?”

“నేను తీసుకు వెళ్లే లేదు. వాళ్లంతట వాళ్లే వచ్చారు.”

“ఈ మొగాళ్లతో చెప్పితే కార్యాలు యిలాగే జరుగుతాయని మాయ చేశాము.”

“ఎందుకంట యీమాయ. మమ్మల్ని రానద్దంటే మానమా?”

“మానమా, పాపం? రాత్రల్లా నీవస్తంభాన్ని ఆశ్రయించారా? బీచికి వచ్చిన దానీవాళ్ల ముహూలు జరకాయించి చూశారా? ఆ శాభంగం కలిగిందే, పాపం?”

“అప్పుడే ఎలాగ తెలిసింది నీకూ?”

“కాళ్లు వచ్చాయికామా.”

“ఈమోసం చాలామీన్ గా ఉంది.”

“ఇందుకు మీరే కారణం.”

“నేనా?”

“ఆ ఆహ్వాన ప్రతిక మీ చేతులో పడకపోతే ఏమీ ఉండకపోను.”

“ఎందువల్ల?”

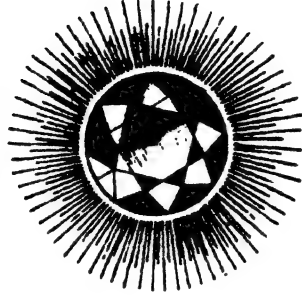
“నేను వెళ్లి చెప్పాను — యిటువంటి ప్రమాదం కలిగిందని. ఎలాగో భర్తలు- భార్యలవద్దనుంచి యీవిషయం గ్రహిస్తారని ఊహించి మిమ్మ

మేలురకము

వజ్రములకు

(ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము

ఒకటే ధర

(ప్రత్యేక ఖ్యాతి

మేలురకము

సుప్రసిద్ధ

సురాజ్ మల్ సా

318, ఎన్.పి.ఆర్. రోడ్,

మదరాసు.

RAYMALT

విటమినులు కలిగిన ఆహారము
ఏ, బి, సి, విటమినులు యిందు కలవు.

బాల్యమునందు జబ్బు చేసిన వారికి
చుర్యలులకు, నరముల బలహీనతకు
కడు అవసరము

BENGAL CHEMICAL

CALCUTTA :: BOMBAY

మద్రాసు ఏజెంటు:—

యన్. దేశాయి గౌండర్స్ అండ్ కో.

41 బంజరు వీధి.

పోషకాహారము,
పిన్నలకు, పెద్దలకు, ఆరోగ్యవంతులకు,
జ్వరముచే బాధపడినవారికి సులభముగ
జీర్ణమగును.

నాన్యమైనవి కావలెనంటే బి. ఏ. వజ్రములనే కొర్రుడు

వజ్రములకు బదులుగ పనిచేయును. కిరకాకులలోగాని, పొందికలోగాని అసలు వజ్రములను
పోలియుండును. బి. ఏ. వజ్రములు ప్రజామోదితమును, అదరణము బడసినవి.

ప్రేమ పూర్వకముగ నీబంధువులకుగాని, మిత్రులకుగాని బి. ఏ. వజ్రములను బహుమతిగా
నొసగుము. కలకాలము అవి జ్ఞాపకార్థముగ నుండగలవు.

మేలురకము బి. ఏ. వజ్రములతో తయారుచేయబడిన తోడు తయారు ఈ క్రింది శబ్దము వార
కుం. వాణ్యమైన సవరం కంగారునకు పూర్తియవ్వబడినది.

1 క	క్యారటు	14 రాళ్లు	పొదిగినవి	జత	రు	25-0-0
1 1/2	"	"	"	"	రు	28-0-0
1 3/4	"	"	"	"	రు	30-0-0
1 3/4	"	"	"	"	రు	32-0-0
2	"	"	"	"	రు	34-0-0
2 1/2	"	"	"	"	రు	36-0-0
3	"	"	"	"	రు	40-0-0

విడిరాళ్లు:— క్యారటు సైజునకు 8 రాళ్లునుండి 30 రాళ్లువరకు రాయ 1 రు 1-0-0 చొప్పున

1/2 క్యారటు రాయనుండి 1 క్యారటు రాయవరకు 8 క్యారటువరకు క్యారటు 1 రు 2-0-0 చొప్పున

అర్జునకొరక:— బి. ఏ. డైమెండు కంపెనీ! పోస్టుబాక్సు 681 రంగూన్

ద్రావిడభాషలో శ్రీ గోవాదేవి (అండా శమ్మ) కనిపించిన 'తిరుప్పావై' అను ముప్పది 'పాసరము'లకు 'సప్తపదులు' కేయూరప ముల తెలుగునేత. మాంలములోని ఒక్కొక్క 'పాసరము' ఇంకా ఏదో చిరణములు గల పాటగా మార్చబడినది. ఇది ప్రసిద్ధాంతకవయిత్రయన ముద్దపకనిచేరనింపబడిన దని ప్రతీతి. ఆ ప్రతీతి వనరనింపజేయవలసినదనివంటి 'శృంగార కావ్యగ్రంథ మంబి' వాగు పునర్విమల 'చాధికాసాం త్వము'గోవాలు దీని చేర్చి, శ్రీ వెంపటి నాగభూషణం, ఎం. ఏ. గారి 'చంద్రావళి' తోగూడ ప్రకటింపియున్నాడు.

రచనావిధము గ్రంథమంబిని గాని సుప్రదాన కావ్యమునా. శ్రీ శేషుని ప్రభాకర శాస్త్రిగారిచే ప్రకటితమైనవను గ్రంథమునూర్చి క్రిందివిధమున ప్రాసీ యున్నాడు—

“శ్రీ శేషుని ప్రభాకరశాస్త్రిగారు ఈ కవయితో, తాము చేయుచున్న పాద య్యము... తెలుసుకొని... చూడండి... కాదు. ఉపలభ్యమైన—ముద్దపకని ప్రపకలలోని పాటలను—శ్రీశాస్త్రిగారు ప్రపక వళను ప్రకటింపి—మార్చినో—పరిష్కరింపింపి—మిగిలిన ఇచ్చి పాటలనుగూడ నన్ను 'చాధికాసాం' ధర్మమునాక లాగిగా—తెలుసుకొనించి చెప్పింది కితో, 'సప్తపదులు'—ఒక 'పుష్పక' క్రింద ప్రసరించాడు. శ్రీ శాస్త్రిగారు... ముద్దపకనిగారిని అనుసరించి, 'సప్తపదులు' మిత్రాగ్రంథమును ప్రారంభించి, ద్రావిడ భాషలకు నివరణద్రావిడ భాషలను—ప్రదాదమేమి ఉంటేనాడు.....

అతడు అనుకున్నాడే ఉన్నందువల్ల... రచనాశక్తిగ్రంథమును ఏమికాని—గ్రంథమున, ఛందోత్పత్తి, ఏకరూప మిచ్చిశ్రమ—శ్రీ శాస్త్రిగారు—వంద్యులు.

ముద్దపకని—ఒక్కడే—పది 'పాసరము'లకు మాత్రమే తెలుగుగీతములు మార్చినదేమో అని నిన్నున్నది. గ్రంథమంతా ఆమె రచించినదని నిశ్చయించి అయినా ఎక్కడా లేనట్లువల్ల. పైగా, మొదటి పద—ముప్పదిగా—లలోనూ

సప్తపదులు

2000 సం. వెంటర్ సమయ్య

...చంద్రవంతులు. ఆవర్తనోగములకే ఆలవకే ముద్దపకని, అలా చేసి ఉన్నచందం లోనూ... అలాచేయించి ఏమీ లేదు...”

పయి వ్రాతలోని విషయములు కొన్ని సంశ్లేషికరముల కావు* కావున 'సప్త పదులు' తత్త్వమును ఎటువంటి శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రిగారితో ఈ విషయములూర్చి ప్రస్తావించిని.

వాగు ప్రారంభించి ప్రకటించిన 'సప్తపదులు' ప్రతి వారిమొదట పేజీ; అది ౧౦౨౩ సం. న శ్రీ కమప్పరి నాగ్గింజేయకగారు ప్రము నింపించిన 'స్వీకృతకావ్య'లో ప్రకటింపబడింది. ప్రకటింపిన తేదీ లెవని ప్రకు లెక్కించుకొనినా లెవని అదిరకాలము పడే చ్చిపోయినది. ఈ యంశమును దిను పును శ్రీ శాస్త్రిగారు 'సప్తపదులు' కర్తృత్వోపయోగమున తమనును సంశయాలు కలిగి చెప్పియు, తాదాగ్రంథము కలిగిమై యున్నదనియు, కలిగిభాగములను ప్రారంభించి, తొలి పదిపాటలను పరిచేన శ్రీ పంచాంగుల చక్షిణామూర్తిశాస్త్రిగారు (అప్పటి తా త్కలికాంధ్రపంకేలు, మద్రాసు ప్రాచ్య లింగ పుస్తకభాండాగారము) సప్తపదులు ముద్దపకనికృతిను అని చెప్పి ఉచిత మని ముదించి దినియు చెప్పియున్నాడు.

ప్రాచ్యలింగ పుస్తక భాండాగారము లోని వ్రాతప్రతిని పరిశీలించగా నందు సంకీర్ణలచేసిన నివరణలు చాల కానవచ్చి నవి. అంతటి మొదటి పాటలోని నివరణయే

* ఈ యంశమును 'చాధికాసాంత్వనము'— 'సప్తపదులు' అను గ్రంథమునను ముదించి యుంటిని. చూ. భారతి. సం. ౧౮. సం. ౧౮.

గ్రంథకర్తృత్వమునే తారుమారు చేసినది. అంతటి మొదటిపాట—

'శ్రీనివాసగురు వి... చిత్రమును ముద్ద పడి...' అని యున్నది. సంకీర్ణలు 'గురుకు'ను 'గురుల'గా మార్చి, 'చి'ని 'త్ర'ని పుచ్చి, 'చిత్రమును' ను 'చిత్రమును' గా మార్చి 'ముద్దపడి' ని 'ముద్దపకని'గా సాహసింది పరిణమింపజేసిరి. కాగా వారిపాతము 'శ్రీనివాసగురు (చలది) చిత్రమును ముద్ద పకని' అనునీని ఏర్పడినది. విషయ విష్టుం జేగా 'సప్తపదులు' ముద్దపకనికృతినుకా వనుటకు తేలు సాధనము లభింపమిచే ఆవ్యవహారమే తెలుగునాట చెల్లుబడిలో నున్నది; శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారుగూ తమ తీర్మానలో పయిపద్ధతినే అనుసరింపవలె వచ్చినది. వ్యవహార ప్రవర్తకులు శ్రీ చక్షిణామూర్తి శాస్త్రిగారు. †

పరిష్కర్తల నిర్ణయాలు నటుంచి, ఉపలభ్య ప్రామాణ్యము చెరిగియు పరిశీలించినచో మూలము 'శ్రీనివాసగురు విష్టుచిత్రమును ముద్దపడి' అని యూహించుట కవకాశము వున్నది. 'చి', 'చి' ల వ్రాతలో నొక టేకీతి నుంతులు వింతకాదు. 'చి' ద్విత్యాభావము లేఖకప్రమాదవలనను. ఇట్టి ప్రమాదములు సర్వసాధారణములు.

పయిని నిర్ణయించుటకును ప్రమాణాంతరములు కావలసియున్నవి. 'సప్తపదులు' ముద్దపడి 'చేక్కింపడంబు శ్రీ శేషునిరమణ కవు లొక వ్యాసమును వ్రాసెట్లు జ్ఞప్తి' అని శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రిగారు 'తాంపులచే నేను శ్రీ మాపాటి, కంకలు గమణాచార్యులు

† ప్రాచ్యలింగ పుస్తక భాండాగారము లోని 'ఆర్. సం. ౨౨౧' అను సంఖ్యగల కాతపుర బ్రతిలోనే ఈ అసమగ్రపు 'సప్త పదులు' ౧౦ పాటలు ఉన్నవి. ఆ ప్రతిలో వరుసగ 'గోపాలకృతము, నిరసంహ కృతము, సప్తపదులు, (సప్తపదాలు ?) గుక్మిణీగోపాల సంవాదము, ఆంధ్ర ప్రకరణము' అను గ్రంథములున్నవి. లేఖకుడు 'J. కాకపతిరావు; ప్రతి గ్రంథముచివట 'కంకెగు అయినది; P. చక్షిణామూర్తి శాస్త్రి' అని లిఖింపబడి యున్నది.

గారి కొక బాబు వ్రాసితిని. వారు 'శ్రీనివాస దేశికులు' రచించిన 'సప్తపదులు' ముద్రితము లయియున్న వనియు, ప్రస్తుతము ప్రతులు అలభ్యము లనియు తెలుపుచు పరిచయము లేకున్నను నన్ను నమ్మి వారియొద్దనున్న ఏకైకప్రతిని పంపిరి. శ్రీ పురాణం, సూర్యనారాయణ తీర్థులు గారు వాత్సల్యము చూపుచు శ్రీ ప్రభాకరకాస్తులుగాను నెలువజరిగిన 'సప్తపదుల' ప్రతి నెరుగిచ్చిరి. వీని పాఠమునకే 'సప్తపదుల' ఉన్నరూపు నెలుకపఱచుటకు వీలు కలిగినది. వా కీ యవకాశము గల్గించిన పయి పండితరేయమునకును ధన్యవాదములు.

శ్రీ వేంకటరమణాచార్యులుగారు పంపిన గ్రంథముపేరు 'తిరుప్పావై' దానిని నైజాము రాజ్యములోని 'గార్ల' నగరమున నుండిన 'వేంకటేశ్వరగ్రంథాల' వారు ప్రకటించిరి. క్రా.శ. ౧౮౭౨ నైజాన ౧౨ ఫుటల పరిమితి గలిగి, దానిని రచించినవారు శ్రీనివాసదేశికులు.

'శ్రీనివాసదేశికులు పాశ్చర్యములోని భావముల జక్కగ నొక్కటియు వీక్షకుండు నచ్చటచ్చట విశేషార్థమాచకముగ నైతే మాంధ్రీకరించిరి. ఆంధ్రీకరణము పద్ధతులుగను, సప్తపదియును పాటలుగను నున్నది.' అంతియ కాక గ్రంథసంపాదకులగు శ్రీ చిలుకూరు, శ్రీరాములుగారు మార్చిన టీకతోగూడిన ప్రవిడపాకురములును, (మూలమును) ఇందుఁ జేర్చబడినవి. ఆ 'సప్తపదుల'కొలిసి—

'శ్రీనివాసగురుడు విష్ణు
చిక్కుకూర్మిముద్దుపట్టి
పూనిచేయు ద్రవిడపాట
లోని భావమా,
చెలిగి తెలియగాను వాడు
జిహ్వకొనను నిలచి యిటుల
పలికె తిరుప్పావు సప్త
పది పదంబుగా'

అనియును, చివరిపాటలో—
'వానిలిగ నిటుల శ్రీని
వాసదేశికుండు తిరు

ప్రాప్తభావ మెల్ల సప్త
పదులు సూర్పిరి.'

అనియు కలదు. కాఁగా గ్రంథము శ్రీనివాసదేశికులు రచించినదే అనుటకు సందేహము లేదు. ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారపు బ్రతియను ఈ విషయమున విరుద్ధము కాదు.

* * *

శ్రీ ప్రభాకరకాస్తులుగారు ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారములోని ప్రతియందలి తప్పలను, శైథిల్యములను ఎన్నిటితో సవరించిరి; "విచిత్రతావధానీత్యాది కీరుదాంకితులును, అతిలోకసామాన్య ప్రతిభాకాలులును, అక్షింపవిద్యాంసులు నగు శ్రీ పండిత టి. లక్ష్మణాచార్యులవారి యుపన్యాసముల ననుసరించి' వ్రాయఁబడిన 'తిరుప్పావై' తెలుగుటీక సాహిత్యమున మిగిలిన ౨౧ వా రములను రసవంతములుగ ననువదించిరి.

శ్రీ వేంకటేశ్వర గ్రంథాలవారు (గార్ల) ముద్రించిన ప్రతిలోని పాఠములును, ప్రాచ్యలిఖితపుస్తక భాండాగారపు ప్రతిలోని పాఠములును, చాలవఱకు సరిపోవుచున్నవి. కాని శ్రీ కాస్తులుగా మార్చిన సంస్కరణమే మూలాభిప్రాయమున కనువుగ నున్నది. మచ్చునకు మూడుదాహ్మకులు—

౧. మొదటిపాటలోని ౫ వ పాదము -
గ్రంథమాలవారి ప్రతిపాఠము -
'న్యాయకారియైన నంద
నందనుండు శ్రీయశోద
తోయబాషి సింహాశివు
తో సమానుడే ?
ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకాలయములో పాఠము నిల్లేయున్నది.
'న్యాయకారియైన నంద
నందనుండు తోయబాషి
శ్రీయశోద కనిన సింహ
శివు గాఁడతే ?
అనునది శ్రీ కాస్తులుగారి సంస్కరణము. ఇదియే అన్వయమున కనుగుణము. నెఱుకటి వననిర్వర్తములు. ఇచట మూలమున—
'యశోదై యశోభ్యుదయై'

అని యున్నది. 'యశోదాదేవికి సింహాశోరమువంటి కుమారుడు' అని దాని తాత్పర్యము. ఈ మూలము శ్రీ కాస్తులుగారి సంస్కరణమునకే అనుగుణముయినది.

౨. రెండవపాట ౨ వ చరణము:—
గ్రంథమాలవారి ప్రతి-
'పాలనెల్లి మీద నిల్వ
పొన్నునన్న పరుని సాద
మగలములను బాడి నెమ్మ
ముట్టుకుందము.'

వ్రాతప్రతియందును ఇట్లే యున్నది. శ్రీ కాస్తులుగారి సంస్కరణము—
'పాలనెల్లిఁ బాఁపనెల్లిఁ
బండుకొన్న పరునియందు
నొలిఁ గొల్చి నేయి, పాలఁ
గ్రోలఁగూడదు.'

దీనిమూలము—
'పొల్కెడలులో నైయ న్నయిస్త
పరమనకి పాడి
నెయ్యుణ్ణోమ్ పొల్కెణ్ణోమ్.'
'పాలనముద్రముపయి మోగనిద్రెఁగొన్న
పరమపురుషుని పదములఁ గొల్చి, నేతిని, పాలము ముట్టక యుండు' మని మీఁదిమూలమునకు అభిప్రాయము.

౩. మూడవపాట మూడవ చరణము గ్రంథాలయప్రతి-
'ప్రేమమీరగాను మనము
నోమునంటి నీరులాడ
నేమమలర నెలకు మాఁడు
క్షేతిని వానలూ'

ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకాలయ ప్రతిలోని పాఠము నిల్లే యున్నది.
శ్రీ కాస్తులుగారు దీనిని—
'ప్రేమమీరఁగాను మనము
నోముపట్టి నీరులాడ,
ధూమిమీఁదఁ గురియు నెలకు
మాఁడు వానలూ.'
అని సంస్కరించిరి.
ఇచటి మూలము—

‘నాథో! నన్నుజిక్కు చాచి
నీరాడినాలో,
తీగిట్టి నాడెల్లావ తిగ్గో
ముమ్మారిపెయ్యదు.’

‘మనము వ్రత మొనర్చుటకు చేరి స్నాన
మొనరింపజేయున నెలకు మాఁడువాడలు కురి
యు’నని తాత్పర్యము ‘వ్రతముసట్టుట’కు
‘వ్రతమునంటుట’ నని నగుననువాదముకాదు.

ఇట్టి వింకను గాల కలవు.

పయి విషయములబట్టి సంస్కారము
ప్రశస్త్యము వెల్లడికాగలదు.

శ్రీ కాస్తూరిగారు స్వతంత్రించి యొన
ర్చిన ఇరువది పాఠముల అనువాదమును
మఱియున కర్తవ్యము ననుసరింపఁచి, శ్రీ
శ్రీనివాసగురుల అనువాదముకంటె మిన్నయై
యున్నది. మచ్చనకు రెండుదాహరణ
ములు—

మొదట పాఠము (మూలము)—

‘కృష్ణక్షేత్రో పిన్ శేష్ఠ
కానమ్ శరస్థాభ్యమ్,
అత్యోష్ఠమిల్లాద
నామక్కుల శ్చవన్తై
వృజిచి పిన్దవై
పుణ్ణియన్ నామై నోమ్
కుత్తై వోష్ఠ మిల్లాద
గోవిందా వృన్దాశ్చ
మజనలో నమ క్కిణ్ణో
కక్కు వోరియాదు
అతీమాద పిత్తగో
మన్వి నా లవన్తై
చ్చిటుచే రక్షైత్తనవుమ్
పిణియదళాచే
యితైవా నీతారాయ
పత్తై యేలో రెమ్మవాయ్.’

ఇది గోపికలు శ్రీకృష్ణునిగూర్చి చేయు
ప్రార్థనము.

‘అవులనంట నంటి యడవులఁ బడిపోయి
జీవించువారము; వెట్టిగొల్లల కులమున దేవర
పుట్టుటచే ఆ కులమున పుట్టిన భాగ్యమునకు

సంబోధించువారము; కొడుక కొంచెమై
ననులేని గోవిందా! నీతో మాకుఁ గల సం
బంధము త్రెంపడలఁచినను తెనుపది కాదు.
తెలివిలేని ఆడుబిడ్డలము. చనవుచే మిమ్ము
లను కొంచెపు మాటలచే కించపఱచినా
మేమో! మా తప్పులను తమించి కోపింపక
ఓ స్వామీ! నీ సాన్నిధ్యమును దయచేయు
ము’ అని పయి పాశురము యొక్క భావము.

దీనికి శ్రీ శ్రీనివాసగురుల అనువాద మీ
క్రందవిధముగ నున్నది.

‘పాపదగిన పాపముల తు
మాపణంబు చేసుకొనుచు

శ్రీపతిని యిటుల ప్రాప్య

సిద్ధికోరగా -

చించలొక్కొక్కెల్ల తమ య

కించనత్వమెల్ల తెలుపు

కొంచు మించి వాని పలుక

రించి రెలమి -

కొంచమైన తెలివిలేని

గొల్లకులనువార మేము

చంచపుణ్య మనుచు నిన్ను

తించివారము -

మొదవకడుపువంట నంటి

పొదలనొడలు నడచి చేరి

కుడిరి చెడిరి నమయకొంచు

మాకు తిందుము -

కొరతలేని కలిమి గలుగు

గోవింద నీదు పురుడు

ఎరగనూడ దిందు నెంత

వెదకి చూచినా-

ఎరుగనట్టి చిన్నతనము

మరుగుగొన్న ప్రేమ నీదు

విరుదు కొరతలేదు వెట్టి

పిరిచినా మని-

కోపమునకు నోపదగిన

యాపు లేదు వినుచు గొప్ప

ప్రాపకంబు నీవు మాకు

ప్రాప్య మొసగవే—’

ఇందు మొదటి రెండుచరణముల భావము
మూలమున లేదు. శ్రీ కాస్తూరిగారి అను
వాదము-

‘గోవుల జంబజీబడి పెనుఁ

గోనలంకుఁ గానలందు

దేవుఁబడెడు గోప

స్త్రీలను దేవా!

దేవర మా కులమునంకు

నావిర్భావముఁ గాంచుట

చే వన్నెయా, వాఁయు న

చ్చివడ మాకునా.

దేవరతోఁ గలసిమెలసి

తిరగఁగల్గె నొకకుల మని

తెలుపఁగల్గె మా భాగ్యము

తలఁపఁదరమఁజే!

గోవిందా! యెప్పుడు నే

కొఱతలేని మహానిదా!

దేవరతోఁ తెలివి మాకు

స్థిరము గావలెన్-

వేర్పాటిక్కడ మాకు నొ

నర్పకుమా! చట్టిగొల్ల

చలఁదుల మిట నిష్ప వీడి

వెడలఁజాలమా.

తెలిసీతెలియని మాటలఁ

విలిచిరిమా, కలఁచిరిమా

జలజామా! మా తప్పులు

తమియంపఁగదే!

కరుణింపుము పరమపదము

కనికరింపు మా స్వామీ!

శరణము లే దన్యము నీ

చరణముదక్కన్.

౨ వ పాశురము(మూలము)—

‘కైత్తమ్ పిలుకారే వడ్డనై

చేచ్చిది,త్తున్

పొత్తామరై యపియే

పొత్తుమ్ పొరుళోళాయ్.

పెత్తమ్ మేయత్తుణ్ణుమ్

కులత్తిచ్చివడ్డ, నీ

కున్నేవరెన్దైక్కొల్లా

మత్తోగాదు

ఇత్తైప్పత్తై కొక్కొన్దన్

గాన్ గోవందా

ఎత్తైక్క మేయ్మిళిక్కు

ముప్పశ్శో

దస్త్రోమే గుగ్గూనో గుగ్గూ
నానా త్పై యోచేత్ -
మత్తైకదానాగ్
మత్తైకాచేత్వానాగ్ -

‘తల్లవా! కనుండు మే మందఱును జేవ
రను నేరించి, పాదాచరించుటను గొలువ
కోరికపడువారము. పువ్వుల వేషి బ్రతుకు
గొల్లకులమందు పుట్టిం నీవు నీ దాన్యమును
కోరు మమ్ము అంకితంపఱచెను. గోవిందా!
సర్వకాలములందును ఏదేమి జన్మములకును
జేవరవారిలో అనినా భావమును పొంది యుం
డఁగలవారము. జేవరకే మేము దాన్యము చేయఁ
గలవారము. ఇంతకంటె మాకు వేఱు కోరి
కలు లేకుండునట్లు చేయుము’ అని తాత్ప
ర్యము.

శ్రీ శ్రీనివాసగురుల అనువాదము—

‘ప్రాప్యమనునా జనల కామ
రూప్యమనునా స్వప్న
గోప్యవైన ప్రాప్యము మది
గోరుకొనుము -
రుచిరమైన రుచిర దాని
ప్రచురముగ జేయుటయును
విడికిలాంపు లెల్ల త్వరగ
విశదపరచిరి -
ప్రాప్తప్రాప్త మేము లేది
పాలును నీకు పదము కనుల
నద్ది నీదునుకల బాడి
యరసిరివలెన్ -
పొట్టరింప పసల కసవు
పానగ మేడిగాని మాడు
మట్టనట్టి కులమునందు
బుట్టి మమ్ములన్ -
బట్టి నీకు వలసినట్టి
గుట్టుపనుల నెల్ల చుట్ట
కెట్టుకొనుము పరగ వాన
కెట్టలేదులే;-
ఎన్ని జన్మములమనెన
నిన్నె తలపవలయు కృష్ణ
చెమ్మమీర నీక పనులు
చేయుచుండుము -

నేర మేము గోగు కోర్కె
నేగుచేసే నీకుమరను
దీర మనుల యెల్ల నీ
దిద్దకోకలెన్ -

ఇంగు నుచటి కెందు చరణముల భావ
మును నులమున చేసు. శ్రీ శాస్త్రులుగారి
తెనిఁగింపు—

‘తల్ల తల్లవా! కనుండు
కలియల పెల్లరము వచ్చి
నేవరసరకములకుండు
నేవచేయుగా -
గోరిక యిది చిత్తెరించు
గోరెడి మో కనులవా! -
మాపకు కా చిరునామ
గోపవల్లభా!

దానభావమును వచ్చి
నీ నను భావకృష్ణక!
అనినా భావమున నన
నరయః ప్రాప్తమా -
వీరక యా కాలానక్ర
మానునిండుదాన నేర -
నేదుజన్మములకు నిన్ను
కీలకలనగా.

అనినా భావమున నన
వ్యాప్త లవై యుండెదమా
యభిలేశ! యాచుతింపు
మననయింపుము.
దానవృద్ధి నెంపును నీ
తో సంత్సరమున నుండు
మీ సంపద మాకు నెవ్వ
దెసఁగఁజేయునా!

నింత లింతకంటె వేఱి
చేరమండ జేసి మమ్ము
జేరఁదీసి రోలుకొమ్ము
శ్రమనోహరా!

పయి రెండిటియందును శ్రీ శాస్త్రులు
గారి యనువాదమే మిన్నయని మూలానువాద
ముల రిత్త్యము నెఱఁగవారి కెఱుకపడక
పోదు. ఈ విశేషము నిందుమించుగ ప్రతి
పాటయందును గానవగును.

కావున గ్రంథాలనాగు ప్రకటించిన
‘శిఖిర్వాహిని’ కృష్ణాని మాగ్నిన శ్రీనివా
సాని శ్రీనివాసాలుగాగు “కేవల స్వప్నకలంబం
బును నీవి శాస్త్రులుగారి గుండ్లకలంబంబు
నిగువంపువయి దొకరై, స్తవపులకు తల
మానిగనువంటి శ్రీనివాస కేవల పద్య
ములు (?) ప్రాటలని వాచిభావవేదా) ముం
జనుముగను, నునిది భావభరితముగ
మందాచి తలంబులు సరికాచి చెప్పకల
వచ్చునున్నది.

భావమంకికలంబులును ప్రతిభాదీన
ము; కాని ప్రత్యేకమతాదీనము కాదు ‘శిఖి
ర్వాహిని’ నినినాగు నాంధ్రీనివాసాని
‘స్వప్నకలంబంబు’ మార్క చేదు. ‘నినానం
దయం దొకరై’ యుండుటయు నాంధ్రీ
కము కాదు.

* * *

శృంగారకావ్య గ్రంథమంటివాని పదని
రచించి గాధికావ్యాంధ్యముతోఁగొని ప్రక
టించు ‘స్వప్నకలంబంబు’ తికలంబ శ్రీ
నింపటి నాగభూషణుగారు శ్రీ ప్రభాకర
శాస్త్రులుగారి కమిత్యమును విమర్శించును
‘శ్రీ శాస్త్రులుగారు’ మిగతాగ్రం
థములకుండా ప్రాసవిగాలికి వివరణం
ప్రాసవిగుకున్నా—ప్రసాదమేగూ ఉండేది
కాదు’ అని ప్రాయుట సరికాను. శ్రీ
శాస్త్రులుగారు ‘శేషమాపము నవై నను ‘స్వప్ర
పదు’లవరచింపఁబట్టిమే సరసమును మూలాను
సారియు నను ననునాచియు తినివ్వువునకు
కొంతవశయిసను లభించినది!

శ్రీ నాగభూషణుగారు ‘అశకు అశకు
గానే ఉన్నందువల్ల..... రసవృత్తిప్రము
నకు (?) ఏమీ కాని—గ్రంథమునకు ఛందో
రీత్యా—ఏకరూప మిచ్చిన శ్రమకు—శ్రీ
శాస్త్రులనారు వంశ్యులు’ అనిప్రాయుట ఉచి
తముకాదు. ‘స్వప్రపదులు’ కేవలము శృంగార
గ్రంథ మని తలచి శ్రీ నాగభూషణుగారు
‘శాస్త్రులుగారు రసమును భక్తిగ వ్యక్త్యప్రము
చేసినట్లు’ అభిప్రాయపడినారని తెలియు
చున్నది. ఇది కేవలము శృంగారగ్రంథ మను
తలంపుతోనే గ్రంథమందలివారును రాధికా

సాంత్వనముతో బాటు ముద్రింప కొరకొని యుండుననియు. ఇందు భక్తి ప్రధానము; ప్రాప్త్యము భగవత్సన్నిధ్యము. భక్తి, శృంగారములు రంజితికిని రతియే స్థాయి యగుటచే భక్తిశృంగారము భావంతునియొడంగల 'రతి' శృంగార మని విమర్శమును తెలచిన తెలచియుండునట్లును. కేవల, సుర్వాదివిషయకరతి 'భావ' మగును. అదే 'భక్తి.' కాన శ్రీ శాస్త్రులుగా కేమియు స్వార్థము

చేయలే దని తెలియవలెను. శ్రీ శాస్త్రులు గారి రచన 'భంధోత్థా'నాశ్రమే కాక 'భావోత్థా' హృదయస్థిమల అనువాదమునకు వెలుగునెట్టి కే లనిపించుచున్నదని సహృదయు తెలుగకపోరు.

శ్రీ నాగభూషణం గారు అంతటితో తృప్తిపడక 'పదని పది' పాదములపై నూత్రమే తెలుగుగీతములు కూర్చినచేమో అనినదా స్పది...మొదటి పది ముప్పదిగాళ్లలోనూ

రసశీవములు. అకర్షణలోగములకే అలవడిన ముద్దుపదని అలా చేసి ఉన్న దనచేలోనూ అనాచిత్యము ఏమిలేదూ' అని కేవలము జాహలపయి ఆధారపడి నిధాంతీకరింపచూసిరి. కాని యీ వ్యాపకమున జర్పింపబడిన విషయములబట్టియు, తొలి పాటలకన్న వెనుకటిపాటలే భక్త్యనుభవము లగుటంజేసి ప్రధానములని చెప్ప వీలగుటంబట్టియు, వారి యూహలు నిరాధారములని స్పష్టపడకపోదు.

ధా యా ను ం ద రి

జనమంచి కామేశ్వరరావు

రుచిరసంధ్యారాగ
రక్తాంగ పిద్యుతులు
ముని మాపునేళలో
ముని గొత్తిగిల్లినవి.

మధురాతిమోహనము
మంగళాకలికమై
మనలుచున్నది రేయి
కొనరు వెన్నెలలతో.

పూర్ణచంద్రకోశస్స
కారుణ్యవీధిలో
ఛాయాక్వణమొదో
“హాసితూ!”యని మ్రోసె.

అమరచుంబిత హాస
వల్లరీ సుమమాల
కై నేను కున్నదా
శ్యామాభ్ర లక్ష్మీ

సితనిశీధిని నేను
చిమ్ముచున్నది సుగల
ఛాయలవి చోద్యముగ
నిరూపు పచరించె.

‘ఒరే! రాముడా! కాస్తకోమటి కొట్టు మీదకి వెళ్లి మీరియాలు తీసుకురావూ? నాయనా!’

‘డబ్బు లెక్క దున్నాయి?’

తల్లిదగ్గర డబ్బులు తీసుకుని రాముడు ఒక్క పరుగులో వెళ్లి సోయాడు. సరళని వదలి వెళ్లడం అతనికి మన సాంప్రదాయంనప్పటికీ ‘తనుచెయ్యకపోతే ఇంకెవరు చేస్తారీవని?’ అనుకుని సంతృప్తిపడ్డాడు.

సరళ అయిదేళ్లచెల్లెలు. చాలా పెంకి పిల్ల. రాముణ్ణి అస్తమానూ కరుస్తూ, రక్కుతూ ఉండేది. కాని రాము డెప్పుడూ ఆమెని మళ్లీ కొట్టి ఎరగడు. ఆమెచిన్నపిల్ల అనో, మరే చేతో రాముడికి ఆమె అంటే అడవి మితమైన బాలి, ప్రేమ. అతడెప్పుడూ వదలి ఎప్పుడూ ఎక్కడికీ వెళ్లే వాడు కాదు. తను స్కూలుకి వెడితే సరళ కూడా ఉండేది. అడుకోడానికి వెడితే కూడా వచ్చేది.

సరళ మంచం ఎక్కిన ఈ పది రోజులూ ఆటలూ అదోమోస్తరుగా ఉన్నాయి. మూడురోజులు ఎల్లాగో బల్లోకి వెళ్లాడుగాని, నాలుగోనా డతనికి స్కూలంటే విసుగెత్తింది. అతడమ్మదగ్గరికి వెళ్లి ‘ఈవేళ స్కూలు మానెయ్యొద్దులే?’ అని అతిదీనంగా అడిగాడు. ‘నీ యిష్టం’ అంది తల్లి. అతని దీనతను జూసి బాలిపడిగాడు. సరళకి ఒంట్లో అల్లా ఉన్నమూలాన్ని అతడడిగిన ప్రశ్నకి ఏదోపరధ్యానంగా ఆమె జవాబు చెప్పింది.

రాముడు మీరియాలు తీసుకొచ్చాడు. తల్లి రసంతిసి మందుతో బలవంతంగా సరళని తాగిస్తోంది. సరళ దొర్లిపోతూ మారాము చేస్తోంది. తల్లి బలవంతంగా కాళ్ల

మీద పడుకోబెట్టుకుని ‘మా అమ్మ గాదూ! ఇది తాగితే రేపు జ్వరం తగ్గిపోతుంది. తాగుమరి! రే పొద్దులే’ అని బతిమాలుతోంది. సరళ మాత్రం కాళ్లమీంచి ఎగిరిపోతూ ‘వెళ్ళవ రామి గాడేవు. మీరియాలు తీసుకొచ్చాడేవు. వాస్ తాగించవేవు. ముందు వాస్ తాగించవేవు’ అని గోలచేస్తోంది.

తనకి జ్వరంవస్తే రాముడు తాగే వాడోలేదోగాని సరళకోసం కొంత రసం గుటుక్కుని తాగేశాడు. సరళ కొంచెం ఏడుపు మానింది. తల్లి ఉద్గ్రహణిస్తూ నోట్లో వేలుపెట్టి రసంపోసింది. అది గొంతు కులోకి దిగడంతోట ఉక్కిరి చిక్కి

★ బా ల్యం

పద్మరాజు

రయి, తువుక్కుని ఎదురుగా కూర్చున్న రాముడి మొగంమీద పడేటట్టుగా సరళ ఉమ్మువేసింది. తల్లి సరళని రెండు ఏళ్ళుమీద గట్టిగా తగలనిచ్చి లేచిలోపలికి వెళ్లిపోయింది. సరళ ఏడుపు ఎక్కువయింది. రాము డూరుకోబెట్టడానికి ప్రయత్నించాడు. సరళ అతన్ని పట్టుకు రక్కి కరిచి అరవడం మొదలు పెట్టింది. రాముడు మాత్రం కూర్చుని అల్లాగే సముదాయిస్తున్నాడు.

* * *

‘కుంప టిల్లా పట్రారా!’

రాముడు కుంపటిచెవుల్ని రెండు చేతులతోనూ పట్టుకోడంతోట రెం

డుచేతులూ చుట్టునకాలాయి. గబ్బుక్కుని కుంపటి కిందకి వదలివేశాడు.

‘గుడ్డతో పట్టుకోబాబూ! చెయ్యి కాలుతుంది.’

గుడ్డతో పట్టుకుని రాముడు కుంపటిని తీసుకొచ్చాడు. దానిమీద నల్లుపెట్టి పిల్లి, సరళ కడుపు కాస్తోంది. రాముడు కుంపటి విసురుతున్నాడు.

సరళ రెండురోజులనుంచి కళ్లి విప్పడంలేదు. జ్వరం ఎక్కువగా ఉంది. అప్పుడప్పుడు కడుపులోపొట్ల వచ్చిగావును గిలగిలకొట్టకుంటుంది. వైద్యుడు సుబ్బారాయుడు కడుపుకి కాకితం పెట్టమన్నాడు. రాముడి కీ జ్వరం చాలా విసుగ్గాఉంది. ఎన్నో ట్లింటుందో పెధన ఏది?

ఇప్పుడు సరళ ఏమీ మారాము చెయ్యడంలేదు. రాముడు దగ్గరిగా కూర్చుని ఒట్టి నిమిరినా అట్టేకదలాడు. చిరాకుపడడు. మునపటికి మళ్లే రక్కడు, గిల్లిడు, కేకలుపెయ్యడు. ‘ఛా! ఇందంతా ఏమీబాగాలేదు’ కున్నాడు రాముడు.

‘బాబూ! సుబ్బారాయుడిదగ్గరికి వెళ్లి మందుపట్రా. అల్లాగే ఉందని చెప్పు. రాత్రినించి మళ్లీ కడుపునొప్పి రాలేదని చెప్పు.’

రాముడు సుబ్బారాయుడుదగ్గరికి వెళ్లాడు. సుబ్బారాయుడు మందిచ్చాడు. రాముడు అనుమానిస్తూ ‘ఎప్పుడు తగ్గిపోతుందండీ. ఈజ్వరం’ అని అడిగాడు.

‘తగ్గిపోతుందిలే రెండుమూడు రోజుల్లో.’

రాముడిమనస్సుతేలికయిపోయింది; ఇంక రెండుమూడురోజుల్లో సరళని మళ్లీస్కూలికి తీసికెళ్లవచ్చు.

నక్కయింట్లోకి ఎవరో కొత్తపిల్ల
లాచ్చారు. తనకి తీరుబడిలేక వాళ్ల
తో ఇంకా సరిగ్గా స్నేహంచెయ్య
లేదు. అందులో ఒకకుజ్జవాడిదగ్గర
కొత్తకొత్త మోటారులూ, బొమ్మ
లూ, మంచిరంగు అట్టలపుస్తకాలూ
ఎన్నోవున్నాయి. సరళకి అవన్నీ
చూపించవచ్చు. ఇంకా చాలాసం
గతులున్నాయి. తనకిష్టం వస్తున్న
సకం లేవన్నమాటగాని.

రాముడు గంతులు వేసుకుంటూ
ఇంటికి తిరిగి వచ్చాడు.

* * *

మూడునాళ్ల గడిచిపోయాయి.
సరళ కింకా అల్లాగే ఉంది. సుబ్బా
రాయుడు చెప్పింది అబద్ధమయిపో
యింది. ఒకవేళ ఊరికే నానతో
అల్లాఅన్నాడేమో సుబ్బారాయుడు!

ఇంకోఅయినానో అల్లాగేగడిచి
పోయాయి. నక్కయింటికి వచ్చిన
కొత్తకుజ్జాల్లింతా వెల్లిపోయారు,
వాళ్లబొమ్మలూ మోటార్లూ అన్న
వట్టకుని. సరళి మాత్రంగా ఇప్పుడు
కట్టి విప్పటలేదు. కట్టిరెండు
బాగా వాచాయి. ఊపిరిపీల్చుకునేట
ప్పుడు గురగురమంటుంది. అప్పుడ
ప్పుడు ఒకమూలుగు మూలిగి ఒక
నక్కనించి ఇంకోనక్కకి బుత్తిగిల్లు
తుంది.

మునుపు ఎప్పుడయినా ఇల్లా ఉం
డేదా? పాపం! లోపల ఏమనుకుం
టోందో? అటలాడుకోడానికి వీలేదు.
బట్లో తనతో రావడానికి వీలేదు.
కేకలువెయ్యడానికి ఓపిక చాలదు.
జ్వరం వచ్చినవాళ్లకి ఎల్లా తో
స్తుందో?

రాముడు సరళనక్క మీద
కూర్చుని ఆలోచిస్తున్నాడు.

‘రామిగాడేవు. వాణ్ణికొట్టవేవు.’

సరళ తనలో తను గొలుగుకుం
టోంది మెల్లిగా. రాముడు గజ
క్కునలేచి నిలబడ్డాడు.

‘ఓడిరోజులీమధ్య సరళి ఎప్పుడూ
ఇల్లా పైకి మాట్లాడలేదు!’

‘అన్నంనాకొద్దు...నాకొద్దు...
నేను తినను...నాకు నచ్చియ్యి...
ఇస్తావా యియ్యవా?’

సరళవంటిమీద చెయ్యి వేసి
‘ఇస్తుంటే అమ్మా! జ్వరం తగ్గిపో!’
అన్నాడు రాముడు.

సరళ గజుక్కుని రెండోనక్కకి
తిరిగి ఏవో అర్థంలేని మాటలు
మాట్లాడింది.

రాముడికి భయంవేసింది. అమ్మని
పిల్చాడు.

‘అమ్మా! ఏమిటే ఇల్లా మాట్లా
డుతోంది?’

‘కలవరిస్తోందా? వెళ్లి సుబ్బా
రాయ్ కేకేసుకురా!’ అంది తల్లి.
మంచంవద్దగిరి కిందకూర్చుని. ఆమె
ముఖంలో ఆతురత కనిపిస్తోంది.

రాముడి కావరిస్థితులన్నీ చాలా
గంభీరంగా కనిపించాయి. తనకి తెలి
యని అనుభవాన్ని దేన్నో అనుభ
విస్తున్నట్టనిపించింది అతనికి. ఇంట్లో
తనకంటే పెద్దమొగాళ్లు ఎవరూ
లేరు! పెద్దవాళ్లు చేసే పనులన్నీ
తనే చెయ్యాలిప్పుడు! అంతా
ఇప్పుడు తనమీద ఆధారపడి ఉంది.
ఒక్కసారిగా పెద్దవాణ్ణిపోయా
ననుకున్నాడు రాముడు.

పరుగెత్తి వెళ్లి సుబ్బారాయ్
పిలుచుకుని వచ్చాడు.

సుబ్బారాయుడు చెయ్యి అతి
బాగైతగా చూస్తున్నాడు.

రాముడు బొమ్మలు ముడివేసి నడ్డి
మీద రెండుచేతులూ వేసుకుని నిల
బడి అతితీక్షణంగా చూస్తున్నాడు.

సుబ్బారాయుడు పెదవి పిరిచి,
ఒకచిన్న కాగితంమీద ఏదోరాసి,
‘అబ్బాయి! ఇది మాయింట్లో చూ
పిస్తే ఒక మందిస్తారు. ఒక్కపరు
గులో వెళ్లి తీసుకురావాలి. ఇక్క
డున్నట్టు రావాలి సుమా!’
అన్నాడు.

‘ఓరిగెత్తడం మీద నాకు నేర్ప
క్కరలే’ దన్నట్టుగా సుబ్బారాయు
డికేసి చూసి చీటిపుచ్చుకుని ఓరిగెత్తి
వెళ్లిపోయాడు రాముడు. త నెల్లా
ఓరిగెత్త గలదో ఆయన కేమన్నా
తెలుసునా? పెద్ద తనతో చెప్పాలే
మిటి ఒక్క పరుగులో రావాలని?
సరళ తనచెల్లెలా? ఆయన చెల్లెలా?

రాముడు ఓరిగెత్తుకుంటూ తిరిగి
వచ్చేటప్పటికి, సరళని మంచం
మీంచి కిందకి దింపారు. సుబ్బారా
యుడు కాళ్ల కేదో మర్దనాచేస్తు
న్నాడు! తల్లి చీరతో మొగం కప్పు
కుని ఏడుస్తోంది.

తను వచ్చేలోపుగా సరళ కేదో
అయిపోయింది. తనని చూడనియ్య
కుండా సుబ్బారాయు డెక్కడకో
పంపించాడు. అడేదో, ఎల్లావచ్చిందో
తనుచూడలేదు. సరిగ్గా తననిఅప్పుడే
పంపించాలి?

సుబ్బారాయుడు మందు సరళ
నోట్లోవెయ్యడానికి ప్రయత్నించాడు.
సరళ నోరుతెరవలేదు. బలవంతంగా

నోరుతెరిచి మందువేశాడు. అల్లా బలవంతంగా నోరుతెరుస్తాడే? నెప్పి పెట్టదూ? అప్పుడప్పుడు అన్నదగ్గర కూడా పెంకితనంచేసి నోరుతెరిచేది గాదు సరిశ. అటునంటిది మందు తినమంటే తెరుస్తుందా? రాముడికి సుబ్బారాయుడిమీద కోపించుచుంది

‘మందు గుటక చిగింది. పనిచెయ్యాలిమరి. ఇంకోగంటకి చూడాలి ఎల్లాఉంటుందో’ అన్నాడు సుబ్బారాయుడు.

తల్లి గొల్లుమని ఏకవడం మొదలుపెట్టింది. ఇరుగుపొరుగు వాళ్లంతా వచ్చారు. సుబ్బారాయుడు తన కేదోనుందని వెళ్లిపోయాడు. వచ్చిన అడవాళ్లు, సరిశకి తలొవ్వేద్యం చేయడం మొదలుపెట్టారు. సరిశ ఊపిరి ఆదో మోస్తరుగా పీల్చుకుంటోంది.

రాముడు తదేకంతో చూస్తున్నాడు. ఏదో మహావీర్రమయిన విషయాన్ని మొట్టమొదట చూసిన వాడు తనొక్కడే ఇదంతా చూశాననుకుంటాడు. తనతోడివాళ్ల కీచిషయం ఏమీతెలియ దనుకుంటాడు. అంచేత అందరికంటే ఒకగొప్ప దనం తనకివచ్చిందనుకుంటాడు. రాముడూ అల్లాగే అనుకుంటున్నా డాదృశ్యాన్ని చూస్తో.

కొంతసేటికంతా సరిశని వదలివేసి చుట్టూ కొంచెం దూరంలో కూర్చుని, చీరచెరగులతో కళ్లెక్కుకుంటూ, ముక్కులు చీదుకుంటూ, ‘ఏంశాశ్వతం? ఆపయిని, కలికాల మొచ్చిందట్టా! కలికాలం. మూడేళ్లవాళ్లకి నూరేళ్లు నిండిపోతున్నా

యి’ అంటూ ఏవేవో మాట్లాడుతున్నారు.

తల్లి సరిశమీదఁడి గట్టిగా ఏడుస్తోంది.

ఒకావిడ రాముణ్ణి ఒట్లోకి తీసుకుని, ‘ఏవవకమ్మా! ఏవవకు. చెల్లాయి మన్నిబడిలిపెట్టి వెళ్లిపోయిందమ్మా’ అంటూ ఏడుపురాగంలో.

తను ఏవవడం లేందే! చెల్లాయి ఎక్కడకి వెళ్లిపోయింది? అదే తెలియడలేదు. ఒకసారి నడిగ్గా చూద్దామనుకున్నాడుగాని అంత అటుకేసి చూడ నివ్వలే దన్నది. అసలెవని కేవలాలని లేదు, కాని అంతా ఏడుస్తో ఉంటే అసలెవరి ఏమిపొచ్చింది.

ఎవరో ఒకాయన సరిశని భజనమీద వేసుకుని చేపకేశాడు.

తల్లిగోల ఎక్కువయింది. ‘నాకల్లిని తీసుకుపోతున్నారోయి! నాల్లిని తీసుకుపోకుండా!’ అని గొంతుకెత్తి ఏడుస్తోంది.

ఇరుగుపొరుగు అమ్మలంతా, ‘ఏవవకండి? ఏడిస్తే ఏమియాభం? చచ్చిపోయిన వాళ్లు తిరిగివస్తారా అమ్మా? కుట్టోడు బెంజేలు ఁడిపోతాడు’ అంటూ ఓదారస్తున్నారు.

తల్లి ఏడుస్తూంటే రాముడు కూడా వైకి ఏవవడం మొదలుపెట్టాడు.

‘మంచివాళ్లని భగవంతుడు తీసుకుపోతాడమ్మా! భూమిమీద ఉంచడు. ఏంఅల్లరిచేసేదండీ ప్లీ, ఇల్లంతా నిండుగా ఉండేదగదా!

మాచిన్నమ్మాయో! ఏంగంతులు! ఏంటటలూ!’ అంటూ తన

చచ్చిపోయిన కూతుర్ని తలుచుకు తలుచుకు ఏడిచింది ఒకావిడ.

రాముడి మనస్సు ఈ దృశ్యం అంతా చూసేటప్పటికి దిగ్భ్రమ చెందింది. ఎవరు మాట్లాడినా అతని కేమీ అర్థం గాదు. అర్థం కాకపోయినా వాళ్లంతా మాట్లాడేదాంట్లో తనకి తెలియని నిజం ఏదో ఉందని అనుకున్నా వతను.

కొంతసేటికి ఎవరిల్లకి వాళ్లు వెళ్లిపోయాడు.

రాత్రి రాము డంటరిగా మంచమీద పడుకున్నాడు. తల్లి ఏడిచి ఏడిచి ఒకమూల కొంగు పరిచుకొని పడుకున్నాడు.

రాముడికి నిద్ర రాలేదు. బోర్లగిల పడుకుని, ముఖం తెరిగవలొదాచి ఏదో ఆలోచిస్తున్నా డాడు. మధ్యాహ్నం అయిన ఆ గొవడంతా చూసినానువాన, అసలెవరి కళ్లెక్కు, ఆ పీకల్లో చూడడానికి భయంవేసింది ఎంచేతో.

అసలు ఏంజరిగిందీ?

సరిశని ఎక్కడకో తీసుకుపోయాడు. ఎక్కడికి? ఒకనేళి వళ్లి రాదేమో!

అచ్చను! చచ్చిపోయిన వాళ్లు తిరిగిరాదుట సరిశ చచ్చిపోయింది.

అతని గుండెలు దడదడ కొట్టుకున్నాయి. నిరాశ అతనిహృదయాన్నంతని కాళీచేసేసింది.

గబాక్కుని అతనికి చక్కయింటి వాళ్ల సీతసంగతి జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఒకరోజు నిల్లాగే చచ్చిపోయింది వాళ్లసీత కూడాను. వళ్లి అప్పటినించి కనిపించటంలేదు!

వాళ్లంతా ఇందాకా అనుకుంటున్నమాటలు కన్నీటికి ఒక్క సారిగా అర్థం తెలిసపోయినా ననుకున్నా ఉత్తను.

చచ్చిపోయినవాళ్లు తిరిగిరాదు. సరళ చచ్చిపోయింది. ఒకసారి వెళ్లిగిరితిరిగి ఇల్లంతా కలయజూశాడు అవును! నిజమే! ఇల్లంతా కాళీ! సరళ ఎక్కడా లేదు!

గుండెలు చేత్తో పట్టుకుని ఎవరో ఓసినట్టయింది. తలగజాలో ముఖం పెట్టి ఏడవడం మొదలుపెట్టా ఉత్తను. అల్లా తనలో వెక్కిరి వెక్కిరి ఎంత నేపు ఏడిచాడో ఎవరూ ఎరగరు.

సు డి గా లి

కుందుర్తి నరసింహరావు

రావటే నీవు?

మనమరదపాత్ర

చెక్కుచెదరకయుండ దాచితిని; వివిన
మూలతన్వని నామది మార్పుమోగ,

దేగి మున్నగు సంతాపరాగరేఖ
నాన్మగంధోద్భావభరోసకముగ,

దోగి ను భూజుతికాచిరాగిలుల పి
లుపునీత్రనూనావలోకినాతి
భయనరూఢములు మయిభావలోక
బాధకములుగ,

కుపితాభగతి దిరిగి

నేరె విహంగమవియోగు లానకొలది
ఆలపించువాఢాగీతు లస్త్రీయ
జీవనరహస్యభాంధవ్యచిహ్న మెరిగి
ద్రుతినిధిరనాళమున నుద్భవడిన వేళ,

మనమరదపాత్ర రనంత తొణకునేమొ
అనుభయమున హృదయమధ్యమున నిలిపి
చెక్కుచెదరకయుండ దాచితిని, నీవు
నందనవనేందిరవు కయికొందువనుచు:

రావటే యింక అమృతానురాగమూర్తి?

★ 'సరిపడని సంగతులు'

'సరిపడని సంగతులు' అనేది ఒక నాటకం. కాదు; రూపకం. కన్నడ. రాఘవగారు అనగా విఖ్యాతమైన శ్రీ రాఘవాచారి గారు. ఈ పుస్తకాన్ని యిటీవలే సవిమర్శంగా చూడ నవ్వడాని దొడ్డింది. చదువ వారంభించుకుంటే ఆశ్చర్య మారంభమయింది. గుమటా చనిపోయి? "ఆ నాట్యచారుడు ప్రాయశఃకేమా" అని పించింది. సంగతులూ సరిపడాయికావు. గ్రంథకర్తగారుగని సహృదయు లింకవ రై నగాని "అప్పటి కిప్పుడా" అని కోరించక నా సంశయాలు తీర్చగోరుతాను.

ఈరూపకం సాంఘికము. శ్రేయోదంబు సంస్కరణమువిషయమై నాతనామంగా యులు తమ సంపదలపై మును వలలేక సంఘాని కంతటి ఆపకారం చేస్తున్నారే ల్ల డించటము దీనిలక్ష్యం. విరంతుద్వారాం తత్సంగం. లక్ష్యమూ తత్సంగమూ చూడ అపురూపమైనది కాకపోయినా ప్రశస్తి మురై ప్రస్తుత సంమదృష్టి నాకన్నించేది. కాని ఆ లక్ష్యమును చేరగల్గుటలోను సాధ నము నుపయోగించుటలోను గ్రంథకర్తగారు భగ్నమనోరథు లైరి. ఆ కట్లో గ్రంథసామ ప్ర్యంమిదనూ రంగక్రమాన్ని అనుసరించి చేరువేరుగాను విశదపరచుకొంటాను.

గ్రంథసామప్ర్యము

గ్రంథకర్తగారు స్వయముగాగని పెద్ద తెవ్వరిచే నై నగాని ఉపోద్ఘాతమో లేక సిం హావలోకనమో చేసినట్లుంటే చాలా సంశ యాలు విడిపోయి గ్రంథవ్యంగ్యమేమో బోధ పడేది. అట్లా వ్రాయకపోవటాని? కారణం అదంతా సహృదయులకే వదలివేయుట నుంచిదనో లేక.....

కేవల గద్యంతోనే ఆలంకరింపబడ్డ యిం నది కథానస్తువుకు వ్యవహారభాష యెంతో అనురూపంగా ఉండేది. ఈ భాషావ్యత్యయం గోంకమక తప్పదు. వీరు రచించేనాటికి వ్యవ హారభాష వ్యాప్తంకాలే దనటానికి వీలు

'శోభనరావు'

లేదు. గద్యాత్మక రూపకాలు వ్యవహార భాషాత్మకరూపకాలు ఒక్కసారే బయలు దేరాయి. గ్రాంథికభాషయైనా సరిగా నిర్వహింపబడింది కాదు. కలగలుపు. పురాతన వాసనలు వలలలేక నూత్నవద్ధులం దాద రంగు సందృశింపి యిందు గోచరమౌతుంది. పాత్రానుసారంగా ఆవస్థ మైనప్పుడుచూడ భాషలో గంభీరత కొరతవడిచింది. ఈ కేల వల్ల భాషాసారశ్యంగా ఎంచటాని? వీలు లేదు. భావాన్ని యెంతగా వెల్లడిస్తే సహృ దయు లానంపిస్తానో అభిప్రాయవలచాల చొట్టి భాషనుంధన చేసిపోటు కనబడుతుంది. ఒకప్పుడు మితనిస్వనసంభవమూ కద్దు. ఇక అకస్మాదిత్యములేని సామెతలు తరుచుగా ఉపయోగింపబడ్డవి. దీనివంతటిని ఒకమాటలో చెప్పాలంటే-కావ్యములలో శ్రేష్ఠమైనరూప కాని కుండవలసిన శబ్దార్థములపన మృగ్యమై పోయింది. ఈ అంశాలన్నీ ఆయాసందర్భాలలో సోదాహరణంగా సుష్టపడుతాయి.

పాత్రవివరణము—భీమసేనరావు వీలా వసులు దంపతులు. వీరి మేనగోడలు తార విరంతువు. ఈమెను పెండ్లాడగోరుతాడు ఏక్షకపుత్రుడు రాజారావు. నుమాస్తా శ్రీధరు డు తారకు సహకారి. శ్రోత్రియుడైన విద్యా లంకారాచార్యులు భీమసేనరావును వశంజేసి కొని శ్రీధరుడికి చిక్కులు కలిగిస్తాడు. ఇవి ప్రధానపాత్రలు.

పాత్రపోషణము—ఈ విషయంలో కవి గారు చాలా వెనుకబడ్డారు. ఆద్యంతమూ చాలవర కుచితంగా పోషింపబడ్డ పాత్ర ఒక్కతారమాత్రమే. శ్రీధరుడు ఆదిలో తారకైచేసిన ఉద్యోగత్యాగం కొంచెం కృత్రిమంగా ఉంది. అదివరకుగూడ నత డట్టి త్యాగకారి అని స్పష్టపడక అప్పటికప్పుడు కృతకావేశంతో త్యాగంచేసినట్టుంది. ప్రయ

త్నించుపాడ కవిగా రితని సహజత్యాగత్వ నిరూపింపలేకపోయాడు. తదుపరి ఆపాత్ర బాగానే పోషింపబడింది. వీలావతిపాత్ర చివ రలో పాటాడుంది. భీమసేనరావు కేవల మం ధవిశ్వాసిగా చెప్పబడ్డాడు. శాస్త్రజేత్రగా నుండులసిన విద్యాలంకారాచారి శ్రుతపాం డిత్యంగల అల్లుడుగా తేలాడు. రాజారా వుల విరికిపందగా వుండవూడదు.

భరతనాట్య లక్షణానుసారంగా దశవిధ రూపకాల్లో యిది "ప్రకరణము" అనేరూపక శ్లేదానికి దగ్గరగా ఉంది. లేదా సంకీర్ణరూప కంగా విభజిస్తే బాసుంటుంది. అతిప్రాచీన మను భరతలక్షణానికి లాంగని నవీనయుగం లోని ఉత్తమనాటకాలన్నీ యీ విధంగానే విభజింపబడాలి. "నాటిక" యను రూపక ముట్టిం.

ఇందులోనిరసం విచారిస్తే ధర్మవీరరసం. ఇది ప్రకరణంలో నుండదగిన వీరశృంగార ములలో నొకటి. నాయకనిర్ణయంలో కొన్ని చిక్కులు కానవస్తున్నాయి. రాజారావం దమా? సిద్ధాన్నము సారగించేవాడేగాని నాయకుని కుండవలసిన ధైర్యసాహసములూ కార్యదీక్షా కలవాడు కాదు. నాయికాసాహ చర్యం గాని, భావానుభవంగాని లేకపోయినా లక్షణాల్ని బట్టి గ్రీధరుడే నాయకు డనటం యుక్తము. భీమసేనరావు ప్రతినిాయకుడు. రూపక మెట్టిది? నాయకు డెట్టివాడు? అనే సమస్యనుగూర్చి ముద్రారాక్షసాదిసంస్కృత నాటకాలలో గూడ సంశయాలున్నాయి. ఆ చర్చ నంతగా తీసికోవద్దు. నాటకసంధ్యా దులు, వ్యాకరణాంశము లసలే స్మరించవద్దు.

ఈనాటకప్రయోగము నాడినండి అలరం వరకు చూచినవాడు తన నిద్రాభంగానికి, ధనవ్యయాలకి పశ్చాత్తాపం పొంది పైగా కవిగారిపై కాపవాక్యాలు విసరుతాడు. కళాదృష్టిలో యీనాటక మేమాత్రం చరి తార్థం కాబాలదు. రసం బహువీరసంగా ఉంది. పాశురడిగూడ మిగుల విసుగుదం

కలిగిస్తున్నది. కవిగారే స్వయంగా దీన్ని ప్రదర్శించారట. ఇందు వారినహజ్రప్రజ్ఞ కూడ ఉపయోగించడు. ఇట్టిపుస్తకాన్ని యే అనాచుకుడో వ్రాస్తే దాని కీగతి పట్టేదో చెప్పజాలను. దీన్ని విషదాంతంగా మారిస్తే బాగుండేది.

మొదటి అంకము—రంగము—౧

భీమసేనరావు భార్యతో తారమగూర్చి మాట్లాడేటప్పుడు “సుఖదుఃఖములు కావశి కుండలు” అని అంటాడు. దీనికి సందర్భ ఇది కానరాదు. తాని కీకట్టం తొలగే దెట్లాగో? తొత్తుత తానకు కలిగేసుఖ మేమి టో? ఇట్టిషాస్త్రులు తిరుమగా ఉపయోగిస్తే భాష కంఠము వస్తుం దనుకొన్నా రేమోకాని సందర్భంలేనప్పు డిది పాండిత్య ప్రకర్షకా అని తోస్తుంది.

తానకు గర్భస్రావాన్ని భీమసేనరావు బోధించేటప్పుడు దీనికి మూల మెక్వగో తెలియక భీమసేనరావేమోనని అనుమానం కలుగు గుంది. దాని నంతసంభవంగా ఎందుకుంచాలి. ఇది నవలగనుకనా ఒక్కోట గుంభనగా ఉన్నదాన్ని స్థాపితమందు స్పష్టం చేయటానికి.

౭, ౮, ౯ పేజీలలో భీమసేన విద్యాలం కారులు ధర్మప్రసంగం చేస్తారు. ఆ సంభాషణ వింటే “కవి ఒకవిధంగా నిర్మింపదలచు కొన్నపాత్ర లింకొకవిధంగా నిర్మింపబడ్డాయి” అని తేలుతుంది. విద్యాలంకారులు “పండితుల కొకధర్మము, పామగుల కొక ధర్మము. పండితులకు పాపము లేదు. కాక ఒరులకు తెలియకుండు చేసినపాపము పాపము కాదు” అని అంటాడు. భీమసేనరావంతటి వకీలుచే నుగుస్థానముం దుంచబడి యెల్లరచేత ధర్మవేత్తగా యెంచబడుతున్నవానిచేత ఇంత జ్ఞానకూన్యంగా పరికించడ మేమి యుక్తంగా ఉంది? పైగా — భీమసేన రావు కేరుగన్న వకీలు; పురపాలక సంఘాధ్యక్షుడు; అట్టివాని నంధ విశ్వాసిగా వంతపాటవానిగా చేయటం — కాని — పాశ్చాత్య నాటకాలలో గొప్ప వ్యక్తుల

కొక గొప్ప లోపం చూపి చాస్తే తరువాత కథ కంఠకే కారణంగా నిర్మించడమా కద్దు. దీని తాత్పర్యం మానవగత సహజ లోపాన్ని కల్పించటం మంచిదే. ఇట్టిది హైందవ నాటకాల్లో లేకపోవటం. కొరతమా? ఆ ప్రకారమే కవి యీపాత్రలను సృష్టించెనా? కాదు. ఈ పాత్రలయందు లోపమే గాని నుగ మెక్కడా చూపబడలేదు. కనుక యిది ఉద్దేశ్యపూర్వకంగా కాక రచనాకాశలాభావమువల్లనే జరిగింది.

ఉత్తమును వైన చాలనాటకాల్లో రసవత్తమంగా ఉండవలసిన మొదటిరంగంలో కవులు పొరబడుతుంటారు. అట్టి అవధియే మన నాటకంలో యొక్కవగా ఉంది. ఈ రంగంలో రోమీ రక్తి పుట్టుకు, సగిగదా తలనొప్పుకూడ వస్తుంది.

రంగము—౨

రాజా యెంతవరకు నిలబడగలడో తెలిసి కోకుండా తాన తన్నర్పించుకొంటుంది. దానికి “అనుభవము లేని చిన్నతనం” అని సమాధానం చెప్పకొంటే మని యీ రంగములో లోపము కానరాదు.

రంగము — ౩

ఇందులో మొదట కొంతభాగం చెత్తగా ఉంటుంది. మిగిలినభాగంలో ఎన్నో ప్రమాద నాక్యాలు ఉదాహరింపబడ్డాయి. నానిలో చాలావరకు సందర్భకూన్యములే.

రెండవ అంకము — రంగము—౧

శ్రీధరుని వివాహభావం ఏకారణంచేత నో నూచనై నా లేదు. ౪౦ కి పైబడ్డ వయస్సు కలవాడు. ఇప్పుడు తారాశ్రీధరుల మధ్య ప్రణయగాధ అంకురింపజేసారు కవి గారు. గర్భిణి యైన తార అనాధయై ఆత్మ హత్యకు సిద్ధంకాగా శ్రీధరుడు చేరదీసి పోషిస్తాడు. అప్పుడు ప్రేమగాధ మనుష్య సాధారణంగా యిట్టి హృదయదౌర్బల్యం కలదని చూపించుటకా యిది. కథావస్తువు కిది ఏమాత్రమూ అందం కలిగించకపోయినా రసాభాసకుమార్తం బాగా తోడ్పడుతుంది.

రంగము — ౨

ఇక్కడ శ్రీధర రాజారావులసంభాషణ హృదయంగమంగా ఉంటుంది. కాని రాజారావులో మాట్లాడబడ్డారు. దాని సారాంశ మేమిటో యొక్కా తెలియదు. ఈ రంగం లో నీలావతి బాగా పోషింపబడ్డది.

రంగము — ౩

“అస్వత్థామా హరః.....” అనిన్నీ, “చారిజాన్యలందు.....

.....నఘును చొందడిధిప”

అనిన్నీ కద్దు. ఇందులో మొదటిది భారతము. రెండోది భాగవతము. కాని—“ఇది మహాభారతమగూర్చి సంఘమునేదము, వ్యాసుల వారిది” అని విద్యాలంకారునిచేత పరికించారు. ఇతని జ్ఞానకూన్యతను తెలియజేయుటకా? యిది (కవిప్రవాదము కానుగదా!) ఇట్లే మొదటి అంకములో రంగములో— “ఫలానా వాశిష్ఠ్యకి ఫలానాసేను ఉపదేశించుచు నేనును” అని సాంతభాష వ్రాసి క్రింద “ఇతి నానాయకస్మృతిః” అని పీఠాధిపనుడైన ఒకస్వాములవారిచే వ్రాయబడింది. ఇట్టివానిని పూర్వనాగం తొక్కివారైనా ప్రజ్ఞావాంకిత్యాలు కలవాళ్లనే చేయాలిగాని $౬ \times ౩ = ౧౮$ అనే సంఖ్యగా తయారుచేయ్యరాదు. అట్లయితే నాటకంలో పడయేముంది?

ఈరంగంలో ధర్మప్రసంగం మరీచిత్రంగా ఉంటుంది. ఒకటి రెండుమాటలు చూపిస్తాను:

నీలా—దయ వలదా (తారపై)

భీమ—దయ సర్వేక్యరునిసాక్షు.

నీలా—తానను బాడ్డించి లోనుజేసికొన్న వారు పాప మొనర్చినా? లేక ఒక పెరుంగక లోబడినతార పాప మునర్చినా? దీనికిచ్చే సమాధానాలుపుస్తకంలో చూడండి.

విద్యాలంకారుడు “వ్రన్యార్థన సులభమున వరకు దుర్బుద్ధులను తొక్కినేరాడు” అని అంటాడు.

రంగము—౪.

పాడే కాన్ ప్ట పలు ఆర వాయన యెందుకో? తెలుసుపాడేనే వచ్చినరసభంగ

మేమిటి? ఇది కేవలం సామర్థ్యప్రకర్షకన్న ట్టుగా ఉంది. కాని ఒకటి చెప్పవచ్చు. ఈ గ్రంథంవల్ల యితవరకు విసుగెత్తినవాళ్ళకి అరవతెలుగు కొత్తశక్తి నిస్తుంది.

రంగము—౫.

తల్లి శవము ప్రక్కనుంచగానే క్రిందను జవతార్చన సాగిస్తాడు. ఇది యేదోంతా న్నయినా ఆచారంగా ఉందా? ఈ సమయం లోనే “నిన్నునే నందుకు పెండ్లినిరాదు?” అని తాత అంటే “నే నందుకు తగదు.” అని క్రిందనుంటాడు. ప్రణయగాభలకుగూడ ఇదేనా సమయం?

ఈరంగంలో ముఖ్యంగా విచారించవలసింది లీలావతిపాత్రనుగూర్చి. ఈనాటకాని కంటికి విమర్శనస్థాన మిది. గ్రంథకర్త గారికి లీలావతి వీరపతిగానుండుట యిష్టము. కాని అట్టి లక్షణాన్ని ఆదికంఠి నిగూఢంగా నైనా చూపెట్టలేదు. ఆవకాశం లేకపోలేదు. తుద కామె యెరుపుతెచ్చకొన్నట్టు ఒక్కసారిగా విజృంభిస్తుంది. అది ఆటుంచంకి. (౬౦ పేజీ మొదలు) క్రిందనింట తాతగేగాక లీలావతినిగూడ శవవాహికగా చేయటం ఏదృష్టితో జూదినా సాత్వికంగా లేదు. ఒక సుప్రసిద్ధనాటకవాదియొక్క ధర్మపత్ని, ఆభిజాత్యసంపన్న, సాధ్య-అట్టి ఆమె డిక్కులేని శ్రీధరునికి శవపహనంవిషయంలోనే డిక్కుకావలసివచ్చేవా? నీచమున్నూ అతిసాధారణమున్నూ అయిన యీపని ఆపాక్షిరాలేవిధంగానైనా ఆపని చేయదనువాళ్ళచేత చేయించగల్గునే. సుతరాం సరిపడని సంగతులలో ఇది యొకటి. మరొకటి లీలావతి యీ విషయమై తనపతిని తోగిసిరా జంటుంది.

విద్యాలంకారాచారిని తూలవాడుగుండి-పతిగాని మరియొక్కవగుని సంఘమున కుపద్రవకానియై నాటలతో చక్కబడనినాడు “స్త్రీధర్మములో” యెట్టిసాహసాన్నయినా చేయదగించే. అట్టిసాహసం మహాసమస్యలం దవలించిన ప్రశంసాపాత్రమును. అట్లుకాక-అత్తవారింట నడుగుపెట్టిందిమొదలు అనుమలదాంపత్యంచే సుఖశీవన మనుభవితా కమలూహినీళ్లు కపిలని సుకుమారి నీల, అపార సంపదలు గలనీల, వీనినన్నిటిని కాలదన్నటా? తుమాగుల కనిదినన కుమారుడున్నాడు. అతడు తన్నంతవర కనువిస్తాడో తెలియదు. అవసరమైన అతిన్నిగూడ వివేచనావేదితవా? నిన్నటివరకు ప్రయత్నించినా కనబడినవ్యక్తి నే ఒక్కసారి రాజప్రీతికలబడుటా? మారదృష్టిగలతార వల నంటుంది; మందలిస్తుంది. అమ్మా! మరేసాలోచించుకొమ్ము అంటుంది. దానికి తార! నా కట్టిభయము లేదు.... అని నైగా “కాలము మాగునున్నది” అంటూ త్యాగిలుడగు క్రిందను భయకంఠిగు నైనా తక్కతెయ్యక తనవీరిత మేమనునో ఆలోచింపక ‘పట్టుండి, శవాన్ని పట్టుండి’ అని తేగబడుటా? ఏమంతతీరనిసమస్య యని యీ అనుచితసాహసం? ఇదంతా రంగస్థలం మీద మాస్తే సామాజికు లింకంతగా విమర్శిస్తానో?

మూడవ అంకము—రంగము ౧

నాకరు వచ్చి చెప్పగా లీలావతి కోర్టులో నుంచి రేచిపోయింది. తేలియలేదు. ఇంకొకటి. బంగారుపదకమునకు సంబంధించి నరవరకు అనగా వీరన్నకెట్టి యింటినుండి దొంగిలించబడింది మొదలు రాజారావు కోర్టులో చంద్రహార మర్పించినవరకుగలకథ

యెన్నిసార్లు చదివినా యేమిఅర్థం కావటం లేదు. రంగస్థలంపై మరీ గందరగోళంగా ఉంటుంది. వీరికిపంద్రయైన రాజారావింతగా ఎట్లు తెలిసినాడు? స్వచ్ఛవృత్తికి వీరికి మర్పించిన భిమనేనరావు తనసోద్ర ఆచారితోగూడ న్యాయస్థానంలో నాలుచేసేసపును తత్తర లాడుటంలో అర్థమేమి? ౬౬ వ పేజీలోనూ మరొక్కచోటనూ గూడ “మాడుతూర్లు విలువగా” అని కవిగాగు ‘దైత్యము’యిస్తాడు. సాక్షులకు మాత్రం కోర్టుసంప్రదాయం తెలియకీయటమే ఉద్దేశమైనా చాంపసంగా కనిపిస్తుంది. అదిగాక కీరు భాషని సకీవంగా చేయదలంచి ప్రయోగించిన “జ్ఞానముకావలె నది; జ్ఞానము” అనేవాక్యం ఆధిష్టాని కలుగకీయక అస్వాభావికమై కెక్కుసార్లు ప్రయోగింపబడుటచేత పాటుపూడా కలిసి స్తోంది.

రంగము—౨.

గ్రంథకేరుమా కథావస్తువునూ సామర్థ్య మేమాత్రమూ అధిష్టా తునకపోయినా పెద్ద అక్షరాలతో “సరిపడని సంగతులు” అని శబ్దతః చివరకు కుదిర్చి వారంతటనాడుత్పత్తి పడ్డారు.

వీరిదివరకు ప్రతికలో వేసిన “పెరుగుముంత” ప్రహసనాన్నీ యీనాటకాన్నీ చూస్తే క్రి ఆచార్యులుగాదు “నాట్యాచార్యులు” గా ఉండదగినవారేగాని “కవి బ్రహ్మ”లు కావాలని తోస్తుంది. ఈనాటకములో సుదానంతములను భాగాలు లేకపోలేదు. కాని నాకు కనుపడ్డదోపాల్పిమాత్రమే సరిగా నిర్ణయించి చెప్పవలసిందిగా వ్రాసికొన్నాను.

వ్యవసాయ ఋణవిమోచన శాసనము

౧౯౩౮వ సంవత్సరం జనవరి మాసములో సమావేశమై థుడరాస్ శాసనసభలవారు ముగింపుకు తెచ్చిన రైతుఋణములకు సంబంధించిన నిల్పింపుయముగో దేశమునందు కలిగినంత ఆంగీకరణ జనవరిలో ఎప్పుడును ఏరిషయము నందును కలుగలేదంటే దాని ప్రాముఖ్యము గురితముగా వ్యక్తపడుతుంది. కాంత్రాస్ నారు ఎన్నికలలో పాల్గొనడానికి ఉద్దేశించిన ప్రభుత్వ రైతుఋణవిమోచనము కలిగిస్తామని వాగ్దానము చేసినారు. శాసనసభలో అందరి మిత్రసంఖ్యయంగా తమకు ప్రవేశము కలిగిన తరువాత తాము చేశానికి చెప్పినమాట పాటక పరచడానికి ఆగించిందన్నారు. అప్పులు వడ్డీలు మనముచేయడం ఒక్క సంవత్సరంపాటు నిలిపి ఆ సంవత్సరములో బాగా ఆగించన చేసికొని తగినశాసనము చేయబడెనని సంకల్పించినారు. దానినే ఇంగ్లీషులో 'నూరల్ రియం' అంటారు. కాని, ఈ ఆలోచన చేసి శాసనముంచే దేశములోని సాహుకారులు ఋణగ్రస్తులను పీడించడము ఆరంభించినారు. అందుచేత మళ్ళీ సంవత్సరముదినములు ఆ వ్యయము చేసినట్లయితే యింకా ఏ ఏమాగ్గాలలో రైతులను సాహుకారులు చిక్కుపెట్టెదరో అను భావము మనసులో కలిగికావలెను వెంటనే వ్యవసాయ ఋణవిమోచన శాసనాన్ని పూర్ణముగా పూర్తిచేయడానికి నిర్ణయపడినారు. శాసనము ఆంధ్రంగా చేసినా, అందులోని ముఖ్యమాత్రాలు ౧౯౩౭ వ సంవత్సరము అక్టోబర్ నెల మొదటిరోజునుంచే అచటలలో నుండవలసివట్టి నిశ్చయించినారు. తరువాత ౧౯౩౭ వ సంవత్సరము డిసెంబరు నెల మొదటిరోజునీ ఈ నవీనశాసనము మన దాను గజెట్ లో ప్రకటించినారు; వెంటనే శాసనసభలలో ప్రవేశపెట్టినారు; పెటెన్టు కమిటీ విచారణకు పంపించినారు. పెటెన్టు కమిటీవారు డిసెంబరు ౩౦ వ రోజున తమ రిపోర్టును తయారుచేసి పంపినారు. జనవరి ముప్పైఒకటవరోజుకి ఇది శాసనసభలవారిచేత అంగీకృతమైపోయినది. గవర్నరుగారి ఒప్పు

దలమాత్రము రావలసియున్నది. త్వరలోనే అట్టి యొప్పదల రంగలదను విశ్వాసము కలదు.

* * *

ఈజిల్లు ప్రకటితమైనదిను మొదలు శాసనసభలవారి ఆలోచన ముగిసేవరకు రెండు మాసములకాలము ఈ జిల్లునుసరించిన విమర్శ కొలది మహాజగ్గ మూలకముగాను సభలమూలకముగాను పత్రికలలో పుటలకు పుటలు వ్యాఖ్యానముల మూలకముగాను విస్తారముగా జరిగినవి. ఒకవైపున ధనాధికారులవరముగా నాం దోళన, మరియొకవైపున బీదలవరముగా నాం దోళన తీవ్రముగా విజృంభించినవి. ఆగించి చూడగా సంవత్సరములకొలది వ్యవధియొం కిన సంవత్సరములలోమాత్రం ఇంత విమర్శ ఏ విషయమునుసరించినది జరగలేదని చెప్పుక తప్పదు. కాబట్టి కాంత్రాస్ ప్రభుత్వమువారు ఏం దండరపడి ఈ శాసనమును చేసినారనడము పొసగదు. మహాద్రవమైన గోగము పీడించు నపుడు చక్కగా వాలోచించి త్వరగా మం దించినవాడు వైద్యుడను గాని ఆలోచన చేయుచు రోగి చచ్చుటకు కనిపెట్టినవాడు వైద్యుడు కావాలడు.

* * *

మద్రాస్ శాసనసభలవారు నిర్మించిన ఈ చట్టపుటద్వేష్యము ఏమనునది గమనింపదనను. ఇది ప్రత్యేకముగా బీదలను సంరక్షించుట కేర్పడిన శాసనము కాదని కొందరి విమర్శ. ఆ వాదము నిజమని అంగీకరింపకతీరదు. ఈ శాసనము ప్రకారము అప్పులు తీరినతరువాత బీదరైతుకు ఏకరా భూమిమాడ నిలువక పోవచ్చును. ఆతని వ్యక్తిగతముగా అతనికి జీవితమునకే మార్గము లేకపోవచ్చును. ఇంతే కాదు; వ్యవసాయపురములు చేసికొనుచు కూలీలుగామాత్రము ఉండేవారి అప్పులుమాడ

గాడిచర్ల హరినర్సయ్యత్తమరావు

ఈచట్టముక్రిందికి శేవలించని చేసిన సవరణ శాసనసభలవారు తీరస్కరించిరి. అనగా అట్టి బీదలకును ఈ శాసనము సంరక్షణ కలుగజేయదనడము స్పష్టము. వారు ఇదివరలోవలె సాహుకారులకు జవాబు చెప్పకోవలసినదే కాని గత్యంతరం లేదు. వ్యవసాయమో లేక యితరవృత్తులో అవలంబించుచు అప్పు పడిన బీదసాదలకు ఈ చట్టము అసలే ఉద్దేశింపబడినది కాదు. మరికొందరు ముగిసినవీరిని ఈ చట్టము సాహుకారిపద్ధతిని నశింపజేయుటకుగాని, జమిందారుల ఆస్తులను అపహరించుటకుగాని ఏర్పడినట్టిది గాదు. పైన జెప్పిన బీదలందరికిని ఈ చట్టము అన్వయము కావన డమే ఇందుకు నిదర్శనము. జమిందారులకు రాదగిన సుత్తలు కొన్ని ఫసలీలవి రైతు ఇచ్చి తీరవలెనని నిర్ణయించడము, నియమితమైన కాలములో అట్లు ఇవ్వనియెడల మినహాయింపు కాదని బాకీలు మినహాయింపు కావనడము జమిందారుల స్వత్వములను అపహరించుట కేర్పడినవి కావు. నిజమునకు ఈ శాసనపు టుద్దేశ్యము ఏమననా యను ప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తరము ప్రధానమంత్రి గౌ|| శ్రీ సి. రాజగోపాలాచార్యులుగారు పదే పదే చెప్పియున్నారు. ఈ దేశములో నూటికి డెబ్బది యొడుగువరకు జీవనమునకై వ్యవసాయమే ఆధారము. ఇందులో జమిందారులును చేరినారు. సాహుకారులును చేరినారు. వ్యవసాయపు కూలీవారును చేరినారు. ఇతర బీదలును చేరినారు. ఇందరి జీవితమును పోషించే వ్యవసాయపరిశ్రమ మన దేశములో ముందు అడుగుపెట్టి విజృంభించడానికి వీలులేనంత అప్పుల బరువుక్రింద క్రుంగిపోతున్నది. ఈ బరువును త్రోసేసిననేకాని మరల ఈ పరిశ్రమ తలయెత్తుకొని అభివృద్ధి కావడానికి అవకాశాలు లేవు కాబట్టి వ్యక్తులసంపత్తు పేదరికములతో ఈ విషయమునకు సంబంధము లేదు. వ్యవసాయ పరిశ్రమ నడుపుచుండే మానవుడు ఎవ్వరైనా బీదయైనా, బక్కయైనా, బలవంతుడైనా అప్పులుపడి వుంటే అట్టి అప్పుబరువు తగ్గలేనేగాని పరిశ్రమను నిలువబెట్టుకోలేడు; కాబట్టి అట్టి అప్పుల బరువు తగ్గించి వ్యవసాయపరిశ్రమ విజృంభణ

మునకు తోడై దేశకల్యాణమును సాధించవలె ననే ఉద్దేశ్యముతో ఈ శాసనము ఆలోచించితిమని అందు మరిమరి స్పష్టపరచినాడు. ఈ విషయము గమనించి ఈ శాసనమును విమర్శించుచు దీని ప్రయోజనమును గ్రహించగల్గుదురు.

* * *

వ్యవసాయపరిశ్రమను సుంరక్షించడానికి ఇదివరలో అప్పలభూతస్థించే ప్రయత్నము జరుగలేదా యని ప్రశ్నించేవారుంటారు. గత శతాబ్దములో షేమికకమిషనును తేర్చి రిపోర్టుచేసిననాటినుండియు ఈ ప్రయత్నాలు సాగుతూనే ఉన్నవని చూపించేవారుంటారు. వ్యవసాయదారులకు అప్పలీప్యదానికి సర్కారువారు ఆములులో పెట్టిఉండే 'ఆగ్రికల్చురిస్టులొప్పు ఆట్టు' 'బ్యాండు ఇంప్రూవ్ మెంటు ఆట్టు' గాంక వ సంవత్సరపు పర పరిసంఘాల, అంటే 'కోఆపరేటివు సొసైటీల ఆట్టు' 'యుజురర్సు ఆట్టు' (వడ్డీకేటు వికోశపు శాసనము), గాంక వ సంవత్సరపు "డెట్టు కన్సిలియేషన్ ఆట్టు" ఇటువంటివి అనేకశాసనాలు ఇదివరలో చేసి రైతుకోసం కొంత మేలుచేతామనే ప్రయత్నము అధికారులు జరిపినారు. నాటి షేమికకమిషను వారి రిపోర్టువలెనే తరువాతికాలములో 'ఆగ్రికల్చరల్ కమిషను', 'బ్యాంకింగ ఇంక్వయరీ కమిటీ', 'సత్యనాథన్ కమిటీ' ఇటువంటి సంఘాలేర్పడి రైతువడ్డీ దుర్భరకష్టలనుగురించి విచారణలుచేసి అతని అప్పు ఎట్లా పెరుగుతూవుందో కనుపరుస్తూ నివారణోపాయాలు చేయకపోలే వ్యవసాయ మభివృద్ధికాదని నిన్నటిదనుక రిపోర్టులు ప్రచారణ ఆవుతూవచ్చినవి. ఆనగా అర్థమేమి? వ్యవసాయదారునికి సంభవించియుండే అప్పుల కష్టము తీరడము ఇదివరలో అవలంబించిన ఏ ఉపాయాలచేతను సంభవించలేదు.

* * *

మద్రాసు శాసనసభయం దాక్షిణించిన వారియం దొక్కరుమాత్రం ఇదివరలో చేసిన ప్రయత్నాలు చాలును అన్నవారు లేరు. కుద్దిపయత్నముగా జరుగుచుండిన "డెట్టు

కన్సిలియేషనును బలపరచవలసినది" అని కొంద రాక్షేపకులు నూచించినారు. "డెట్టు కన్సిలియేషన్" అంటే యేమి? అప్పలీచ్చిన వారిని, అప్పు తీసికొన్నవాణ్ణి సిరిపించే అధికారి ఏర్పడవము, ఇష్టపడి రాదలచుకుంటే వారు రావడము, మళ్లవర్తిగా విషయాలు విచారించి అధికారి ఇంతమట్టును ఈరీతిగా మీరు పరిష్కారముచేసికొనవలసినదని చెప్పవము, నా రిష్టపడితే పరిష్కారము వ్రాయవము, నిర్ణయమైన మొత్తమును రైతు ఇచ్చుకోలేనినాడైతే సర్కారువారి "ఆగ్రికల్చురిస్టులొప్పు ఆట్టు" క్రింద తక్కువవడ్డీకి అప్పు మంజూరుచేయవచ్చు ఇది "డెట్టు కన్సిలియేషను" శాసనముయొక్క సారాంశము. సర్వమును అప్పిచ్చిన, భుచ్చుకొనినవారి యిష్ట ప్రకారము జరుగవలెమంటే యుగాలు మారిపోయినా అనుకొన్న సంస్కారము కాదు. కాబట్టి దీనిలో నిర్బంధము కొంత ప్రవేశపెట్టవలసినదని కన్సిలియేషన్ శాసనాన్ని శాసనసభలో పెట్టినదినమునుంచి చూపించినవారు మితవాదులలో చాలమందియున్నారు. రాజగోపాలాచారి చట్టమును ఆక్షేపించవము కొరకు డెట్టుకన్సిలియేషన్ శాసనమును బలపరచవలసిన దనినవారుమాత్రం ఇట్టి నిర్బంధ మేర్పరచవలసిన దనువారే కాకలేవు.

* * *

"డెట్టుకన్సిలియేషన్" విధానము నిర్బంధము చేయవలసినప్పుడు దానికి కొన్ని మూల నూత్రాలేర్పరచవలసినదేనా? ఆ మూల నూత్రాలు ఏయే విషయాలలో ఏర్పరచలేకని ఆలోచించవలసినదేనా? తీసికొన్న అసలు అప్పు మొత్తంతో? వడ్డీరేటుతో? త్రిప్పించి మల్లించి వ్రాయించుకొనిన ప్రత్రాలన్నిటిని గౌరవించవలసినదేనా? ఈ దినము బజారులో వడ్డీ నూటికి సంవత్సరానికి అయినో నాలుగో అయినా పత్రములో పండ్రెంపని, ఇరువదినాలుగని ఉంటే అట్లే లెక్కవేయవలసినదేనా? వడ్డీకివడ్డీ అగునెలల కొకసారి త్రిప్పి కట్టెయింకినా యిప్పించవలసినదేనా? తీర్మానమైన మొత్తమును రైతు వెంటనే యివ్వడానికి డెట్టు అతనివద్ద ఉంటుందా? సర్కారువారు హాజరుపెట్టగలరా? పెట్టలేక

పోలే అతడు ఇకసార్వెంటుకొట్టలో పడి పోవలసినదేనా? వ్యవసాయదారుడు ఇవిం దాడును గుత్తకుగాను అప్పపడియుంటే అది అప్పపురుందా కాదా? ఒకటే అప్పమీద దాని వార్తంతలు పడింతలు వడ్డీకే చెల్లుబడి పోయియుండినా ఆ అప్పు చెల్లించనే తప్ప రైతుకు కలిగేమార్గము కనుపించకపోయినప్పు టికి ఆమొత్తము రైతునెత్తిన మోపియుండవలసినదేనా? పేరుకు భూమికలవాడో భూమిలో భాగముకలవాడో అయినా ఏ వకీలువనో న్యాయాధికారి చేసుకుంటూ నట్టగా వాసాలలో నివసించే మానవునికి సంరక్షణ యియ్యవలసినదేనా? నేడు ఈ సంరక్షణ కలిగించినా లేవు మల్లీ వ్యవసాయపుసమలకు రైతుకు ప్రవోగ్యపపత్తి కావలసియుండునే, ఆ ప్రవోగ్యపపత్తిని సక్రమమార్గాలలో కలిగించే సాధనాలేమి? అనే యిన్నిప్రశ్నలకు సదుత్తరాలు చెప్పకొంటేనేగాని "డెట్టు కన్సిలియేషన్" విధానాన్ని నిర్బంధరూపముగా ఆములులోనికి నేవదానికి రాదు.

* * *

క్రీ. వి. రాజగోపాలాచారిశాసనముద్వారా మద్రాసు శాసనసభలవారు తీర్చియుండే కార్యక్రమము ఇంతకంటే యేమాత్రము భిన్నము కాదు. నిజముగా డెట్టుకన్సిలియేషను విధానాన్ని నిర్బంధముచేయవలెమే "నేర్కొనిం బోనుఅఫ్ డెట్టు" అంటే అప్పుల తగ్గింపు క్రిందికి సహజముగానే పరిణమించినది. వైపేంటో నూచితమైన అన్నిప్రశ్నలమా సమాధానాలు కుదిర్చి ఈ క్రొత్తశాసనములో ఇముచ్చినారు. నూత్నుభిక్షయాలలో భిన్నాభిప్రాయాలుండదానికి అవకాశముండవచ్చును, అవకాశమున్నది. కాని శాసనముల నూత్రాలు శాసనస్వరూపము విషయములలో బహుజనాభిప్రాయము స్పష్టముగా ఇందులో ప్రతిఫలించినది. కాంగ్రెసుప్రభుత్వమువారు మహోదారకార్యము నిర్వహించినారనడము స్పష్టమే. వారి ప్రతిష్ఠయు దీనిచే పెరిగినదనుటయు సత్యమే.

* * *

ఈ శాసనము వ్యవసాయపరిశ్రమను పునరుద్ధరింప నేర్పడినది, కాబట్టి దీని ఫలమును

పొందదగిన వ్యవసాయదారుడనే మానవుడెవడు అనే నిర్వచనము అవసరమైనది. దీని విషయములో చిత్తుచట్టమును ప్రకటించినప్పుడు వ్రాసిన వివరణమును నెలెట్ట కమిటీ వారు కొంత మార్చిరి. వ్యవసాయమునకు భూమి మొదటి యవసరము. కాబట్టి భూమిలో హక్కులవాడు లేదా నుల్లదారుగా హక్కుపొందినవాడు వ్యవసాయపరిశ్రమకు అధిపురుషులు. అయినా భూమికి సంబంధములేని యితరవృత్తులలో ఉండిపోయేవారికి సంరక్షణకలిగితే అది వ్యవసాయానికి ప్రయోజనము కలుగజేయదు. మన చేళ్ళములో క్యవసాయదారుల కుటుంబాలలో ఇతరవృత్తులవలంబించి పట్టణవాసాలు చేరిపోయినవారున్నారు. సమష్టికుటుంబములోనివారైనా కొరకు వ్యవసాయవృత్తిమాత్రములో చేరరు. కాబట్టి ఈశాసన మన్వయము చేయఁజూపులో వీరిని వేరుగా చూడక తప్పలేదు. వీరిని వేరు పరచడానికి కొన్ని విషయాలలోనించినారు. ఇన్ కంటాక్టు పడియుండునటు ౧౯౩౨ సం॥ మార్చి ౩౧ వ తేదీకి ముందు రెండేండ్లలో ఒక ఏడాదైనా టాక్సు విధించిఉంటేనే ఈ వర్గములోకి చేర్చడ మగుననినారు. స్థానికాధికారులకు—అనగా మునిసిపాలిటీలకు, జిల్లా జోన్లులకు, కంటోన్ మెంటులకు ౧౯౩౦ వ సంవత్సరము ఆగస్టు ౨౬ వ తేదీకి ముందు యూనియనులుగా ఉన్న పట్టణసంఘాలకు సంవత్సరానికి రు. ౩౦౦ లకు మించిన ఆదాయముమీద ౧౯౩౩ వ సం॥ ఆక్టోబరు ౧ వ తేదీకి ముందు రెండేండ్లవృత్తిపన్నుకు పాత్రమయియుండునటు. అదేవిధముగా రు. ౬౦౦ లకు తక్కువగాని ఇంటిపన్ను ప్రాపర్టీ పన్నుకు పాత్రమయియుండునటు, రు. ౫౦౦ లకు పైబడిన కేక్కున్న రు. ౧౦౦ లకు పైబడిన క్విట్రెంటు, జోడీ, కట్టుబడి, పొరుప్పు ఇచ్చే భూమిఖామందు కావడము, మలయాళములో ఆ దేశపు చట్టముక్రింద జన్మిగానుండి సర్కారుకు రు. ౫౦౦ లకు పైబడినకన్న కట్టడము ఇవన్నీకూడా ఈ శాసనమునుండి వర్జితి తప్పించుటలననదని తీర్మానించికాదు. ఈ శాసన మనుజులలోనికి వచ్చిన రోజున ఈ నిర్వచనము ప్రకారము వ్యవసాయ

దారుగా లేనివాని కీశాసన మన్వయింపదు. అనగా వీరికి ఋణవిమోచన ఈ శాసనము క్రింద జరుగదని నిర్ణయము. ఈ నిర్ణయానికి రావడములో ప్రచండమైనవిమర్శ జరిగినది. జమిందారులు శ్రోత్రియందారులు కొంత మెట్టుకు పైబడినప్పుడు సంరక్షణ పొందలేరు గదా! వేల ఎకరాలకు ఖామందులయి వేల కొలదిరూపాయలు సర్కారుకు చెల్లించే బలవంతులగు రైతువారైతేను కీసంరక్షణ ఎందుకివ్వవలెను? రైతువాడీరైతైనా ఒక దర్జాకు పైవాడయితే సంరక్షణ ఇవ్వవలదని కొందరాత్కేపించినారు. యూనియన్ బోర్డు ఇత్యాదులలో సంవత్సరానకు ౩౦౦ ఇతరత్ర సహించినమాత్రముచేత, లేదా రు. ౬౦౦ ల విలవమీద పన్నుచ్చినా గొప్ప ఆదాయము కాదు, కాబట్టి అట్లాటివేపున్నా రైతన్నవాడు ప్రతివాడు సంరక్షణకు పాత్రుడు కాతగినవాడని మరియొక పుపు వాదవివాదాలు జరిగినవి. వ్యవసాయదారుని నిర్వచనము నెలెట్టకమిటీవారు నిర్ణయించినవిదప అసెంబ్లీ సభలో దీనికి ౬౪ సవరణలు పెట్టినారు. నిజమైన మార్కులిగించే సవరణ యొక్కటికూడ అంగీకృతము కాలేదు. శ్రీ రాజగోపాలాచార్యగారు జవాబుచెప్పతూ వ్యవసాయము మీద దృష్టిని కేంద్రీకరింపనివారినందరిని తామీశాసనలాభమునుండి దూరము చేయదలచినందున ఇన్ కంటాక్టు వర్గరాలు చేర్చితిమనియు, వ్యవసాయముమాత్రముతోనే తృప్తిపడినవారికి వారివారి అంతస్తుకు తగినట్టుగా అప్పులుకూడా తప్పవు. కాబట్టి అందులో పైదర్జా క్రిందిదర్జాలని వేరుపరచడము మానుకొంటిమనియు వాదించిరి. ఈ శాసనోద్దేశ మంగీకరించినవిదప ఈ వాదము సమంజసమని అంగీకరించుట ధర్మము.

* * *

బాకీదా రిట్టివాడని నిర్ణయమైనతరువాత అప్పలిచ్చినవారందరిని ఈ శాసనముక్రిందికి తేవరెనా, మినహాయింపులు చేయవరెనా అనేది ప్రశ్నగా నేర్పడినది. సర్కారు శిస్తు బాకీలు, కో-ఆపరేటివు సొసైటీల అప్పులు, ఇతర బ్యాంకులు కంపెనీల అప్పులు—ఇట్టి అప్పులగతి యేమికావలెనని విమర్శలయినవి.

సర్కారే రైతు, రైతే సర్కారు కాబట్టి చక్కగా నడిచే సర్కారే తేకపోతే ఇట్టి శాసనాలు రావడానికి, అవి అమలుజరుగడానికి అవకాశమే లేదు. అందుచేత రైతు సర్కారుకుపడే ఋణము ఈ శాసనములో చేర్చడానికి వీలులేదు. రైతుకు ఈ చట్టముక్రింద కలిగే ప్రయోజనము కలుగగా నిలిచే అప్పు తీర్చేదానికి ఇప్పటి పరిస్థితులలో సర్కారు వారు కావలసినంతద్రవ్యము తమ ఖజానాలో నుండి యివ్వలేరు. అంతేకాదు; ముందు రాగల రైతు అవసరాలకు అప్పులు దొరికే మార్గాలుకూడా ఉండవలెను. అందుచేత రమారమిగా తమయిష్టాన్ని అంగీకరించినదవవలసిన కో-ఆపరేటివు సొసైటీలను ప్రభుత్వమువారు ఈ చట్టములో చేర్చక నిలిపినారు. ఈ చట్టములో తలపెట్టిన కొన్ని మార్పులను—వడ్డీరేట్లు వగైరాలను—కో-ఆపరేటివు డిపార్టుమెంటువారు ఇదివరలోనే చిలమణికి దెచ్చినారు. కో-ఆపరేటివు సొసైటీలు సాహుకారులకంటే అన్యాయముగా ఇదివరలో ప్రవర్తించినారని ప్రజాభిప్రాయమున్నమాట వాస్తవమేకాని అది విధానము దోషముకాదు. సాహుకారిపద్ధతిని కో-ఆపరేటివు సొసైటీలలో కూడ నిలవచెట్టుటకు తోడైన అధికారాభిమానుల దోషము. ప్రజలకులోబడిన ప్రభుత్వము అధికారములోనికి రావడముతో కో-ఆపరేటివు ఉద్యమస్వభావము మారనానంభించినది. పూర్తిగా మార్చే శక్తి ప్రభుత్వముచేతిలో నున్నది. బ్యాంకులు వగైరాలు ౧౯౧౩ వ కంపెనీల ఆక్టుక్రింద నేర్పడిన కంపెనీలు, వీని విషయమున మదరాసుప్రభుత్వానికి కొంత తొందర కలిగినదనడానికి సందేహములేదు. రైతు అప్పుల పరిస్థితిరము జాతీయప్రభుత్వమువారి అధీనములోనిది. బ్యాంకులు, కంపెనీలు ఇండియా ప్రభుత్వమువారి అధీనములోనివి. అంతే కాకుండా కో-ఆపరేటివు సొసైటీలవరే ఇవి కూడ రైతుకు తాత్కాలికముగా అప్పులు పుట్టింపగల సర్కారుతనీఖీకి లోనైనసంస్థలు. అందుచేత శ్రీ రాజగోపాలాచార్యగారు దీని విషయములో చాలా మనవపడి మూడు నాలుగుపర్యాయములు తమ అభిప్రాయాల

మార్పుకొన్నాడు. ఇట్లా వీరు మార్పుకొన్న విషయము ఈ విల్లుసందర్భములో ఇంకొక్కటి లేదు. ఎల్లయినేమీ పార్లమెంటు వారి శాసనములకంటెగాని, ఇండియా ప్రభుత్వపు ప్రత్యేక శాసనములకంటెగాని, రాజుగారి చార్టరువల్లగాని, తెటర్ను పేటెంటువల్లగాని ఏర్పడి ఏ సంస్థకుగాని రైతు ఋణపడితే ఈ శాసనముక్రిందికి ఆయన్ను రాదని వ్రాయవలసివచ్చినది. కాని ౧౯౧౩ వ సంవత్సరపు ఇండియన్ కంటెనీల అక్టుక్రింద నేర్పడిన సంస్థలకుగాని, ౧౯౩౪ వ సంవత్సరపు రిజర్వు బ్యాంకు (చట్టము) క్రింద ఏర్పడిన షెడ్యూల్డ్ బ్యాంకులకుగాని రైతు పడిన అప్పుకు సంవత్సరమునకు నూటికి తొమ్మిదికంటే ఎక్కువవడ్డీ యుండనియెడల అట్టి అప్పు ఈ శాసనంలో చెప్పిన ప్రకారము తగ్గింపు పొందరాదని నిర్ణయించినారు. ఈ చట్టమే అన్వయముకాదని చెప్పిన మొదటి నియమము చెల్లినో తొమ్మిదింటికి ఎక్కువ వడ్డీ అయినప్పుడు ఈ రెండవనియమ మెంత వరకు పనికివచ్చునో కోర్టులు నిర్ణయింపవలసి యుండును. అందుచేతనే కాబోలు ఈ చట్టములోని వ్యవహారములను పరిష్కరించడానికి ప్రత్యేకము న్యాయవిచారణస్థానములను సర్కారువారు నియమింపదగునని మొదట తలపెట్టి శ్రీ రాజగోపాలాచార్యులు తుదకు దానిని చల్లగా మానుకొనినారు. ఈ విషయమునందు తగినవైశద్య మిశాసనమునందు లేకపోవడము గొప్ప కొరతయని చెప్పవలసినదే. అయినను ఈ అక్టును అమలునందు పెట్టడములో కలిగే యిబ్బందులను తొలగించడానికి నిబంధనలుచేసే అధికారము సర్కారు వారు నిలుపుకున్నారు. కావున ఇండియా ప్రభుత్వమువారి సానుభూతిని సంపాదించితే క్లిష్టసందర్భములను తీర్చుకొందురు కాబోలు. ఈ చట్టము అన్వయముకాని ఉత్తమగ్లత్వముల కొన్నిటిని ఇందులో చేర్చినారు. రైతు వద్ద కూలిచేసే పాలెగాడు వగైరాలకు చెందవలసిన అప్పుల కీశాసన మన్వయముకాదు.

* * *

బాకీ ఇదివరలో మోస్తరుగానే తీరవలసియుండును. జమిందారైతులు జమిందారులకు

దారులకు అప్పపడిన గుత్తబాకీల కీశాసన మన్వయముచేయుటచేత జమిందారుల ప్రతిఘటన చాల యెక్కువగా తటస్థించినది. ఈ విషయమున విమర్శకుడిగుట అప్పుల తగ్గుదలకు చేసిన యేర్పాటులను విమర్శించుటకు దిగుట యగును. అప్పు లచ్చుకోవలసినవాని స్వరూపము అప్పలిచ్చినవాని స్వరూపము శాసనము నుండి మినహాయించవలసినవాని స్వరూపము నిర్ణయముచేసినవిషయ ఇక నిర్ణయము కావలసినది ఋణనివారణ గమంతవరకు ఎక్కెట్లు చేయనగుననడమే. దానిని ఈ శాసనమునందు రెండవ యధ్యాయమున ఎనిమిదవ తొమ్మిదవ శేక్షనులలో నిర్ణయించినారు. పై వివరణ మంతయు ౩-౪ శేక్షనులకు సంబంధించినది.

* * *

ఇవేవిధముగా భరణముగా మంజూరైన మొత్తములను ఇల్లు, గుడ్డలు, నగలు, పాత్రలు తప్ప మరియేమి ఆస్తియులేని స్త్రీకి అసలు గు. ౩౦౦౦ లకు మించని పత్రాలే జీవనాధారముగా ఉంటే అట్టి పత్రాలును ఈ శాసనముక్రిందికి రానట్లేర్పించినారు. వడ్డీ ఇచ్చే ఏర్పాటుతో గాకుండ అనుభవముతో కూడిన తనఖాఅప్పులు, మునిసిపాలిటీలలో, కంబోడ్ మెంటులలో ప్రాతపంచాయతీయాలియంబోర్డు ఏరియాలో ఇల్లుమాత్రము తనఖాపెట్టి తీసికొనిన అప్పులు సర్కారుకు స్థానికసంస్థలకు పన్ను, సెస్సు, అప్పులువగైరాల రూపముగా చెల్లవలసిన సామూహిక శాసనముక్రిందికి రావు. అంటే ఈ అన్ని సందర్భములలో ఏర్పడునట్టి అప్పులో చేరేవి అసలు అప్పిచ్చిన మొత్తము, దాని వడ్డీ, వనూలుకు అయ్యే కర్బు-జమిందారులకు రైతు లియ్యవలసిన అప్పులలో గుత్తలు, వడ్డీలు రైతు న్యాయముగా ప్రభుత్వానికిగాని స్థానికసంస్థలకుగాని అచ్చుకోవలసియుండి కూడ జమిందారే రైతుకుగాను ఇచ్చిన మొత్తాలు, కోర్టు వరకుకూడ వెల్లిపవడానికి, కోర్టుకర్బులు ఇన్నియు చేరుచున్నవి.

* * *

ఈ వర్గాలన్నిటివిషయములోను శాసన మేవిధముగా నిర్ణయించినదో వివరించడ ము

సరము. జమిందారైతు అచ్చుకోవలసిన అప్పులసందర్భములో గుత్తలు వడ్డీలుమాత్రమే యీ శాసనముక్రిందికి తెచ్చినారు. రైతు న్యాయముగా ప్రభుత్వానికిగాని, స్థానికసంస్థలకుగాని ఇచ్చుకోవలసియుండి జమిందారే ఇచ్చియున్న బాబులు కోర్టుకర్బులు రైతు మీదే మోపినారు. ౧౯౩౪ ఫస్టికి అంతకు ముందు ఫస్టిలకు రైతు గుత్తలెక్కకు అప్పు పడిన మొత్తమంతయు గర్బుకావడానికి ఏర్పరచినారు. కాని రైతు ౧౯౩౪ వ ఫస్టి గుత్త ౧౯౩౪ వ సంవత్సరము సెప్టెంబరు ౩౦ వ తేదీ లోపుగా పూర్తిగా చెల్లించక పోయినా ౧౯౩౪, ౧౯౩౪ వ ఫస్టిలకు గుత్తలు ౧౯౩౪ వ సంవత్సరము (సెల) ౩౦ వ తేదీ లోపుగా పూర్తిగా చెల్లించక పోయినా ప్రాతబాకీలన్నీ ఈ ఫస్టిలకుగాను చెల్లించకుండా నిలిచిన మొత్తము దామాషాను అచ్చుకోవలసినదని తీర్మానించినారు. ౧౯౩౪ వ ఫస్టినుంచికాని ౧౯౩౫ నుంచికాని నిలవ యయిన మొత్తాల పట్టికను అన్వయము కాకుండా చూచుకొనడానికి జమిందారు ప్రతినిధులు చాల ప్రయత్నించికాని ప్రయోజనము లేకపోయినది. మలయాళపు జనీగలకును, అచ్చటి సుగ్రహస్థులకును మాత్రం జమిందారులకువలెనే ఈ ఏర్పాటు అన్వయించును. రైతుకు జమిందారుకు గుత్తల విషయములో కలుగుచుండు సంఘర్షణ లోకవిదితము. సివిలు కోర్టులు ఈ వివాదములతో నిండిపోయినవి. లెక్కలలో మొత్తమును పేరిపోవడము తప్ప జమిందారులకు ఎక్కువ ప్రయోజనమున్నట్లు గూడ కానరాదు. అందుచేత జమిందారైతులకును, జమిందారులకును సరియైన సమగ్రము కూర్చడానికిని ప్రస్తుతపు గుత్తలు, సక్రమముగా ఇవ్వడానికి రాబోయే గుత్తలు సకాలములో చెల్లించడానికి, రైతును ప్రోత్సహింపరావలసినదానికిని ఈ చట్టములోని నియమాలు చేయుచున్నామని ప్రధానమంత్రి చెప్పినమాటల కర్థమన్నది. సర్కారువారు కోర్టు అఫ్ వార్డుసువారి మూలకముగా అనేక జమిందారిలపరిపాలన చేయుచున్నాటిది. వాటియనుభవము వారికున్నది. ఈ విషయమై రివిన్యూకోర్టువారు విచారించి, అభిప్రాయ

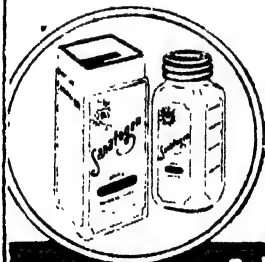

పురుషులబలము

శ్రీ లచ్చ

ప్రశంసించబడును

వయసు మైబడిన కొందరి ప్రతివారను అలసట తొంది బలహీనుడై, తీవిత సౌఖ్యమునుభవించుటకు శక్తి చాలకయుండును. అయినను, తిరిగి యౌవనబలము చేహారి ఆరోగ్యముగాను దౌర్భాగ్యముగాను నుండుట యెంత నులభము! దానికి సనాటోజెన్ వాడుట తప్ప చేరదీయు చేయ నవసరములేదు. అది ఆరోగ్య ప్రద మగు చూగ్లను. శరీరమనకు అమృతమగును. కొం

చె ము నీ క్షణ లో యీ పాదరు కలిపి త్రాగినచో మీరు యెక్కువ జీవసత్వ ములు కలిగియుండి యౌవ నముగా నుండెదరు.

SANATOGEN

ని జ మై న బ ల ప్ర వ ర్ధ కా హా ర ము బహుళులలో శ్రతి నుండులదుకాగమనందు దొరకును. చేతిగో కాగవడలేదు. ఏవారి మత విరుద్ధములగు వస్తువులు లేవు.

మి మ్మ ల ను

అడ్డ పరుచుచున్నదేది?

మానవుల కార్యసాఫల్యతకు, మూలకారణ మేమియున్నదో మీ రెప్పుడైన ఆలోచించి యున్నారా? కొంతమంది మన దైవ్యకృపదవిలో కులమాగుటకు గాని కొంతమంది గర్భ దారిద్ర్యముతో అవస్థపడుటకు గాని యీ చక్రమను నడి పుటకు అవాఙ్మనన గోచరమైన శక్తి యేదియో మీకు తెలి యునా? మీకు కలుగుచున్న జయాపజయములు మీ స్వయం కృషిలననే జరుగుచున్నవను సమృద్ధిము మీకు గలదా? లేనియెడల మిమ్ములను వాలకమాడించుచున్న రసాస్యశక్తి యేదో తెలిసికొనుట కిది సమయముకాదా? చీకటిలో యేల తడుముకొనెదరు? “మాస్టర్ పవర్” అను పుస్తకములో భగవద్విలాసమంతయు వివరింపబడినది. ఈ పుస్తకము కావలసిన వారికి ఉచితముగా పంపబడను.

Habibullah Saheb,

18, Palli - Perry Rd. Corner, Bandra.

(BOMBAY).

ఖరీదు రు. 2-12

ఒక లివర్ రిస్టువాచి

(8 సం॥లు గ్యారంటీ)

స్విస్ మేడ్, అధునికమైన ఆకారము-కాలము సరిగా చూపును. నాణ్యదనముతో పోల్చిచూచినచో దాని ఖరీదు చాల తక్కువ. అందువల్ల విశేషముగా అమ్ముదుబోవుచున్నవి. గుండ్రని ఆకారము నికేల్ రు 2-12 సుపీరియర్ రు 3-8 రేడియం రు 4/-, 18 క్యారటు గోల్డ్ ప్లేటెడ్ రు 4-8 రెక్టాంగులర్ లేక ట్రానియక్ ఆకారము (బామ్మలో మాదిరి) పూర్తిగా 4 జూయల్సు నికేల్ రు 6-8 క్రోమియం రు 7/-గోల్డ్ రు 7-8 పడేండ్లు గ్యారంటీ. రోల్టగోల్డ్ రు 12-8 పోస్టేజరు 0-10-0.5 కి వాచీల కైనను పోస్టేజ ఉచితము.

YOUNG INDIA WATCH Co., (B)

(B) 1, Machua Bazar St., Calcutta.

మానక్ష్మి పాలిసీ

మూలముగా.....

మీ మారునకు

21 మేండ్ల వయసువచ్చినప్పటికి చైద్య పరీక్ష లేకుండా, లాభములతో గూడిన ఎండోమెంటుపాలిసీ చాకగాలభించును.

ఇంతేకాకుండా మీకు గూడ

ఆతడు ఎదుగుచుండగా మీకు సంపూర్ణముగా భీమా రక్షణము యేర్పడును. లేట్టు మొదలైన పూర్తివివరములు గల కరపత్రములకు వ్రాసి తెప్పించుకొనును.

**నేషనల్ యిన్సూరెన్సు కంపెనీ
లిమిటెడ్.**

నేషనల్ యిన్సూరెన్సు బిల్డింగ్సు,
యెన్.పి.జేడ్, మదరాసు.

రాజమోహన హేరాయలు

శ్రేష్ఠమయిన మనాసనగల తల నూనె. మెదడుకు చల్లదనమును కలిగించి పెంట్లకలను అభివృద్ధి చేయుటలో అత్యుత్తమ మయినది.

తలపోటు, కూడుపోటు, శిశో వేడిమి, చుండు మొదలగువాటిని పోగొట్టి కన్నులకు చలక నొసంగి

పెంట్లకలను మృదువుపరచి, నల్లగా పెంచుటలో అత్యుత్తమ మయినది.

స్త్రీలకు ఆనందమును కలుగజేయును.

సీసా 1-8 రు. 0-12-0 6 సీసాలు రు. 4-4-0

పోస్టల్ ప్రశ్నోత్తరము.

పి. ఇ. ఏ. అందు కంపెనీ,

ఆయుర్వేదనమాజం,

పెరిదేపి, నెల్లూరుజిల్లా

తెల్లకుష్మ బొల్లివ్యాధి

కొద్దికోజుల బొంబమును రుద్దినచో తెల్లకుష్మ బొల్లి ఘోరవ్యాధులు మొదలంట వాతవసును హాకిమజీ, వైద్యులు, కుదుర్చలేనివాటిని యీబొంబము తిప్పక కుదుర్చును. గుణములేదని ఋజువు చేయువారికి రూ 500/- బహుమానమివ్వబడును. చెల రు 2/-

సంతాన నిరోధము

సంతాన నిరోధమున కిది అమోఘమైనది. దీనిని వాడుట మానితేవినతోడనే సంతానము గల్గును, నెలకు 2 లేక 3 రోజులు మందును వాడుచుండ వలెను. సంవత్సరము చెల రు 2/- గుణములేదని ఋజువు చేయువారికి రు 100/- బహుమానము. ఆరోగ్యమున కెట్టి హానిగలుగదు.

Valdyaraj Akhil Kishore Ram

No 47 P. O. Katri Sarai (Gaya)

ఆర్ధరసాయనశాల
మొక్కల, కృష్ణా

సా.వ.ల.ము 1925

పురస్కారయర్హదక్షిణముల
కునిలయము. నమందుకవ
లసిననుమాకువ్రాయుడు.
సమ్మకమైనవిలభింపగలవు

ఆయుర్వేదమూలకా
వెదూరి శంకరశాస్త్రి, ఎం.ఎం.
CONSULTING PHYSICIAN

మిచ్చినట్లును ప్రధానమంత్రి వాక్యాలమూల కనుగా స్ఫురించుచున్నది. ఈ చట్టములో చేసిన ఏర్పాట్లు రైతుకు బరువులేకని రైతు జమీందారుల పరస్పరసంబంధములు బాగుపడడానికి దారిదూపునవడము నిజమే కావచ్చును. కాని, ప్రధానమంత్రిగారు కోర్టు అఫ్వాడ్డును అనుభవములు కొన్నియైనా వివరించినయన్నయెడల గోళమునకు విషయమింకా చక్కగా బోధపడియుండునేమో.

* * *

ఇక జమీందారుల రాజీనామాల వర్గమునకు సంబంధములేక రైతువారి వ్యవసాయదారులకు చేసిన కొనిన సాధారణపు అప్పులనివారమును రెండవ అధ్యాయములో 2 మొదలు 10 వ కెక్స్ కోడుకు వివరముగా నిర్ణయించినారు. ఇందులో 1 వ, 2 వ కెక్స్ చాలే ముఖ్యమములు.

* * *

ఈ అప్పులను రెండువర్గములైన విభజించినారు. 1031 వ సంవత్సరము అక్టోబరు మొదటిరోజుకిముందు చేసిన అప్పులు; అటుతరువాత చేసిన అప్పులు.

* * *

1031-వ సంవత్సరము అక్టోబరు మొదటిరోజుకి ముందు చేసిన అప్పులయిన 1032-వ సంవత్సరము అక్టోబరు 1-వ రోజు వరకు బాకీపడిన వడ్డీ అంతా రద్దయినట్లు తీర్మానించినారు. అసలు మొత్తము అంతా బాకీయుంటే అంతిమి, కొంత బాకీయుంటే బాకీయున్నంతిమి చెల్లించవలసినదన్నారు. కాని అసలుక్రిందగాని, వడ్డీక్రిందగాని, రెంటి క్రిందగాని అప్పుపడ్డవాడు అసలుకు రెట్టింపుగా మొత్త మిచ్చియున్నట్లయితే బాకీ అంతటిని తీర్చిన క్షణముకొనవలసినదన్నారు. ఈ రెట్టింపు మొత్తముగాక తక్కువ యిచ్చియుంటే ఆ తక్కువమొత్తము చెల్లించవలెను. బాకీవుండే అసలు ఇంతకుంటే తక్కువ యెడల ఆ అసలుభాగముమాత్రమే చెల్లించదగిన దనినారు. మొదటిప్రత్యయంలోని అసలునే అసలుగా ఎంచవలసి; దేగాని ఎత్తి వ్రాయించుకొనిన పత్రాలలోని అసలును అసలుగా నెంచరా దనినారు. కాబట్టి యీశాసనము చేస్తున్నారని తెలిసినదవ 1033 వ సంవత్సరమునకు అధికవైద్య మేర్పడియుండుటే యనినారు. ఈ కాలపు మితిలో వడ్డీలేట్లు చాల తక్కువైనవని యంగీకరించినా, చేసిన విభేదముమాత్రము అప్పు అడ్డుతోచేసిన విభేదముగా కన్పించదు. 1033 వ సంవత్సరమునకు తరువాతి అప్పులకు నూటికి సంవత్సరానికి ఆయిదింటివరకు సాదావడ్డీ ఇవ్వరాని కంగీకరించినారు. ఈ శాసనము అమలులోకి వచ్చినదియునుంచి ఏ అప్పమీదపూర్వ రూపాయికి నెలకు ఒకదమ్మిడీకి మించినవడ్డీ యుండరాదనినారు. ఈ రెండుకారణాలచేత అసలు రెట్టింపు అవకాశ ముండదు అనుకొని కావలెను రెట్టింపు వ్యవహారపునిర్బంధములే పెట్టలేదు. 1033 వ సంవత్సరము తరువాతి అప్పుల విషయములో అప్పిచ్చినవాని పరముగా నింత యాదార్యముమాపిన ప్రభుత్వము అంతకుముందటి అప్పులవిషయములో నూటికి సంవత్సరానికి ఏ మూడురూపాయలో వడ్డీవేసియున్నయిండురాదా అనేవారి వాదము సవ్యముగాను ధర్మముగాను తోచకపోదు.

* * *

ఏ అప్పవిషయములోనైనా కోర్టుకర్వులు, తనఖా ఆఫీసర్లువలకు చేసిన వ్యాయవైన ఇతిరకర్వులు అసమర్థు లిచ్చుకొనవలసిన దని నిర్ణయించినారు.

* * *

కోర్టులో వ్యవహారములందుండే అప్పులు, ఇశాసాన్స్ లో ఉండే అప్పులు ఈ శాసనముక్రిందికి రాగలిగినచైతే పునర్విమర్శ పొందడానికి ఈ శాసనము అవకాశాలు ఏర్పరచియున్నది. ఈ కారణముచేతను, ఈ శాసనము ప్రకారము అప్పులతగ్గుదల నిర్ణయించగల యధికారులు కోర్టులేకావడము, విచారించవలసిననూత్నాంశము తక్కువకావడము కారణముగాను ఈ శాసనము ప్రజను చాలయొక్కువగా కోర్టు క్రిందించునమూటల వాస్తవమునులభించారగు మార్గములు కల్పింపదలచె యునుగూడ ప్రధానమంత్రి ఆ నిర్ణయమును వదలుకొనవచ్చు దౌర్బల్యమును. పాపము! విధి లేనిసందర్భములు సంఘటించినవి కావాలి. ఇట్టి గట్టిశాసనాలు చేయవలసినవి నప్పుడు కొన్నిచోట్ల ఎంతటి దైగ్యకంతుడును తగ్గి నడుచుకొనవలసియుండును.

* * *

ఈ శాసనము అమలులోనికి వచ్చే రోజు వరకు ఏర్పడిన అప్పులకే ఇందలి ఋణవిమోచనోపాయము అన్వయించును గాని తరువాతి అప్పులకు అన్వయించినవేము రెండవ అధ్యాయములోని ప్రాసిన మూటలనుబట్టి స్పష్టముగా తీర్మానముచున్నది. కాని వడ్డీవిషయమునందుమాత్రము 103 వ కెక్స్ లుగా ఈ అట్ట ఆరంభమైనతరువాత కోర్టునుటికి వ్యవసాయదారుని అప్పువిషయమైన వ్యాసాగము వచ్చినయెడల కోర్టులు రూపాయికి నెలకు దమ్మిడీకి పైబేసినవడ్డీ యిప్పించరాదని యున్నది. సర్కారుగారు వడ్డీలేట్ల మిశులను అప్పటికప్పుడు మార్చవచ్చువని చిత్తుచట్టములో నిలుపుకొనియుండున అధికారమును మానుకొని ఈ నిర్ణయము చేసినారు. ఇది మంచి నిర్ణయమని యెల్లరును అంగీకరింపక తప్పదు. కాని బ్యాంకులు కంపెనీలకు నూటికి తొమ్మిదివరకు వడ్డీవిధించే అధికారము పెట్టియుండువనుచేత అప్పరిచ్ఛేవారు కంపెనీలుగా చేరుకొని వడ్డీలు తొమ్మిదివరకు పెంచే అవకాశమున్నది. ఏమి జరుగనున్నదో ముందుముందుగాని తెలియదు. అదిగాక వ్యవసాయదారుని అప్పులతో సంబంధము లేని ఇంకా వేసేవలవ్యవహారాలను బట్టి వడ్డీలే తీర్పడవనుచేతను ఆ వ్యవహారంలోగూడ వడ్డీలు మితపరచే శాసనవిరూపణ మిదివరకు జరిగినదిగాక ఇంకను జరుగవలసియున్నందునను ఈవిషయమై ఎక్కువగా నాలోచించ

దము శ్రుతుతము అశాసనముని కన్పించుచున్నది.

* * *

ఇంతవరకు వ్రాసిన ముఖ్యవిషయాలను అమలులో పెట్టడానికి కావలసిన చిల్లరవిషయాలనుగురించి ఈ శాసనములో నిర్ణయాలు చాలాకలవు. ఉదాహరణార్థ మొకటిరెండు వివరింపవలెను. వ్యాజ్యములలో నుండి అప్పల నీశాసనముక్రిందికి తేలిపోవదని అప్పపడినవాడు కోరవచ్చును. ఎక్కివ్యాజ్యముకొరకే కోర్టువా రట్టిదంభాస్తు చేసినవెంటనే ఎక్కివ్యాజ్యమును ఆపుదలచేయవలెను. ఆపుదలయైన ౬౦ దినములలో దీక్షిచేసిన కోర్టులో దరఖాస్తుచేసి ఈ శాసనముసారము తన అప్పలను తీర్మానించవలసినదని అభిమన్యుడు కోరకపోతే యధావిధిగా ప్రాతక్షిక్తి అమలు జరిగిపోవును. ౧౩౩ వ సంవత్సరము ఆక్టోబరుకు తరువాత దీక్షియై స్థిరాస్తి అమ్మకము జరిగి యుండినా ఈ శాసనముప్రకారము అభిమన్యుడు వ్యవసాయదారులుగా పరిగణింపబడి అవకాశాలున్నప్పుడు అట్టియతడు ఈ విల్లు శాసనముయిననాటినుండి తొంబది దినములలో అట్టి అమ్మకమును రద్దుచేయవలసినదని దరఖాస్తు చేసుకొనవచ్చును. కోర్టువారికి ఈ చట్టముప్రకారము దరఖాస్తుదారుడు సంరక్షణ పొందదగినవానిని తోచినయెడల అట్టి అమ్మకమును రద్దుచేయవచ్చును. ఇటువంటి వివరాలన్నిటిని ఇచ్చుటకు ఈ వ్యాసమునందు తావులేదు. ఇప్పుడు జరిగియుండే శాసనము

లోని అన్నిమాత్రాలకు ఈ వ్యాసము సంపూర్ణ వ్యాఖ్యయని చదువరు లనుకొనవలదు. ఈ శాసనపుస్వరూపమును తేలికమాటలలో స్థూలముగా చిత్రించుప్రయత్న మిందులో చేయడమైనది.

* * *

పైనివ్రాసిన విషయములనుబట్టి కాంగ్రెసు ప్రభుత్వమువారు రైతుకు అప్పపుట్టే అవకాశాలను నాశనముచేయకుండా వ్యవసాయ పరిశ్రమలో బాగా ప్రవేశించి పనిచేసే ప్రతివానికీ ప్రతిబంధకముగా నేర్పడియుండే భరింపలేని అప్పబరువును సాధ్యమైనంతవరకు తగ్గించివేసి ప్రయత్నము చేసినా రవలము అర్థముకాగలను. ఈ శాసనము కాంగ్రెసుగా ధనసంపన్నుల కనేకులకు నొప్పికలుగుననుట నిజమే. దీనివలన మేలుపొందేవారిలో ఏ కొందఱో యెట్టి మేలుకుగూడ అర్హులైన దుమ్మివ్రతన కలవారును నుండురు. లక్షలు కొట్లకొలది ప్రజలమే లాలోచించిచేసే శాసనమునందు కొందరకుకలుగు నష్టము లెక్క పెట్టవలసినదిగాదు. అపాత్రులు కొందరకు లాభమునునేయని చింతచేయవలెను. పాత్రులు పదిమంది మేలుపొందునప్పుడు అందులో సంకుచారికి ఒక్క యపాత్రుడు మేలుపొందునని పాత్రులకు మేలు సంకూర్చక యుండిరాదు. మరియొక విశేషము. నిజముగా రైతు బరువు తగ్గిపోయి అతడు తనానామతో ముందడుగువేసి కార్యక్రమము జరుపునప్పుడు ప్రత్యక్షముగా వ్యవసాయ పరిశ్రమకొరకే

మూలధనమునకును ఎక్కువ గిరాకీకలుగును. అతడు బాగుపడి సుఖమునకయి కొత్తవస్తువుల కొనుగోలుచేయ నారంభించుటతో ఇతరపరిశ్రమలకును గిరాకీకలిగి అచ్చటకు పెట్టుబడి కెక్కువమార్గమేర్పడును. అందుచేత పెట్టుబడిదారులకు కలిగే తాత్కాలిక నష్టము దేశకల్యాణసాధనముచేత తుదకు వారికిగూడ లాభముగా పరిణమింపగలదనుట అర్థకాస్త్రవేత్తల యభిప్రాయము. ఋణ బాధ నివారణచేయడము వ్యవసాయదారుని కొత్తజీవక్కు పొందడానికి చేసిన ప్రయత్నమనేది ప్రభుత్వమువారు మరువరాదు, రైతు మరువరాదు. ధనికులు మరువరాదు. నేటి నుండి రైతుజీవితము వికాసవంతము చేయగానికి ప్రభుత్వమువారు మునుపటికంటె వేయి టైక్కువపగిశ్రమ చేయవలెను. తమ బరువు తగ్గించడము మానవప్రయత్నముచేత సాధ్యమైనట్లుగానే తమ మానవప్రయత్నముచేత తాము ప్రపంచములోని రైతులలో నగ్రస్థానము నాక్రమింపగలమని ప్రయత్న ప్రాతకాలపు నిరాశవృత్తిని విసర్జించి అహరహము స్వప్రయత్నముచేత కాన్ని జయించుకొనలము సంపాదించవలెను. కలిగిన అవకాశాన్ని పురస్కరించుకొని ధనవంతులు కో-ఆపరేటివు బ్యాంక్లలో ద్రవ్యము పెట్టియు, బ్యాంక్లు, కంపెనీలు స్థాపించియు రైతుకు నవీనజీవితానికి ద్రవ్యోపకర్తి కల్పించి ప్రపంచభర్త నిర్వహణానికి తోడ్పడవలెను. అందరును తమతమ స్వధర్మాచరణచేత సమస్తజనులను సుఖింపజేయవలెను.

తెలుగుచోడులు కమ్మవారే

కొత్తభావయ్య చాదరి

క్రీ. శ. ౧౧, ౧౨ శతాబ్దములలోను, అంతకు పూర్వమును ఆంధ్రదేశమును పాలించిన చలనాడు లేక తెలుగుచోడులు నేటి కమ్మవారి పూర్వులే యనుటకు చాలినన్ని యాధారములు గలవు. చోడులు సూర్యవంశీకుల మనియు, చతుర్థ వంశీకుల మనియు, కరికొలుని వంశస్థులమనియు, దుర్జయకులస్థులమనియు ననేక కాసనములలో జెప్పకొని యున్నారు. సూర్యవంశీకు లగు పితు బౌద్ధ, జైనమతములు మనదేశములో ప్రబలింపజేసినందులలో జేరి, తర్వాత వచ్చిన జైవ వైష్ణవ మతములలో జేరుకొలయునాటికి పుట్టుకచేతనే కులములు స్థిరపడుచున్నందునను, మతాంతర దోషమున మరల చతుర్థులుగా పరిగణింపబడినను, వీరు తమ కాసనములలో చెప్పకున్న మూలపురుషులగు కరికొలుడు, దుర్జయడు అనువారలు వారివంశీకులే యని తెలియదగి యున్నది. చోడరాజులు పైరితిగ జెప్పకున్న కాసనాధారములను ముందుగా దెల్పి తర్వాత కమ్మవారే చోడు లనుటకు గల యాధారములను సుదాహరించెదను.

(౧) దండనాయక పండినాయకుడు కా. శ. ౧౦౬౧ సంవత్సరంలో శ్రీ భీమేశ్వరాలయమున వ్రాయించిన దానకాసనము. ఇందులో తాను చతుర్థకులశేఖరుడ ననియు, వెలనాటి కులార్జునచోడ గొంకరాజునకు మామయనియు వ్రాసుకొనెను.

(౨) దండనాయక చోడపనాయకుడు కా. శ. ౧౦౭౫ సం॥లో శ్రీ భీమేశ్వరాలయమున వ్రాయించిన కాసనము. ఇందు తాను పండినాయకుని కుమారుడ ననియు, పండినాయకుడు కులార్జునచోడగొంకరాజు మామ యనియు వ్రాయించెను.

(౩) దండనాయక చోడపనాయకుని తల్లి కొమ్మసాని కా. శ. ౧౦౭౫ సం॥లో నచట వ్రాయించిన కాసనములో గూడ తన కుమారుడు చోడపనాయకుడు కులార్జున

చోడ గొంకరాజు మామి యనియే వ్రాయించెను.

(౪) చోడభూపాలుడు వెజవాడలోని విఘ్నేశ్వరాలయమున వ్రాయించిన కా. శ. ౧౧౩౫ నాటి కాసనము. ఇం దతడు దుర్జయవంశస్థుడ నని వ్రాసుకొనెను.

(౫) చోడభూపాలుడు కా. శ. ౧౦౭౨ సం॥ శ్రీ భీమేశ్వరాలయమున వ్రాయించిన కాసనము. ఇందు చతుర్థవంశీకుడ నని వ్రాయించెను.

(౬) వెలనాటి కులార్జునచోడ గొంక వృపాలుని కుమార్తె భీమేశ్వరస్వామికి దాన మొనర్చి వ్రాయించిన కాసనము. ఇందుగూడ చతుర్థవంశ మనియే వ్రాసుకొనెను.

(౭) వెలనాటి గొంకవృపాలుడు శ్రీ భీమేశ్వరాలయమున కా. శ. ౧౦౫౫ సం॥ లో వ్రాయించిన దానకాసనము.

(పై కాసనములకు S. I. I. Vol. IV. పేజీలు ౨౫౬, ౩౮౬, ౩౮౯, ౩౬౩, ౩౫౪, ౩౫౫ చూడుడు.)

(౮) శ్రీమన్మహామండలేశ్వర నిరుగనీ చోళమహారాజు అలంపురకాసనము. ఇందు లో నాతని దిరుదములలో “కరికొలకులరత్న ప్రదీప” యనునది వ్రాసుకొనెను.

(౯) మరియొక చోళమహారాజు క్రీ. శ. ౧౦౭౬ సం॥లో వ్రాయించిన అలంపుర కాసనము. ఇందులోగూడ నాతనికి “కరికొల కులవర” అను దిరుదు వ్రాసుకొనెను.

(౧౦) క్రీ. శ. ౧౦౮౮ సరియగు చా. వి. ౧౩ నందు కందూరు చోడరాజు కొలమ పాకలో వ్రాయించిన కాసనములో “జోడూ ర్పురవరేశ్వర, కాళ్యపగోత్రకరికొలాన్వయ నామాది” దిరుదములు వ్రాసుకొనెను.

(౧౧) కందూరి తిదయనచోడ మహారాజు సుంకాధికారి కా. శ. ౧౦౮౪ సం వత్సరంలో వ్రాయించిన అడచరకాసనము.

ఇందులోగూడ “జోడూర్పురవరేశ్వర, సూర్యవంశోద్భవకులలిపక, కాళ్యపగోత్ర, కరికొలాన్వయనామా”ది దిరుదము లారా జున కున్నట్లు వ్రాయించిరి.

(పైకాసనములకు తెలింగానాకాసన సంపుటములో కాసనసంఖ్యలు ౬౯, ౧౨, ౨౧ చూడుడు.)

వీనినిబట్టి వెలనాటిచోడులనియు, జోడూరుచోడులనియు ప్రసిద్ధిజెందిన తెలుగు చోడులు సూర్యవంశమునుండి మతాంతర దోషమున చతుర్థముగా సూరిపోయినదుర్జయ వంశీకులనియు, కరికొలుడుగూడ వారిమూల పురుషుడననియు గ్రహింపగలరు. ఇకనేటి కమ్మవా రీవంశీకులే యనుటకు దృష్టాంతముల సీక్రింద వివరించెదను.

(౧) శ్రీకొలనులోని శ్రీవల్లభునికి ఆలూరి మల్లినాయునికొడుకు పోతినాయుడు దానమిచ్చి వ్రాయించిన కాసనము. (S. I. I. Vol. IV, పు. ౩౧౭) ఇందులో నతడు దుర్జయవంశస్థుడననియు, చతుర్థవంశీకుడ ననియు వ్రాయించెను. ఈ ఆలూరివాడ నేటికిని కమ్మవారిలో నున్నారు.

(౨) శ్రీమన్మహామండలేశ్వర ఎఱువ తొండయరాజు కా. శ. ౧౦౪౩ సంవత్సరములో శ్రీభీమేశ్వరాలయమున వ్రాయించిన దానకాసనము. (S. I. I. Vol. IV, పేజీ ౪౨౦) ఇందులో సూర్యవంశోద్భవుడననియు, కాళ్యపగోత్రుడననియు, కరికొలాన్వయుడ ననియు నితడు వ్రాసుకొనెను. ఇందులోనున్న ఎఱువవారు నేటికిని కమ్మవారిలో ఏరువవారుగా వ్యవహరింపబడుచున్నారు.

(౩) విష్ణురత్న అమరినాయకుడు కా. శ. ౧౧౫ వ సంవత్సరములో వెజవాడలోని మల్లేశ్వరస్వామికి దీపదానమొనరించి వ్రాయించిన కాసనము. (S. I. I. Vol. IV.

పు. ౨౪౩) దీనిలో దుర్జయకుల విభూషణుడనని యతడు చెప్పకొనెను. ఈవిప్లవ వారుగూడ నేటికిని కమ్యూనిటీలో నున్నారు.

(౪) సతనాటిసీమపాలకుడగు సాగిమన్య చాగిగణపతిరాజు అనుమందినట్లై వ్రాయించిన కాసనము. (కాసన సంఖ్య ౨౪౩, ౧౯౨౪ సం) దీనిలో విప్లవగోత్రీకుల ననియు, కామలజకులభరణులననియు వ్రాయించెను.

(౫) సాగివారు దుర్జయవంశీకులే యనుటకు చాలాకాసనములు గలవు. అందు చాగి పోరరాజు వ్రాయించిన కా. శ. ౧౧౨౧ సం॥ నాటికాసనము. (S. I. I. Vol. IV, పు. ౨౪౪) ఈ సాగివారు కమ్యూనిటీలోనుండి విప్లవగోత్రీకులుగనే యున్నారు. శ్రీమైశ్వరాలయముగల సాగివారికి విప్లవగోత్రము లేదు. ఎప్పుడో వారు మారిపోయియుండుదురు.

(౬) మల్లాలగుంపయ దంపకాధిపతుడు, ఆయన భార్య కుష్టుంబయు వ్రాయించిన బూదపూరు కాసనములు. (తెలింగానా సంపుటం పు. ౫౩) ఇందులో దుర్జయవంశీకులనియు, చతుర్థకులగులనియు వ్రాయించిరి. ఈమల్లాలవారి కాసనములు గొన్నిటిలో మల్లాలవారనియు, మల్లాలవారనియు వ్రాయబడినవి. ఇప్పుడు కమ్యూనిటీలోనున్న “మల్లై” వారు యీమల్లాలవారి వంశీకులుగ గానబడుచున్నారు.

(౭) కులోత్తుంగచోడునకు భార్యయైన మూరైయో యను నల్లారిరుక్మిణు వ్రాయించిన కా. శ. ౧౦౨౨ సం॥ నాటి కాసనము.

(S. I. I. Vol IV, పు. ౩౩౮) కమ్యూనిటీలో నల్లారివా రిప్పటికిని గలరు.

(౮) వెన్నచోడరాజు భార్య కా. శ. ౧౧౫౯ సం॥ లో వ్రాయించిన శ్రీమైశ్వరాలయ దానకాసనము. (S. I. I. Vol. IV, పు. ౩౯౦) ఇందుగల కమ్యూనిటీలో నిప్పుడు “వెన్ను” వారుగా వ్యవహరింపబడుచున్నారు.

(౯) దుర్జయవంశీకులని వ్రాసకొన్నట్టి యు కాకతీయగుద్రమదేవి అంగరక్షకులైనట్టియు ఎక్కినాయడు, రుద్రినాయడు, పీఠరుద్రినాయడు, పోతినాయడు, వల్లయనాయకుడుననునారు వలపుల్లగోత్రీకులని ఎసి. రిపోర్టు. ౧౯౩౬, పు. ౧౩౫ బట్టి తెలియుచున్నది. ఈ వలపుల్లగోత్రీకులు నేటికిని వలపుల్ల లేక వల్లపు గోత్రీకులుగా కమ్యూనిటీలో నున్నారు.

వీనినిబట్టి కమ్యూనిటీ దుర్జయవంశీకులను చేరినను, వెలనాటిచోడు లను చేరినను, సూర్యవంశీకులనియు, చతుర్థులనియు, కరికాలావ్యయులనియు వ్యవహరింపబడిన స్పష్టమగుచున్నది. సూర్యవంశీకులే మతాంతరులుగానై చతుర్థులైపోవుటయేగాక, చంద్రవంశములోనివారగు ధవంజయగోత్రీకులైనట్టియు, ధరణికోటపాలకులగు కోటేశ్వరరాజులుగూడ మతాంతరదోషముననే చతుర్థులుగా వ్రాసుకొనియున్నారు. ఇట్లే కాకతీయరాజులుగూడ వ్రాసుకొనియున్నారు.

రు. కొందరు సూర్యవంశీకులనియు, కొందరు చతుర్థులనియు వ్రాసుకొనుటకు వైన నుడివి వదే కారణము. ఏ మతములోనున్నను, ఎట్లు వ్రాసుకొనుచుండినను వారందరును పరస్పర బాంధవ్యములను మాత్రము చేయుచునేవచ్చి నట్లనేకాసనవృద్ధాంతము లున్నను విస్తర శీతి విరమించితిని.

దుర్జయవంశీకులలోనివారే నేటి గుండ్ల శ్రీమైశ్వరాలయవారనియు, వారుగూడ పూర్వము చతుర్థులుగ వ్యవహరింపబడినయుడలయు గల యొకకాసనము గలదు. ఇది శ్రీ శ్రీమైశ్వరాలయమున పరిశ్చేదిపంపియరాజు వ్రాయించినది (S. I. I Vol IV, పు. ౩౭౦) పరిశ్చేదులు దుర్జయకులగుచేసిన రుక్మపురము మరియొకకాసనము గలదు. అది పరిశ్చేది అల్లంపనాథదేవుని మహామండలేశ్వరుడు వ్రాయించినది. శ్రీశ్రీమైశ్వరాలయమున గలదు. (S. I. I. vol IV, పు. ౩౭౨) దుర్జయ వంశీకులలో వెలమనాగుగూడ నొక తెగయని గూచుగుకాసనమువల్ల తెలిసినది. ఇందులో విరియాలవారు దుర్జయకులగులని స్పష్టముగా నున్నది. (తెలింగానాకాసనసంపుటము, పు. ౯౬) ఈ విరియాలవారు వెలమవారిలో మాత్రమే యున్నారు. కమ్యూనిటీలో, వెలమవారును విడివడిపోవుటకు వీరకైవ, వీరకైన్యవ మతములే కారణమనియు, అంధ్రశ్రీమైశ్వరాలయమున వీరినుండి విడిపోవుట కట్టిదే యొక కారణ ముండుననియు దీనినిబట్టి గ్రహింప గలరు.

గృహ పరిశ్రమ

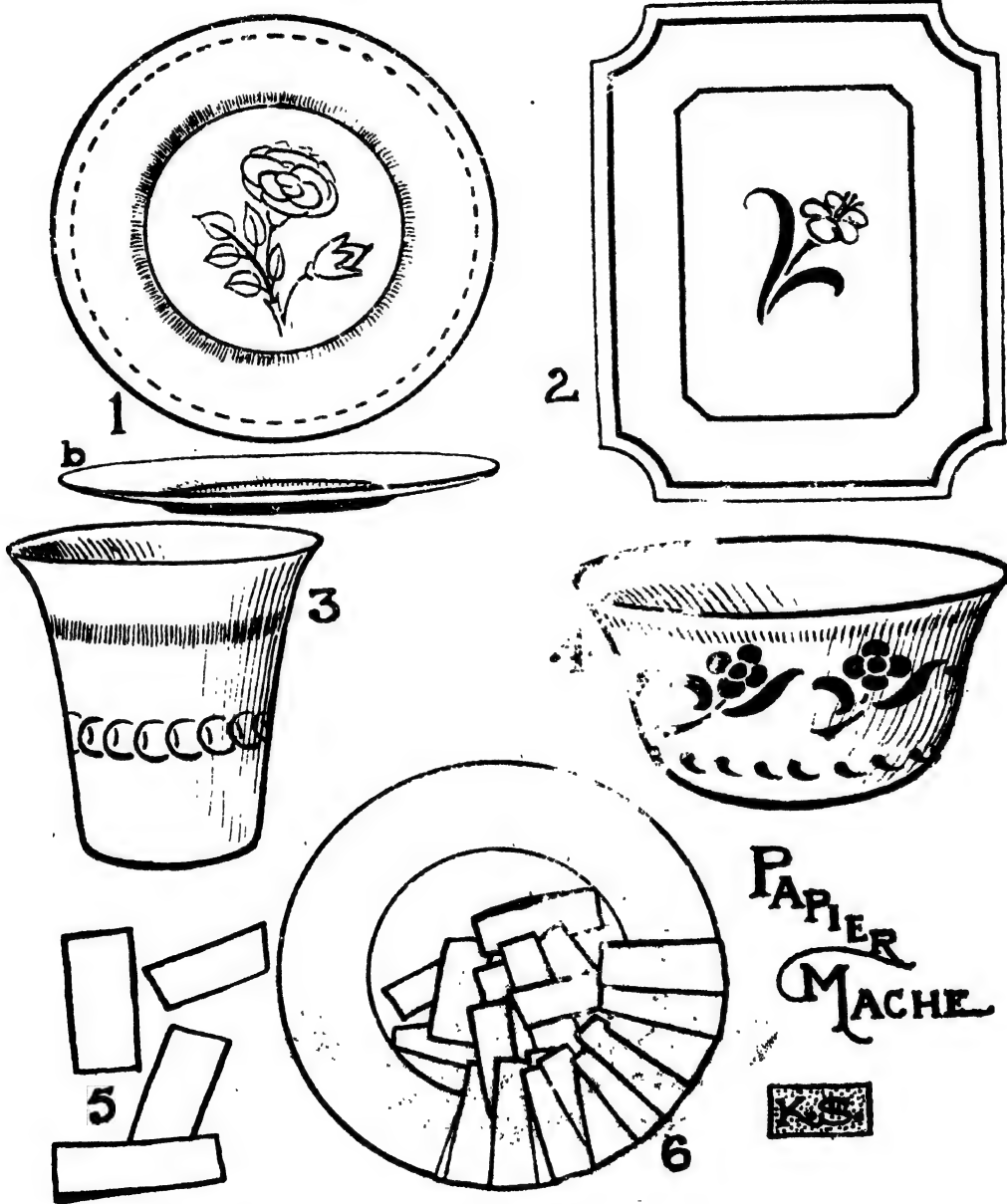
కాగితపు పాత్రలు [Papier mache]

చి. స్వచ్ఛవల్లి

నిరుపయోగము లని. మనము తగును, లేక గుండుగూడలుగాని చించి పారవేయు పాత్రవాస్త్రాస్త్రీ కలు మొదలయినవాటిని ఉపయోగకరము లగు చిన్నచిన్న పాత్రలుగా ఉపయోగించవచ్చును.

జపసూచులుగాని నేసియుంచుటకును ఉపయోగించవచ్చును.

గిన్నెలుగాని కావలసియుండును. ఒకేవైపునకు ఏటవాలుగా నుండు నట్టి పాత్రలే ఇట్టివినికి ప్రయోజనమును. మూతి వద్దను, అడుగు

చేయుటకు నేర్చియుండుట మిక్కిలి లాభకరము. అట్టి వస్తువులను చేసి వాటిని బొమ్మలకొలుపులలో పెట్టు

ఇట్టివస్తువులను చేయుటకు ఆధారముగా కొన్ని పల్లెరములుగాని, నోరుగల లోటాలు,

నను వెడల్పుగా నుండి, నడుము సన్నముగానుండు పాత్రలు ఉపయోగపడవు. ఉపయోగపడు పాత్రల

నమూనాలు చిత్రములు 1, 2, 3, 4 ల సంఖ్యవి.

కొన్ని పాత వార్తాపత్రికలను దీసికొని వాటిని చిత్రము 1 నందలి విధముగా సన్నపాటి తునుకలుగా కత్తిరించుకొనవలెను. వాటిని ఒక రోజంతయు నీళ్లలో నానవేసి పెట్టవలెను.

తర్వాత చిత్రము నందలిరీతిగ ఒకపల్లెమును (Plate) తీసికొని దానిపైన కాగితపు తునుకల అంచులు తట్టయొక్క అంచునకు వెలుపటికి రాకుండునటుల జరపివేయవలెను. ఇట్లు తట్టయంతయు మూయబడునట్లు కాగితపు తునుకలను ఒకసారి పరచుకొన్నతర్వాత దానిపై పలుచని మైదాపిండి జిగురును (Paste) ను పూయవలెను. అటుతర్వాత మరల కాగితపు తునుకలను రెండవ

పరపుగా వేయవలెను. ఇట్లే ఒక దానిపై నొకటిగా మధ్య మధ్య పేస్తును పూయుచు పదిహెండ్రెండు పరపులను వేసినయెడల కాగితపు తట్ట తగుమందము కలదగును.

పిమ్మట దాని సంతయు నీడను ఒకటి రెండురోజులు ఆరబెట్టవలెను. తర్వాత, కాగితపు తట్టయొక్క అంచును, క్రిందనుండు ఆదారపు తట్టయొక్క అంచున కనుగుణముగా చక్కగా కత్తిరించుకొనవలెను. ఇప్పుడు ఈ తట్టను వేరుగా వేయవచ్చును.

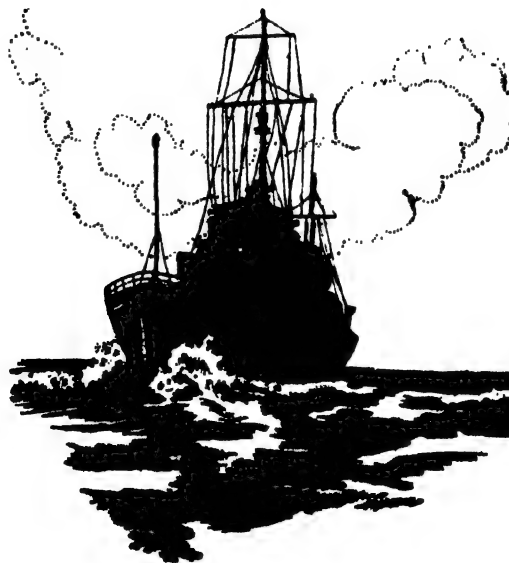
తర్వాత ఈతట్టపై రెండుప్రక్కలను తెల్లనినార్మీసు రంగును వేయవలెను.

ఈ రంగు ఆరినతర్వాత మరల నొకటి రెండుసార్లు తెల్లరంగును

వేసి అది యారినతర్వాత దానిపై మనకిష్టము వచ్చిన రంగును పూయవలెను. ఆరంగు ఆరినతర్వాత తగు రంగులతో ఆకుల యొక్కయు, పూవుల యొక్కయు చిత్రములను వేయవచ్చును.

ఇట్టిని నేర్చి యుండుటవలన, స్వల్పవ్యయము మూలముగ ఎక్కువ లాభమును సంపాదించుకొనవచ్చును.

ఇట్టి గృహపరిశ్రమలకు గానం నీస సామర్థ్యమును మన బాలబాలి కలకు కలుగజేయుటకనిదే మహాత్ముడు తన “వాఙ్మోవిద్యావిధానము”ను తలపెట్టినది. నీతితత్వము నరయలేనివారు బావురని మొర పెట్టుచున్నారు గాని దీనిలాభమును గ్రహించగలిగినవారెవ్వరును నీనిని ఖండించజాలరు.

దేశోద్ధారకుని జీవిత ప్రభావము

పురుషులలో మహాపురుషు డెట్లు పొడ
మాపును? క్రమగతి వాంతరంగిక పరిణామము
నందినవాడే సామాన్యుల తలదాటి మానవు
లందు తలమానికమై వెలయును. ఈ పరిణామ
మునకు ఆంతరంగికపరిశీలనము మొదటి మెట్టు.
లోనికి చూడ్కినిగిడింపనివ్యక్తి చిత్తము
వచ్చినదారిని నడచును. అవ్వలి గమనికకు
అక్కరైన ప్రేరణలు ఆంతరంగమునుండియే
రావలెనుకదా!

శరీరము నొకవిధముగ నిజమతో పోల్చు
వచ్చును. ఇందలి మరలే దీనివరములు; ఆవిరి
దీని రూపులు. ద్రౌపది దీనిమాతృ, ఆత్మ
ప్రేరితమై ఇది నడచును ఈయాత్మ యుద్ధే
శము ననుసరించి వలసినచోటులం దదిచూ
చును. చలనసంకరణ శక్తులు ఆత్మయొక్క
కవచపు బనిచేయును. ఈసత్యము ప్రతి దేహ
ధారి పట్లరూప చెల్లననుట చరిత్రచర్యగాము.

ముంగలగల తెరువుపై నొకచూడ్కిని,
చనుకనుండి తలుచుకొనివచ్చు రాజన్యనిపై
నింకొకచూడ్కిని, దారిమన్న రెల్లుగడ్డపై
మఱొకచూపును ఇంచుమించుగ నొకేనిముస
మున సారించుచు ముందులకు సాగు సారం
గమువలె(కాశిదాసు కాకుంతులము మాచుడూ)
నై హికయాత్రకై ప్రపంచమున నిలిచిన మాన
వుడు తనదృక్పథ నొకపరి ఆంతరంగము
లోనికని, వేఱొకమాటు అవ్వలికిని, మరల
నీవలినుండి లోనికిని మరలింపి, ఆప్రమత్తుడై,
నిరపాయముగ తనగమనిక సాగించవలెను.
వాడే ఈతడు స్వీయగమ్య స్థానము జేరి,
దానికి పచ్చతోరణము గట్టగలడు.

ఆంతరంగిక పరిశీలనమును పురికొలుపు
పరిస్థితులు మనుజుని మార్కొనవలెను. బలము
కొలది పారిజాతవృక్షము మాపుకరముకై వడి,
మనసు కదలింపు సంఘటనములు సవాలు
చేయుచు వీని నెదుర్కొనవలెను. అప్పుడు
కాని పూవులుపోలుతలపు లందుండి కాలపు.
అప్పుడుగాని నిదురించుకత్తులు మహాద్వేగ
యంతములై మేల్కొనవు. అప్పుడుగాని

జొన్నలగడ్డ సత్యసారాయణమూర్తి

ఈతనిదృక్పథము గుండెజొచ్చి అందలిరత్నా
కరమున విలవలె మనుగీత నీడవు. సంక్షుభిత
మైన సింహగర్భమున తలనూపిన మార్కాత
తావట్లు, దివ్యశక్తి విజృంభణమునకై అపు
డే మనుష్యాత్మ తొందరపడును. అప్పుడే
నరుడు కట్టెనుటికురుక్షేత్రమును గుఱులించి,
స్వీయగమనికను నిర్ణయించుకొనును.

శ్రీయుత నాగేశ్వరగారు

శ్రీనామభవమే ఆత్మహస్తమందలి నిశిత
హలము. దీనిదుక్కియైన అనంతరమే, గుండె
లో, విజ్ఞానఫలం మింకును. అవ్వలిదృక్పథము
లను విశ్లేషించి, తార్కికసూత్రములను ప్ర
యోగించి, చక్కనైన సిద్ధాంతములను కను
గొనగలము. ఇది మెదడున విడిది నేర్పణచు
కొనును. అక్కరైనపుడు ఉపన్యాసములం
దును, వ్యాసములందును, విధులందు తెయ్యి
మును పగటివేషగాండ్రవలె, విశోదవిజృంభణ
మొనరించును. అనుభవ సమదృశనూత్రములే
వ్యక్తికత్తులగలసి జీవితగ్రథనమున బ్రవేశం
చును,.....దెబ్బతగిలినపుడే తట్టు తేరును.

అప్పుడే మనసుపై నొకపాతము చివరముద్రిత
మగును. జాడపడినవాడే భవ్యగుణగరిష్ఠు
డగును.....గొప్పగొనములు పంచదార
గోలీలట్లు గొంతుకనుండి లోపలబడవు.

ఆంతరంగికచలనము గతజన్మమున తారం
భమైన గావచ్చును. బహుళశరీరములు చితి
మంటలందు చిటచిటలాడవచ్చును. ఆధ్యా
త్మికమైన చలనమును కజలింపగలముంట తెవ్వి
యునులేవు. మాతృగర్భవినిర్గతమైన ముహూ
ర్తమున తొల్లింటిచలనము శిశువుగుండెయందు
కాపురముండెని విజ్ఞానము గ్రహింతురు.
ఆధ్యాత్మికమైన వైభవాన్నివతో పరీక్షించి
నపుడు వీరి కి తృప్తయిస్తుందనము కర్లగోచ
రము కాకమానదు. పసిబిడ్డయాక్రందనమున
తొంటియాడేదనముండుట వీరణుంగలరు.

కన్నులు తెరిచినదాది లోనియనుభవమును
(బూదెయందలినిష్ఠను కదలించువారివలె)
విపులమిత్తములు మానవమానసమును తాకు
ను. మనసులోని నిష్ఠను నిజానయని వాకొం
దును. ఈయనలము వ్యక్తిగతస్వభావమందలి
జనరమై వెలుండును. అగ్ని, సమిధల నాళిం
చును. నిజాన సవ్యభావములను కాంక్షిం
చును. జీవితమార్గమందలి బహుళదృక్పథముల
పొంతెనుండి పలుర్లు గొట్టెలమంచవలె తను
యంద నొక్కందు రెప్పవల్చక వానిని విశ్లే
శించుచుండేనేని తనజిజ్ఞాసను తనపుటకై
ఈత డాతురంపడుచుండెనని గ్రహింతుడు.
ప్రపంచదలి ప్రత్యక్షమవు సమక్షముననిలిచి,
దానినుండి మంచి ముత్యముపోలు తలపును
గైకొని గుండె-బరణిలో నిడి, కులుకుచు
పిదప నడుగువేయును; తొల్లింటికృషి నే
డీతడు సాగించును.

కేవలము జ్ఞానసముపార్జనముతో వీరడు
సంతృప్తినందడు. దక్షిణాయూర్తివలె నీగతో
డను, దోమతోడనుకూడ చెరిమిచేసి భార
విధూరినంది మిన్నకొనియూండడు. ఇతడు
వీరులండు వీరుడు. కాని శత్రువులను సంహ
రింతువాడు కాదు. సత్యాగ్రహ దీక్ష పర
తంతుడు; దౌర్జన్యమునకు నేలయూజనముల

మారమున తనయాశ్రమమునునిర్మించుకొనును. శ్రీశువులను ప్రాణమిశ్రుల గావించుకొను మహాత్ముడీతడు. మార్కొను విష్ణుకర్తలను పూలమాలల తేరికొని, కులుకు పూలవంటి డీతడు! పైబతుమిడుగులను గోలీలు గావించి నవ్వును నాటలాడు ఆపూర్వకింభున డీతడు! శ్రార్థమున భయంకరముగ గర్జించి మిది లంఘింప గమకించు సింహమును నాశనము గావించుకొని, గమ్యస్థానములకు కదలిపోవు విక్రమసింహు డీతడు! మాంసపు గుడ్డలను తనను నిమగ్నములో నుటుక్కునమింగ మీది కుటుకు మత్తగతేంద్రమును మాషికాశివు తేరి తాను గణాధిపతియై విజ్ఞానవసుంధరగా విహరించు వీరశిఖామణి ఈతడు! తనయొక్క ట్టులను మెట్టులు గావించుకొని గట్టులకొర తలమిదికెక్కి, ముంగారిచేళ్లపై నిలిచి, అనంత సౌందర్య సామ్రాజ్యమును విన్నినీటి నట్టులు దృష్టాలమునుండా నుండేలో క్షీణి తొని, బ్రహ్మాండము మానవీయముగా ఉత్తర లతరంగములతో నుప్పొంగునంత, అంత గల నటరాజును గలిపి ఆతనితో నెవ్వరూ నృత్యమునేయు ఆడుటతన ద్రుస డీతడు!

పౌదయపరికిలనముకతన, తనయొక మున్నదో, తానెవ్వరో గుర్తించిన మున్నుడు, రాతివిగ్రహమువలె పుష్పాభ్యుసన పడియుండునా? స్వీయశక్తి నీతడు గుర్తించిన ముహూర్తముండే, పాదపురంపదాపు నుండి చీకటిమాకలు చెల్లాచెల్లినవీల నీతని గుండెనుండి భయభంకయుములు కాలుకొలది పరుగెత్తును; స్వాతంత్ర్యము తనవశమునందు ప్రతిష్ఠించుకొనును. ధైర్యశాహసములందు జయవిజయులై కాపురముండును. ఆత్మవిశ్వాసమవుడు అధింప జ్యోతియై అందు వెలుగును. స్వీయముఖుడై హితవైపుడు జగదీశున కుజ్జగా నిలిచి, ఆతని గోపికయై వాని నేస్తమున బృందావనసౌందర్యము నవ లోకించి, తన్ను దాను ముఱచి అందు రాస క్రీడల జేలను. నన్నడిగితిరా, తమశక్తి తెలిగిన తాపసు లండఱు, మహానీయ గుణగర్వితు లండఱు, జగదీశుని పట్టమగిఱులే యని పర్కెదను. పరిశ్రమైన భారతసాహిత్య

మును నేయ కన్నులతో విలోకింపుడు. అందలి ప్రత్యక్షరముందును విద్యుద్దీపమువలె నీడత్యము నేజరిల్లుచుండుట గాంతురు.

కవిసంభాషంకులమైన కొంపపై, పనివీడ్చయై యున్నపుడు నల్లి చేతినుండి భీముడు బారి పడెనట. అచ్చటను నా చాతడుపడెను కావుననే కాలక్రమమున మహాశివు డైనా డు. కొంపల నెరుక్కొని, అతవుల సంఘింపి, పురుషోపాసుకు డై వదలుచి నుగురుగ పట్టు జియ్యును. ఈతని యవంఠసోపిగుడై కదా యాశ్రమమై పరమార్థముపై కన్నుంచి, నిర్గుణోపాసుకుడై, సంగమముడై, మత్స్యగురి నాచులియై, సప్తతేత్రమున నానెననే నెవ నీదిధిస్థంబునను నవదించుకొనినా? తమ కురుక్షేత్రమున (ఇదియే సతీ నాటికృతేత్రము!) అసంఖ్యాకములైన అరిష్ట ఆత్మలొడి ప్రాతముతో పాదములుపునారే వీరలందు కీరులై, శంఖములు పూరించి విశ్వయాపసంద శ్చవమునంది, విజయాలయ్యెదరు.

మహాపురుషుని అగన్యాదకము నిలిపి, ఆచ్యుత్యైముంకియు బాగో చాతని బ్రశ్నోకపిట్టితో క్షీంచుననేయూండును. మేల్కొంచెయూ, కమలుమాసకొని పరుండు నానిని శేపు తెట్టుకవ్వమా, వివిధశృంగులందు పన్నిహామడై నిలిచినవిశ్వేష్ణుని ఆర్చితవమున వెన్నునూలులు కలిపెగాని ఆతని గదలిం చుట కష్టము. మానవుని ఆతనికన్నకు వదలి నే నెవ్వరనవ నిలి, మత్స్యకు సోద్యము మాచునుండుని నా యశ్చప్రాయశః భీమ జరాసంధులను దుర్యోధనులను పాదనిచ్చి శ్రీకృష్ణుడు కట్టెనుం జోద్యముమాచు నుండెనా? నేడు కాంగ్రెసున కవ్వల నిలిచియు, అంకెట్లు గాంధీ కీడివ్యప్రదీపకళి కర్తై నేజరిల్లునున్నాడో, కురుక్షేత్రకద నమున బాల్గొనని శ్రీకృష్ణుడును అందలి ప్రధానపూరువుడై పరగను. నేటి కురు క్షేత్రమున గాంధీకి జోక్యము లేదంటి తని నాటిగర్భక్షేత్రమున కృష్ణునకును జోక్యము లేదని విశ్వసింపుడు. జరాసంధ దుర్యోధనులను మరున్నందనుడు మార్కొని నవుడు కృష్ణసాహాయ్యము భావరూపమున

సంజ్ఞామార్గమున భీమునకు లభించెను. కావు ననే ఆతడు స్థిరవాడు. మనుజునిమార్కొను దుష్టకర్మ దుర్యోధను డెనుడు, జరాసంధు డెనుడు, ఆతనికెంత, పాదవేళ జగదీశు డుం డును. ఆతనిపౌదయమున శంకచక్రధారియై ఈశ్వరశక్తి విరాట్టునునేయుండును. కర్మ మాలకేమి చేయును? కదనమున నరుడు అలసి సాలసి, కెంతనున్న జగదీశ ని పౌదయమునకు దురంగిమై వ్యంగలుగజేయును. ఆవ్యాజ నాస్పృహకుతక, నీజనమున తానుహోల్లస రానిను నియమునన కవగనుడైయుండియు, నీతని విగ్రహకై వారి ప్రతిష్ఠించిని పుష్కరిం బలపఱచున్పున. కాని నరుడు “బానా!” యనిశులనివనకొడువలించును. విద్యుచ్ఛక్తిని గెలుచుని కాకర్షించుకొనిన శోభాశకలము నిశ్చుశక్తి సంహృమై గొడ్డపచులు చేయు పీల, నీశ్వరశక్తి పౌదయములోని కాకర్షిం చుకొని నగుట కచ్చిగూడు నెరుటకై స్వీయ కురుక్షేత్రమున నానాన మొనరించును. “నాకేమి? మహాకేమి?” అనుతీటుననున్నున, సుందరాని జగదీశు మానవునకు ముందుగ నాని పురోభాగముందలి పుముగుని వాని గమ్యస్థానము కెత్తిన దానికెంత నానిని చేర్చుటకై వెక్కు కవులు నోయును. ఈశ్వర ఘోర పట్టపాపులు ఘోలునని కావు. అన్ని పవ్వతములు నీమలల కాయ వంపైతై ఈనిమి త్రముల కుదుర్చుకలచుంకి ప్రేలాపవన్నును. అపా యములందును అన్నిపరీక్ష యందును ఆతని బ్రహ్మసి, వాని నంతుంకి నపపియే ఆచ్యుసపాంతి నాసీను జేయును. అపి ధారా ప్రతిములు సలుసక, అనలపరీక్ష లందు నెగ్గక ఎవ్వగు మహాపురుషులు కాజా నితి? కొంపకొన జేరవలె ననిన నెన్నియో మాటులు మనుజుడు బారిపడవలెను. రెండవ మానవునకు లేని ఇచ్చాశక్తిని తన సామ్యు జేరికొనిన నెపారియో ఎన్నిమాటు లుబారిపడినాడుకాదు. త్రోవనకొలది కదలక మెదలక “గరణా మార్చుండు” బంపవానివలె పడినకొలది దృఢనిశ్చయము, వానిగుండె యంకు మఱితగట్టిగ “తిక్కచేరికొనినది”, ఇది హృత్ప్రీతి నుపనివ్వయై యున్నంత శేవు

“అసాధ్యము చూర్ణుల నిఘంటులో నుండు” నను వాక్కు నెఱవేరియో రసనముపై నృత్యము చేసినది. కొండ ఎదుర్కొనినపుడు గుండెలో పుట్టిన దృఢనిశ్చయ-ఇచ్చాశక్తులే ఈతనిచే కైలశఖరముమీది నుండి వాలు మొగ్గ చేయుచినవి ! అంతియకాదు. ఈతని హృదయము సామాన్యమైనవిధమున సామ్యమును పొందు నవ్యగోచరమును నింపి ప్రాయ్యిలోని పాగలవలె వీరి గుండె నుండి వెడలుచుండిన నిట్టూర్పులను నిమగ్నములో నెందో యూహించి చీరిచే, గూఢనివి మంచుసానువులనిపించుచుండి గమకించెను. ఎన్నడో హేనిబల్ చేసిన సాహస కృత్యముకంటె నీక్రియ పెక్కుమడుగులు ఘనతరమైనది కదా! తీవ్రప్రతిఘటనమునకును స్థితిప్రజ్ఞకును పుట్టిన కొద్దికొద్ది ఈయుత్కృష్టప్రక్రియ! ఈ కొద్దికొద్ది మనవునకు చేకుచేయుటయే జగదీశని గూఢము. ఈ గూఢమునొద్దని ఘడినికొనిచే, ఆక్కరైన ప్రతిపూలపరిస్థితులను సృష్టించి, తొలుత వీని నాతడు మనుజునిపురోభాగమున నిలుపును.

ఈశ్వరునకుగలదృష్టి మానవునకేది? అతని వలె నీతడు సుమారభావకాలము నవలోకింపలేడు. కావున నీతడు సన్నిహితవిజయమునే, సత్వరఫలమునే, ప్రత్యక్షనిభమునే కాంక్షించును. ఇది తాత్కాలికములని, బుద్ధుడ ప్రాయములని ఈతడెఱుగను. వీనితో రృప్తిపడిన ముహూర్తమున మారధి దివ్యమంగళాదర్శము బాధగ నదృశ్యమును. సన్నిహితవిజయ మెంతచెఱుపుచెన్నునో గ్రహించితిరా? మారదృష్టిగలజగదీశు డిది ఎఱిగియే ఇతనిపురోభాగమునుండి దీనిని నెట్టించి, అపజయములనే అందు నిలుపును. తోడ్కోడనే ఈతనిగుండెలోనిశక్తులను నిద్దరనుండి లేపును. ఈసత్వము నెఱుగక ఇక్కట్లులందు నిలిచిన మానవులు కొండలు ఈశ్వరుని నిండించి పాపమున కొడిగట్టుకొనుచుండురు. తమకు మక్కినీయ చేతుడు మక్కువపడుచుండు టెఱుగక, స్వర్గము చేతులనుండి జారినని వాపోవువా రెట్టివారు? స్వర్గము గాఢమపైవంటిది; మక్కి అమృతకలశముతోలునది. ఇది కాశ్యత

మైనది. అది తాత్కాలికజీవితము గలిగి ముక్కలగునది.

నాశ్వరరావు కైవళమున నందనమున నివసించలేడు. ఆం దెన్నోగతులు, ఎన్నోముండ్లు, ఎన్నోదొంకలుండెను. గతభవము నుండి ఈతడు హృదయవిభూతిని దెచ్చుకొని వాడు; కాని గంపలాది మణిమాణిక్యములను గాదు. ఈతడు కలమాన్నమందు పెరిగి, హంసతూలికలందు పెంపొందియుండినచో, నీతని నెఱిగియుండెడివి బంగారున్నెలును, మేలిమించుములును మాత్రమే! ఎన్నుపట్టలం దీతడు తప్పకుండు లిడదొడగిన ముహూర్తముండే తీవ్ర సంఘర్షణ మీతని నెదుర్కొనినది. ఈతని భావజీవితముపై దృష్టినిలిపి, ఉత్కృష్టప్రక్రియ నిర్వహణమున దన ప్రతినిధులలో నీతనినొక్కనిజేయు నిశ్చయించిన భగవంతుడు కనులెదుటి గూఢమున కనుమాలించు ప్రణాళిక నీతికై నిర్దిష్ట మొనరించెను. ఈతనిగుండెను చరింపజేయు నంశములే ఇందుండెను. జబ్బొట్టి సవాలానరియ పరిశు లింగుండెను. సర్వద్రవ్యయైన సర్వేందు నాశ్వరరావు కురుక్షేత్రమున తొలుత బొంబాయిలో నిర్దిష్టమొనరించెను.

ఆ దినములలో బొంబాయి వాతావరణమున నూతనశక్తులవతరించి యుండెను. నవ్యభావ విద్యుచ్ఛక్తి సగరవీధుల నాలోకిత మొనరించెను. మహారాష్ట్ర హృదయమున నపూర్వస్పంద ముదయించినది. శివాజీనిగ నిన మహారాష్ట్ర జనయిత్ర లిలకొరనడే గోఖలేలను గంటినని మురియుచుండెను. మహారాష్ట్ర గరికందరములు వీరిగుణ సంకేత్రనముతో ముఖరిత ముచుండెను. బొంబాయి గుండెయే తొలి కాంగ్రెసుగడ్డ యయ్యెను గదా! నాలోకి ప్రభృతుల సహారములు యువకుడైన నాశ్వరరావు కర్ణపుటములందు ప్రవేశించి, గర్భాలయము పోలుగుండె యందు ప్రతిధ్వనులు లేవినవి. డిన్నావాచా, ఫిరోజీషా, మెహతా, ప్రభృతుల యాటపందిరియందే నాటి నాశ్వరరావు నిలచెను. పందిరిలోని రేణువులతో కలసిమెలసియుండిన పండుకలంపులు మెల్లగ నాశ్వరరావు మన

సులోనికి చారిజేసికొనెను. యువకునిదిత్ర ములోకితమైనది. చరిత్రవృద్ధయ మక్రాంతము తనకవాటమును తెఱచి నూతనభావా గంతువులకు స్వాగతమునును గదా! జ్యోతి ర్మండలమునుండి వెడలు కిరణ విశాసమట్లు బొంబాయి దిగ్వలయమునుండి ప్రసరించిన భాష్యదాశమోర్కరము నాశ్వరరావు కన్నులకు మిఱుముట్లు గొలిపినవి.

ఈతడు వాణిజ్యము నాశ్రయించినాడని తలపడెల్లదు. ఈతని నెన్నియో గూఢాశ్రయించినవి. వీనిలో వాణిజ్య మొంక. దీని నీతడు ప్రధానాశ్రయము గావించుకొనియుండినచో, వర్తకప్రముఖులందు పవ్యాసనముజేసికొని యుండెడివాడుగాని వీరవతంసులందు విమానామూఢుడైయుండువాడుకాదు.

వాణిజ్యమును జీవితపరమావధిజేసికొనువారు తమ ఇహపరములను తమ రూకలసంచయందే కాంచి, వానియందే అదృష్టమైయుండురు. ఉదాహరించి పై నేజొల్లు భానుబింబమువలె భావికాలగిరిశిఖరముపై కాంతిలు భాష్యదాశయము నాశ్వరరావు మాక్కులను నీవయ మరీచికలలోని కాకర్నింనుకొనెను. ఈ కిరణములు ఆ దృక్కులును పెనవేసికొనినవి. అస్ఫుర ఆహ్వానికరజ్ఞులు సృష్టయైనది. “The whole round earth is bound by chains of gold to the feet of God” అనినాడు టెన్నికొమహాకవి. ఇహ పరములను లగించుట కిట్టిరజ్ఞులు లక్కరైనవి కాబోలు. వానచినుకులను విలోకింపును. ఇది దివినుండి పువమిపై జారు నీటిత్రాళ్లుకావా? అందుండి యమరవృద్ధయము లవతరించుటకును, ఇందుండి మనుష్యమానసము లూరోహించుటకును, ఇరియును నవియును మేఘసౌధములందు పండువంటికాపురము చేయుటకును ఇట్టిగూధారము లనివార్యములు కాబోలు! జిజ్ఞాసువుమాపులును, రవికిరణములును గలిసినపుడు సృష్టియైనరజ్ఞులుగూడ నిట్టి యాధారమేయని వాకొందును. ఇందుండి మహారమండలము దిగ్భవదీ, చక్కని భావకందుకమై జిజ్ఞాసువుగుండెలో (బరకిలో చేరినచెందువలె) ప్రవేశించును. ఇందుండి ఇ

కవుడు జిజ్ఞాసువుమానసము చరచర మార్గముండలమున కగ్రాకి, అందలియడ్డుతములను తనసామ్యులు గావించుకొని ఆనందించును. దినమణి నుద్దేశించి జ్ఞానపిపాసువులు గాయత్రి నేలజపింతురో ఎఱుంగుదురా? ఇట్టి నేస్తముకొఱకు, — ఇట్టి దివ్యానుభవమునకు గాక మఱియెందులకు ?

తన పరమాశయమున రవిద్యుతులనుగాంచి, గాయత్రి జపించి నాగేశ్వరరావు భక్తి గీతికల నాలపించినాడు, అంతియకాదు. కట్టెడుటిపాడుపుండదన నాధ్యాత్మికమైన యాత్ర సాగింప దొరకొనినాడు. ఈతని శక్తులన్నియు నీగమనికయందు కేంద్రీకరింప జడిసవి.

తెరువున నడచుచుండ పరిచయము సంపాదించుకొనువారు పల్కురుందురు. తెరువరి గమ్యస్థాన మెఱిగి, తాముకూడ కొంతనడక సాగించి, తమ కొలందికొలది వానికి తోడు పడువా రుందురు. అమృతాంజనము వీరి వర్ణములోనిదని వచించును. ఇది పశువుడైన నాగేశ్వరరావు నాశ్రయించినది. తనచూడ్కి నెదుటి కొండకొననుండి మరల్చక, దీని నాతడు కుఱగల నుండనిచ్చినాడు. ఇతని ముండంజ నడ్డుకొనక, తా గావింపగలతోడు నిది సరిపెను. అంతియకాదు; ఈతని సంపర్కముకతన తానుకూడ సుత్యుష్టాశయ ముపై తనదృష్టి నిబద్ధము గావించినది; పెక్కు సంధులందును, అశేష ప్రజానీకముందును నాగేశ్వరరావు మానసము వ్రాలినపుడు చెంత నుండి ధనరాసులను సమర్పించినది.

ఈ సంధుల యంతర్భాగములను పరికిరింపుడు. అందు నాగేశ్వరరావు గుండెను చూతురు. కరుణారసభరితమైన ఈ హృదయమును భావికాలము శ్రేమాశ్రుధారలచే నభిషేకించును; సహృదయులు కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ దీనికి పుష్పాంజలిని సమర్పించురు.

మహాపురుషు లందఱును మహితగుణగరిష్ఠులు కావున నొకే కుటుంబములోనివారే! ఎల్లరు ఉన్నతసీకణులముల నలంకరించినవారే! కాని కుటుంబస్థులు వ్యక్తిగత ప్రజ్ఞగలవారు.

కావున నాగేశ్వరరావు చరిత్రము ప్రత్యేక గుణవిశిష్టమని పతిలలు గ్రహించియు యుందురు.

ఇక్కట్టులలో వుట్టిన బటాక్రిష్టపాల్ తన యిచ్చాశక్తికతన నకులై శ్వర్య సంపన్నుడు కాగలిగినాడు. కలకత్తా, బారాబజారుభాగమున Bonsfield Lane లోని ఉన్నతవాణిజ్యసంస్థలన్నియు (Firms of Druggists and Chemists) నీతనివే! కాని, దేశోద్ధారకులం దీతనికి చోటుండెనని తెలుపలేదు. ఈశ్వరచంద్రిస్త నిష్పచ్చరమునబుట్టి, స్వయంకృషివలన నికృష్ట పరిస్థితులను చెన్నుకు నెట్టివేసి, శీవితరంగమున సుత్యుష్టాశయము నందినాడు. విద్యా సాగరుడని పేర్వడసినాడు. కరుణాసాగరుడై వరలినాడు. రెండువేలరూకలు శీతముబడయు ప్రధానాధ్యాపకుడయ్యు (Principal, Sanskrit College, Calcutta) పరార్థి శీవరై బహుళసంస్థలను స్థాపించి* తాను పేద తీకమును కవుంగిలించుకొనినాడు. విశేషపరిశోధనమొనరించి వితంతూర్వాహము కాస్త్ర సమ్మతమని తెలిసి, సనాతనసర్వము ననుష్ఠించుపండితుడై, సంఘసంస్కరణమునకై పాటుపడినాడు. వంగీయులందు వీరేశలింగమై, వంగభారతి నారాధించి పెద్దలకును పిన్నలకును అక్కరైనగ్రంథములను రచించినాడు. కాని ఈతడు రాజకీయరంగమున బ్రవేశించినాడు కాదు. పవిత్రస్వాతంత్ర్య సమరమున గాలిడి శంఖమును పూరించినాడు కాదు.

* వీనిలో ముఖ్యమైనది Metropolitan College (39 Sanker Ghose Lane, Calcutta) పదపది ఇది స్థాపనాచార్యుని పేరున విద్యాసాగరకళాశాలయని పిలువబడుచున్నది. జాతీయభావములపై దీనిపునాదులు వేయబడినవి. ఉద్యోగమృత్యుడై దుస్థితియందుండిన సురేంద్రున కిందు విద్యాసాగరుడు నెలపునొసగినాడు. నాలుగేండ్ల కళాశాలలో విద్యార్థిని యుండుభాగ్యము నా కలవడెను.

అధిక రాజకీయ సాంఘిక సారస్వతాంగణములందు, చెప్పనేల? ఉత్కృష్టమైన ప్రతిక్రియారంగముందు నాగేశ్వరరావు విశేషకృషి సరిపినాడు.

రాజకీయశ్రేత్రమున శ్రమించి, స్వీయ సాహిత్యమునెవల ననురాగము జూపనివారును, భారతరాజకీయములందే తమ దృక్కులను కేంద్రీకరించి, స్వీయరాష్ట్రసమస్యలను క్రీగంటనైన జూపనివారును, స్వరాష్ట్రముపై మిక్కిలి మక్కువగలిగి అన్యరాష్ట్రీయులపై కారములను మిరియములను చెరిగిపోసి, పరదేవ్యమును పసరువలె మనసున నూరనిచ్చినవారును కలరు. స్వజాతికి ప్రణయ-పరివ్యంగమున ప్రణేషమొసగి పరజాతులదన వాడిమాడ్కులు నినుకించి మీసములు మెలిద్రిష్టవా రున్నారు. కర్మభారయశమాసములచే ప్లాటు ఫారములను నింపబెట్టి, వక్రలందు వక్రల్ల, గృహశీవితములందు తిమ్మన్నలై చిందులు త్రొక్కువారును గలరు. ప్రకటనమునకై ప్రచారమునకై, పదునరలో పెద్దమొత్తములు వెచ్చించి, ఒంటగల్గెయిన్నతటి పిచ్చుగాండ్రై, నిర్భాస్యులపై, నిరుద్యోగులపై గడలుపూని ఉఱికి, మోగి గట్టువా రున్నారు. ఒకతావున శాంతి తారకము నుపదేశించి, నేటికొచ్చోటున హుమ్మని హుంకరించు మహాశయలును పలువు రున్నారు. తలపులకును, చేతలకును నడుమ లోతుగోతులను త్రవ్వ, నడుములు వంచి అందు నక్కియుండువారును గలరు. నీరినియమములకు నీరువదలి, స్వార్థసిద్ధికై వేయివెరవులు రోసి, పెక్కువేసములుదాల్చి, ఎన్నోజీర్తులను, ఎన్నెన్నియో ఎత్తులను వేసి, సమక్షమున నొకతీటున పరోక్షమున నేటికొకతీటున ప్రవర్తించి, అనలీగ నమ్ము అభాగులను పాడుకేసి, నిర్భాస్యుల కంట దుమ్మునొట్టి, నోళ్లుమూసి, తమపర పతి నిలుపుకత్తిమంటులకు రహస్యముగ ప్రణమిల్లి, ఎంతోపలుకుబడి సంపాదించి తమ చోటును గట్టిగావించుకొని, ధైర్యధైర్యములతో తెరమఱుంగున నుద్రియలు పలుపుచు, యదనికి కిద్దల గీతగోదినము లాట

పిండును, తమవిజయమున కలరును, నొరుల విజయమునకు మనసున క్రుళ్లును, ఈర్ష్యనిలు వేలుపు జేసికొని, మ్రుచ్చులయ్యు మునిరూపులై మసలుచు, గుండెలేనివారయ్యు, తెలివిగేటలందు పెద్దలై, అపూర్వపద్ధతుల నవలంబించి, పేరుప్రతిష్ఠలు సంపాదించు కొనునా కీకాలమున నున్నారు.

వీరందఱికి నూఱునూజనముల మారమున వాగేత్యరమనీషి నిలిచెనని ఆసంఖ్యాకములైన దృష్టాంతములు ఘోషించుచున్నవి.

విశ్వదాతదానపరత్వము హిందువులందఱే కాదు, ముస్లిములందును, క్రైస్తవులందును, తక్కుంగలవారియందును ఖంసఖంసన మోగినది. అన్యరాష్ట్రములందలి ఆభానుల నడుమగూడ సీతనియర్థము, అమృతకలశమును చేబూనిన విహంగపరిపాది వ్రాలినది. కలకత్తాలో స్థిరీకృతమైన మాఱుమూలమున్న హూరిముల్లేఖలో నిఘర దారిద్ర్యముతో బంతులూకు శ్యామసందర్శితవర్ణిరముపై దేశోద్ధారకునిగుండె జల్లగొడుగైయుండెనని ఎందఱో ఎఱుగకేమో! రాజకీయమత సాంఘికసాహిత్యాత్మిక రంగములం దేవ్యత్యాసమునుగాంచక, దివరాయత్నములందు బడి బాలురకు పప్పుబెల్లములు పంచిపెట్టు అయ్యి వారివలె సముఖమున నిలిచినప్రతిపారికిని ఈతడు కానుకలను పంచిపెట్టినాడు.

సంఘసంస్కరణాభిలాష యనిన సవాతనధర్మవిముఖత్వ మని ఈత డెన్నడును విశ్వసించలేదు. ప్రధాన హిందూమత సిద్ధాంతములను పిడికిటబట్టి, వాని నీత దాతృజీవితమున ప్రవేశపెట్టినాడు. సంస్కరణ కర్తలకును, సవాతన వాదులకును విభ్రలకును హరిజనులకును సమముగా వోస్టిల్తో రూకలిచ్చినాడు. కాంగ్రెసువాది * యయ్యు, ఇతర రాజకీయ వాదులయెడల నశ్రాంతము గుహృద్యావమును ప్రకటించినాడు. ఉదోగ

సదోగముల దెస గన్నెత్తి చూడనివాడయ్యు ఉన్నవోద్యోగులకు సముచిత సన్మానము నొసగినాడు. చేతిపనులలో పాల్గొనుచు, లలితకళల వారాధించువారిలో నొక్కండై, కళాప్రపూర్ణుడైనాడు. (ఒకప్పుడీతకు రంగస్థలములందు ముఖ్యభూమికల ధరించువాడని విందుము.) స్వరాజ్యముకొఱుకును, స్వరాష్ట్రముకొఱుకును కృషి సలిపినాడు. “ఆంగ్ల రాష్ట్రము అచిరకాలములోనే సార్థకముగు గాక!” అని యనవరత మాకీర్వదించుచునే యున్నాడు. ఆంగ్లభాషోద్యమమున నాయకభామణియై హిందీప్రచారమునకై పాటుపడుచున్నాడు. ప్రాచీనసాహిత్యమును నివ్యసాహిత్యమును సమదృష్టితో పీఠించుచున్నాడు. వాతీయత్వ అంతర్జాతీయత్వముల సమన్వయ మెఱిగి, ఆంగ్లత్వ పునరుద్ధరణమునకై, సర్వతోమఖ ఆంధ్రాభ్యుదయమునకై తనయైశ్వర్యమును ధాక వోయుచున్నాడు. తమచిక్కులను లెక్కచేయక, ఒరుల చిక్కులను దీర్చుటకై మక్కువపడువారు మానవులలో నెందఱుండురు? దిగ్వలయమునకైన హద్దులున్నవి గాని వాగేత్యరరావుహృదయమునకు హద్దు లేదు అం దావంతయైన కల్యణము లేదు. విసిలాకాళ మాతనిగుండెయందు కాపురముచేయుచున్నది. అందుండివెడలు భావధార ఆకాళ గంగవంటిదని సహృదయు లెఱుంగుదురు.

సర్వాంశములను ఆధ్యాత్మికదృష్టితో పరిశీలించుట హృదయనైరర్థ్యము గలవానికే సాధ్యము. తానొనరించు సర్వకార్యములు ఈత్యరప్రేరితములని విశ్వసించి, విశ్వేశ్వరు శారాధించు భక్తుడు వాగేత్యరరావు. “విశ్వ పరిణామమునందు వ్యక్తుల ప్రాజాపత్యము నిమిత్తమాత్ర”మని నమ్ము వివరములు విశ్వదాత.

“Style is the man” కదా! వాగేత్యరమనీషి రచనలమండి ఏయొక్కపంక్తినైన దీసి పరిశీలించుడు. అం దీత్యరప్రశంస ఉండి తీటును. భగవద్గీతకు సంబంధించిన ఉల్లేఖనముండును. మహాత్ములను గుఱించిన ప్రసంగముండును. ఈతనిరచన మితనిహృదయము యొక్క ప్రతిబింబము.

భగవద్గీతతో దైనికపరిచయము గావించుకొని, ఆదర్శజీవితమును కడపునవసరమున అందుండి వెలుగునుపడయువా రాధునికులలో నెందఱోలేరు. ఈ యల్పసంఖ్యాకులలో రాజకీయజేత్రుల నెందఱిని బెక్కింతుము? గీతా రహస్యమును వ్రాసిన పండితోత్తముడు లోకమాన్యుడు మొదటివాడు. గాంధీమహాత్ముడు రెండవవాడు. వీరి యుదాత్తదృష్టాంతమును మేలుబందిని గావించుకొనినవాడు వాగేత్యరరావు. నిత్యపానముకలన భగవద్గీత ఈతని కంతమున కాపురమున్నది. ఈ మూలముండి ఆమూలకును, ఆమూలనుండి ఈమూలకును, గ్రంథమందలి ఒక్కయక్కరమునైన విడువక, కడువడిగ ప్రతిష్టోకమును నేకరుపెట్టు జాలుమనీషి వాగేత్యరరావు. కారాగారమున నున్నపుడు భగవద్గీతకు చెక్కినివ్యాఖ్య వ్రాసి పండితలోకము నీరతు తన గంభీరపాండితిలోని కాకర్షించినాడు.

“దేశోద్ధారకుడు”ని ఆంగ్లమహాజనులు పెక్కిండ్లనుండి వాగేత్యరరావును ప్రస్తుతించుచున్నారు. “విశ్వదాత”యని గాంధీ ఈతని గీతించినాడు. “కళాప్రపూర్ణుడు”ని ఇటీవల శాంధ్రవిశ్వ కళాపరిషత్తు ఈతని గొనియాడి, ఓరుడుతో సత్కరించినది. ముద్రపద్ధిచిత్రకారుడు చిత్రించిన భావసందీప్తచిత్రపటమును బహిర్గత మొనరించుచు, జయపురాధీకులు విశ్వదాతగుణగణముల నుగ్గడించిరి. విజయవాడలో శిలాప్రతిమను ప్రతిష్ఠించుటకై ఆచటిమిత్రులుప్రయత్నించుచున్నారు. Municipal Council విరాళమొసగినది. దీని నిర్ణయమును పాలకు లామోదించిరి. కొంత కాలమునకు మున్నీతనిపేరున మాంబళముతో నూతనమార్గ మేర్పడినది. ఈతనిపేరున నొక నాట్యకళామందిరము, ఒక్కపుస్తకభాండాగారము, ఒకవిశ్రాంతికాల, ఒక క్లబ్ హాలు నొనకలెనని కొందఱు మక్కువపడుచున్నారు. వారైరు రెజివాడలలోనేకాక, ముఖ్యముగ సీతనిక్రియాకలాపమునకు శ్రేష్ఠ స్థానమైన చెన్నపురిలోనూ, తక్కుంగల ప్రధాన ప్రదేశములందునుగూడ వాగేత్యర నామాంకితములై, ప్రజాకల్యాణమునకుతోడ్పడుసంస్థ లెన్నో తలనూపకలెను. ఇట్టివర్ణిత

* కాంగ్రెసు ముదల నొదలగొని నెంట్రలు ఎసెంబ్లీలో ప్రవేశించి, అనాకోగ్యము కలననే తనస్థానమునకు రాదీనామా నొసగినాడు.

లెన్నో ఇతర భారతనగరములందు గావింప బడినవి. దేశోద్ధాగకుల శిలావిగ్రహము లీనగ రములందు వెలయుచున్నవి. మదరాసున క్రొంగుడువాడుకు లింకను ఈశివస్వామియు నంది యుండలేదు. నేడు నాగేశ్వరరా వంద జాలకపోవునా?

అనేకసంస్థ లీతనియొద్దముపై తమమూల బంధములను నిర్మించుకొనినవి. ఆంధ్రమృత్తి కల స్రవ్యంశకమందును విశ్వదాతవదాన్యత ముద్రితమైయున్నది. ఆంధ్రపత్రికను, భారతి పత్రికను, ఉత్కల్పిస్తులైన ఉగాడిసంచిక లను, విజ్ఞానసర్వస్వమును, ఆంధ్రగ్రంథాలా సాహిత్యమును తెలుచిపాడుదు. స్రవ్యక్షర మందును దేశోద్ధాగకుని హృదయస్పందము వినబడుచుండును. నాగేశ్వరరా వాంధ్రదేశ మైనాడు. ఆంధ్రదేశము నాగేశ్వరరా వైనది. ఎట్టి యవివాభావసంబంధమో! ఆంధ్రమహా జను లెన్నితెలుగుల నీమహాపురుషుని గౌర వింతురో? ఈతని నామధేయమున నేసంస్థను నిర్మించినను, అది ఆంధ్రమూలకై నెలకొనిన దేవాలయ మే యగునని పాఠకులు గ్రహింతురు గాక!

అంతరంగికోసమై అనవరతము తపించు వాతడు సాధకుడు. కళోర నియమములను పాలించువారెడే శరీరమును, మానసమును లాంగదీసికొనగలడు. ఇవి చిత్తమువచ్చినట్లు చలాయించెనేని కొండొకవడి కొంతసుఖము నిచ్చును. ఈసుఖము కుడిగుండము ప్రక్క గల గట్టువంటిది. గట్టు మిగుల సున్నవైనది. కొంతసేపు సుఖము మనసు నలరించును. ఇం దుండి మానవుడు పరక్షణమున జారి, కుడి గుండమున పడుట త్యయము. ఈ కుడిగుండమే దుఃఖము. కుఖము తాత్కాలికమైనది; దుఃఖ మునకు సోదరి. తన పాలబడినవాని నిది అక్క చేతి కప్పనముననని ఎఱిగి, కుఖము పొంత పోక ఆత్మ యానందమునే కాంక్షించును. ఇది యనంతమైనది. కాంతిమయమైనది. గట్టు లనుగాని, గుండములనుగాని ఎఱుగదు. కల హంసయ్యో, ఆత్మ ఇందు నీదులాడుచు, నాశ్వత మైన హాయి నందును. క్రమసాధనముకతన, తాత్కాలిక ఫలనిర్మితమై, కుఖదుఃఖములను.

స్వర్గ నరకములను దూరముగ నెట్టివేసియే తన యాశయమునందును సాధన సమయమున శరీర మానసము లెదుర్కొనునుజాడీ; వీనిపరివార మింద్రియ స్తోమము. వీనిబలము సామాన్య మైనది కాదు. బహుళ ప్రలోభములు వీనికి తోడుపడును. ఎదుర్కొనిన కఠింద్రమును, మృకేంద్రుని మచ్చికజేసికొని నావాసములాన రించుకొని గమ్యస్థానముజన చనువాడు మహా వీరుడంటిని. సాధకుడే మహావీరుడు. కరికంఠీ రవ శార్దూలములకంటె నధికమైన క్రౌర్య మును బలమును గలవి ఇంద్రియములు. కాని గుండెయను నుడిలోనున్నవాడు జగదీశుడు. ("అయమాత్యా బ్రహ్మ") ఈతని విస్మృ తింప మేని ఇతడే ఇంద్రియములను లొంగ దీయును. దేవు నొక్కొకపుడు జగద్ధాత్రి యనియు దివ్యశక్తియనియు పిలుచును. లింగ భేద మాతనిపట్ల తెల్లదుకదా! చిత్తగువు లందు జగద్ధాత్రిని చూచియుండుక, ఈమె సింహముపై నాసీనయై యుండును. మనుష్య హృదయమందలి ఆత్మ యనుజగద్ధాత్రి ప్రతి కూలకత్తియైన సింగమును వశమొనరించుకొను నని గ్రహింపకపోరు. మహాసంయముల యంత రంగములలోనికి దృష్టిసారింప జాలితినేని, ఇట్టి చిత్రదృశ్యమును విలోకించి అచ్చెరు వొండెదరు. ప్రతికూలకత్తి ఉన్మత్తచేపండును వంటిదనిపూడ వచించితిని. బుద్ధునిశక్తువు దేవ దత్తు దాసంయమొందునివివాదిపగ దీర్చుకొను టకై పిచ్చియేనుగు నాతనిపైకి పురికొల్పెను కదా! కరస్పర్శచే తథాగతుడు దానిని మచ్చికగావించినాడు. మారనైస్యమునుగూడ నీతడు నిర్జించెనని వదువుచుండుము. బుద్ధుడు జితేంద్రియుడని దృష్టాంతీకరించుచక్కని కథ రిది. క్రమసాధనకతన నాత్మికత్తిని వృద్ధి గావించుకొనువాడే ఇంద్రియములను, శరీర మానసములను చెప్పవేరలం దుంచుకొనగలడు. ఎత్తుకొండనెక్కు యాత్రీకుని గురించి తెలిపి తిని. సాధకు డీతడే! ఎక్కుచుండ నొక్కొ కపు డీతడు పడును, లేచును. అంగుళమంగుళ ముండును ఈతనిబ్రతిభుటించు ప్రతికూలకత్తు లున్నవి. ఈతడుపడేనపుడు నవ్వువారు దుర్మ తులు. పడినపు డాంతరంగికముగ నీతడు వాధ

పడిన ట్లారులెవ్వరును వాధపడరు. ఈతడు కన్నీరోడ్చిన ట్లోడ్చువా లెవ్వరును లేరు. పెంటనే ఈతడు ధృతిని చిక్కబట్టును, సమా నమును కవచముగావించుకొనును. చెల్లాచెద రైన శక్తులను గుండెలో కేంద్రీకరించి, ద్విగుణీ కృతోత్సాహముతో లేచి, ఎదుటిగుట్టమీది నుండి మీదిగుట్టమీదికి మొగ్గవేయును. సాధ కుని మార్గము కడుంగదు క్లిప్తమైయుండునని తెలుపనేతలిపితిని. ఈర్ష్యయుడు, క్రౌర్య ముడు, దుర్విమర్శయుడు. ఉన్లవాయు వులై ఈతడు తనగమనిక సాగించుచుండ, వీనిమనసును సోకును. కాని, వీని కితడు కన లడు, తలకడు, చలింపడు. తన ఏకాగ్రదృ ష్టిని తున్నులు కానీయును. కడ కితడు తన గమ్యస్థానమును చేరగలడు. జితేంద్రియుడై, కైలాస శిఖరమున నిలిచి జేగంటను మోగింప గలడు!

ప్రతికూలకత్తి పెద్దదైనవొలది, సాధన మధికమగును. ఆ కత్తిలో భేదము లుండును; కావున వేర్వేరువృత్తుల సాధనమున వ్యత్యా సము లుండును. కావుననే సాధకు లందఱు నొకటే తరంగిణిలోనివాగు కాదు.

ఆహంబర మెఱుగనిసాధకుడు, ఒరుల కంటబడక సాధన మాచరించుసాధకుడు నాగేశ్వరరావు.

అతులైశ్వర్యము మానవులను సాధారణ ముగా నీశ్వరసామ్రాజ్యమునుండి బరబర దూ రముగ లాగివేయును. వీరుడు ప్రతికూలకత్తిచే నూడిగము చేయించుకొనునంటిని. తన యైశ్వ ర్యముచే దేశోద్ధాగకు దూడిగము చేయించు కొనినాడు.

సాత్వికాహారమును మిగులమితముగ గొను చు, అపుడపుడు దీనినిపూడ పరిత్యజించుచు, రక్తమాంసములను, వీనిలో విడియు నింద్రియ ములను, వీనికి దగ్గఱుచుట్టమైన చిత్తమును ఆత్మయొక్క హుతుమున నీతడు నిలుపుదుం డును.

అంతరంగమునెలు మహిషియై, బలసంపన్నయై ఆత్మ, హృత్పింహాసనమున నాసీనయై యుండఁ గుఱగల విజయదుండధులు తొగు

చుండును. తన గుండెకడ తన చెవియొద్దీ వీర వరంగుడు, అంతరంగమందలి మహోత్సవ మిట్టిదని గ్రహించి, పరమానందభరితుడగును. లేతయెండ సోకినపుడు మట్టిగడ్డకూడ బంగా రపుడుద్దతలె వోచును. గుండెయనుపొడుపు గొండనుండి ప్రసరించిన భావమయూఖ మె ద్దానిని సోకినను, అది సౌందర్యసందీర్శితమై తోచును. పూతమనస్కుడై, ఉత్సాహపూ రిత హృదయమైన సాధకుడు నలుగడ్డలందు రక్తాభిరూపదాళనే వీక్షించును. నిట్టూర్పులు నిగుడించువానికేకదా ప్రపంచము నిరయకుం డనును ప్రత్యక్షము గావించును!

కనుకొలుకులందు సదాశ కాంతిలయండ, హృదయమందు గృతీసహనములును, కాంతి తో గూడిన ఆనందోత్సాహములును పంచగంగలై ఆత్మయను అంబదాపున వెలయునుండు * అంతరంగ గర్భాలయము పవిత్రభావ బంధుర మైయుండ, శరీరమున నెందో ఏలకో తలవత్తిన వెగులును సాధకుడు లక్ష్యముచేయువా?

* కుంభి, కులసి, భోగావరి, కాసారి, సరస్వతి యనునడులైదు కలియుటచే పంచ గంగత్రైత్ర మేర్పడినది. ఈత్రైత్ర తీరమండే కొల్లాపురము విలసిల్లుచున్నది. అంబాలయ మిందు వెలయుచున్నది. ఈ యాలయాంత ర్భాగము చక్కని వెండిపనితో నొప్పుచుండు నని యాత్రీకు తెలుగుదురు. వైన మల్లేఖింప బడిన అలంకారమునకు తరవాది ఈత్రైత్రమే!

కాంత కాలమునకుమున్ను వాగ్దేవరరావు మేనిలో నిట్టి నెగులు ప్రవేశించినది. మహాపురు షునిజూచి, దుర్విధి సహింపలేకు కాబోలు! వ్యాధి అసంఖ్యాకుల గుండెలందు ఆందోలన మును పుట్టించినది. దేశమంతయు తొట్టు నడుచున్నది. కాని, ఈసాధకుని హృదయ మున నిండుకంతైన తొట్టుపాటు పొడవూప లేదు. అనన్యసామాన్య-ఆత్మనిశ్వాస శ్లేర్మ స్థైర్యములతో నీరకు తనదుష్టవ్యాధితో పోరుచున్నాడు. తనవిజయము నిక్కమని, - తనకు విజయము చేతులెనని విశ్వసించు స్థిత ప్రజ్ఞా డీతడు. పదునేవయేట “భారతి” అడుగిడినంతన, తనకు మిగులగూర్పు పత్రికా పుత్రికయొక్క గత జీవితమును సహావలోకన మొనరించుచు “ఇటీవల నేను జబ్బుతోనుం డగా...” అని “స్వ” సంస్కరణమున దేశో ధ్ధారకుడు వాకొనెను. వ్యాధిని నిర్జించిననను అద్భుతమైన ఆత్మనిశ్వాసము ఈతనిగుండెలో అమరజ్యోతివలె నెట్లు జేజరిల్లుచున్నదో గ్రహింపుడు. ఆత్మశక్తి పరంజ్యోతియై హృ దయ పూజాగృహమున వెలుంగునుండ, నేవ్యాధియైన నెవ్వనిగాని ఏమిచేయగలడు?

ఆత్మశక్తికతన నాయువును పొడిగించు కొనిన సాధకులు మనదేశమున మనియుండిరని ఎఱుంగుదుము. చెప్పనేల? ఆత్మస్ఫుర్తమైన ఈ శక్తికతన దుర్విధిని చిత్తుచేసిన మహావీరులు మననేలలో నుండిరి. ఆర్యనాథీ శిరోమణి సావిత్రి సమవర్తిచేగులనుండి పత్రిప్రాణము లను పడయజాలెనని మనసాహిత్యము

జలదగంభీర స్వరమున వచించుటకేదా? మృశ్యువును దూరముగ తఱుముగొట్టు దివ్యశక్తి యొందు మనుష్యహృదయమున గలదని ఈకథ ఘోషించుచున్నదికదా!

నేడు దేశోద్ధారకుని ఆరోగ్యాభివృద్ధికై దేశవాసులెల్లరు తపసుచేయుచున్నారు. ఎల్ల చోటులందు ప్రార్థనలను, సమారాధనలను సలుపుచున్నారు. ప్రార్థనమందలి ప్రభావ మును, సద్భావమందలి మహత్త్వమును అని ర్వచనీయుములు. కమలాసనునిగద్దెమండి దింపి, తోడ్కొనివచ్చి, నోసలువ్రాత నుదితరీతిని సవరింపజేయజాలుకత్తి వీనికి గలదని విశ్వసిం పుడు. బోటికొటిగుండెలనుండి వెడలుఉత్తాల భావతరంగములు అసాధ్యములకు సాధించు నని నమ్ముడు. చూపఱులకన్నులనుండి ఆక్రందనలము కాల్వలై స్రవించు ద్వగస్థి మాత్రావశ్యమై నిమిలితశ్లేత్రుడై “స్వధర్మ నిర్వహణమునందలి పరమార్థమును” మననము గావించుకొనుచు ధ్యానపథమున పరమాత్మకు నిలిపి, కాంతమురైయై పన్నుండియున్న దేశో ధ్ధారకుని, విశ్వదాతను, కళాప్రపూర్ణుని, పరార్థతీవిని, దేశహితము నభిలషించియైన, కూలి, క్రుంగువారి సర్వతోముఖసముద్ధరణ మును వాంఛించియైన, అసంఖ్యాకులైన నిర్భాగ్యులబదుకుల వీక్షించియైన, అభాగిని యైన అంధ్రమాత భావికల్యాణమును కాక్షిం చియైన దీనరక్షకుడు దీర్ఘాయురాశోగ్యో పేతుని గావించుగాక!

సంగము

గుజ్జము వేంకట సుబ్రహ్మణ్యము

పంజరమునఁ గీరమువలెఁ బట్టణమునఁ
బ్రకృతిస్వాతంత్ర్యసమ్మోదఁ జరవిహరి
మెల్ల స్మర్తవ్య మాగాధ యేయన బహు
వర్షములు పుచ్చుచున్న నాహర్ష మేమ
నన్వలె నొకనాఁడు వెడలినం, బురింగు
నుదయకిరణవరణమున నుర్వి క్రొత్త
కోడలట్లు తల్కొత్తఁగఁ గూర్మిపేర్మి.
యోజనశతంబు ననలేదు వ్యోమరథ్య,
క్షేత్రపావిత్ర్యసంకీర్తి చెవులు సోకి
గాదు, భూరితరాద్భుతకలన గాదు;
కానిదారి యొకింత సాగంగ నెదురఁ
దోచినయపూర్వరమణీయతాచిత్రాగ
నగజలాశయమయదృశ్యనైజగరిమ
నను వశీకరించుకొనె క్షణంబులోన.

దట్టమై పచ్చనై చెట్లు పుట్టలద్ర
పార్శ్వముల నావరించె సంకల్పమేత
యాస్థలీదేవత స్తనంబు లంటి బహుశ
వఘుల రాజులు పయ్యెడవల్వ పగిది.

కొలకొలనికూజనంబులు కొమరు మీఱ
స్వచ్ఛవర్ణచ్ఛదములైన జలవిహంగ
ములు గుములుగూడివైఁబయిం బోలయుచుం
మందమందసమీర సంస్పందనముల [డ,
వీచికామాలికలు భానువిహితకాంతి
భువనవహన ప్రవీణాహిమూర్ధరత్న
విస్ఫుటోద్యత్ప్రభాకాలవేష మొంద,
నందగించెఁ గొలంకు లుపాంతమందు.

పటపు నోటపు గలిగినశాద్వలములందు
సేద లెండలు దోబూచు లాడుకొనఁగ
నాలగొట్టెలమందలు నంతనంత
మేసి మేయుచుఁ దతితీసి ఘాసరాశి
స్వైరము చరింపుచుండ నిర్భయమొసంగ.

ఆవల పరిమల్లలోఁ బైరు నయ్యవనర
మునఁ గృషిఫలోన్ముఖుచిరశను వహింప
వెన్నుసూపెను చూలాలినిధము దోస.

దారిమెలిక దీక్షి మఱికొంత జనునంత
పుష్కలాంబుభారములు, ప్రభావభూతి
మూలము, లమోఘపుణ్యానుకూలకూల
ములు, విషయజీవనాశమా, లలఘునదలు
దర్శనము లయ్యెఁ దత్సంగమమున.

అచట నార్ద్రాంతరార్యులు ప్రచురభక్తి
నెప్పుడు ప్రతిష్ఠచేసిరో యేమొ, గాంగ
వల్లభాని యాలయము నేవ్య ముల్లసిల్లు
నిత్యపూజాదైంకర్యనిరతి గలిగి
డీలువడియు మతంబు గైవ్రాలి వయసు.

నిస్తులవినోదవిజ్ఞాననిలయ మైన
యాస్థలం బవలోకించు చాస్థతోడ
నెంతనేపైన నుండఁదలంతుఁగాని
కాలచాంచల్య మట్లరికట్టలేమి
వీడ్కొనకతప్పమి నెఱింగి వీక్ష్యమాణ
మఖల మంతర్ముఖావలోకార్పణం బా
నర్చి, యిలువచ్చి, వెలిబుచ్చినాడ నిట్లు.

ఎ రు వు లు

భారతదేశంవారికి ప్రధానమయినవృత్తి వ్యవసాయం. వ్యవసాయంవల్ల ఎక్కువభలం పొందడానికి పొలం సారవంతంగా ఉండవలెను. పొలం సారవంతంగా ఉండాలంటే ఎరువు ఎక్కువగా పోయవలెను. ఎరువుపోయకపోతే పొలం నానాటికీ సారహీనమయి పోతుంది. దాంట్లో సగమేకాదు, నాలుగో వంశేకాదు అసలేమావ పంట రేలమండ పోతుంది. ఇదే ఇప్పటి పెద్దమస్య.

మనదేశంలోవారికి సహజంగా దొరికే ఎరువు పదార్థాలను సేకరించి దాచుకోవడానికి తెలియదు. ఏవో పోయినవల్లపోగా నిలవగేలిన పసువులు వగయిరాల పెంటతో, ఆకలమలతో పొలానికి సమృద్ధిపెట్టాడంటారు. అది చాల నందువల్ల శ్రమకు తగినంతఫలాన్ని కర్షకులు పంటలోపొందజేలేదు. ఎరువులో సారాన్నే కాకుండా, పొలంలో సహజంగానీటికాలంలో చేరుకునేసారాన్ని కూడా పైరు ఏటాసేల్చేస్తుంది. మళ్లా ఎక్కువగా ఎరువుపోస్తేనేకాని పైరు చక్కగా పండదు. ఎక్కువగా ఎరువును సేకరించుకోవడానికి మనవారు ప్రయత్నం చేయరు. ఇది స్థితి. ఇంకేకాకుండా దొడ్డిలో

స శువుల పెంటను గోశులలో వదిలవరుస్తున్నారు

చేరేపసువుల పేదను వివకలక్రింద రేయించి గృహకృత్యాలలో కాల్చివేస్తూఉంటారు. ఏటా ఇట్లా కాళిపాదేవి కోట్లాకొలది టన్నులవుతుంది. వివకలుకాలగా సేకరించుకొని మంచియెరువనిమనకర్షకులుకొంద రుమకుంటారు. అది పోరపాటు. కాల్చిపెంట్ల పేదగా

నత్రజని, సేంద్రియపదార్థము- ముఖ్యమయినవి రెండు-నశించిపోతవి.

వ్యవసాయదారుడు పసువుల ఎరువును ఈ విధంగా కాల్చి పాడుచేసుకొని చాలనవ్వపడి పోతున్నాడు. మనదేశంలో అనాదిగా ప్రసిద్ధమయింది పసువులయెరువు. అది గులువుగా దొరుకుతుంది; శ్రేష్ఠమయిందిమాడ; అనధరానికి ఒదిగేదిన్నీ. అడయినా, మన వ్యవసాయానికి కావలసినంత దొరకడంలేదు. దాన్ని సేకరించి దాచుకొని ఉపయోగించుకోవడం తెలియనందువల్ల దానిలో చాల పాలు వ్యర్థమయి పోతూఉంది.

సాధారణంగా పసువుల పెంటను పసువుల పాకలవద్ద, ఇండ్లసమీపాన దిబ్బలుగా పోస్తూ ఉంటారు. ఎండకు ఎండుతూ, వానకు తడుస్తూ ఉండడంవల్ల అదిబ్బలలో సారం చాలభాగం నశించిపోతుంది. కొంచెము ప్రయత్నంచేసి జాగ్రత్తగా దాచుకుంటే ఎరువు ఎంతో సారవంతంగా ఉంటుంది... వ్యవసాయ కాళివారు దీనికి కొన్ని ఉపాయాలు కనుక్కొని వాడుకలోకి తెచ్చిఉన్నారు. అందులో రెండు మంచివి.

పసువులకాలంలో తుక్కుచొప్ప వరచి దానిపైని కట్టివేయబడిన పసువులు

దున్ని వేయబడుచున్న జనుమువైరు. ఇది మట్టిలో చివికి పొలానికి మంచి బలాన్ని ఇస్తుంది

పశువుల యెరువులో ముగ్ధుమయింది వాటిమూత్రం. వైరుకు మంచిపుష్టిని కలిగించేకత్తి దానిలో ఉంది. మనదేశంలో మూత్రాన్ని కొత్తపెట్టే కర్షకులు అరుదు. అందువల్ల ఎరువులో అమూల్యమయిన పదార్థం వ్యర్థంగా పోతుంది.

పశువుల మూత్రాన్ని పేదతోపాటు నిలవ చేసుకోవడానికి సులభమైనదీ, వ్యయంలేనిదీ ఒకపద్ధతి: పశువులకాలలో నేల చుట్టుపట్ల కంటే రెండడుగులు లోతుగా ఒకేమట్టుగా ఉండచేసి, దానిలో తుక్కుచెత్త, చొప్ప మొదలయిన వాటిని పరిచిపెట్టవలెను. పశువులు దానిమీద పరుండి, మూత్రాదులను విసర్జిస్తవి. ఆపెంటలోనే ఇమిడి మూత్ర సారం నిలువలవుతుంది. ప్రతిదినమూ కొత్త చెత్త దానిమీద పరుస్తూ ఉండవలెను. ఈ విధంగా పల్లము నిండినతోడనే ఆపెంటను తీసి వేరే గోతుల్లోపోసి పదిలపరచవలెను. ఇట్లా చేయడంవల్ల కారమూ సారమూ కలిగిన మంచిఎరువు తయారవుతుంది. కాని దీని కొక ఇబ్బంది ఉంది. ప్రతిదినమూ పశువులకు పడక పరచడానికి కావలసినచెత్త, చొప్ప తొరకడం కష్టం. పడకమార్చకపోతే పశువులకు మురికిపట్టి పోతుంది; రోగాలూ తగులు

కొంటవి. ఆపెంటలనుంచి ఏ ఆకలాలో తెచ్చి పరచవచ్చునంటే అది కొన్నిచోట్ల వారకడం సాగ్యపదను. అందువల్ల పశువులకాలలో ఒక మూల తెచ్చివగోతిలో మూత్రాన్ని నేకరించి పెట్టడం ఉచితం. మూత్రం ఇంకిపోకుండా గోతి లోపలివై సంతా గట్టిగాను, కాలలో నేల

చదునుగాను ఉండవలెను. మూత్రం గోతి లోకి వచ్చుటకు ఒక కాలవహాడ రేబ్బిఉంచవలెను.

పశువులపెంటను నేకరించడం ఎంత ముఖ్యమో అంతకంటేముఖ్యం దాన్ని భద్ర పరచడం. ఎక్కడనంటే అక్కడ పోసిపెట్టు నూడదు. అందువల్ల దానిలో సారమే కాకుండా, ఆ చుట్టుపట్ల ఉండే ప్రాణికోటి ఆరోగ్యంపనితమూ పాడయిపోతుంది. అందు చేత ఆపెంటను గోతుల్లో పోసి కప్పిపెట్టవలెను. అట్లా చేస్తే యెరువులో సారమూ పోదు ; చుట్టుపట్ల ప్రాణుల ఆరోగ్యమూ నాశమవుతుంది.

మెరకప్రదేశం గామాచి, మన ఇష్టంవచ్చి నంతవెడలుపు పాగులలో మూడునాలు గడుగులలోను గోతులతవ్వి వాటిలోవైపున, నీరింకకుండా తగిలమట్టిని మెత్తవలెను. ఏమూ త్రమయినాసరే ఆగోతులమీద కప్పడంవడం మంచిది. పశువులకాలలో నిండినపెంటను తెచ్చి గోతిలో పోసి నింపి మీదను, పొడి మట్టితోకాని వండుమట్టితోకాని నాలుగు అంగుళములమందమున కప్పిపెట్టవలెను. గోతి లోపదార్థమంతా త్విరలోచివికి మంచిఎరువు తయారవుతుంది.

జనుమువగైరా వైరు మట్టిలో చక్కగా కలిపి పోవడానికి రెండుమూడు మారులు దున్నవలెను

ఈ పద్ధతి, ఇంకొంచెము శ్రమ, శ్రద్ధా పుచ్చుకుంటే, ఎండిపోయిన ఆకులూ అలము లూ శత్రు శత్రుదారనూ మొదలయినవాటినికూడ చక్కనియెరువుకింద రంగూరుచేసుకోవచ్చును. పశువులయెరువు చాలనిచోట్ల దీనిఉపయోగం యెక్కువ. గోతిలో మొదట ముక్తా లకు పుయ్యెను ఆకలములపోసి, దానిపయిని పశువులపెంటు, తగునాత మట్లా ఆకలము

దక్షిణభారతంలో వరిసాగు యెక్కువ. దానికి ఎరువు అధికంగా కావాలి. పచ్చిఆకు ఎరువు అందుకు యెక్కువగా తగింది. కర్షకులు చుట్టుపట్ల అవశ్యమని వచ్చి ఆకు కోసి తెచ్చి పొలానికిచేసి సారం యెక్కించుకొంటున్నారు. కొన్ని కారణాలచేత ఇట్లా చేయడం మంచిదికాదు. ఆకుకోసం పక్షిక్రమ అధికం; ఫలం అల్పం. అవనికిపోయి, అడియిది

క్కులను పెంచి, పూతపరువునకు వచ్చిన వెంటనే దున్ని వాటిని మంటిలో కలిపినేయడం. ఇందుకు పనికివచ్చేవి జనుము, నీలివెంపలి, మొదలయినవి. జనుము విత్తనరెండు నెలల్లో పెరిగి పరువుకు వస్తుంది. నీలి నాలు గయిదు నెలలకుగాని పెరిగి పరువుకు రాదు. వరి కోయడానికి గాఢ కోలుముందు ఈ విత్తులు చల్లి రెండుమాడు మారులు పొలానికి నీరు పెట్టవలెను. ఎకరానికి పా. ౨౫ మొదలు 3౦ వరకు విత్తవలెను. నీటికాలం ఎక్కువయినచోట్ల నీటి, తక్కువయినచోట్ల జనుమూ వైరుచేయవచ్చును. పరువున దున్ని మంటిలో కలిపిన ముక్కలు పొలంలో నివికిపోవడం వల్ల వాటి సారమంతా పొలానికి తిన్నగా పట్టి మంచిబాన్ని ఇస్తుంది.

పాలూరు (దోణి)లో దొరతనంవారి సాగుబడి పొలంలో దున్నడానికి వాడబడే కొత్తరికం నాగళ్లు

లను, ఆవలపెంటు ఇట్లా క్రమంగా గొయ్యి నిండేవరకు పోసి, గోతిలోకి కొంచెం నీరు పెట్టి, వైనచేసిననాదిరిగా మంటితో కప్పి పెట్టవలెను. నెలకొకమాడు గోతిలోనిపెంటును పోలతో తిరగవేస్తూ ఉంపవలెను. కొన్నాళ్లకు ఆకలాలంతా కుట్లి చక్కని యెరువు వస్తుంది.

అనకుండా అన్ని నెట్లకమును కోసి వేవంలో చెట్లన్నీ మొలకలోనే రూపుమాపిపోతవి. అందులో కొన్ని నెట్లు పెద్దపెద్దనామలుగా పెరిగితే గ్రామస్థులకు ఎన్నో ఇతరవిధాల ఉపయోగపడేవి ఉంటవి.

ఇంక పచ్చిఆకుయెరువును సమకూర్చుకోవడం యెలాగంటే పొలంలోనే కొన్ని మొ

దంకిపంటకు పొలానికి ఎరువు ఎంత ముఖ్యమయిందో సందు దుక్కిమాడ అంత ముఖ్యమయిందే. మినీకేళంలో కర్షకసామాన్యంగా ఉపయోగించే నాగళ్లతో కాలవల్లాగ చాళ్లు పడుతట్లకాని చాళ్లవడిమిగడ్డకనినీ నేల మెరుపునందు. అలాటి నాగళ్లతో ఎన్నిమార్లు దున్నినా సరిగా దుక్కిపడదు. రైతుశ్రమంతా క్షయమయిపోతుంది. ప్రకృతిలో మంచిమంచి నాగళ్లు మూడురూపాయల దగ్గరనుంచి అమ్మకానికి దొరుకుతున్నవి. పెద్ద, చిన్న రుక్మిణిగడ్డకు సరిపోయే నైజాలో మాడ దొరుకుతవి. వ్యవసాయ కాళివారు, అలాటిపనియట్లును కొనుక్కోవడానికి అప్పు మాడ ఇస్తున్నారు. రైతులు వాడుకలోఉండే కర్రనాగళ్లనూని, ఈనాగళ్లను వాడుకొంటేనేకాని వ్యవసాయం అభివృద్ధిలోకి రాజాలదు. సందురుక్కి, దంకిఎరువు కలిస్తే, నేద్యంలో పొలం బంగారు పండుతుంది; రైతును నేడు ఏడిస్తూవుండే దారిద్ర్యం పటాపంచలవుతుంది.

విమర్శనము

చీనా జపాను ప్రళయము

[క్రాను ౨౨ పైజా; ౧౧౫ పేజీలు; వెల ౬ అణాలు. గ్రంథకర్త: గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారు ప్రకాశకులు: నమ్మళ్ళార్లు, తపాలుపెట్టె ౨౫౧. మదరాసు.]

ఈ గ్రంథం నమ్మళ్ళార్లువారి రాజకీయ కాళికు సంబంధించిన రెండోది. చీనా జపానుల మధ్య సేను ప్రవర్తిల్లిన సంఘర్షణ పోను పోను ప్రపంచమహాయుద్ధంగా మారేమాట నలు అనుపడుతున్నాయి. వ్యవహారికంగా యానాటి చీనాజపాను పోరాటానికి యేకా రణాల్ని మనం గుర్తించుకున్నప్పుటికి ఆంధ్ర ర్యంగానుట్టుకు జపానువారి దురుకుతనానికి హేళనాభూతమైంది. సామ్రాజ్యవిస్తీర్ణానికి సంబంధించిన దురాశలపై వేరేకాదు. ఈ ప్రళయ మింకా యంతకాలం నమస్తుందో చెప్పటానికి పాధ్యముకావటంలేదు. త్వరలో సమసిపోయే నూచనలుకూడ యేమాత్రం కానరాకున్నవి. చీనాజపాను సమరగాధను హరి సర్వోత్తమరావుగారివంటి విజ్ఞానులు యిప్పట్లో గంచించటం సమయోచితం.

సర్వోత్తమరావుగారు ఆంధ్రులకు చిరపరిచితులు. రాజకీయ విషయాలలో ప్రవేశించి ప్రశమంగా కౌరాగృహ ప్రవేశంచేసిన ప్రభు మాంధ్రవీరుడు. ప్రపంచ చరిత్రము సంపూర్ణ స్వరాజ్యము, హైందవ స్వరాజ్యము, నీతి ధర్మము మొదలైన గ్రంథాలను రచించిన విజ్ఞానధనులు.

“చీనాజపాను ప్రళయము” అనబడే యీ నూతన రచన చీనారాజ్య స్వరూపము, చీనా పూర్వచరిత్ర, విదేశ సంబంధము, పర దేశజల హక్కులు, జపానుదేశ చరిత్ర, బలి దానము, జపాను సామ్రాజ్యతత్వ విజృంభణము, దోపిడీనీతి, అమెరికా భయములు, చీనాప్రజా సత్తాకనాయకులు, పియాంగ్-తాన్గ్, ఇంగ్లాండు జపానులకు యుద్ధము సంభవనూ, ముగింపు మొదలైన ౧౬ అధ్యాయాలతో చీనాను ఆధారముచేసికొని ఆసియా

లోను పసిఫిక్కు మహాసముద్రంలోను తమ తమ పలుకుబడిని నిలుపుకొనటానికి జపాను, బ్రిటను, అమెరికా, ఫ్రాంసు, రష్యా మొదలైన రాష్ట్రాలు జరుపునాటక సంవిధానాన్ని వివరించారు. శైలి సులభం. ఆంధ్రజాతీయ విషయాల్ని దేశభాషల్లో ప్రతివానికి అర్థమయ్యే ఢిక్కని వ్రాయటానికి మంచిపరిజ్ఞానము, విషయగ్రాహకశక్తి, మృదువైన శైలి అవసరం. హరిసర్వోత్తమరావుగారి దగ్గర యివన్నీ అమరివున్నవి. —వ. కు.

తిలోత్తమ - పాపయ్య శర్మ

[క్రాను ౧/౨ పైజా; ౭౦ పేజీలు; వెల ౬ అణాలు. కర్త: తులవర్తి కమలావతి కవిగారు. ప్రకాశకులు: నమ్మళ్ళార్లు, తపాలుపెట్టె ౨౫౧ మదరాసు.]

ఇది నమ్మళ్ళార్లువారి సాహిత్య కాళికు సంబంధించిన రెండోప్రచురణము. గ్రంథనామం చెవిపడే పడటంతోనే తాదాశకాంక్ష విజయమాదిరి తిలోత్తమ, పాపయ్య శర్మలకు సంబంధించిన ప్రణయగాథేమోనని స్ఫురిస్తోంది. కాని అది కాదు. ఈ గ్రంథంలో రెండురచనలు చేర్చబడినవి. ఒకటి తిలోత్తమ. (౪౩ పేజీలు). రెండవది పాపయ్య శర్మ (౨౫ పేజీలు.) తిలోత్తమ - పాపయ్య శర్మ ప్రణేయకరచనలు.

తిలోత్తమ

ఇది ఔరంగజేబుకాలంనాటి గాథ. గోలకొండ తానీషా కొలువులో ఉక్కిరి అయిన మాధవశర్మ కుమార్తె తిలోత్తమ. ఈమె అనూన సౌందర్యవతి అని ఔరంగజేబుకు తెలిసి యెలాగైతా ఆమెను లోబడచుకోవాలని నని అనేకపాట్లు పడ్డాడు. ఆమెను చెరబెట్టి తెప్పించుకున్నాడు. కాని పొందలేక పొయినాడు. ఈపాట్లలో అనవసరంగా గోలకొండ మీదకు దండెత్తి యుద్ధానికి కారకుడైనాడు.

మధ్యయుగంనాటి చరిత్రను పరికిరిస్తే యిట్టిగాధలు సవాలకు. స్త్రీజాతి, మాన

వుల్లో నీచమైన కాముకప్రవృత్తి, సామ్రాజ్య విస్తీర్ణమనేదురాశ లేకపోలే మనభారతదేశ చరిత్ర నేడున్నంత అధోగతిలో వుండదు.

* * *

పాపయ్య శర్మ

ఇది శుష్టించియాకంపెనీ, హైదరాబాద్ నవాబులకాలంనాటికా. హైదరాబాదులో పూర్ణయ్యపంతులు ప్రధానామాత్యుడు. రెండోమంత్రి పాపయ్య శర్మ. ఈతని కలాగైతా మైసూరురాజ్యానికి దేశికకావదనని దుర్బుద్ధి వుట్టింది. దీనికొరకు పాపయ్యకు లోచనఉపాయం ఒక్కటే. దుర్బుద్ధునిమకు ఒక శ్వేతాంగుని పెట్టుచేయటం. యీమెను యింగ్లాండునుంచి కష్టపడి తెప్పించినాతినికి తెలుసుకుంటు గవర్నరుపదవి, తనకు ప్రతిఫలంగా మైసూరురాజ్యం ఒప్పుగింతిచెయ్యటం. హైదరాబాద్ యీపాపయ్యను మదరాసులోని యింగ్లాండ్ రూకంపెనీవారి దగ్గర కేదో గాయపారానికి పంపుతే యీయననేడుకు వచ్చిన ఘనకార్యం పూర్ణలాభంయొనుకోవడంగాధవారులసహాయంవల్ల పచ్చిప్రేమయ్యకుట్రనంతా హైదరాబాద్ తిరిగికొని ఆరిని ప్రయత్నాలన్నీ విఫలం చేయటమేకాకుండా ఫీరంసులయెదుటనిలువబెట్టి కాల్పించివేశాడు.

* * *

తిలోత్తమ - పాపయ్య శర్మల కథలు రెండును కామినీ కాంచనముల మీదగల దురాశా ఫలితాల్ని స్పష్టపరుస్తున్నాయి. తిలోత్తమ కంటే పాపయ్య శర్మ రచన బాగున్నది. వస్తువు, రచన యింపుగ నున్నది.

అయితే పుస్తకంనిండా అచ్చు తప్పులు విశేషం. గ్రంథముద్రణం ఆకర్షణీయంగా వుండేట్టు చూడుకోవడం మాత్రమే గాక అచ్చుతప్పులు దొరలకుండా కూడ నమ్మళ్ళార్లు శ్రద్ధహాపటంఅవసరం. —వ. కు.

తిలోచన కవిరాజు

[క్రాను ౨౨ పైజా; ౧౪౦ పేజీలు; వెల ౧౨ అణాలు. కర్త: చక్రపాణి (అనువాదకుడు)]

స్వగీయ రవీంద్రనాథ మైత్రగారు బెంగా లీలో రచించిన ఆరుకథల అనువాదమే “త్రిలోచన కవితాజ్ఞా” లోనివస్తువు. మైత్ర ప్రతిభావంతుడు. నవలలు, నాటకాలు, చిన్న కథలు విశేషంగా వ్రాశాడు. సాహిత్యకారు డికి కావలసిన పరికరాలన్నీ అంటే ప్రకృతి పరిచయం, సాధారణ జన సంస్కారాభిలాష, గ్రామ వివరం, నిరాశంబరత ముద్రలైన వన్నీ ఆలవశిస్తున్నవి. వీరికట్టి అసహజ ఘట్టాలపై వాస్తవిక ప్రపంచానికి ప్రతిబింబ సూత్రంగా వుంటుంది. “త్రిలోచన కవితాజ్ఞా” “నల్లవ” అనేక కథలు చదివితే మన విశ్వనాథ కవిగానూ, మునిమాణిక్యం స్ఫుర లను వస్తాడు. రవీంద్రుని “నల్లవ”కు మాణిక్యంగా “ఎండా—నాన” ఒకేరకంగా వుంటుంది.

ఈ గ్రంథంలో త్రిలోచన కవితాజ్ఞా, ఆల్బర్ట్ ట్రాజెడీ, సోఫిస్టెస్, వెల్లువ, సంస్కారి, ఆధునికత అనే ఆరుకథలు చేర్చబడి తెనాలి యువ కార్యాల సూనుబంధంగా ప్రకటించబడింది. అనువాదానికి కొంత పాల్గొన్న ఆకాశం.

ఒకసారి మంజరి బేచారాం బాబు వద్దకు వచ్చి అన్నది—“ఈసారిమాడా నేను పరీక్షకు హాజరైతను.”

బేచారాంబాబు సంకుచితుడై అన్నాడు—“ఏవిధంగానన్నా హార్పుంటానికి వీలుం దేమామాడ్డా!

మంజరి వ్రేళ్ల కనుపులు లెక్కిచేసి అన్నది—“ఎట్లానూ వల్లకాదు!”

‘అన్నది, అన్నాడు’ అనే సదాలతో ముందుగా పాతకునికి పహరాహుపాదు ఇస్తూ రావటం కొంత విశువునలగా వుంటుంది. ఇట్టి చిన్ని లోపాల్ని ముందురచనల్లో సవరించుకొనగలిగితే చక్రపాణిగారి వ్రాతలు ప్రబాదరాన్ని పొందకపోవు. —వ. కు.

ఆ ధా ర ము లు

[గ్రంథకర్త:—జనస్వామి కొదంప రామకృష్ణ. రేపల్లె. నెల ౦-౬-౦]

ఇది చిన్నకథలసంపుటి. గ్రంథకర్తయే దీనిని రెండుభాగాలు విభజించారు. రెండో భాగంలోవి కార్మికకథలన్నాడు. చదివి మాస్తే, యాకథలను రెండుభాగాలుగా విభజించవలసిన అవసరమూ, రెండోభాగానికి కార్మికకథలని పేరుపెట్టవలసిన అవసరమూ యేమీ కనిపించడములేదు. కథలన్నీ ఒక్క పీఠంగానే వున్నాయి.

కథానిర్మాణంలో ప్రశ్నోకతగాని, పాత్ర పాషణలో వేర్వేరుకాని ఏకలోచనా కనిపించడంలేదు. కొన్ని కథలు చాలా అస్వాభావి కంగాపూడా వున్నాయి.

అయితే, రచనాధోరణిమాస్తే, యాకథ కుడు భాషను పెంపొందించుకొని, రచన వుపకారించే ప్రతిసారిమా అర్థం తెలుసుకొని, ఎక్కువగా యింకాకథలను చదివి కథానిర్మాణాన్ని బాగానేర్చుకున్నట్లుయితే, మంచికథలనే వ్రాయగలమనే ఆభిప్రాయం కలుగు తోంది. —క. స.

వివిధ మంగళహారతులు

(స్వరసహితము)

[నేడుమూరి గంగాధరంగారిచే వ్రాయబడినది. పబ్లిషర్ కొండపల్లి వీరపం కయ్య, శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి. నెల ౦-౧౨-౦.]

ఉభయగోదావరిశిల్లాలయందు పెక్కు గ్రామములు తిరిగి, అనేకులను దర్శించి, గంగాధరంగారు చాల పాటలను సంపాదించి వీని నిచ్చినవారి పేరులను, పాటల వివరములను డెలువును అన్నిటిని గ్రంథస్థము గావించిరి. ఆంధ్రుల మతవిశ్వాసములును, సాంఘిక జీవితాంశములును ఇట్టి పాటలందు చక్కగ ప్రతిఫలించుచుండును. హిందూమానసము సహజముగ తార్మికసంపద గలదని స్పష్టము చేయు భావము లెన్నో ఈపాటలందున్నవి.

సాధారణ దైనికజీవితమున మన దేశవాసులు వాడు మాటలందుగూడ నిట్టిభావసానుగ్రు యుండునని ఈపాటలు విశదము చేయుచున్నవి. చూడుడు:

“ఆకాశంబున యేకరూపమై
చేకొని నిలచెద భామా
నీచెంత నుండునే భామా.”

“అంబపింఛబ్రహ్మాంఛం జెల్లను
నింకియుండునే బాలా.....”

సాంఘిక జీవితమున జనుకట్టనుండి నేటి వాకు జరిగిన మార్పు లెట్టిదో వాతపాటలను నేటిపాటలను పోల్చించినపుడు తెల్లమగును. ఈ క్రిందినాటకములు పరిమాసపూరితములే యయ్య కొన్ని కళోపసత్యములను మన దురాచారములను డెలువునవియై యున్నవి.

ప. ఇదేమి చిత్రమో యీ పెండ్లివారలు
యెంతెంత మాయ చేసేరు. ఇ.

అ. ఇట్టివార లనియొకరిక పట్టి నిద్రిమి. ఇ.
పెళ్లికొడుకు మాపులకు నల్లిన
పిన్నవాన్ని జూపించేరు
పెళ్లియయిన నమక జూడెను
పెద్ద పెద్ద మీసాలయ్య. ఇ.

ఇల్లు జూచునప్పుడు
యిరుగు మేడ జూపించారు
అంతయైన వెనుకజూచిన
అద్దియిల్లయా. ఇ.

కంటికానులు పెడతామని
కబు లైకొచ్చి చెప్పినారు
వంటిపుస్త్రీ మామిడాకు
అంటగట్టారు. ఇ.

అప్పులు రావలసినవని,
గొప్పయెంతో జెప్పినారు
అప్పులో మునిగియిప్పుడు
తిప్పలు పడతారు. ఇ.

కొన్ని పాటలందు హృదయము నాక
క్షీంచు కవిత్వము కలదు “మత్తాల వాన
గుడిసె ముదితా మీవదివరడిసె” మున్నగు
మాటలను జూడుడు.

ఈ పాటలందు క్లిష్ట సంస్కృతపదములు
కానరావు. తెలుగురూపుకావు లేటమాటలే
ఇందుగలవు. కావున తలగోకికొనక, మెద
డును మొట్టికొనక పామరులు సయితము వీని
యందలి భావమును గ్రహింపగలవు. యాడు

గానములు మున్నగునవియును, నివియును పరిశ్రమైన పల్లెకీలియును గీర్తించునది. పల్లెలందుమనలి ప్రేమపతి వీనిని సంగ్రహించును పాఠకలోకమున కందించు గంగాధరంగారు తండనీయులు. —జి. స.

జవాహర్లాలు వ్యాసములు

(గొన్ని ఉపన్యాసములు: నవో)

[గ్రంథకర్త: శ్రీ కోమాంగారి శక కోపాచార్యులుగారు ఎం. ఏ., డి. ఎల్. కాకినాడ, పుటల, గెల. జల ౬ ఆశాలు. స్ట్రోమ్మేపరు ౪ ఆశాలు.]

కాంగ్రెసు పట్టినపుడు రాజకీయములు విశేషముగ విచారాధికులొప్పుయందే ఇమిడి యుండెను. బర్క్, ఫాస్, పిల్, మెరి ష్, స్టేట్స్మన్ మున్నగు ఆంగ్లరాజకీయ వేత్తలు మనపెద్దలకు ఆంతరంగముగ నాచార్యులైరి. సురేంద్రనాథ్ బోస్, మోహన్ దేవ్ చంద్రపాల్ మున్నగువారు స్టేట్స్మన్ ప్రభృతులవలె మహావక్తరైరి. నాటిరాజకీయములు సురుగంభీరమైన వక్తృత్వమునకును, సిబ్బక్ మున్నగువారి రచనలతో నెకసక్కెములు పలుపజాలువ్రాతలకును సంబంధించినవి. అవి యాంగ్ల భాషనుండి, నగనభిరుచుండి కదలి పోలేదు.

గాంధీయుగమున రాజకీయములందు సంగ్రహమైనమాడ్పు పాపమూపినది. ఇవి పట్టులు ములనుండి కదలి పల్లెలందు ప్రవేశించినవి; ఆంగ్లమునుండి జారి మాతృభాషల జొచ్చినవి. ఆర్థిక రాజకీయసమస్యలు తమవియని గుర్తించి ప్రజలు వీని నెదుర్కొనుటకై నడుములు గట్టిరి. ఓటుచేబూని తమలోనొక్కండైన సుజాన్యకునకే దాని నర్పించవలెకొనిరి. కాంగ్రెసుచరిత్ర వీరికి ప్రస్తుత మహాభారతమైనది; దేశనాయకులు ప్రత్యక్షమహావీరులైరి. కావున వీరిచరిత్రలను, వీరిరచనలను, వీరి ఉపన్యాసములను హృదయంగమ మొనరించుకొనుటకై మన గ్రామవాసు లాతురంపడుచున్నారు. వీరి యుద్ధేశస్థికి గ్రంథకర్తగారు ఘాట్కానిరి. మోతీలాలు జవాహర్

లాలుసైహూగార్ల శీవచక్రవర్తి రచించి ఇపుడు జవహరుపండితుని వ్యాసములను, కొన్ని ఉపన్యాసములను ఆంగ్లమున రచించిరి.

జవహరుపండితుడు ఆంగ్లనీమయందే విద్య నభ్యసించి, ఆంగ్లనాతావరణమున పరుసగ నేడేండ్లు మసలించుచున్నచే ఆంగ్ల భాషకు వైస్సకిమైన జాతీయ మీతనికి పట్టుపడినది. ఇంగ్లీషు ఇంగ్లీషును వ్రాయజాలు అల్పసంఖ్యాకులైన భారత విద్యార్థులలో నితడొక్కఁడు. కావున వీరిని రచనములు భాషాంతరీకరించుట నామాన్యమైన పనికాదు. ఆంగ్ల జాతీయముల కమాన్వై మార్పుభాషలోని జాతీయమును విచిత్రబట్టి శ్రద్ధాసాదమునకు చేయకొనవలె, భాషాసాదమున సిద్ధపాస్తుడై అనావాదకుడు కలయును చేబూనవలెను. విషయమున తనెంత పాండితి నందనివాడు బోధపడితీరును. మూలకానినవలె తానును భాషాస్వరూపిని స్వామియనుభవకావలెను.

గ్రంథకర్త చక్కని విషయపరిజ్ఞానుగలవారు. విచారాధికులు. పామరుల యెడల విశేషమరక్తి గలవారు. నేట తలుసుమాటలందు ఎల్లరకు తెలియునట్లు భావమును ప్రకాశము గావించుట వీరి ప్రధానాశయముగాని సైహూరదనమున కీడైన ఉచ్చ్రొప్పు సాహిత్యమును సృష్టించుటకాదు. ఉపన్యాసములనుండియు, వ్యాసములనుండియు, సర్వాంశములనుగాక, ప్రధానాంశములను మాత్రము వీరు గైకొని తెలుగున బ్రవేశపెట్టిరి. ఇవి యార్థిక, రాజకీయ, మత, సాంఘిక, సారస్వతసమస్యలకు సంబంధించినవి.

జవహరుపండితుని రాజకీయాభిప్రాయము లెల్లరకు విదితములే. కావున వీని నిందు విమర్శింప నక్కఱలేదు. సాహిత్యమును గుఱించి ఈతడు వ్యక్తీకరించిన భావములను తెలుగు నైవోడులుమాడ గ్రహించుటపాడి. “ప్రసిద్ధమగు విదేశీ నవలలతో పోల్చ దగినవి ఇంతవరకు (నాదురదృష్టమున) దొరకలేదు. నాటకములలో స్వతంత్రమైనది నా కింతవరకగపడలేదు... మనదేశపు మాతృభాషలలో

(సాహిత్యముకు ప్రాణమును) విమర్శలగుర్తి నాకు చెప్పదగిన జేమియు కనబడలేదు. (అది నా అజ్ఞానముననే అయిచవో భాగలేదు.) ఇందుకు స్పృహనున్నది.” అంద్రురచయిత వాక్కుల కేమి యుత్తరము? నోసగదరో!

ఇట్టి పుస్తకములను బహుశముగ వ్రాసి, ప్రజాసేవ చేసి, గ్రంథకర్తగారు పుష్పము గట్టుకొందురుగాక. —జి. స.

శ్రీకాంచీ కామకోటి సతాధీశ జగ్గుగు - శ్రీ గంగుల శంకర భగవత్పాప

విజయనగర విజయయాత్ర

(సాధ్య - భాగ్య సంకల్పములు)

[గ్రంథకర్త: ద్వారకా గణపిపాటి వంకట సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు, విజయనగరము.]

ప్రస్తుత కాంచీ కామకోటి సతాధీశుల పరమేశ్వరుడగు శ్రీ గంగుల మన్మహాదేవేంద్రసర్వతీర్థసంయమింద్రులు గూర్చి సం. లో శ్రీ జగన్నాథాత్రైక్ష విజయము చేయుచు, విజయనగర సంస్థానాధీలు శ్రీ శ్రీ ఆనందగజపతి మహారాజులుగారి ప్రార్థనము ననుసరించి విజయనగరమున విడిచి, చాతుర్యస్థిడీకులను, శాంత నవరాత్రమహాత్మ్యములను గావించిరి. నాటివృత్తాంతమును గ్రంథకర్తగారి తండ్రిగారు సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు తమ దినచరిత్ర పుస్తకమున వ్రాసిరి. ప్రస్తుతసాధీలు శ్రీ చంద్రశేఖరేంద్ర సరస్వతీ సంయమింద్రులు గంగానీరథ విజయయాత్రలు గావించుచు ౧౯౩౬ లో విజయనగరమున కరిగిరి; శారద నవరాత్ర మహాత్మ్యము జరిపిరి. వీరి మాత్రము గుఱించిన ఉదంతమును గ్రంథకర్తగారు వ్రాసిరి. తండ్రిగారు వ్రాసినదానికి దీనిని తేల్చి గ్రంథము గావించిరి.

దైరీ సారస్వతాంగములలో నొక్కటి యని భారతీయు లింకను గుర్తించలేదు. దైరీ కలన వ్యక్తిచరిత్రమేకాక, దేశచరిత్రయుమాడ తెల్లమును. సమకాలికులను గుఱించిన

నిష్పాక్షికాభిప్రాయములును, వివిధోద్యమములను సుతించిన సంతేష సత్త్యకథనమును దినచర్య పుస్తకమునదే కావననును. అండ్ల సాహిత్యమున పెరివడై ప్రాముఖ్యమునందినది. మెకాలేడై ఆరనిమానసిక గ్రంథమును వ్యక్తీకరించినది. మాంటేగుడైలో కొందఱు భారతప్రముఖులను సుతించిన అభిప్రాయములు కలవు.

ముద్రణము నందిన ఆంగ్లదినచర్యపుస్తకమిదియే! ఈ గ్రంథమున నింకొక ఏమేమి గ్రామముడెనో యెఱుంగును. స్వాములనారి విజయనగరవిజయ చూపున సుతించిన అంశములే ప్రచురింపబడినవి. ౧౫౫౫ మొదలు ౧౫౬౬ వరకు మతమునుసంబంధించిన ప్రజలు చూపిన అభిప్రాయ నిర్భేదానికలవ పత్రికలు గ్రహించబాలునగు, పత్రికలు. ప్రముఖప్రవాదములు, బహుమతులు, పురస్కారాలు, పూజలు మున్నగువిషయముల సుతచర్యగ్రంథమున కలవు. స్వాములనారి యుపదేశకావ్య లంఘన ప్రచురింపబడినవి. ఈ వచనములు గమనార్హములు “భగవద్భావము నభ్యాసయ్యంతముగ నొనర్చి, మనోనిర్మలత నంది, దాని గుణ నివృత్తి యొనర్చుకొని, జ్ఞానులును ముక్తులును నగుటకు యత్నింపుడు. మతనియమములను, శిష్టాచారసంప్రదాయములను గర్హింపక యాచరింపుడు.”

స్వాములను సమర్పింపబడిన స్వాగతపత్రమును, వైదికమతము, మతము, స్త్రీగర్భములు మున్నగువానిని సుతించిన వివరములును పరిశిష్టభాగమున నున్నవి. “ప్రాచీనులగుహిందువులు రాజనీతినిబూని లోకసంరక్షణమునకై పాటుపడక, యల్లపుడు నాముష్మికభలము నుద్దేశించి లెప మొనర్చుకొనెడివా” రను నిందాకోపణమును గ్రంథకర్తగారు చక్కగ ప్రతిఘటించిరి. అనిర్వచనీయ మగు సుత్యప్రసాదసంపత్తి కలన వైదికమతము విరాజిల్లుచున్నది కాని శరీరాధార సాధన సంపత్తిచే కాదని గ్రంథకర్తగారు వ్యక్తీకరించిన అభిప్రాయమునే హీరోప్రవాదదత్తము న్నగు నవ్యశిక్షాగువులు పెక్కిండులనుండి ప్రకాశము గావించుచున్నారు.

ఇందలి యుపదేశములు గంభీరభావ బంధురములు. పదమూడవయేట కామకోటిపితము నధిష్టించిన సంయమి సాధనోదంతము కడుంగడు పవిత్రతంత మైనది కదా! బ్రహ్మచర్యదీక్షవలనగాని మానవుడు ప్రజ్ఞానిధి కాబలడు. సంయమగుణమున నాటితేజీవగాని ఉత్కృష్టమైన మమవ్య జన్మను సార్థకముగావించుకొనలేడు. శేవల ప్రబోధమువలన, గ్రంథకథనమువలన నీవద్దగ్రామము లలవడవు. సంయమింద్రుల దృష్టాంతములే యొరులను పవిత్రానుష్ఠానమునకు పురికొల్పును. సన్నిహితులైన ఇరువురు ఋషిచంద్రుల ఉదంతము పత్రికల మనసులందు ప్రవిత్రభావములను ప్రవేశపెట్టగలదు. భక్తులైన గ్రంథకర్తగారి ప్రయత్న మెంతయు గొనియాడ దగినది.....గ్రంథమున చక్కని బొమ్మలున్నవి. ఏక ఆంగ్లమున వ్రాయబడినది.

—కో. స.

ఫాసిజం

[కర్త: విద్వాత్ విశ్వం. నవ్య సాహిత్యమాల, తరిమెల, సామికి వాట్ట, అనంతపురం జిల్లా.]

“కుటుంబములు పవిత్రంగా ఉండవలెనంటే వ్యభిచారగృహ లుండవలెను.”—ఈ ‘ఫాసిస్టు’ వాక్యం ఒక్కటి చాలు యిప్పుడు యూరపులోని ఫాసిజం అంటే యెట్లాంటివో మనదేశపు ప్రజాసామాన్యానికి తెలియజేయడానికి.

ఫాసిజంలో వున్న రహస్యాన్నంతా నూచనగా తెలియజేస్తుంది గూడా ఆమాట. ఏదోవిధంగా ఎక్కువమంది పిల్లలను పుట్టించడం, వాళ్లను సైనికులుగా తయారుజేసి పశుబలం పెట్టేయడం, దాని సహాయంతో యుద్ధం చేయడం—ఇది దాని ఆశయం.

యుద్ధమే ప్రాణంగా ఫాసిజంకు? “యుద్ధ మొక్కటే మానవశక్తిని పరమోచ్చ స్థానానికి గొంపోయి, దైర్యవంతులపై మహత్త్వము ద్రవ అంకితం చేస్తుంది” అని ముస్సోలీనీ ఆశ! “కాశ్యర యుద్ధంలోనే మానవులు ఘనతా

తారు. కాశ్యర కాంతిలో మానవులు నశించ గలరు,” అని హిట్లరు నమ్మకం.

ఈ యుద్ధపిహాస వాళ్లలో పెంపొందటానికి ముఖ్యకారణాలు మూడు. ఒక్కవ్యక్తి దేశాన్నంతా లోబరుచుకుని అద్దు లేకుండా నిరంకుశాధికారం చెలాయించాలన్న వారి తత్వానికి యుద్ధం అవసరం. ఏదో యుద్ధం తెలివిగా వదిలించాడనేపేరే, మనోవీరుడు దైర్యశాలి అనేపేరే ప్రజల్లో వ్యాపించజేస్తే గాని ఆదేశాల్లో ముఖ్యంగా—నియంత్రమీద గౌరవం యేర్పడదు. అందులో ఫాసిస్టునియంతలు కోరేది భయమీద ఆధారపడిన గౌరవం కాబట్టి అలాంటిపేరు మరి ఆవశ్యకం.

తాము ప్రాచీనమైన రాజ్యాంగవిధానం వల్ల దేశంలో నిరుద్యోగం, పేదరికం వ్యాపించడంవల్ల ప్రజల్లో అసంతృప్తిరేగి దానివల్ల విప్లవం రాకుండా వాళ్ల మనస్సులను ఏదో ఒక గంభీరమైన ఆశయమిది? తిప్పివేయటం ఫాసిస్టునియంతలపన్నుగడలలో ఒకటి. తాము శత్రుదేశం జయిస్తామనీ, తమకు సామ్రాజ్యం వస్తుందనీ, తమ జాతీయశక్తినిగూర్చి ప్రపంచంతా పొరుగుతుందనీ ఆమెకొని ఫాసిస్టు దేశాలలోని బహుళ తమలో వ్యాపిస్తున్న కష్టాలు మరిచిపోవటానికి యుద్ధం అవసరం.

ఒక ‘పెట్టుబడివిధానం’లోని దుర్లభాలన్నీ కాపాడటానికి నిలిచిన ఫాసిజం యుద్ధంలోనే అందుకు మార్గం కనిపిటింది. తమ న్యాయపారం యిచ్చం వచ్చినట్టు సాగించుకోటానికి తమకింద బానిసలుగా వుండేదేశాలు కావలెననేకోర్కె తక్కిన ‘సామ్రాజ్యవాదం’ గల దేశాలతోపాటు ఫాసిస్టుదేశాలకూ సహజం. పైగా తమలో జనసంఖ్య పెరిగిందనీ చోటు చాలటంలేదనీ క్రొత్తనేల ‘కాలనీ’లయాపంగా కావలెననీ సాకు.

ఇట్లాంటిఫాసిజం ఇప్పుడు ప్రపంచావ్మతా భయపెడుతువుంది. జపానులో చేయకలిపింది. అందువల్ల హిందూదేశానికిగూడా ఆపద రావచ్చునని ముఖావచంద్రబోధకంతో వారే అంటున్నారు.

కాబట్టి మనదేశంలోవారంతా తక్కిన అంతర్జాతీయ సమస్యలతోపాటు యాఫాసి జం తత్వాన్నీ అదినడిచేమాగాన్నీ సమగ్రంగా అర్థంచేసుకోవటం యారోజుల్లో అవసరం. ఇంగ్లీషు తెలియనివాడుగూడా దీన్ని గ్రహించటానికి విశ్వంగారి గ్రంథంవంటివి తోడ్పడతవి.

వీరీసమస్యకు సంబంధించిన గ్రంథాలూ పత్రికావ్యాసాలూ మొదలైనవి బాగాచదివి ఫాసిజం ఉద్వృత్తి, స్వయాపం, స్వభావం, ఫలితం క్లుప్తంగా వర్ణించారు. కవపటికి స్పెయినులో స్యాలెంత్రో తృప్తితో పోరాడుతున్న ప్రజల ప్రయత్నాన్ని ఆధారంచేసుకుని “ఫాసిజం బ్రదర్లైపోతుంది. సోషలిజం ఫాసింపబడుతుంది,” అని గేల్పారు.

ఒక్క స్పెయినుతోనే వదులుకుండా ఫాసిజం? వైగా పరిస్థగులనుబట్టి చూస్తే గ్రీసు మొదలగు దేశాల్లో స్థాపింపబడి, యూరపంతా ప్రాకటమైంది. ఈనాటిలోకూడా తలచాపింది. జపానుబలంవల్ల వైగా కొన్ని భాగాల్లో నిలుస్తున్నది. దక్షిణ అమెరికాలోని కొన్ని చిన్నదేశాల్లో పెరిగింది. స్పెయినుతో అయినా ఎవరు గెలుస్తారో చెప్పడానికి వీలేదు; ఎవరూ గెలవక సోషలిజముకూ ఫాసిజముకూ చెరోకముక్కా దొరికి ఇద్దరూ అలిసిపోవటంవల్ల సంఘితుడినా కుదుర్చుచ్చు.

ఈసంగతు లెట్లా తేలినా, వీటిని మనజన సామాన్యం చర్చించేటట్లు చేయటమే యిటువంటి తెలుగు పుస్తకాల ఫలము.

దీనికి పట్టాభిసీతారామయ్యగారు భూమిక వ్రాశారు. —కు. న.

“ఆఫ్రికా పంపకం”

[డెమోక్రీ నైజా; ౧౭౨ పేజీలు; ఖరీదు ౧౨ అణాలు. రచయిత: కార్లీ పట్నపు కొండయ్యగారు, ఎం.ఎస్.సి; (‘విజ్ఞానం’ పత్రికా సంపాదకులు), ప్రకాశకులు: మాడరన్ పబ్లిసిటీ వీరో, బీజునగల్.

ప్రపంచ భూభాగం అయిదు ఖండాల్లో ఆఫ్రికాదేశం ఒక ప్రత్యేకఖండం. ఇది ౧౧,౨౦౦,౦౦౦ చదరపుమైళ్ల వైశాల్యం కలిగింది. ఈదేశంలో యొక్కవభాగం ఎడాగులే అయినప్పటికీ చక్కని నీటివసతి ఏర్పడివుంది. ఇక్కడ నివసించేవారు అధికసంఖ్య నీగ్రోలు, ముకొన్ని అరబ్ ముస్లింబాతులు. మొత్తంమీద వాగరకదేశం కాదు. అయినప్పటికీ ప్రపంచంలోగల యితర సామ్రాజ్యవాదుల్ని ఆకర్షించే లక్షణాలనేకం ఆఫ్రికాకు అమరవున్నవి. ఈ దేశంలో వున్నన్ని అరబ్ ముగ్గులు ప్రపంచంలో మరెక్కడా లేవు. ఆఫ్రికాలో ఖనిజసంపద విస్తారం. బ్రాహ్మనాలుగో బంగారపు గనులు, గొడేనియాలో రాగిగనులు చాలమందికి తెలుసు.

అనాగరక బాతులకు ఆవాసమైనది, చిక మత్స్యం అనేది లేకుండా ఒక్కొక్కనవూ ఒక్కొక్క సవకకు (పక్షి) పశ్చిమప్రపంచ కల్యాణిగ రాజ్యం చేసుకుంటున్న సందర్భంలోను, అనేక గొప్పనదులతో సారవంతమై చీకినకొలది చీకబొద్ది పుట్టవట్లు కనపడుతున్నప్పడు సామ్రాజ్యతృప్తిలో ఆహర్నిశమూ క్రిందుమీదు అవుతుండేవారికి ఒక ఎరగా కనపడటంలో ఆశ్చర్య మేముంది; కేవలం యుక్తిచేత ఆస్తి సంపాదించవలెనంటే ఆస్తిపరుని అవసరాన్ని కనిపెట్టి అప్పులిచ్చి మనగానాంచేస్తే తెప్పిరిల్ల లేక చివరకు ఆస్తిని అతిడే స్వయంగా దఖలుపరుస్తాడు. ఇట్టిపనే ఒకవ్యక్తి తన ప్రక్కయింటివాని మీద ప్రయోగిస్తే కేవలం యుక్తి అంటాం. గొప్ప రాజకీయవేత్తలు యితర దేశాలను కబళించాలంటే వారియెత్తులను తంత్రజ్ఞత అంటాం.

బహుకాలం ఆఫ్రికాసంగతి బాగాతెలిసు. యూరపు ఖండానికి ఆఫ్రికా ఖండానికి నడుమ ఒక్క మధ్యధరా సముద్రమేఅయినా చాటునే పడివుంటూ వుండేది. పండ్లమ్మిదో శతాబ్దం మధ్యనుంచి ఆఫ్రికాఖండపు చరిత్ర వక్రంగా తిరగటం ప్రారంభమైంది. ఈనాటికి యీఖండం యూరపుదేశ రాజ్యాల ఉమ్మడి దైపోయింది. ఫ్రాన్సు, బ్రిటను, ఇటలీ, నెయిను. తెలియం మొదలైన వాని

తలాఒక భాగం పంచేసుకున్నాయి. వీరందరలోకి ఫ్రాన్సు, బ్రిటనులదే మొద్యభాగం ఈ పంపకానికి ఓంటంటూ అంకురార్పణ చేసింది ఫ్రాన్సు. పిమ్మట మిగతవారికి పిమ్మలు వెగ్రులు యెత్తినై.

ఈపంపక విధానంలో ఫ్రాన్సు, బ్రిటను, యిటలీ, నెయిన్లైనవారు జరిపిన యెత్తులు, తంత్రాలు, మోసాలు, యాతగింజనాటి తాటిపండుకోసం వేచియుండుటం, వ్యాపార నెపమ్మీద రాజ్యాంగ విషయాల్లో ప్రవేశించటం, కమ్మగీటులు, బాలోవీలు, శేనెలూసిన కమ్మలవనె ప్రసంగాలు మొదలైన టక్కుటవార గజకర్ల గోకర్ల విధానం పరిశీలిస్తే యూరపు రాజ్యాలవారి అపనైస స్వరూపమేమిటో, రంత్రిజ్జు అంటే ఎట్టిగో అవగాహన అవుతుంది.

“ఆఫ్రికా పంపకం” కవించటంలో కొండయ్యగారు చాలా శ్రమపడినట్లు తెలుస్తుంది. ఈశ్రమ విలువ యెట్టిదైనప్పటికీ యూరపు రాజ్యాలవారి సామ్రాజ్యవాదాన్ని, ఆత్మన్లును బాగా శీర్షంచేసుకుని శ్రేంచినట్లు స్పష్టమవుతోంది. అంతజ్ఞాతీయ విషయాల్ని స్పష్టమైన, సులభమైన పదాలతోను, కైలిలోను వ్రాయబడినగ్రంథం యిదొక్కటే. కొండయ్యగారు యిట్టి గ్రంథాల నింకా వ్రాయరుకుదురు. కొండయ్యగారు రవలంబించిన కైలికి, ఘక్కికి, విషయానికి యీ ప్రస్తుత గ్రంథనామం “ఆఫ్రికాపంపకం” అని వుంటుంటుంటే “యూరపురాజ్యాల సామ్రాజ్య తృప్తి, అందుకు వారవలంబించే తాంత్రిక విధానాలు” అనివుంటే చాలా సార్థకంగా వుండేదేమో! అయితే పెద్దదవుతుంది.

—కు. న.

న వ నా థ చ రి త్ర

(ద్విపదకావ్యము)

[గౌరవాచార్యునిరచితము— రాయల్ ౧/౨ నైజా. పుటలు ౩౯ + ౨౮౧. వెల మూడు రూపాయలు.]

మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయాంధ్ర గ్రంథమాల. నెం. ౭. సంపాదకులు: గోరాడ రామ

కృష్ణయ్య, ఎం. ఏ. ఆంధ్రోపన్యాసకులు, ప్రాచ్యపరిశోధనసంస్థ, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయము. ప్రకాశకులు: మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమువారు.

ద్విపద జాతీయచ్ఛందస్సు. ద్విపదకావ్యములు తెనుగునుడికారమునకు నికహాపలములు. తమ మతముతోపాటు భాషావాద్యములకును బ్రశ్నకతను, విశిష్టతను చూపగోరి శైవకవులు తమ గ్రంథరచనమును సాధారణముగ ద్విపదలలోనే సాగించిరి. శైవభక్తుల చరిత్రమునుటచే 'నవనా' చరిత్రమును 'ద్విపద కావ్యము'గానే పలుకబడినది.

శివునికొలదిమంది ద్విపద రచయితలలో గౌరవ మొక్కఁడు. ఇతని 'హరిశ్చంద్రచరిత్ర' మహాకావ్యపేక్షాంక్షక్రిందట ముద్రితమయి తెలుగువారి హృదయమును జూరగొన్నది. గౌరవ కృత్యంతరములలో నొకటి గూంపద్విపద కావ్యము; ఇంకొకటి సంబంధిత లక్ష్యగ్రంథము. ఇన్నియేండ్లను పొలబడి ఆచరములేక జయనీయశ్రీయందున్న గౌరవ కృత్యంతరమును నీ 'నవనా' చరిత్ర' మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమువారి యాదరమున, విశ్వవిద్యాలయ పరిశోధకులగు శ్రీ రామకృష్ణయ్యగారి సంపాదకత్వమున అందఁబడములను గూర్చుకొని తెలుగునాట తిరుగఁగలిగినది. సంపాదకులు రచించిన విపులమును పీఠిక పెక్కు విషయములను విమర్శించుచు, పూలముత్యమును పల్లవించుచున్నది.

గౌరవ గౌతమసగోత్రుఁడు; ఇతనితండ్రి అయ్యలార్యుఁడు, శ్రీ వీరేశలింగము పంతులు గారు తమ కవులచరిత్రమున ఎల్లనమంత్రి గౌరవ తండ్రియని వివరించి; వారిమత మీ పీఠికలో సయంక్తికముగ ఖండింపబడినది. గౌరవ శ్రీనాగని శరమకాలపువాడును, ఆ తరువాతివాడును కావలెనని నిరూపింపబడినది.

గౌరవ రచించిన 'నవనాథ చరిత్రము'నకు శ్రీ గిరికవి తెలుగుననే రచించిన పద్యకావ్యము ఆధారమని ఈ గ్రంథమును జటియే

తెలియుచున్నది. కాని శ్రీగిరికవి పద్యకావ్య మంతవఱకును లభింపలేదు.

శ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిలుగారు సంపాదించి, ప్రకటింపించిన 'ప్రబంధరత్నావళి'లో 'శ్రీ గిరన్న—జెన్నమల్లు—గచించిన 'శ్రీరంగ మాహాత్యము' లోని వని నాల్గుపద్యము వీయఁబడినవి. 'నవనా' చరిత్ర' పద్యకావ్యముగ రచించిన శ్రీగిరి కవియే 'శ్రీరంగమాహాత్య'కర్తయని చెప్పటకు పలులేదనుచు-దానికి ప్రమాణముగ వీర శైవుఁడగు కవి శ్రీరంగమాహాత్యమునంటి వైష్ణవగ్రంథమును రచించి యుండఁవని పీఠికలో చెప్పఁబడినది. మఱియు 'ప్రబంధరత్నావళి' లో 'శ్రీరంగమాహాత్యము' లోనివని యీయఁబడిన పద్యములకు దానితో సంబంధము లేవట్లు వ్రాయఁబడినది. అందుకంటి శివస్తుతిరూపము నీనము; వేటూరికి హనుమద్వర్ణనము. ఈ రెంపవపద్యము 'రామాయణ'కు సంబంధించినదిగా నున్నదనియు వ్రాయఁబడినది.

'శ్రీరంగమాహాత్యము'ను వ్రాసిన కవియే 'నవనా'చరిత్రము'ను వ్రాసెనని శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిలుగారు చెప్పుచేడు. కాని యతనిని గూర్చి మనకు తెలిసికొనుట కవకాశములేదు; కాని శ్రీగిరికవి వీరశైవుఁడని కాని, శైవ, వైష్ణవగ్రంథములను రెండిటిని రచింపలేదనికాని, ప్రమాణాంతరములు లేక నిశ్చయించుట దుర్లభము. 'నవనా'చరిత్రము'ను వ్రాసినంత మాత్రమున మనము 'గౌరవ'ను 'వీరశైవుని'గా పేర్కొనుచున్నామా? లేదే!

'శ్రీరంగమాహాత్యము'లోని వని 'ప్రబంధరత్నావళి'యందుదాహరింపఁబడిన పద్యచతుష్టయమును ప్రాచీనులు సంధానించినదే; అది ప్రొత్తహుతువు కాదు. ఆ యంశమును శ్రీ శాస్త్రిలుగారు పీఠికలో తెలిపియున్నారు. అవి-హేమంత, సంక్రాంతి, శివ, హనుమద్వర్ణనరూపములు. శివ, హనుమద్వర్ణనములు శ్రీరంగమాహాత్యమునకు సంబంధించినవి కావని చెప్పటకు ప్రమాణము లపేక్షితములు. అధ్యార్యరామాయణము శివునిచే పార్వతికి వినిపింపఁబడినట్లే శ్రీరంగ

మాహాత్యముపూడనుండవచ్చునేమో! శ్రీరంగ మాహాత్యమున హనుమత్ప్రేరేపకప్రసక్తమే యగుచున్నది.

నవనాథులలో నొకఁడు సారంగధరుని కథ మాళవదేశసంబధముగా ఈ చరిత్రమున వర్ణింపఁబడినది. పీఠికలో సారంగధరుఁడు శేంగీదేశాధీశుఁడు రాజరాజనరేంద్రుని కుమారుఁడు నంశము విమర్శింపఁబడి నిరాకరింపబడినది; అప్పకవివ్రాత లప్రమాణము లని నిరూపింపఁబడినది. ఈ యంశమును చరిత్రకారులును ఆమోదించుచున్నారు.

సారంగధరుని కథను పోలిన మఱి మూడు కథలు-కొండివ్యవగరమునకును, తుదనగరమునకును, కన్నడవాఙ్మయమునకును సంబంధించినవి పీఠికలో వివరింపఁబడినవి. ఆశోకుని కుమారుఁడగు శిరకుణాలుని కథపూడ దీని కెంతయును సరిపోవునున్నది. ఏదేని కథ యొకటి ప్రసిద్ధముగ నున్నచో దాని నా మా రాష్ట్రవాసులు ఆ మా దేశములకు సంబంధించినట్లు చెప్పికొని మురియుట భారతీయులకు పసిపాటి ఆయినది. కావున సారంగధరకథకు ఆంధ్రదేశసంబంధమును ఆట్లే ఏరుపడినది.

ప్రమాణాంతరములు లభింపకున్నను రచననుబట్టి చూచినచో గౌరవమొదటిరచన 'నవనా'చరిత్ర'మనియు, హరిశ్చంద్రచరిత్ర ప్రాథమనుటచే రెండవదనియు పీఠికయందు చక్కగా వివరింపఁబడినది. ఇది చాల యుక్తముగ నున్నది. 'నవనా'చరిత్రము'న కవిశైవ సంప్రదాయానుసారముగ 'మహారాష్ట్రము' మొదలగు సమాసములనే గాక బుద్ధిపూర్వకముగనే కొన్ని వ్యవహారసిద్ధరూపములను ప్రయోగించెను. తద్విద్యుత్తి పీఠికయందు నీయఁబడినది. 'నవనా'చరిత్రము'. 'ప్రాథరచన గలదనుటచే వాంఛవాఙ్మయమునందలి ద్విపద కవితాశాఖ కొక నూతనాలంకారము కాఁగలదని చెప్పవచ్చును.' 'ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తకభాండాగారమున తాళపత్రగ్రంథ మొక్కటియే' దీనిప్రతికలదు. ఇది పెక్కు లేఖక ప్రమాదములతోఁ గూడియేయున్నది. మఱి కొన్ని కాగితపు వ్రాతప్రతులు నా శాశ్వ

పత్రగ్రంథమునకుఁ బుత్రకలే యనఁదగియున్నది. సాధ్యమగునంతవఱకును సంపాదకులు పరిశోధించి సంస్కరించిరి.

‘పూర్వాంధ్రకవులలోనినాఁ డగు గౌర నామాత్యుని యీ గ్రంథ మింకను భిలము గాకుండ నిలువఁజెట్టవలయునను తలంపుతో నిప్పటికి లభించిన సామగ్రినిబట్టి యీ గ్రంథము ముద్రింపఁబడినది.’

ప్రాచీనాంధ్రగ్రంథములు భిలములు కాకుండఁ బరిశోధనపూర్వకముగఁ బ్రకటింప తలపెట్టిన మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయాంధ్రోపన్యాసకుల యొక్కయు, వారి కట్టి ఆవకాశములను కలుగఁజేసిన విశ్వవిద్యాలయము యొక్కయు ప్రయత్న సుత్యంతము ప్రశంసాపాత్రము. —బి. కే. క.

సాహిత్యకలా

[విమర్శనము. రచయిత: సాహిత్య వికారద శ్రీ కాశీభట్ట సుబ్బయ్య శాస్త్రిగారు. ౧/౮క్రాసు. ౧౫౪పుటలు. నెల ౮ ఆణాలు.]

సాహిత్యకళారత్నమును వివరించి నేటి యాంధ్రసాహిత్య పెట్టి యశోప్రాయములఁ గలిగియున్నదో తెలుగువారికి తెలుపుట కి గ్రంథము వ్రాయఁబడినది. ఇం దిప్పటి కొందఱు భావకవులయొక్కయు, కథకులయొక్కయు, తత్వోత్సాహకులయొక్కయు ఆశయములు సోదాహరణముగ వివరింపఁబడి సయత్తికముగ ఖండింపఁబడినవి. భావముఁ అయోమయరీతినిగాక సులభగ్రాహ్యపద్ధతి నుండవలెనని, వర్ణనలలో ఆసక్తికర యుంపరాదని, రచనలందు నీతి ప్రధానమనియు శ్రీ శాస్త్రిలుగారి అభిప్రాయము. వాఙ్మయ మిట్టిరీతిని ఉండవలయునన్న నియమబద్ధము కొవలెనని వారి యాశయము. ఇది యెంతయు ఆమోదనీయములు.

శ్రీ శాస్త్రిలుగారికి నవ్యసాహిత్యమున అనాదరములేదు. నవకవుల కావ్యములు కొన్ని తదనాసౌమ్యము కలిగి రసవంతములయి యున్నవని వారును ఒప్పుకొందురు. అనుచితము

లును, అసమర్థగ్రాథితములు నగు కూర్పులనే వీరు విమర్శింపఁబూనుకొనిరి. అట్టి లభ్యమైన ములను కల్పమండి వా రుదాహరించిన భాగములుసయితము చదువ నేవ కలుగుచున్నది. శ్రీ సుబ్బయ్యశాస్త్రిలుగా రట్టి రచనలను రచనలనుగాను, కథకులను కథకులనుగాను లెక్కచేయక ఉపేక్షించి యుండవలసినది. అట్టివానిపయి విమర్శనము లనావశ్యకములు!

ప్రాచ్య, సవ్యకవికారత్నములను, సాహిత్యకళారత్నమును ఎటుఁగఁగోరువారును, భాషాభిమానులును ఈ గ్రంథమును తప్పక చదువఁదగుదురు.

ఆంధ్రవారము (స్వతి సంపుటవం)

ఆంధ్రవాక్యము డిశంబున మాసమున వాస్తేరులో ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయమువారి ఆంధ్రసారస్వత సమితియొక్కయు, చిత్రితార్థిక రాజకీయ సంఘముయొక్కయు సమ్మేళనాధ్యక్షములైండ్ జయప్రసముగా జరిగినది. ఏతత్పజ్ఞానందర్శమున కొన్ని ఉపన్యాసములు కావించబడినవి. ఆయుపన్యాసము లొక సంపుటరూపముగా ప్రచురింపబడినవి

ప్రారంభోపన్యాసము—ఆంధ్రవిశ్వ విద్యాలయోపాధ్యక్షులు కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారిది. వీరి సాంకేతికము వక్రత్వము, ఆంధ్రాభిమానము— ఈయుపన్యాసమున కొక ప్రశ్నోకమునతోన్న తస్థానమును సమకూర్చినవి ఏకత్వము, వ్యక్తిత్వము కలిగి, విజ్ఞానము పెంపొందుటకును, ఆంధ్రమతకు తగిన నేన చేయుటకును, ఆంధ్రులకు ప్రశ్నోకరాష్ట్ర మావశ్యకమని నొక్కి వక్కాణించినారు. ఇది ఆంగ్లముననున్నది.

పిదప పింగళి లక్ష్మీకాంతంగారు ‘ఆంధ్ర సరస్వతి’ కేరున ఆంధ్రకవులను కొందఱును గూర్చి యొసంగిన ఉపన్యాసము ముద్రితమైనది. తిక్కనకు అగ్రతాంబూల మిప్పించినారు. కాని, ఆంధ్రమున ‘ఆదికవి, మహాకవి’ యని ప్రఖ్యాతిబడసిన నన్నయను మాత్రము మరచిపోయినారు. ‘మనయువకులు వ్రాయఁబడునట్లు శాశ్వతములు, కథానకములు

లోనగు నవ్యసాహితీ సముదాయమంతయు ఆంధ్రవానికి ప్రస్తుతకాలమునకూడ గణనీయమైన ప్రతిష్ఠ నే యొసంగుచున్నవి కాని అపఖ్యాతిని ఆపాదించుట లేదనిన వీరి నిష్పక్షపాత విమర్శనము ప్రశంసనీయమైనది!

అనంతరము అడివిబాపిరాజుగారి ‘ఆంధ్రశిల్ప’ మను ఉపన్యాసము ప్రకటితమైనది. ఈయుపన్యాసము కనంపుట మంతకును మకుటము! కవి, చిత్రకారులు అయిన బాపిరాజుగారి ఉపన్యాసధోరణిలో నైతము కళాకవిత్వములు లేక త్రినవి! లలితకళాలక్షణమునుగూర్చి నూర్కముగా తెలియఁజేసినారు. గ్రీకుశిల్పమునకును, భారతీయశిల్పమునకును విభిన్నత్యమును ఎక్కగా విశదీకరించినారు. శాతవాహనశిల్పము, పల్లవశిల్పము, ఆంధ్రవాకుశిల్పము, విజ్ఞానరాశిల్పము, ఆంధ్రవలసరాజ్యముల శిల్పము, కాకతీయశిల్పము, నాయలయుగశిల్పము, నాయకరాజశిల్పము, ఆధునికాంధ్రశిల్పము, వాని కభివృద్ధిప్రక్రమముగూర్చి విపులముగాతర్కించినారు. ఆంధ్రశిల్పము, గాంధూశిల్పము మండి గ్రహింపబడినవి అపోహను ఈయుపన్యాసము నిర్మూలించుచున్నదను నిశ్చయము. ఆంధ్రాభిమానులగు ప్రతి ఆంధ్రుడను, ఆంధ్రకర్తను కళామున ప్రవహించుచున్న ప్రతి ఆంధ్రుడను ఈయుపన్యాసమును చదివినచో పూర్వాంధ్రశిల్ప శాఖాగ్రమును స్పృశించుకొని కంఠతపి పెట్టక తప్పదు!

తరువాత సుర్రీసంకట్రావుగారు “Peeps into the Andhra History and Culture” గూర్చిన ఉపన్యాసము; గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమ రావుగారు—“ The Andhra province, A political Necessity” ని సుజించిన ఉపన్యాసము, మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు—“ Some political and constitutional Issues” గూర్చి యిచ్చిన ఉపన్యాసములు వరుసగా ముద్రితములైనవి.

సుర్రీసంకట్రావుగారు—ఆంధ్రులచారిత్రము విజ్ఞానమునుగూర్చి తెలుపుదు— ఆంధ్రులు ఒక్కరాజకీయ రంగములనేకాక, చిత్రకళాశిల్పసాహిత్య తంగములందును, మతవాణిజ్య

గంగములందునుకూడ అసమానమైన ప్రతిభ గణించినచాలియుని ప్రశంసించినారు.

హరిసర్వోత్తమరావుగారు-- ఆంధ్రరాష్ట్ర మొకరాజకీయావశ్యకమని వచించుచు, రాష్ట్ర విభజనము భావము ఆధారముగాకొని చేయవలెనని కోరినవారు ప్రప్రథమమున ఆంగ్లరాజ్యమునయు, ప్రత్యేకాంగ్లరాష్ట్రమును ఆంగ్లము కందరకు శ్రేయకరమేకాని నష్టదాయకమెంతమాత్రము కావనియు, ఆంగ్లరాష్ట్ర విభాగమునకు రాయలసీమనూ సంపూర్ణముగాకారమును మాపుదురేకాని అసమర్థుని ఎంతమాత్రము తెలుపదనియు వొక్కివక్కానించినారు.

చంకటగంగయ్యగారు ప్రత్యేకాంగ్లరాష్ట్ర నిర్మాణము వలన ఏభావమునకు విభేదము గలుగదనియు, అట్లు తలంచుట అపోహయనియు నుడివీరి. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వము చక్కగా నాగకపోవంటే అందరి ప్రజల మాతృభాష ప్రభుత్వ భాషయై నడుపబడలేననియు, అట్టియే ప్రజలు ఆ ప్రభుత్వమును తమ ప్రభుత్వముగా భావించి; భౌతికవాసములు వహించి, స్వాధీనమీదలై మెలంగదురనియు, అట్లు ప్రభుత్వము, ప్రజలు ఏభావముతో నుండుట ఒక గాఢ్రమునకే కాక దేశమునకంతకును శ్రేయదాయకమనియు వచించిరి. భాషాధారమున ఆంధ్రరాష్ట్రము విభజింపబడినపుడు దానికి రాజధాని వ్రాసగా బాదు నియమింపబడుట శ్రేయస్కరమని నూచించినారు.

ఈ ముగ్గురు ఆంగ్లులైనవారు, ఆంధ్రాభిమానము కలవారు. వీరు ఆంధ్రవార మహోత్సవసందర్భమున ఆంధ్రప్రశస్తిని గూర్చి ప్రస్తావించుచున్నప్పుడు, ఆంధ్రమున మాని ఆంగ్లమున ఉపన్యసించుట సమంజసముగ తోచదు.

ఈ సంపుటమందు అచ్చటచ్చట కొన్ని చిత్రములు ముద్రితములైనవి. వానిలోకల్ల 'శీలకంఠుడు' చిత్రము శిరోమణి! 'పాలం షేలలో నృత్యగూర్తి' చిత్రము కాకతీయ సామ్రాజ్యాంగ్రహిణుల అద్భుత శిల్పకృత్తిని నిరూపించుచున్నది. ఆ భంగిమకల్పన,

మూర్తివిన్యాస లాలిత్యము, ముఖభావవిలాసము అప్రతిమానము! అవన్యసాహస్యము!! 'బుద్ధుడు' చిత్రము అమరావతి శిల్పచాతుర్యమును విశదీకరించుచున్నది. 'ప్రజ్ఞాపరిమితి', 'నాగరాణి', 'కృష్ణదేవరాయలు', 'నృత్య గాంధర్వము' చిత్రములు ప్రశంసాపాత్రములు! 'మాడ్డే'గారి చిత్రము చక్కగా నున్నది. బాపిరాజుగారి--'చచ్చగాడ్డు' ఒక మోస్తరుగా నున్నది; 'నిశేధన' వైపు చూచియున్నది.

శ్రమపాటించక, ఉత్సాహముతో, అభిమానముతో, ఆశోకముతో, ఆంధ్రవారకు అద్భుతనేవ చేసిన ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము వారి ఆంధ్రసారస్వతసమితికి, చరిత్రాధిక రాజకీయసంఘమునకును ఆంగ్లలంఛన కృతజ్ఞులు.

—డా. రా.

సంస్కృతవాఙ్మయచరిత్ర

సమాలోచనము

కర్త: ఈయ్యాణ్ణి వేంకట వీర రాఘవాచార్యులు, ఎం.ఎ., పితాపురమహారాజకళాశాల, కాకినాడ. డివ్విగి/౮ వైజా. ౧౮పుటలు.

మాఁడు ప్రకరణముల యీ చిన్నపుస్తకమున శ్రీ మల్లాది, సూర్యనారాయణశాస్త్రిలుగారిచే కూర్చబడి, ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తువారిచే బ్రకటింపబడిన 'సంస్కృతవాఙ్మయచరిత్ర-ద్వితీయసంపుటము (శాకవాఙ్మయము) విమర్శింపబడినది.

శ్రీ ఆచార్యులుగారికి శ్రీ శాస్త్రిలుగారి 'వైదికవాఙ్మయచరిత్రతో... ఇంచుక సంబంధము గలదు. ఈ శాకవాఙ్మయసంపుటముతోడను, ... ఇంచుక బాదరాయణసంబంధము గలదు. అందువలన దీనిని విమర్శించుట... వారికి 'ముదావహము.'

తొలిప్రకరణమున 'ప్రాకృతన, భూమికలును, గ్రంథరచనమునకు శ్రీ శాస్త్రిలుగారి కుపకరించిన గ్రంథనామముల పట్టికయు' విమర్శింపబడినవి. రెండవ ప్రకరణమున గ్రంథము

విమర్శింపబడినది; దివరి ప్రకరణమున వాఙ్మయచరిత్రను రచించువారి యస్థిత్య, సంస్కృత వాఙ్మయమునకు హైందవతరులొనర్చిన సేవ నూచింపబడి సంస్కృతపత్రికల పట్టిక ఈ యుబిసినది.

వాఙ్మయచరిత్రరచనము సులభమగు పని కాదు; సంఘమాత్రసాధ్యము. కాన ప్రత్యేక వ్యక్తి రచించిన గ్రంథమున లోపములు కొన్ని దొరుకుటయు తటస్థమగు. వానిని చూపించుచున్న విమర్శకులు నుణములనుకూడ పేర్కొనుట యుచితము.

శ్రీ ఆచార్యులుగారు ముద్రణస్థానిత్యము లనుకొనవలెనని, ప్రకారాంతరమున నుద్ధరింప వలెనని దోషములకెందలెక్కించిరి; పెక్కుచోట్ల గ్రంథమున లోపముల జూప వలెకొనియపుడు సంగతిని కల్పించుకొని తమ వ్యాసములను, తా మెరిగిన వ్యాసములను కూడ పఠింపవలసినదిగా పాఠకులను హెచ్చరించిరి.

శ్రీ శాస్త్రిలుగారి గ్రంథమునకు శ్రీ వల్లాది, అప్పారావుగారు ఆంగ్లమున వ్రాసిన ధూమికలో 'Sarngadhara' అనుటకు బదులు 'Sarangadhara' అని వ్రాసినారని శ్రీ ఆచార్యులుగారి దోషాశోపణము. ఆ పదమున ఎక్కువగ నున్న 'ః' ముద్రణస్థానిత్యము కాఁగూడదా? అట్లు రెండుసార్లు వ్రాసినారట! వారు వ్రాసినాకో పొరపాటున కూర్చబడినదో!

'శ్రీ పరమస్థ రామానుజస్వామిచరణులు' తమ 'సామిక'లో 'శ్రీనార్మ వర్ధనుని' 'శ్రీ హన్తుని'గా పేర్కొనుట ఉచితముకాదని ఆచార్యులుగారి ఆక్షేపము. నార్మ వర్ధనుడే తన్నుగూర్చి 'శ్రీనార్మ నిపుణః కవిః' అని చెప్పికొన్నట్లు వీరే చెప్పియున్నారు. ఇట్లు చెప్పియు అనుచితమునకొనుట ఎట్లు పాపమును?

శ్రీ శాస్త్రిలుగారు 'ఈ చరిత్రమును రచించుట కుపకరించిన గ్రంథనామముల పట్టిక' యందు ఆ గ్రంథ మేసంవత్సరమున ఎవరిచే ప్రకటింపబడినదో చెప్పలేదనియు, పట్టిక నగమగ్రముగ ఇచ్చిరనియు, అందు

వారు రఘువంశాది కావ్యరత్నములను, కావ్యల-విక్రమార్కములను, శేర్మీన పావులకు పేతువు తెలియకున్నదనియు శ్రీ ఆచార్యులుగారి దోషోపదేశము!

గ్రంథకర్తలు తద్ద్రోవరచనా సమయమున ఏ గ్రంథముల సుపయోగించిరో ఇతరుల కెట్లు తెలియును? ప్రసిద్ధములును, తమ కుపస్థితియు దున్నవియు నగు గ్రంథములను వారు తిరిగి గ్రంథమురచించు సమయమునఁ జూడక పోవచ్చును. కావుననే శ్రీ కామ్రులుగారు సుప్రసిద్ధములగు కాలిదాసకావ్య, నాటకము లను తత్సమయమునఁ జూడకపోవచ్చును. ఇట్టివిషయములకు పేతువు లనపేక్షిరములు. కావున పట్టికయొక్క సమగ్రత్వమును, అసమగ్రత్వమును నిర్ణయింపవలసినది గ్రంథకర్తయే కాని విమర్శకుఁడు కాదు.

పట్టికలో 'Catalogue' అనుటకు, 'Catalogues' అనియు 'Theatre'కు 'Theatres' అనియు నుండుట 'అల్పజ్ఞులుకూడఁ జేయ ని తప్ప'లట! అవి ఆచార్యులుగారికి 'స వ్య పు ట్టిం చు చు న్న' వఁట! ఆంధ్ర ముద్రాకాలలో అక్షరజ్ఞానమయినను లేని కూర్పు లుండునంతకాలము ఇట్టి తప్పులు చేయని గ్రంథకర్త లేవరు నుండరని మనవి. 'పాతక్' పండితుడు 'పేథక్' గా పట్టికలో నీయబడినదని, అది పట్టికకు రచించినవారి కనుం దివవిషయమనియు శ్రీ ఆచార్యులుగారు వ్రాసినారు. ఆంగ్లమున 'Pathak' అను పదమును ఎట్లునుకొనిన అనుకొన వలెగనున్నది. సంజ్ఞలగుర్చి అక్షేపించుట మాడదు. నిర్ణయమును దుర్బుటము. విశోపాలాని 'Calai' పట్టణము, జర్మన్ పండితుడగు 'Goethe' అను నతఁడును పలువురిచే బలవంతములఁ జేర్మీనఁ బడుచున్నారుగాదా! సంస్కృతాలంకారదత్తము వ్రాసిన 'కాశీ' పండితుని వ్యాయాకృత్యపారంగతులు, వ్యాయావిద్యార్థులను 'కాశీ' గా వ్యవహరించుచున్నారే! ఇట్టివానిని తప్పులని తలచుట వలెనా?

తరువాతి యధ్యాయమునం చాచార్యులు గారు శ్రీ కామ్రులుగారి గ్రంథములోని తప్పులను పేర్కొంటిని చూపిరి. అందుఁ జాలవఱకు

ముదితము లగు గ్రంథములను శ్రీ కామ్రులు గారు అముదితగ్రంథము లని పేర్కొనుట; అధునాతను లగు గ్రంథ కర్తలను పేర్కొన కుండుటయును. అధునాతను లంఖ్యాకులున్నారు. వా రెన్నెన్నో గ్రంథములను వ్రాసియుండవచ్చును. అందఱినిగూర్చి తెలిసికొనుటయు దుర్బుటము. కొందఱిని పేర్కొనుట అనుచితము. కావున కామ్రులు గారు వారిని పేర్కొనకుండ విడిచియుండవచ్చును.

వేదాంతదేశికులు మణిప్రవాళవ్యాయమున సంస్కృత ద్రావిడ సమ్మిలిత భావలో రచించిన 'పరమతభంగ' మును దర్శనగ్రంథములలో స్వరింపఁదగు నని శ్రీ ఆచార్యులుగారు చెబుచున్నారు. ఇది సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్ర కాన తత్సర్వరంగ మిచట అనావశ్యకము.

ఇందు సందర్భానుసారమున శ్రీ ఆచార్యులుగారు తామును, ఇతరులును ఆయా విషయములంగూర్చి ప్రకటించిన వ్యాసములను పతన సౌకర్యాధ్యము పాఠకులకు పరిచయమొనర్చి యున్నారు. కొన్ని సలహాలను గూడ ఇచ్చియున్నారు.

ఈ యధ్యాయమున 'కళోర వ్యవసాయ' మొనరించి, యాధునికగ వేమణా విధానమున వాటిలేతిన పండితులచే సాహిత్యపరివస్తులుగాని, విశ్వకళా పరివస్తులుగాని, సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్రమును 'రచియింపింపఁదగు' నని తమ అభిప్రాయము చాచార్యులుగారు వెల్లడించిరి. 'పాశ్చాత్యపండితుల సంస్కృత వాఙ్మయపేత, మహామృదీయ పండితుల సంస్కృతనేత' ప్రశ్నోకముగ ఆంధ్రుల సంస్కృతనేతయు ఇందు వివరింపఁబడ లేదనియు, సంస్కృత పత్రికలసంగతి చెప్పఁబడ లేదనియు, ఆచార్యులుగారు వ్రాసిరి. వారు తా మెఱిగినంతవఱకును హిందూదేశములోని సంస్కృతపత్రికల పట్టికనుకూడ నొసఁగి యున్నారు.

'సంస్కృత వాఙ్మయచరిత్రము' పయి వారి అభిప్రాయ మెట్లులన్నను శ్రీ ఆచార్యులుగారి గ్రంథముగనూ పాటవము ఎం

తయు మెచ్చుకొఁదగినది. ఎవ్వరికిని పరిశోధించినఁగాని తెలియరాని పెక్కు ముదితముదిత గ్రంథ, పత్రికలపట్టికలు ముదిత ధంస్కృత గ్రంథజిజ్ఞాసువుల కెల్లరకును బహూపకారకములయినవి.

శ్రీ సూర్యవారాయణ కామ్రులుగారి వాఙ్మయచరిత్రమున లోపములు లేకపోలేదు. అందుఁ జాలవఱకును సాధారణము లయిననే. శ్రీ ఆచార్యులు గారికి ఈ 'తాళికవాఙ్మయ సంపుటముతోడను ఇందుక బాదరాయణ సంబంధము' ఉండనే యున్నది. అప్పుడు వీరు పయిచరిత్రమును కొంత సరిచేసినచో ఇపు డిట్టి విమర్శము వ్రాయ నక్కఱలేక యుండెడిది. 'ప్ర'

మురారి అనర్థ రాఘవము (నమాలోపనము.)

కర్త: ఈయ్యాణ్ణి, వేంకట వీర రాఘవాచార్యులు, ఎం. ఏ, పితాపుర మహారాజ కళాశాల, కాకినాడ. డిమిట్ ౧/౮ ౧౯౦౮. ర౮ పుటలు.

గీర్వాణవాణియొడ అనరము కలవారిలో మురారిని, అతని యనర్థ రాఘవనాటకమును ఎఱుంగనివా గుండెద. 'నాటకాస్తం హి సాహిత్యం' అను నానుడియు మురారి యనర్థ రాఘవమువంటి నాటకములంబట్టియే కలిగియుండవలెను. ఇది యొకదృష్టితో పరికిరింప నాటకము. ఇంకొక దృష్టితోఁజూడ అత్యంత ప్రాధికావ్యము. ఇయ్యది ప్రదర్శనమునకుఁ గంటె పతనమునకే ఎక్కిర అనుకూలము. ఆ కాలమున వెలువడిన నాటకము లన్నియు నించుమించుగ ఇదేమాదిరి నున్నవి. అట్లుండుట కక్కలపుజనులయధినిచియే కారణము.

ప్రసిద్ధాంధ్రగీర్వాణపరిశోధకులగు శ్రీ వేంకట వీరరాఘవాచార్యులుగారు మురారిని, అతని అనర్థ రాఘవమును గూర్చి ఇండు విమర్శించిరి. అంతియేకాక అనర్థ రాఘవపుటాంధ్రీకరణములను ముదితప్రతులను, వ్యాఖ్యలను వివరించిరి.

ఈ 'సమాలోచనము'న మురారి ఆంధ్రుఁడనియు, శాహుజుడనియు, ఇతఁడు క్రి. శ. ౧౫౦ కంటె నర్వాచీనుఁడనియును సయమై క్రిముగ నిరూపింపఁబడినది. మురారికృతి పయి పాశ్చాత్యు లొనరించిన విమర్శనలు ఖండింపఁబడినవి.

కాని ఈ పుటల పరిమితిగల ఈ 'సమాలోచనము'న అనర్థ రాఘవమును గూర్చిన విమర్శనము ఆయదుపుటలుమాత్ర ముండుట విచారకరము. అందును రమారమి రెండు పుటలు కథావివరణ రూపముగ నున్నది. అనర్థ రాఘవమును గూర్చిన ఈ ప్రత్యేక విమర్శగ్రంథమున పాత్రాచిత్య పరిశీలనము, రసపరిపుష్టి, వర్ణనాచిత్యము, స్వభావోన్మీలనము, కథాచమత్కృతి మొదలగు విషయములు చర్చింపఁబడవలసి యున్నవి. ఆంధ్రీ కకణములను విపులముగ విమర్శింపకున్నను లోపములేదు. శ్రీ ఆచార్యులుగారు మీడినీతి పలువిషయములనుగూడ విమర్శించియుండిన ఈ విమర్శన కింకను వన్నెయు, వాసియు కలిగియుంటున్నది. — 'అ'

యావనజ్యాల

[గ్రంథకర్త, కుండుర్తి నరసింహారావు: "సంజేతైస్సు," మద్రాసు. వెల పం. డెం. పాటలు.]

ఈ ఖండికావ్య సంపుటానికి 'యావన జ్యాల' అనే పేరూ, దీనికికర్త కుండుర్తి నరసింహారావుగారు కావడం ఏవో ఆశలు కలిగించాయి. ఇదివరకు 'భారతి'లోనూ ఇతర పత్రికలలోనూ ఆతనిరచనలు చదివినప్పటినుండీ కుండుర్తి నరసింహారావుగారి కవిత్వంమీద నాకు సకారణమైన అభిమానం కలిగింది. తర్వాత ఈయన స్వయంగా ఒకపత్రికను ('విశ్వకళ' అనే పేరుతో) బెటికెత్తెచ్చి తన సామర్థ్యానికి మంచి నిదర్శనం కనపరిచాడు. ఈ క్షాపకాలతో—ఈ మధ్య ఇతడెక్కడా వినిపించకపోయినా,—ప్రస్తుతగ్రంథం ఆత్రుతతో చూశాను. దీనిలోని గీతాలన్నీ చదివి, మళ్లీ చదివి ఆలోచనలో పడ్డాను. నా శ్రద్ధావాగ్దానభంగం జరిగిందనిపించింది.

కృష్ణకాస్త్రీ, విశ్వనాథాదులను చదివిమాదా ఈతడు పెమ్మరాజు లక్ష్మీవతి, కామనావంటి ఉపకవులవక్తకు పోదామనే ఆదుర్దాకనపరచడంలో నాకాశ్చర్యం వేసింది. ఇతని దేశాభిమానగీతాలు విశ్వనాథ సత్యనారాయణాకా యెగురబోయి కొదారి గుబ్బారావునా అందుకో లేకపోయినవి. ('పంపాతో' హంపీత్రేత్రంమీది ఏ ఘట్టాన్నెనా సరిపోల్చి పైవాక్యం నేను స్థిరపరచుకోగలను, స్థలం సరిపోయిఉంటే.) ఇక ఈ సంపుటంలోని ప్రేమగీతాలకు నాయనిబరవడి స్పష్టం. వాటిదస్తూరి ఏమీ బాగులేదు.

కవిత్వంగురించి అపీయవచనాలు నాకు వ్రాయడం ఇష్టంలేదు. ఏమాల ఒక్కకొవ్వ విశ్వాసం వినిపించినా నేను దానికి సానుభూతితో స్పందిస్తాను. అదీగాక గున్నితమైన వృద్ధయాలను అపీయవాక్కులు ఎంతబాధిస్తాయో నాకు తెలుసును. కాని కొన్నికొన్ని విమర్శ ప్రామాణ్యాలు ఎదుట పెట్టుకొని ఋజువృత్తితో చేసేచర్యలకు స్పల్లిపడి లాభం ఉండదనీ అటువంటి విమర్శకుల దృక్పథాన్ని అర్థంచేసుకొని మన్నించాలనీ నాఉద్దేశం.

కుండుర్తి నరసింహారావుగారు పదజాలాన్ని మోపించి కవిత్వానికి విదాకులిస్తారేమో అని నా అనుమానం. కవికి తనభావం ఎవ్వరూ సాక్షాత్కరిస్తే తర్వాత విమర్శనకుడికి శ్రమ వుండదు. 'పులుముడు' రెండు రకాలు. రచయిత మనస్సులోనిది; పాఠకుని అవగాహనలోనిది. వీటిలో మొదటిదే ప్రమాదకరం. భావకవులు ఈ ప్రమాదానికి లోనై తర్వాత పాఠకులను నిందించి లాభంలేదు. ఒక్క ఉన్నత శిఖరాలలోతప్ప మిగిలినచోట దట్టంగా ఈ పులుముడు కనబడుతుంది. ఇది సుగుణంకాదని మనకవులు ఎంతకీఘంసర్తిస్తే అంత మంచిది. — శ్రీ. శ్రీ.

నవరణ

ఫిబ్రవరి సంచికలో 'ప్రాకృత గాథలు' అను శీర్షిక పద్యములందు 'పద్మకొఱకె పుట్టె నీపాడుకన్నులు' అను పద్యము నాదివర్ణమును 'ఏ' అని నవరించుకొనవలెను.

గ్రంథ స్వీకారము

౧. నభారంజనము

(పద్యరచనము)

గ్రామ ౧/౮ నైజా. పు. ౫౦. వెల అ. ౬

౨. శివభాగ్యన సుధానిధి

(పద్యరచనము)

గ్రామ ౧/౮ నైజా. పు. ౩౩. వెల అ. ౪

ఇవి కారదారత్నమాలలో ౪, ౫ గ్రంథరత్నములు. గ్రంథకర్త: మక్కపాటి వేంకటరత్నకవి, కవితావిలాసిము, అనమనమూరు, (Vid.) ఒంగోలు, గుంటూరుజిల్లా.

పరాధీన భారతదేశము

గ్రామ ౧/౮ నైజా. పు. ౧౧౦. వెల అ. ౬

గ్రంథకర్త: దేశరాజ రామచంద్రరావు, బి. ఏ. వకీలు, రాజోలు, తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

రాజయోగము

(పాఠంజలియోగసూత్రములు నవల)

గ్రామ ౧/౮ నైజా. పు. ౩౦౦. వెల రు. ౧-౪-౦. గ్రంథకర్త: స్వామి వివేకానంద. ప్రకాశకస్థానము: శ్రీరామకృష్ణమఠము, మైలాపూరు, మద్రాసు.

తులసీదాస చరిత్ర, భా. ౧.

(పద్య రచనము)

గ్రామ ౧/౮ నైజా. పు. ౪౫ + ౧౪౫. వెల రు. ౧-౪-౦

గ్రంథకర్త: దంటు శ్రీనివాసశర్మ, బి. యె., బి. యల్. కవిలిక గ్రంథమాల, ౩/౩౧ లాయిదురోడు, కరివ్రోపాట్టు, మద్రాసు.

విష్ణుధనువు

గ్రామ ౧/౮ నైజా. పు. ౬౪. రు. ౦-౪-౦. గ్రంథకర్త: ఉమాదీపయ మహేశ్వరం. వర్ణపాపీత్య పరిమత్తు, గుంటూరు.

సంఖ్య: 038
1986

గర్భాశయగోగనివారణి-ఆశ్వాగ్ధప్రదాయి
లోధి
కెపిటిటరం - మద్రాసు

డాక్టరు చీలుకూరి నారాయణరావుగారి గ్రంథములు

చిన్న పాటకములు (గంట గంటన్నరకాలములో పాక కాలలలోను, కళాకాలలలోను ప్రదర్శింప యోగ్యమైనవి. పీడోక్కిలుపళ్లెలు, అభిగం వపళ్లెలు, ఇతర ఉత్పవసమయము లలో ప్రదర్శింపబడుచును.)

రూ. అ. పై

1. అంబ లేక మొండిశిఖండి (స్కూలు ఫ్రెంచ్ విద్యా ధర్మము చిగువదగినదిగా సిఫారసు చేయబడినది) 0-8-0
2. శిశుత్వము (ఈ భారతదేశమున కలదు చక్కగా చాపింపబడినది) 0-6-0
3. చిచ్చి లేక కాపువలపు (చక్కనిసాంఘికవాదగ్రం) 0-6-0
4. అశోకుని ధర్మశాసనములు (సాలిములము, సంస్కృతాంధ్రమునామములు) 2-0-0
5. సంస్కృతలోకోర్టులు 1-0-0
6. ఉమార్ ఖుర్షుమ్: గుబాయీర్ (మట్టగులు) 0-8-0
7. ఉపనిషత్తులు (ఈశ, కేస, కౌ, విశిష్టము) 0-6-0
శైలగుపరిచియును
8. University Exercises in Translation 0-12-0

విలయవాదము:—

ఆత్మేయశ్రమము,

అంతరిపురము అని గ్రాయుట లేదు.

చిరకాలమునుండి వాఢించుచున్న మూత్రవ్యాధులకును
శగ (గనేరియా) వ్యాధికిని కొత్తగా కనిపెట్టబడిన వివ్యాపధము

గో నో కిల్లర్ (రిజిస్టర్డ్)

కుక్రిమములు చూచి మోసపోకుడు,
మండ్రు ఖరీదుచేయునప్పుడు పొద్ది
కెటు పై గోనోకెల్లర్ పేరున్న కోడిని
మాత్రం సీనుగా గమనింపుడు.

ఇంగ్లీషుమందులను నేరీతుజేమధములను పుచ్చుకొనినను గుణముకలగని యెడలను, యింజక్షనులకలనను వాక్కినలకలననుగూడ లాభము లేకపోయినయెడలను కవిజటి, పయత్నిముగా మా గోనోకెల్లర్ నుగూడ పుచ్చుకొని చూడుడు. పెక్కు యేండ్లపండియన్నను శేక కొత్తగా కలిగినను ఏకముగా శగ సంకటమైనను మరెట్టి మూత్రవ్యాధులైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గోనోకెల్లర్ నిపుక తుడుగును. మూత్రము ఝూరీగా వెడలును. మూత్రముబావుచున్నపుడు కాగుమంట నిగ్గిపోవును. మూత్రవాళినుపండిరి వాపుతీసిపోవును. శగవ్యాధి (గోనోకోక్కు)లన మూత్రము బొట్టుగా పడుట, మేవానోగమువలన మూత్రవ్యారమునందిపోవు తెలుపు, మూత్ర వ్యారముయొక్క వాపు, మూత్రవ్యారముయొక్క చుట్టువుండు పోకయొక్క వాపు,

మూత్రోత్పత్తియొక్క వాపు లేక మూత్రోత్తిమొక్క వాపు, నగములబట్టు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకును గూడ గోనోకెల్లర్ వలన తుడుగును. బ్యాం (సిమన)పోవుట, మూత్రవ్యాధులు మున్నగునదిగూడ శిశులన తుడుగును. ఖరీదు 50 మూత్రముల పీసా రు. 8-0-0. కృత్రిమములు చూచి గ్రహకెందగలదు మా గుణజూర్క గమనింపుడు. డి. డి. చార్జి ప్రశ్నోకము.

చిరు:—డాక్టరు డి. జాసనీ, జిర్గాం, గిర్గాం, బెనుకరోడ్డు, బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.
Madras Agents:—DADHA & Co., 52, Nainiappa Naick St., P. T. Madras.

